

Nyt. szám: 18/0258

194

271/0904

Kl. sz.: 204/0163

TITKOS

*16/1983 KCF ut
1984.04.13
Gorbacsov!*

Nyt. sz.: 207

HADTÁP BIZTOSÍTÁS

2

XVI. ÉVFOLYAM
1983. 2. SZÁM

MEGJELENIK NEGYEDÉVENKÉNT
AZ MNHF-SÉG BELSŐ KIADVÁNYA

271/116 120/39

81/26

-266-

TITKOS

„A hadtápbiztosítás magában foglalja mindazokat a rendszabályokat, amelyek a hadtáp megszervezésére, valamint a csapatok anyagi, technikai, egészségügyi és egyéb irányú biztosítására és kiszolgálására irányulnak.”

[MN Harcászati Szabályzat (bo.-e.) 47. pont.]

HADTÁPBIZTOSÍTÁS

Domvire öngy. el.
Tanulmányi munka
bármire!
83.10.5.
h. Rajchival

1983

2

Elkészítette:
az HWP 1991-03-18-hoz
19..... év hó nap

MN HADTÁPFŐNÖKSÉG BELSŐ KIADVÁNYA

Készült: 650 példányban
Egy példány: 112 lap
Snsz.: 30/262

Szerkeszti: a Szerkesztő Bizottság
A Szerkesztő Bizottság elnöke: Dr. Lapos Mihály vezérőrnagy
Szerkesztőség: Budapest XIII., Dózsa Gy. út 49/a. MN HTP Törzs
Felelős szerkesztő: Tóth József alezredes
Felelős kiadó: Elekes János ezredes

A HADTÁPBIZTOSÍTÁS ELMÉLETE

TISZTELT OLVASÓK!

Az MSZMP Néphadseregi Bizottsága állásfoglalásához kapcsolódva, folyóiratunkban teroszerüen irányított vitát kívánunk kibontakoztatni a vezetés korszerűsítése kérdéseiben.

E vitaindító cikknek – melynek folytatását is tervezzük – az a célja, hogy gondolatokat ébresszen a vezetés korszerűsítésének néhány aktuális kérdésével kapcsolatosan és alapot adjon egy szélesebb körű véleménycseréhez.

Elgondolásunk szerint külön rovatban 1984 év végéig folytatnánk vitát e témában, nem szorítkozva csak a hadtápvezetésre, hanem a vezetés fejlesztésének bármely területét érintő kérdésekben is lehet vitatkozni, hasznos, jól bevált tapasztalatokat közreadni.

Ezért kérjük olvasóinkat, szerzőinket, hogy bátran, kezdeményezően – külön felkérés nélkül is – kapcsolódjanak be a vezetés korszerűsítését, fejlesztését szolgáló véleménycserébe, vitába.

Szerkesztőség

A vezetés elméletének néhány aktuális kérdése

*Dr. Lapos Mihály vezérőrnagy,
a hadtudományok kandidátusa*

A vezetés korszerűsítésének szükségessége napjaink egyik reális ügye. E cikk közreadásával azt kívánjuk elérni, hogy néhány – a gyakorlati életben szerzett – tapasztalat felvázolásával gazdagítsuk a „példatárát”, melyre támaszkodva eredményesebben lehet megbirkózni a vezetési gyakorlatban jelentkező gondokkal.

*Az eredményes vezetői tevékenység alapfeltétele
a vezetett szervezet minden oldalú ismerete*

Az eredményes vezetés nélkülözhetetlen feltétele az, hogy a vezető kinevezése, beosztásának elfoglalása után ismerje meg tökéletesen a rábízott szervezet felépítését, összetételét, az egész szervezetet és az egyes szervezeti elemek rendeltetését, a szervezet alapvető feladatait, valamint a feladatok végrehajtásának feltételeit, a végrehajtás sajátos körülményeit. Ez mindenfajta és szintű vezetés alfája, omegája. Ennek elmulasztása, ha esetleg kezdetben nem is, de bizonyos idő után kudarcokhoz, konfliktusokhoz vezet és megkérdőjelezi az adott szervezet alaprendeltetéséből fakadó feladatainak eredményes teljesítését.

Napjainkban, amikor a hadsereg legkisebb szervezete is jelentős erőt képvisel, magába foglalja a bonyolult harceszközök egész sorát, komplex rendszerét, különösen káros lehet, ha a kijelölt vezető tevékenységét nem azzal kezdi, hogy az adott szervezetet alaposan és körültekintően megismeri.

Már utaltunk rá, hogy a feladatok végrehajtása a katonatömegeken múlik. A minőséget azok tevékenysége befolyásolja. Ezért az új beosztását elfoglaló vezető részére azon túlmenően, hogy a szervezetet, annak rendeltetését megismeri, ajánlatos, hogy nagy figyelmet fordítson általában a teljes személyi állomány, de különösen azon vezető állomány megismerésére, akiknek a tevékenységét köteles közvetlenül irányítani. Az egység PK HTPH vonatkozásában pl. elengedhetetlen, hogy ne ismerje meg a szolgálatiág vezetőket, az ellátó század, valamint az együttműködő parancsnokokat. *Miért fontos ez?* Mindenekelőtt azért, hogy tudja azok mire képesek, tevékenységük irányítása milyen vezetési stílus alkalmazását igényli. Sportnyelven szólva azért, hogy minden „versenyző” a tevékenysége során azt nyújtsa, amire képes. Ez rendkívül fontos jellemzője az eredményes vezetői tevékenységnek. A vezetés, mint ahogy sokszor mondjuk – művészet. Ez azzal is együtt jár, hogy a „művész” el tudja érni azt, hogy az emberei a maximumot nyújtsák. Ez az emberek tevékenységének irányítása vonatkozásában azt igényli, hogy a vezető, „a művész” minden közvetlenül neki alárendelt vezetőt arra ösztönözzön, hogy a képességének, tehetségének megfelelő teljesítményt nyújtsa. Ismét a sportnyelvhez fordulva, azt kell biztosítani, hogy ha egy közreműködő 200 cm magasságot képes átugrani, azt meg is követeljük tőle. Ne nyugodjunk bele abba, hogy csak 180 cm-t ugrik, de ne kényszerítsük őt a 230 cm átugrására. Minden, a reális lehetőségektől szélsőségesen eltérő követelmény értelmetlen konfliktus helyzeteket teremt, emberi sorsokat tör derékba. Gondoljunk csak arra, hogy a képességgel, felkészültséggel nem összhangban álló követelmények miatt hány értékes emberünk sorsa torkollott tragédiába. Nem egy példát lehetne felsorolni e tekintetben is. Számtalan alkalommal meggyőződhetnek arról, hogy ha az egyébként „nem megfelelően” dolgozó emberek a képességüknek megfelelő követelmény szerint dolgoztak, „bebizonyították”, hogy alkalmasak, életképesek, képesek eredményesen dolgozni.

A vezetők – munkatársak – kiválasztása, a vezetők egyik legfontosabb feladata

Ez a gondolat vezet el a vezetői tevékenység következő fontos, jelent és jövőt meghatározó elvéhez, a vezetők és munkatársak kiválasztásának fontosságához. A jó vezető mindenkor gondoskodik arról, hogy a közbeeső vezetők és munkatársak olyan emberek legyenek, akik felkészültségük, politikai elkötelezettségük, emberi tulajdonságaik alapján képesek beosztásukkal járó kötelemeik eredményes teljesítésére. S itt szeretném aláhúzni az eredményes szót. Nem elégedhetünk meg a középszerűséggel. Többre van szükségünk. Kezdeményező, értelmes, határozott, bátor vezetőket kell kiválasztani, mert csak ezek alkotó tevékenysége biztosítja céljaink eredményes teljesítését.

Sajnos a gyakorlati élet ezen követelmények érvényesítése tekintetében sok torzulást eredményez. Szervezetten és általában érvényesítjük a vezetők kiválasztásával kapcsolatos hármas követelményt, de a gyakorlati életben ez a szükséges mértékben nem érvényesül. E követelményeket nem konkretizáljuk az egyes beosztásokra. A munkatársak, vezetők kiválasztása során az elvárásaink sokszor

formálisak. Ajánlatos és követendő módszernek azt tekintjük, hogy ott és annak, akinek erre lehetősége van, a kiválasztás hármas követelményeit konkretizálja: a beosztásba kerülés előtt vizsgálja meg és győződjön meg arról, hogy a kiszemelt személy milyen képességekkel rendelkezik és arról, hogy az adott vezető, munkatárs kiválasztása milyen kockázattal jár. A kiválasztást olyan felfogásban kell elvégezni, hogy az esetek többségében már ebben a változatban világos legyen, hogy milyen kockázatot vállalunk, ne pedig a beosztásba helyezése után. A meghatározott beosztásokba történő kiválasztás folyamán nem csak arról kell meggyőződni, hogy a jelölt hogyan végzi az adott beosztásban feladatát, hanem arról is, hogy mennyiben rendelkezik olyan képességekkel, amelyek őt a magasabb vagy más beosztás ellátására predestinálják. Ezt a kérdést a kádermunkával kapcsolatos döntések előterjesztésének időszakában semmiképpen sen szabad figyelmen kívül hagyni, mert nem egy eset igazolja azt, hogy amíg valaki jó munkát végez, például egység szolgálatiág vezetői beosztásban, az még nem biztosíték arra, hogy eredményes munkát tud végezni PK HTPH-i, esetleg magasabbegység szolgálatiág vezetői munkakörben.

Alkalmazzuk az eredményes munka elismerésének valamennyi lehetséges módját

Bár már utaltunk rá, de nem lesz haszontalan, ha ismételten szólunk arról, hogy a vezető fontos kötelessége és eredményes tevékenységének nélkülözhetetlen feltétele az, ha munkatársait (szándékosan nem használom az egyébként elfogadott, de véleményem szerint rideg „beosztottjai” szót) úgy tudja irányítani, hogy azok alkotó és aktív, kezdeményező tevékenységet végezzenek. A személyi állomány ösztönzésére vonatkozóan a Szolgálati Szabályzat megfelelő és komplex rendszabályokat tartalmaz, gondoljunk csak a dicséret és fenytő jogkörök szabályozására. Véleményünk szerint nem tekinthető jó módszernek az, ha a vezető csak ezek alkalmazására támaszkodik. A vezetői gyakorlat az emberek ismeretére támaszkodva sok más, jó és követendő különböző módszert ismer, melyek alkalmazásának elmulasztása szegényebbé tenné életüket.

Minden vezetőnek tudatában kell lenni annak, hogy napjainkban, amikor az anyagi oldal az eredményes tevékenység elérésében a kívánatosnál erőteljesebben kerül hangsúlyozásra, nem szabad elfeledkezni arról, hogy az emberek, a katona-tömegek érzelmeire való ráhatás fontos eleme a jobb és eredményesebb tevékenységre való ösztönzésnek. Ezért a jobb és eredményesebb munkára való ösztönzés komplex módszereit kell alkalmazni. Ismerve a munkatársakat, tudni kell azt, hogy kinek hogyan kell elismerni az eredményeket, kitől hogyan kell számonkérni a mulasztásokat. A sablont és a formalitást a vezetés gyakorlatából e tekintetben is ki kell kapcsolni. A vezetőnek e vonatkozásban is bátornak kell lenni. Szeretnénk azonban felhívni a figyelmet arra, hogy az ösztönzés komplex rendszerének alkalmazása nem eredményezhet ötletzerűséget. Ezt olyan következetességgel kell alkalmazni, hogy a pozitív és negatív eljárások ösztönzőek legyenek mind az egyénre, mind a környezetre.

Az eredményes munkára való ösztönzés fontos módszereként kell megemlíteni a munkatársak felelősségére való appellálást, támaszkodást. Miről van itt szó tulajdonképpen? Arról, hogy minden egyes munkatárs érezze: számítanak rá. Tudatosan éreztetni kell minden egyes posztot betöltő személlyel, hogy az adott szervezetben fontos helyet foglal el és azt, hogy tevékenységének milyensége

kihat az egész szervezet tevékenységére. Különösen fontos ez a mi vonatkozásunkban. Fontos annak megértése, hogy a tevékenységet, önmagunkat, munkastílusunkat nap mint nap meg kell újítani, mert a személyi állományról történő gondoskodás ezt megköveteli. Gondoljunk csak arra, milyen felelősség hárul az élelmezési szolgálat vezetőre és az élelmezési szolgálatban dolgozókra. Naponta négyszer „*találkoznak*” a teljes személyi állománnyal, négyszer gyakorolnak hatást azok tevékenységére és hangulatára. Érezni ezt a felelősséget: fontos eleme az irányításnak, fontos feltétele a jó munkának. Sajnos a gyakorlati tevékenység során találkozunk szélsőséges módszerekkel is. Egyrészt mindent a munkatársakra bízunk, ami nem más, mint a felelőtlenségre való ösztönzés, másrészt túlzott a „*bábáskodás*”. Ez rendszerint bizalmi kérdésekből fakad. Nem bízunk a szükséges mértékben a munkatársakban, ezért a feladatok végrehajtását a kívánatosnál részletesebben leszabályozzuk, illetve abból származik, hogy egyedi esetekből általánosítunk, olyan rendszabályok bevezetését tesszük folyamatba, amelyek fékezik az alkotó, kezdeményező tevékenységet, esetenként bénítólag hatnak, megakadályozzák az értelmes cselekvést.

Örülni a jónak!

Már más vonatkozásban szoltunk arról, hogy az eredményes tevékenységre meghatározó jellege van az ösztönzés különböző formái célszerű alkalmazásának. Most a jobb és eredményesebb munkára való ösztönzés egy ugyancsak hasznos, az „*örülni a jónak*” módjáról szólunk.

A mindennapi élet, a közép- és hosszabb távra kitűzött célok megvalósításáért folyó küzdelem a vezetőnek és a munkakollektívának sok örömet, s természetesen kudarcot is eredményez. A vezetőt és az egyes munkakollektívákat ért egyes kudarcok, vagy ezek sorozatos bekövetkezése különböző hatást gyakorol, vált ki azok magatartásában. Előfordulhat, hogy a vezetési gyakorlatban felborul az eredmények és hibák napirenden tartásának egyensúlya. Előtérbe kerülnek a hibák, melyek kapcsán bekövetkezhet olyan helyzet, hogy az eredmények elhomályosodnak, a hibák pedig állandóan reflektorfényben – esetenként – felnagyítva jelentkeznek. Az ilyen szituáció nyomasztó hatást gyakorol mind az egyes vezetőkre, mind pedig a munkakollektívákra. A nyomasztó hatás olyan mértékben érvényesülhet, hogy egy adott szervezet esetleg még a megszokott rutinmunkát sem lesz képes hiba nélkül végrehajtani.

Az ilyen helyzet kialakulása nem kívánatos és nem tűrhető. Egyetlen vezető vagy vezető testület sem engedheti meg magának azt, hogy alárendeltjeinél ilyen vagy ehhez hasonló körülmények alakuljanak ki. Az ilyen kedvezőtlen légkör kialakulásának megakadályozása vagy felszámolása szempontjából fontos jelentősége van annak, hogy a „*jónak örülni kell*”. Az eredményes tevékenység érdekében a jónak, a jó eredménynek legalább akkora szerepet kell biztosítani, mint a hibának. E tekintetben alapvetően abból kell kiindulni, hogy a szocialista társadalmunkban valamennyiünknek jól felfogott érdeke a jó munkavégzés. Ez az emberek, a katonatömegek többségében így is jelentkezik. Embereink döntő többsége tud lelkesedni a jó eredmények eléréséért és az elismerés forrását képezi az újabb, még magasabb szintű eredmények elérésének. Jól kell élni ezzel a lehetőséggel, időnként merni kell felváltani a „*sötét szemüveget rózsaszínűre*”. Természetes, hogy a hibákat nem lehet elmosni, a vezetési gyakorlatban a „*jó és a hiba*” ará-

nyait kell biztosítani, egyiket sem előtérbe állítva, időnként azonban célszerű a jó eredmények agitatív hatására erőteljesebben támaszkodni, azoknak erőteljesebb hangot adni.

Vezetői időgazdálkodás

A vezetők idejének kihasználása és a kihasználás állandó javítása szinte örökzöld téma, mindennapos feladatként jelentkezik a vezetési gyakorlatban. A feladatok végrehajtására rendelkezésre álló idő célszerű és hatékony felhasználása nem napjainkban felmerülő kérdés. Az emberiség történelme folyamán az idő mindig fontos és meghatározó szereppel bírt. Napjainkban, amikor az élet társadalmi-gazdasági-politikai és katonai téren egyaránt felgyorsult, az idővel való gazdálkodás különösen döntő szerephez jut. Szabad legyen néhány példát említeni. A gazdasági élet eredményességének az idő gyors kihasználása egyik alapvető kritériuma. E területen az időért folyó harc ma már nem országon belül, hanem világméretben folyik. A legkorszerűbb találmányokkal, termékekkel sem megyünk semmire, ha nem tudjuk lerövidíteni a lehető legminimálisabbra a találmányok elfogadásának idejét, valamint a döntéstől (a találmány elfogadásától) az új termék tömeges termelésének beindításához szükséges időt. A gazdasági élet felgyorsult mint ahogy már ezt jeleztük, s ha nem tudunk a piacon „időben” megjelenni az új termékeinkkel, akkor megelőznek bennünket, s az egyébként még korszerű termékeket sem tudjuk a kívánatos mértékben értékesíteni.

Katonai téren az idő még jelentősebb és meghatározóbb. A tömegpusztító fegyverek tömeges megjelenése és célbajuttatásuk korlátlan távolságra történő feltételeinek megeremtése a reakció, a válaszcsoportok lehetőségét minimális időre csökkentette. Így van ez harcászati, hadművelleti és hadászati méretekben is. Ezért az idő helyes és gyors kihasználása igényként jelentkezik mind a katona, mind a tiszta, a tábornok részére. Az időt az élet, a túlélés, a győzelem kivívásának kritikus és meghatározó pontjaként kell felfogni.

E tekintetben is kimondhatjuk, hogy rendelkezhetünk a legkorszerűbb harcászati eszközök töménytelen mennyiségével, ha azonban az eszközöket nem időben alkalmazzuk, úgy azok nem sokat fognak érni, nem biztosítják az ellenség megsemmisítését. Érvényes ez a csapatok hadtápbiztosítására is, mert gyakorlatilag semmit nem ér a feladat megoldása szempontjából az a lőszer, az a robbanóanyag, az a hajtóanyag, amely nem a meghatározott helyen és mennyiségben és nem a szükséges időben áll a csapatok rendelkezésére.

Mindezekből levonhatjuk azt a következtetést, hogy az idővel való gazdálkodás az eredményes vezetői tevékenység fontos feltétele. Nem véletlen fogalmazta meg szabályzatunk a parancsnoki munka sorrendjének meghatározása során azt az igényt, hogy a feladat tisztázása után a következő lépés az időszámvetés, melynek során lépésről-lépésre meg kell határozni azt, hogy a feladat végrehajtására rendezésre álló időből mennyit mire fordítunk. Az időszámvetés alapvető követelményének kell tekinteni, hogy a parancsnok a rendelkezésére álló idő kétharmadát az alárendelt szervek részére biztosítsa. Mindezekre tekintettel azt kell mondanunk, hogy az idő célszerű kihasználása a vezető tudatos törekvésének függvénye, a korszerű vezetés nélkülözhetetlen jellemzője.

Véleményünk szerint az idő hatékony kihasználásának egyik alapja a körültekintő, előrelátó tervezés, a feladat végrehajtására, rendelkezésre álló idő célszerű felhasználásának megtervezése. Amikor arról beszélünk, hogy a vezetői időkihasználás célszerűségét biztosítjuk, akkor lényegében nem másról beszélünk, mint

arról, hogy a vezetőknek úgy kell a rendelkezésre álló időt kihasználni, hogy biztosítsák az adott időszakra kitűzött célok eredményes teljesítését, azaz biztosítsák a napi teendők elvégzését, valamint a perspektív feladatok megatározását, azok végrehajtása feltételeinek előkészítését, megteremtését.

Mint ahogy utaltunk rá, a jó terv az egész tevékenység alapját képezi. A jó terv biztonságot ad a vezetőknek, biztonságot ad a szervezetnek. A mi vonatkozásunkban a gazdálkodási tervek reális elkészítése, az évi, havi munka, felkészítési tervek megalapozott kimunkálása olyan helyzetet teremt, hogy az abszolút váratlan körülményektől eltekintve a vezetőket és szervezeteket nem éri „meglepetés.” Mindent időben és előre látóan el lehet rendezni.

A jó terv tehát alapját képezi a mindennapi tevékenység és a távlati feladatok elvégzésének.

Ezért minden vezetési szinten „*tisztelni*” kell a terveket, melyeknek abban kell kifejezésre jutni, hogy a terveket reálisan, megalapozottan, a formalitást kerülve dolgozzák ki.

A jó tervek a vezetők mindennapi tevékenységének is alapját képezik, az eredményes tevékenység azonban *több tényezőtől függ*:

- a vezető felkészültségétől, egyéniségétől;
- a közvetlen munkatársaktól;
- a kialakított munkarendtől;
- az adott - vizsgált - időszaktól.

A jól kialakított napi, heti, havi, évi; felsőbb szinteken 5 évi munkarend - sokszor mondják 50%-ban - szinte „*automatikusan*” biztosítja a vezetők és a szervezetek eredményes együttműködését. A jó munkarend önállóságot, vezetői szabadságot ad a vezetők részére. Lehetővé teszi mind a felső, mind a közép, mind az alsóbb tagozatok vezetői számára azt, hogy az idővel tudatosan gazdálkodjon. (Ennek fontosságáról még más vonatkozásban szólunk). Ezért arra kell törekedni, hogy a munkarend minél több állandó elemet tartalmazzon. Mint ahogy utaltunk rá, a vezetői szinttől függően ennek még 5 éves időszakra vonatkozóan is jelentősége van.

Milyen jó az, ha a vezetők és vezetettek egyaránt tudják - tegyük fel példaként -, hogy minden hétfő azzal kezdődik, hogy 09.00 órakor be kell számolni a PK HTPH-nél a múlt heti tevékenységről és az esedékes heti feladatokról, ha tudják, hogy minden hónap első napján havi munkaértekezletre kerül sor, vagy az például, hogy tudjuk azt, hogy az ötéves tervidőszak harmadik évében meg kell alapozni a következő 5 éves tervet. Sorolhatnánk még a példákat, de gondolom ez is elég a felvetett gondolat igazolására.

A rendelkezésre álló idő hasznos igénybevétele, az idővel való gazdálkodás azt is igényli, hogy a vezetők legyen tartása, tevékenységét egy meghatározott cél elérésére tudja koncentrálni. A kitűzött cél teljesítésére való összpontosítástól ne engedje eltéríteni magát. Ne engedje azt, hogy tevékenysége csak a napi élet által felvetett gondok megoldására irányuljon. A tudatos és meghatározott cél elérése érdekében rendelje alá a napi élet által felvetett problémák megoldását, ne pedig fordítva.

Az idővel való helyes gazdálkodás azt is igényli, hogy a vezetők a határidő naplójukban bátran használják az úgynevezett „*restancia oldal*”-t. *Miről is van szó tulajdonképpen?* Arról, hogy közép- és hosszútávú terveink megoldása során a körülmények sokszor vetnek fel új szempontot és igénylik a korábban nem

tervezett feladatok végrehajtását. Az új feladatokat bátran kell szelektálni. Csak azok megoldását kell közvetlen napirendre tűzni, amelyek megoldása befolyásolja a kitűzött célok megvalósítását, illetve, amelyek megoldása kétségessé teszi a kitűzött célok megvalósítását, illetve, amelyek megoldása nem tűr halasztást. A többi újonnan jelentkező feladatot elő kell jegyezni az úgynevezett „*restncia oldal*”-ra és azok megoldását a következő időszakban célszerű napirendre tűzni. Ugyanis, ha képtelenek vagyunk a szelektálásra, akkor olyan helyzet áll elő, hogy sem az eredetileg kitűzött céljainkat, sem pedig az újonnan jelentkező feladatokat nem tudjuk megoldani eredményesen.

A vezetői időgazdálkodás fontos eleme a különböző, a vezetés számára nélkülözhetetlen értekezletek előkészítése és levezetése. A különböző vezetők és vezető szervek részéről maximálisan törekedni kell arra, hogy alkalmazzák az egyharmad-kétharmad elvet, amely szerint az alárendelt részére a kitűzött feladat végrehajtására legalább kétszer annyi időt kell biztosítani, mint az előjáróknak az adott feladat végrehajtásának megszervezésére. Ami az értekezleteket illeti, azokat nagyon tudatosan kell előkészíteni. E tekintetben nagyon fontos az, hogy a résztvevők az értekezlet megkezdése előtt valamennyien és egyértelműen értsék azt, hogy az értekezlet milyen célból kerül megtartásra. Tudják azt, hogy „*mellébeszélés*”-re lehetőség nincs, mert a vezető ezt nem engedi meg. E tekintetben fontos a vezetői példamutatás, melynek alapja a jó felkészülés, a célok és követelmények előzetes és világos megfogalmazása. Különösen fontos ez akkor, ha az értekezlet anyaga előzetesen írásban megfogalmazásra kerül. Az értekezlet célirányos levezetése, egymás idejének tisztelőben tartása érdekében célszerű bevezetni azt a gyakorlatot, hogy ha valakinek az írásbeli előterjesztéssel kapcsolatban kérdése van, azt az értekezlet előtt a kidolgozóval tisztázza. Az értekezleten csak az érdemi „*nem*”-re vagy az „*igen*”-re célszerű az időt fordítani. E tekintetben radikálisnak kell lenni, nem szabad megengedni azt, hogy az értekezlet felkészületlen résztvevői „*kapásból*” feltett kérdésekkel az időt elhúzzák, egyidejűleg azt a benyomást keltve, hogy a téma jól felkészült szakértői.

A hadtáp törzseinél gyakran tapasztalunk olyan kijelentést, hogy nincs idő semmire. Véleményünk szerint ezt a kijelentést kizárólag a munkaidő helytelen beosztása eredményezheti. Ha a vezető munkaidő beosztásánál érvényre juttatja a komplex szemléletet, melynek abban kell kifejezésre jutni, hogy figyelembe veszi az alárendeltek lehetőségeit, érdekeit és tevékenységét nem aprózza el, hanem a kitűzött célok érdekében megfelelően koncentrálna. Egyszerűbben megfogalmazva, nem foglalkozik állandóan „*minden*” kérdéssel, hanem kiragadja a sok feladat közül mindig a lényegeset és azokat következetesen be is fejezi. Ha ez megvalósul, úgy a feladatok is el lesznek végezve, az alárendelt is tud „*nyugodtan dolgozni*”, s jut idő kikapcsolódásra, családdal való foglalkozásra, szórakozásra is.

Kezdeményező együttműködés

A vezetéstudomány ritkán alkalmazza ezt a fogalmat. Ennek ellenére úgy gondoljuk, hogy a vezetési gyakorlatban célszerű ezt érvényre juttatni. Mit is értünk a kezdeményező együttműködés fogalma alatt? Nem mást, mint azt, hogy a feladatot meghatározó vezető a feladat eredményes teljesítése érdekében kezdeményezze az együttműködést mindazon vezetők irányában, akik neki nincsenek alárendelve, de a cél elérése szempontjából nélkülözhetetlen szövetségeseik, s akik közreműködése nélkül a meghatározott feladatok eredményes teljesítése elképzel-

hetetlen. Néhány példa ennek érzékeltetésére: ha például az egység PK HTPH követelményként szabta a társadalmi tulajdon védelmének szilárdítását, akkor nem nélkülözheti a párt- és KISZ-szervezetek segítő, támogató tevékenységét. Csak ezen szervezetek cselekvő, támogató tevékenységével érhető el a kitűzött cél, mert ezen szervezetek rendelkeznek azzal a lehetőséggel, hogy a katonatömegek tudatát, gondolkodását formálják, s megértessék a társadalmi tulajdon védelmének társadalmi hasznosságát, fontosságát. E tekintetben a tényleges támogatás biztosítása céljából az a módszer követendő, hogy a jelzett szervezetek ne csak a feladatok megoldásában, hanem azok meghatározásában is közreműködnek. Ez a módszer – mint ahogy már utaltunk rá – a legcélravezetőbb, mert nem igényli a feladatok végrehajtását elősegítő, közreműködő szervek meggyőzését. Azok a kitűzött feladatokat magukénak tekintik, s kezdetől megértik, felismerik és támogatják, segítik a meghatározott feladatok megoldását.

Ugyancsak példának lehet említeni a hadtáp és a technikai szolgálatot. Hiába akar a hadtáp az energiamegtakarítás területén eredményeket elérni, ha a technikai szolgálat e tekintetben nem partner. Ezért e nagyjelentőségű feladat sikeres teljesítése érdekében kezdeményező együttműködést célszerű a hadtáp részéről megvalósítani, mind a feladat meghatározása, mind a feladat végrehajtása módszerének meghatározása tekintetében.

Szóbeliség, írásbeliség

A vezetési gyakorlatban a szóbeliség és írásbeliség mindig – ahogy szoktuk volt mondani – aktuális kérdésként vetődik fel.

Sokféle vezető és sokféle munkatárs van. A szóbeliség és írásbeliség helye, szerepe, hitele döntően a kialakított vezetési stílus és a körülmények függvénye. Véleményünk szerint arra kell törekedni, hogy az élő szónak minden vezetési viszonylatban legyen hitele, tekintélye. Írásban csak a legalapvetőbb kérdések kerüljenek leszabályozásra. A túlzott írásbeliség az öngizolást, a felelősség elhárítását szolgálja. Gondoljunk csak arra, hogy egy-egy intézkedést a kiadás előtt hány szerv véleményezi. A kidolgozó biztos, ami biztos alapon határozza meg a véleményezők körét. A véleményezők pedig abból indulnak ki, hogy sok szem többet lát, amit én nem veszek észre, majd észreveszi más. Így a kör teljessé válik. A véleményeztető és véleményező megnyugszik, „kötelességének eleget tett”, s ha valami gond merül fel, annak következményeit kollektívan viseljük.

Amikor ez ellen hadakozunk, akkor azt is tudomásul kell venni, hogy ennek általánossá válását nem egyes vezetők stílusbeli problémái idézik elő. A körülmények, a légkör produkálják e módszereket. Ha a vezetésben eluralkodik a bizalmatlanság, akkor nagyobb energiát fordítunk a tett intézkedések dokumentálására, mint az intézkedések tartalmára. A hangsúlyt az képezi, hogy intézkedtem, nem pedig az, hogy mit.

Gondoljuk, egyértelmű, hogy nem békélhetünk meg az ilyen szemlélettel, ezekkel a módszerekkel. Valamennyiünk jól felfogott érdeke, hogy fellépjünk az ilyen módszerekkel, eljárásokkal szemben, s e vonatkozásban is nélkülözhetetlenek tekintjük azt a felvilágosító, meggyőző erőt, amelyet a pártszervezeteink nyújtanak.

Mint ahogy a bevezetőben utaltunk rá, a vezetés gyakorlatában szerzett néhány tapasztalat közreadását tűztük napirendre, azzal a céllal, hogy ösztönözzük a különböző vezetőszerveket közös feladatai eredményesebb teljesítésére és tapasztalataik közreadására.

A közlekedési hálózat életképesség elméletének néhány vonatkozása

Palkó Antal mk. őrnagy

Korunk fegyveres erőinek legszembetűnőbb jellemzője az a technikai felszereltség, képesség, amely maximálisan lehetővé teszi a fegyveres küzdelem térbeni kiterjesztését. Az ellenség csapásainak nemcsak a küzdő felek fegyveres erői vannak kitéve, hanem azok mögöttes területei, fontosabb objektumai is. Mivel a csapatok szükséges anyagokkal történő ellátása, hadműveleti, hadászati tartalékok megfelelő időben történő előrevonása a győzelem egyik feltétele, az ellenség egyik legfontosabb célja a közlekedési hálózat működőképességének zavarása, megbénítása.

Szinte tételként fogadható el, hogy egy ország gazdasága életképességének legfontosabb garanciája, a fegyveres erők biztosításának záloga a közlekedési hálózat, valamint a hírközlés működőképességének folyamatos fenntartása. Mind-ebből törvényszerűen következik a közlekedési hálózat életképesség-vizsgálatának szükségessége, tárgyának, céljának, módszereinek meghatározása.

A közlekedési rendszer háborús felkészítése

A közlekedési hálózat háborús felkészítése az ország védelmi képességét biztosító rendszabályok szerves részét képezi, melynek célja a fegyveres erők és a népgazdaság szállítási szükségleteinek korszerű háború viszonyai között történő kielégítése.

A közlekedési rendszer életképességén a felső katonai vezetés által megszabott követelmények szerint, háborús körülmények között, megszakítások nélküli szállítási folyamatot értünk.

Az *életképesség tárgyát* tehát a közlekedési rendszer háborús felkészítésével kapcsolatos, a rendszeren végrehajtandó minőségi és mennyiségi folyamatok képezik.

Az életképesség elmélet célja pedig a közlekedési rendszer háborús felkészítésére a leghatékonyabb döntések meghatározása.

E döntéseknek biztosítaniuk kell:

- a fegyveres erők részére szükséges szállítások megadott határidőre történő végrehajtását;
- a csapat- és anyagszállítások, valamint a közlekedési eszközök és objektumok veszteségeinek csökkentését;
- az ellenség tömeges atomcsapásai következményeinek gyors felszámolását, a szállítási folyamat folytonosságát;
- a közlekedési ágazatok irányító szervezeteinek működőképességét.

A közlekedési rendszer háborús felkészítésére irányuló rendszabályok, változatok számbavételéhez, optimális döntések előkészítéséhez megfelelő matematikai apparátussal, számítástechnikai berendezésekkel kell rendelkezni, melynek segítségével figyelembe lehet venni a háborús körülményeknek a rendszer életképességére ható alábbi tényezőit.

1. A fegyvercs erők érdekében történő szállítások a közlekedési hálózat átbocsátóképeségének döntő hányadát teszik ki, megváltozik a szállítmányok jellege (pl. a szállítandó anyagok nagy százaléka veszélyes szállítmány), a szállítás határidőre történő végrehajtása parancsoló szükségesség, a katonai szállítások prioritása.

2. Alapvető utánszállítási útvonalakon (vasúton) rendezői és rakodói folyamatok koncentrálnak.

3. A közlekedési hálózat fejlettsége, technikai felszereltsége, objektumainak, műtárgyainak nagyságrendje, kölcsönhatása.

4. Az alapvető objektumokra mérendő ellenséges csapások valószínűsége, a használható romboló eszköz fajtája, hatóereje, a rombolás jellege és méretei, a célbajuttató eszközök pontossága.

5. A közlekedési hálózat földrajzi sajátossága, izolált útszakaszok keletkezésének valószínűsége, azok jellemzői.

6. A csapások következményeinek felszámolására rendelkezésre álló erők és eszközök mennyisége, optimális elosztása, a helyreállítási munkák körülményeinek nehézsége, bonyolultsága.

A közlekedési rendszer háborús felkészítésének, életképessége növelésének irányai a következők:

- a közlekedési ágazatok komplex fejlesztése;
- a rendszer háborús rezsimre állítását biztosító rendszabályok kidolgozása;
- védelmi és speciális építések tervezése, megvalósítása;
- a technikai biztosítás megszervezése;
- fontos közlekedési objektumok őrzés-védelmének megszervezése;
- népgazdasági erők és eszközök felkészítése;
- katonai közlekedési, valamint a polgári közlekedést irányító, végrehajtó szervezetek szakembereinek kiképzése, felkészítése;
- katonai szállítások technikai és anyagi eszközökkel történő biztosítási terveinek kidolgozása, folyamatos pontosítása.

A közlekedési hálózat háborús felkészítését, életképességének növelését jelentős építési feladatok és szervezési rendszabályok együttes, egymást szervesen kiegészítő komplexuma képezi.

Az építési feladatoknak természetesen jelentős anyagi, beruházási kihatása van, ezeket a népgazdasági tervek keretében – a honvédelmi érdekek érvényesítésével – kell megoldani. A gazdaságosság követelményei szerint elsősorban a közlekedési hálózat teljesítőképességét békében is növelő beruházási építéseket kell megvalósítani.

Az életképességet növelő építési feladatok körébe sorolhatók:

- nagyforgalmú csomópontok, jelentős objektumok megkerülő útjai;
- elágazások, összekötő, bekötő utak létesítése;
- természeti akadályokon létesített műtárgyak dublázása;

- a hálózat rekonstrukciója;
- csomópontok előtti és utáni állomások fejlesztése, bővítése;
- ideiglenes átrakó körletek előkészítése;
- a közlekedés irányító szervezetei részére kihelyezett, fedett vezetési pontok létesítése.

Szervezési-technikai rendszabályok kidolgozásával a közlekedési hálózat teljesítőképességének, életképességének növelése jelentősebb beruházások nélkül érhető el, ezek az alábbiak:

- technikai biztosítási tervek kidolgozása;
- a helyreállítási erők és eszközök mennyiségének meghatározása, optimális elosztása, ezek manőverező képességének biztosítása;
- a szállítás technikai eszközeinek széttagolása;
- a kölcsönös cserélhetőség elvének biztosítása;
- álcázási rendszabályok kidolgozása;
- az üzemeltető szakállomány váltásának széttagolása;
- az információs áramlat megszervezése;
- szennyezett terepszakaszon végzendő munka rendszabályainak kidolgozása;
- tartalékképzés stb.

Közlekedési hálózat életképessége

Mivel a közlekedési hálózat bonyolult rendszer, életképességének vizsgálata alrendszerinek, elemeinek vizsgálatával közelíthető meg. Módszerként fogadható el, hogy a közlekedési hálózatból válasszunk ki egy ágazatot (pl. vasút), az ágazat egy - a feladat végrehajtása szempontjából számunkra legfontosabb - vonalát (pl. front vasútvonal), majd a vasútvonal teljesítőképességét meghatározó elemét (elemeit, objektumait). Végezzük el az elemek (objektum) vizsgálatát, szükség esetén határozzuk meg az életképesség növeléséhez szükséges rendszabályokat.

Ezután - a kölcsönhatások figyelembevételével - vizsgáljuk meg a vonal, majd hálózat életképességét.

Vasútvonal egy elemének életképessége

Egy elem (objektum) életképességének vizsgálatánál első lépésként egy valószínűségi problémát kell megoldanunk. Meg kell határoznunk a vizsgált objektum rombolásának valószínűségét ellenséges csapás esetén.

Tekintsük a hálózat elemének azt a műtárgyat, vagy berendezést, melynek rombolását eseményként értékeljük, függetlenül a többi műtárgy, vagy berendezés rombolásától.

Fontos közlekedési objektumok (hidak, vasúti csomópontok, pályaudvarok) önálló célpontként értékelendők, ellenük az ellenség egy csapásával lehet számolni.

Egy objektum rombolásának valószínűségét az alábbi képlet alapján határozhatjuk meg:

$$P = P(t) \cdot P(r) \text{ \%};$$

ahol:

- $P(t)$ - az objektum elleni támadás valószínűsége;
- $P(r)$ - a rombolás valószínűsége támadás esetén.

A szükséges adatok szakutasításokból, értékelő táblázatokból nyerhetők. Vegyük számba a vasútvonal egy elemének életképesség vizsgálatához a kiinduló adatokat.

A vizsgált elem átbocsátóképessége: n (vonat, vonatpár)

$$n = \frac{T - t_{\text{techn}}}{t_{\text{fg}}} k_m \quad (\text{sec.});$$

ahol:

- T – a teljes napi időalap (1440 sec.);
- t_{techn} – az elem technikai kiszolgálására fordított idő (sec.);
- t_{fg} – egy vonat foglaltsági ideje (sec.);
- k_m – az elem megbízhatósági tényezője, $k_m = 0,95\text{--}0,99$.

Rombolás után az *átbocsátóképesség csökkenése*: n_{cs}

Rombolás esetén az *átbocsátóképesség csökkenésének* következő eseteivel számolhatunk:

- a) Ellenséges csapás következtében a vonatforgalom t_{sz} időtartamig szünetel, a veszteség a vonalkázott terület nagyságával arányos (lásd: 1. sz. melléklet a) ábra). n_{hv} – a háborús időszak vonatforgalma (vonat/nap; vonatpár/nap).

Ennek értéke:

- kétvágányú szakaszra 0,85 n ,
- egyvágányú szakaszra 0,8 n ;

t_{sz} – a rombolás következtében a vonatforgalomban bekövetkező szünet, melynek értékét a következő képlet szerint határozhatjuk meg:

$$t_{sz} = t_e + \frac{R_1}{L_k} \quad (\text{nap, óra});$$

ahol:

- t_e – a helyreállítási munkák előkészítésének ideje;
- R_1 – az elem átteresztőképességét biztosító (első ütemben elvégzendő) helyreállítási munka volumene/munkásnap);
- L_k – a szakképzett munkaerő létszáma (fő).

A rombolás mértéke, a szállítási folyamat helyreállításának sürgőssége szükségessé teheti a helyi lakosság bevonását is. Ekkor a vonatforgalomban bekövetkezett szünet meghatározása:

$$t_{sz} = t_e + \frac{R_1}{L_k + k_1 l_h} \quad (\text{nap, óra});$$

ahol:

- l_h – a helyreállításba bevont helyi lakosság létszáma (fő);
- k_1 – a helyi lakosság teljesítőképességének koefficiense, értéke: 0,6.

A helyreállítási munkák reális tervezése szükségessé teszi egyéb, teljesítménycsökkentő körülmények figyelembevételét is:

- k_2 – földrajzi, időjárás tényezők (talajminőség, évszak), tapasztalati értéke: 0,85;
- k_3 – szennyezett terepen végzett helyreállítási munka hatékonysági tényezője, gyakorlati értéke: 0,5.

Mindezek figyelembevételével a vonatforgalomban bekövetkező szünet meghatározására szolgáló képlet:

$$t_{zs} = t_e + \frac{R_1}{L_{kv} + k_1 l_h k_2} \quad (\text{nap, óra}); \text{ illetve}$$

$$t_{zs} = t_e + \frac{R_1}{L_{kv} + k_1 l_h k_2 k_3} \quad (\text{nap, óra}).$$

b) Ebben az esetben az ellenséges csapás következtében a vonatforgalom nem szünetel, azonban az átbocsátóképesség csökken, a helyreállítás időszükséglete t_h , az átbocsátóképességben számítható veszteséget a vonalkázott terület reprezentálja. (1. sz. melléklet b) ábra.)

n_{cs} - az elem átbocsátóképességének csökkenése.

A különböző változatok kezelhetősége érdekében vezessük be a vonatforgalom *feltételes szünetének fogalmát*, t_f :

$$t_f = \frac{n_{hv} - n_{cs}}{n_{hv}} \cdot t_h \quad (\text{óra});$$

A helyreállítás időszükségletén azt az időtartamot értjük, mely alatt elvégzett helyreállítási munka volumene biztosítja a szükséges átbocsátóképességet, kiszámítása:

$$t_h = \frac{R_2}{(L_{kv} + k_1 l_h) k_2 k_3}$$

ahol:

R_2 - a szükséges átbocsátóképességet biztosító helyreállítási (második ütemben elvégzendő) munka volumene (munkásnap).

c) A csapás következtében a vonatforgalom egy t_{sz} időtartamig szünetel, az első ütemben elvégzendő helyreállítási munkák eredménye n_{cs} csökkent átbocsátóképesség, majd a második ütemben elvégzendő munkálatok hiztosítják a megkívánt vonatforgalom mértékét. (1. sz. melléklet c) ábra.)

A vonatforgalom feltételes szünetének időtartama:

$$t_f = t_{sz} + \frac{n_{hv} - n_{cs}}{n_{hv}} t_h \quad (\text{óra});$$

d) A rombolás hatására a vonatforgalom szünetel t_h időtartam alatt a vonatsúly a korábbi Q értékről Q_{cs} értékre csökken. (1. sz. melléklet d) ábra.)

$$t_f = t_{sz} + \frac{n_{hv} Q - n_{cs} Q_{cs}}{n_{hv} Q} t_h \quad (\text{óra}).$$

Az objektum életképességének további vizsgálata érdekében bevezetjük a *feltételes átbocsátóképesség fogalmát*:

$$n_f = \frac{T_t - t_f}{T_t} n \quad (\text{vonatpár/nap});$$

T_t - vonal (hálózat) üzemeltetésének tervezett időtartama (nap).

Ilyen módon meghatározást nyertek az objektum életképességének vizsgálata

tához szükséges adatok. A feladat megoldásának (2. sz. melléklet), logikai sorrendje pedig a következő:

1. Meghatározzuk a hálózat üzemben tartásának minimális időtartamát (pl. egy hadművelet tervezett időtartama) T_t ;

2. Kiszámítjuk a vizsgált objektum átbocsátóképességét n , a háborús időszak vonatforgalmának nagyságát n_{hv}

$$n_{hv} = n_k + n_{ng} \text{ (vonat/nap; vonatpár/nap);}$$

ahol:

n_k - a hadműveleti szállítások volumene (vonat/nap; vonatpár/nap;

n_{ng} - a népgazdasági szállítások volumene (vonat/nap; vonatpár/nap).

3. Meghatározzuk az ellenséges rombolás valószínűségét P , a csapás következményeinek felszámolásához szükséges első és második ütemben elvégzendő helyreállítási munka volumenét R_1, R_2 .

4. A helyreállítási munka volumenének függvényében megvizsgáljuk a biztosítható szakképzett állomány létszámát L_{kv} , meghatározzuk a helyreállításba bevonható helyi lakosság létszámszükségletét l_h , a munkavégzés hatékonyságának tényezőit k_1, k_2, k_3 .

5. Számítjuk a csapás következtében a vonatforgalom szünetelésének időszükségletét t_{sz} , a helyreállítás időszükségletét t_h , a csökkent átbocsátóképességet

6. Meghatározzuk a vonatforgalom feltételes szünetét t_t .

7. Számítjuk a feltételes átbocsátóképességet n_t .

8. Elvégezzük a feltételes átbocsátóképesség és a háborús időszak vonatforgalmának összehasonlítását: $n_t > n_{hv}$ (elégesség felétele).

9. Ha a feltételes átbocsátóképesség értéke nagyobb a háborús időszak tervezett vonatforgalmánál (az egyenlőtlenség fennáll), az objektumot előkészítettnek lehet tekinteni.

10. Ha az egyenlőtlenség nem áll fenn, szükséges az objektum életképességét növelő változatok kidolgozása.

11. Minden változatnál megvizsgáljuk a megkívánt egyenlőtlenség érvényesülését.

12. Azon változatokból, melyeknél az egyenlőtlenség fennáll, kiválasztjuk azokat, amelyek költségkihatása kisebb.

13. Választjuk az átbocsátóképességet békében is növelő változatot (népgazdasági érdek érvényesítése).

14. Az életképességet növelő változatot tervbe állítjuk, megvalósítását ütemezzük.

Vasútvonal életképességének vizsgálata

A vasútvonal életképességének vizsgálati módszere megegyezik az objektumnál ismertetett módszerrel. A vonal esetében meg kell állapítani azon objektumok számát, amelyek meghatározóak a vonal átbocsátóképességére, üzemben tartására. Ezután az objektumok (elemek) vizsgálatát az ismertetett módon elvégezzük.

A vonal vizsgálatát elvégezhetjük:

- az objektumok különböző időben történő,
- az objektumok egyidejű rombolásának feltételezésével.

A vonal elemeinek *nem egy időben feltételezett* rombolása esetén a vonatforgalom feltételes szüneteltetésének időtartamát az alábbi képlet segítségével számíthatjuk (bizonyítási eljárás mellőzésével):

- két elemet feltételezve:

$$t_f = P_1 \cdot t_{sz1} + P_2 \cdot t_{sz2}$$

P_1, P_2 - az elemek rombolásának valószínűsége.

- n számú elem esetén:

$$t_f = P_1 t_{sz1} + P_2 t_{sz2} + \dots + P_n t_{szn} = \sum_1^n P_i t_{sz_i}$$

A vonal elemeinek *egyidejű* rombolását feltételezve:

$$T_f = P_1 t_{sz1} + P_2 \bar{P}_1 t_{sz2} + P_3 \bar{P}_2 \bar{P}_1 t_{sz3} + \dots + P_n \bar{P}_1 \bar{P}_2 \bar{P}_3 t_{szn}$$

$$(1 - P = \bar{P}).$$

Ha a rombolás következtében nemcsak szünetel a vonatforgalom, hanem az átbocsátóképesség csökkenésével is számolnunk kell, a vonatforgalom veszteségének meghatározásához szükséges valószínű időtartamot a következőképpen számolhatjuk:

$$t_{val} = \sum_1^n P_i t_{fi}$$

A vasútvonal felkészítésének sémája (ld. 3. sz. melléklet), logikai sorrendje tehát a következő:

1. Kiinduló adatként rögzítjük a vasútvonal igénybevételének tervezett időtartamát, T_f .

2. Meghatározzuk a vonal alapvető elemeinek számát, j .

3. Kiszámítjuk a vonal átbocsátóképességét n , valamint a háborús időszak várható vonatforgalmát: $n_{hv} = n_k + n_{ng}$.

4. Minden j objektumra kiszámítjuk az első és a második ütemben elvégzendő helyreállítási munkák volumenét R_1, R_2 .

5. Meghatározzuk minden j objektum helyreállításához, a szakképzett L_{kv} , és szakképzetlen (helyi lakosság) l_h létszám szükségletet, valamint a munkavégzés hatékonysági tényezőit k_1, k_2, k_3 .

6. Minden j objektum feltételezett rombolásánál meghatározzuk a vonatforgalom szünetelésének időtartamát t_{szj} , a csökkent átbocsátóképességgel történő szállítás időtartamát t_h , az átbocsátóképesség csökkenésének mértékét n_{cs} .

7. Meghatározzuk j objektum rombolása esetén a vonatforgalom feltételes szünetét, t_f .

8. Meghatározzuk j objektum valószínűségét, P_j .

9. Kiszámítjuk a vasútvonal üzemszünetének valószínű időtartamát:

$$t_{val} = \sum_1^n P_j t_{fj}$$

10. Meghatározzuk a vonal valószínű átbocsátóképességét háborús időszakban:

$$n_t = \frac{T_t - t_{val}}{T_t} n$$

11. Ellenőrizzük az átbocsátóképesség elégségségének feltételét: $n_t = n_{hv}$.

12. Ha az elégségség feltétele fennáll, a vasútvonal megfelel a háborús időszak követelményeinek.

13. Ha a vonal számított valószínű átbocsátóképessége nem elégíti ki a feltételt, szükséges a vasútvonal átbocsátóképességét növelő változatok kidolgozása. A változatokat szakértők csoportja dolgozza ki a vonal alapvető objektumaira (hidak, csomópontok, hírközlés)

14. Minden változatot megvizsgálunk a 4–11. pontok szerint.

15. Az elégségség feltételét kielégítő változatok közül elsősorban azokat kell választani, melyek megvalósításához az erők és eszközök rendelkezésre állnak.

16. A változatok közül az átbocsátóképességet békében is növelő megoldást választjuk.

17. A változat megvalósítását a feladatok ütemezésével tervbe állítjuk.

Az objektumok, illetve a teljes vasútvonal életképességét növelő építési feladatok, szervezési rendszabályok megválasztását mindig az elérendő cél, a rendelkezésre álló erők és eszközök, a konkrét körülmények és követelmények határozzák meg.

Egy földrajzi területi egység vagy front (HDS) sávja közlekedési hálózatának vizsgálata – az összes ágazat komplex felhasználásának követelménye miatt – bonyolult, terjedelmes feladat. A vizsgálat kritériumait, módszereit, a feladat megoldásának logikai sorrendjét következő írásom tartalmazza. (Mellékletek, ábrák a folyóirat végén találhatóak.)

Az első szárazföldi hadműveletek hadtáptechnikai harci veszteségeinek pótlásáról

*Dr. Thürmer Gyula alezredes,
a hadtudományok kandidátusa*

Széles körben ismeretes, hogy a fegyveres küzdelem során várhatóan bekövetkező technikai harci veszteségek pótlásának kérdései a néphadseregünkben is napirenden szerepelnek.

Ennek a rendkívül bonyolult komplex problémának a megoldása számos kérdés tisztázását igényli. Mindenek előtt elengedhetetlenül szükséges reális képet alkotni arról, hogy az első szárazföldi hadműveletek alatt milyen méretű és összetételű technikai harci veszteség várható. Továbbiakban tudományos előrelátás módszereivel fel kellene mérni, hogy a várható technikai harci veszteségek a harcérték csökkenése, a hadműveletek anyagi-technikai biztosítása, a sérült technika helyreállítása, illetve pótlása szempontjából milyen gondjaink lehetnek. Választ kellene kapni arra a kérdésre is, hogy a technikai harci veszteségek felszámolása, illetve pótlása az iparunkkal és a külkereskedelmünkkel szemben milyen követelményeket támasztanak.

Cikkemben ennek a problémakörnek egy lényeges részterületével az összefegyvernemi hadseregünk és annak ellátása érdekében létrehozásra kerülő Központ Hadtáp Előretolt Lépcső hadtáptechnikai harci veszteségei előre jelzésének, felszámolásának és pótlásának alapvető kérdéseivel kívánok foglalkozni.

Szeretném elemző módon bemutatni az elvonuló szárazföldi haderőnk hadtáptechnika állományát. Továbbiakban célom, hogy felvázoljam az első hadműveletek alatt várható hadtáptechnikai harci veszteségeket és az azokból származó problémákat. Végül tárgyalni tervezem azokat a problémákat, amik a harci sérült hadtáptechnikai eszközök összegyűjtésével, kivonásával, javításával, pótlásával kapcsolatosak.

Úgy gondolom, hogy ezzel a munkámmal a szakértők között érdemi vitát válthatok ki, ami viszont elősegítené az ezen a téren fennálló konkrét problémáink megoldását.

1. A szárazföldi hadsereg és a Központ Hadtáp Előretolt Lépcső hadtáptechnikai állománya

A több mint három évtizedes anyagtervezési tapasztalataim szerint az összefegyvernemi hadseregünk és az elvonulása esetén hozzá kapcsolódó ellátási tagozatok hadtáptechnikai szervezete számos tényezőtől függ, melyek közül a legfontosabbak:

a) *A harci eszközök mennyisége és minősége.* Törvényszerűnek tekinthető, hogy a haditechnikai eszközök darabszáma növekedésének, a fegyverzeti rendszer minőségi fejlesztésének függvénye a hadtáptechnikai eszköz igények alakulása. Ezt a törvényszerűséget jól bizonyítja az a példa, hogy a közepes harckocsik darabszámának változása 3:1 arányban áll az üzemanyagtöltő gépkocsik szükségletének alakulásával.

b) *Az elvonuló szárazföldi haderő létszáma.* A személyi állomány tábori körülmények közötti folyamatos ellátásához számos hadtáptechnikai eszköz kötődik. Ebből értelemszerűen a következők, hogy a létszám alakulásának meghatározó szerepe van a hadtáptechnikai állományra. Példaként kívánom megemlíteni, hogy minden 150–180 fős létszám növekedése egy-egy mozgókonyha igényt jelent.

Szükségesnek tartom megjegyezni, hogy a harci eszközök mennyiségi és minőségi változása, a haderő létszámának növekedése a hadtáptechnikai eszköz állomány alakulására kétféle hatást gyakorol. Egyrészt a meglévő típusok darabszámát növeli, másrészt igényli a korszerűbb, nagyobb teljesítő képességű hadtáptechnikai eszközök létrehozását. Ennek a törvényszerűségnek felismeréséből következett be például a 3 tonnás üzemanyagtöltő gépkocsik 5 tonnással való felváltása.

c) *A személyi állomány életkörülményei.* Közismert tény, hogy a hadseregünk felső vezetése arra törekszik, hogy a polgári életben elért életszínvonal a katona részére szolgálati ideje alatt is a legmesszebbmenőkig biztosítva legyen. Ebből következően igényként jelentkezik az, hogy a harcoló katona a legbonyolultabb körülmények között is rendszeresen legyen ellátva meleg étellel, kenyérrrel, ivóvízzel, tiszta fehérneművel és tábori körülmények között is biztosítsuk számára a fürdés, pihenés kulturált lehetőségét. A személyi állomány életszínvonalának harci körülmények közötti megfelelő szinten tartása érdekében a hadtáptechnikai eszközök külön csoportja alakult ki. Ebbe a kategóriába sorolható például: a hőszigetelt vízszállító-, temperált kenyér, illetve húszállító-, fürdető- stb. eszközök.

d) *A harctevékenységek intenzitása.* A korszerű viszonyok között létre jött fegyveres küzdelem megköveteli, hogy minden ellátási tagozatban olyan hadtáptechnikai eszközök legyenek, amelyek a csapatok mozgékonyágát, manőverező képességét a legnagyobb mértékben biztosítsák. Ez a követelmény szükségessé teszi egyrészt a harcoló és harcbiztosító egységek hadtáptechnikai eszközeinek terepjáró képességét, másrészt az anyagáramlás növelését elősegítő szerkezetek rendszerbe állítását. Ez a tény sürgeti pl.: a konyha gépkocsik kialakítását, a tábori körülmények közötti anyagmozgatás gépesítését.

e) *Az egészségügyi harci veszteségek.* A különböző egészségügyi célokat szolgáló eszközök szükségletének meghatározásánál elengedhetetlen feltétel a harctevékenységek során várható sebesültek számának ismerete. Ugyanis a sebesültek számától függ pl.: a kiürítő-, kötöző-, mütő-, vérszállító-, oxigén fejlesztő- stb. eszközök szükséglete.

f) *A szükségletek biztosításának lehetőségei.* A teljesség igénye nélkül felsorolt tényezők alapján kialakult szükségleteket minden esetben össze kell vetni a biztosítás lehetőségeivel. Tehát számításba kell venni a hazai gyártási, az import beszerzési, a mozgósításkor népgazdaságból történő igénybevételi lehetőségeket.

Szeretném kihangsúlyozni, hogy az állománytáblákba rögzített hadtáptechnikai eszköz szükségletek minden esetben a biztosítási lehetőségek figyelembevételével

kerülnek meghatározásra. Ebből következik, hogy a szükségletek több esetben nem az optimális igényt tükrözik, hanem a reális biztosítás lehetőségével azonosak.

A fenti szempontok alapján kialakított hadtáptechnikai eszköz állomány jelenlegi szervezés szerint az összefegyvernemi hadseregnél mintegy ötezer, a Központ Hadtáp Előretolt Lépcsőnél pedig megközelítően 4-6 ezer darabból áll. *Részleteiben a következők:*

Hadtáptechnika megnevezése	HDS	KHEL	Összesen
Főző eszközök	989	547	1536
Kenyér száll. gk.	126	29	155
Hűtő gk.	57	19	76
Vízszállító eszközök	494	261	755
Sütő eszközök	92	56	148
Úza. szállító eszközök	1626	250	1876
Szivattyúk	116	96	212
Úza. laboratóriumok	15	4	19
Csővezetékek	4	15	19
Sebesültszállító gk.	564	636	1200
Eü. szak gk-k és utánfutók	213	404	617
Vasúti eszközök (vagonok)	—	398	398
Közl. szolg. eszközei	186	270	456
Összesen:	5027	4582	9609

A fenti eszközökön kívül a hadtáp jelentős mennyiségű anyagot szállító gépjárművel is rendelkezik. Csak a hadműveleti hadtápot kiemelve az ott levő szilárd, illetve folyékony anyagot szállító gépkocsiszállító zászlóaljok kapacitása mintegy 17-18 ezer tonna.

Az elvonuló szárazföldi haderők hadtáptechnikai állományának összetételét tekintve megállapítható, hogy kb. 50 főbb eszközből áll.

Mozgathatóság szempontjából az eszközök megoszlása a következő:

Megnevezés	HDS	KHEL	Összesen
Gépkocsi	2203	1278	3481
Pótkocsi	172	56	228
Utánfutó	1822	964	2786
Vasúti vagon	—	398	398
Szállítóeszközt igényel	830	1886	2716
Összesen:	5027	4582	9609

A táblázatból jól látható, hogy az elvonuló szárazföldi erők hadtáptechnikai eszköz állományának 36%-a önjáró, 34%-a pedig vontatmány. A 30%-ot kitevő egyéb eszközök is térméreteiket tekintve olyanok, hogy szállításuk külön-külön egy-egy tehergépkocsit igényel.

A tárgyalt hadtáptechnikai állomány biztosítási oldalát tekintve az eszközök 78⁰/₀-a a néphadsereg tulajdonában van, 22⁰/₀-a pedig mozgósításkor a népgazdaságból kerül igénybevételre. Ez a viszonyszám azt is kifejezi, hogy az összefegyvernemi badsereg és a Központ Hadtáp Előretolt Lépcső szükségleteinek több mint háromnegyed része olyan speciális eszköz, amit béke időszakban be kell szervezni, fenntartásukról, javításukról, tartalék alkatrész ellátásukról gondoskodni kell. A népgazdasági igénybevételt értékelve megállapítható, hogy ez a hadtáptechnikai eszközök szűk körére terjed ki. Az ezen az úton biztosított mintegy 1700 darab hadtáp szakgépkocsi üzemanyag-, víz-, kenyér-, sebesültszállító és hűtőgépkocsi. A népgazdaság helyzetéből adódóan az igénybe vett eszközök több mint fele csak szükségszerűen alkalmas helyettesítésre. Például az üzemanyag vagy a sebesültszállításra igénybe vett közel 1000 tehergépkocsit tartályok, illetve hordágy függesztő szerkezetek ellátásával lehet rendeltetésüknek megfelelően alkalmassá tenni.

A meglevő eszközeink forrását elemezve megállapítható, hogy az alapvető hadtáptechnikai eszközeinknek megközelítően a fele a hazai ipartól származik. Például: mozgókonyha, víz-, üzemanyagszállító gépkocsik, pótkocsik, utánfutók, hűtő-, kötöző-, különféle eu. labor gépkocsik, acéltartályok, desztilláló és sterilizáló berendezések stb. A vizsgált hadtáptechnikai eszközök 80⁰/₀-át a hazai ipar adja.

Az import eszközeink félesége 15–20 között mozog. A hadtáptechnikai importunk majdnem egésze a szovjet relációból származik. Például: üzemanyagtöltő-, sebesültszállító gépkocsik, üzemanyag szivattyúk, csővezetékek, valamint laboratóriumok, elasztikus tartályok. A többi baráti államtól származó főbb hadtáptechnikai eszközféleség csak néhány típust és kevés darabszámot jelent.

Ebből a fejtegetésből levonható az a következtetés, hogy az alapvető hadtáptechnikai eszköz szükségleteink biztosítása erősen függ az import lehetőségeinktől.

A vizsgálat tárgyát képező technikai bázis jelentős része összetett anyag, ami gyakorlatilag azt jelenti, hogy van az adott eszköznek fő és szakanyag felelőse. (Például: a szakgépkocsik esetében). Erre a kérdésre azért célszerű ráirányítani a figyelmet, mivel a hadtáptechnika üzemben tartásánál, javításánál stb. úgy békében mint háborúban az e téren való együttműködésnek rendkívül nagy jelentősége van.

2. Az első hadműveletek várható hadtáptechnikai harci veszteségei

A korszerű viszonyok között kirobbanó fegyveres konfliktus első hadműveleteinek technikai harci veszteségeit rendkívül nehéz előre felmérni. Ezzel szemben azonban a hadműveletek anyagi, technikai biztosítása megköveteli, hogy előre jelezzük a saját erőinkre mért ellenséges csapás után várható anyagi, technikai harcértékünket. Másképpen fogalmazva lássuk előre a technikai harci veszteségeinket.

Úgy gondolom, hogy a technikai harci veszteségek prognosztizálásának szükségességét mélyrehatóan nem kell indokolnom, mivel közismert, hogy enélkül a harci veszteségek felszámolását, a javítást, tartalék alkatrész felhalmozást, a háborús időszak hazai gyártását, valamint az importot kellő alapokra nem tudnánk helyezni.

A gyakorlatok tapasztalatai szerint a harcoló és harcbiztosító egységek hadtáptechnikai harci veszteségeit számos tényező determinálja, melyek közül a legfontosabb az, hogy a harctevékenységet folytató erők mikor és milyen erejű ellen-

séges csapást kapnak. Ezt az állítást azzal kívánom indokolni, hogy véleményem szerint a hadműveletek anyagi, technikai biztosításánál fel kell készülni a várható maximális harci veszteségek pótlására is. Ennek a felfogásomnak alapján kívánom elemezni az összefegyvernemi hadseregünk és a Központ Hadtáp Előretolt Lépcsőnk első hadműveletek alatt várható hadtáptechnikai harci veszteségeit.

A szakirodalomban közzé tett és a gyakorlatokon alkalmazott harci veszteségi normák a legkülönbözőbbek. Az ismert mutatók közül számításaimnál abból indulok ki, hogy az első hadműveletek alatt (2 hadsereg támadó hadművelet) rakéta és atomfegyverek tömeges alkalmazása esetén napi 4⁰/₀-os hadtáptechnikai harci veszteséggel célszerű számolni. Az általam választott átlagos napi harci veszteség értékelése szempontjából összehasonlításként említem meg, hogy szakirodalmi adatok szerint a Nyugati Fronton a front támadó hadműveletében a közepes harci veszteség közepes harcokocsiból 12–15⁰/₀, páncélozott járművekből 6–8⁰/₀, gépkocsiból 7,5–9,5⁰/₀, kilövő állományokból, rakéta komplexumokból, rádió állomásokból, légvédelmi eszközökből 13–14⁰/₀, tüzér fegyverzetből 3–4⁰/₀, repülő technikából 10–12⁰/₀, üzemanyag eszközökből 4–6⁰/₀, élelmezési technikából 1–2⁰/₀, közúti technikából 2,5–4⁰/₀, szállító eszközökből 3,0–3,5⁰/₀.

A harci technikai veszteségek demonstrálása érdekében választott átlag mutató alapján számolva – hadsereg két támadó hadműveletet feltételezve (14 nap) – a harctevékenység megkezdésekor meglévő eszközállomány 56⁰/₀-a sérül meg. Ebből 80⁰/₀ javítással helyreállítható, 20⁰/₀ pedig visszamenetérő veszteségnek minősíthető. A helyreállítható harci sérült eszközök 50⁰/₀-a kis-, 20⁰/₀-a közepes-, 10⁰/₀-a pedig nagyjavítást igényel.

Ezeknek a mutatóknak az alapján az összefegyvernemi hadsereg és a Központ Hadtáp Előretolt Lépcső hadtáptechnikai eszköz állományának harci veszteségei a következők:

Hadtáptechnika megnevezése	„Van” a hadműveletek megindulásakor	Harci sérült helyre állítható				visszamenetérő veszteség
		össz.	kis	közép	nagy	
			javítással			
Főző eszközök	1536	860	430	172	86	172
Kenyér száll. gk.	155	94	47	19	9	19
Hűtő gk.	76	42	21	8	5	8
Vízszáll. eszközök	755	423	212	84	43	84
Sütő eszközök	148	83	42	16	9	16
Űza. száll. eszközök	1876	1048	524	210	104	210
Szivattyú	212	118	59	24	11	24
Űza. tároló eszközök	2142	1197	597	240	120	240
Űza. laboratóriumok	19	11	6	2	1	2
Csővezetékek	19	11	6	2	1	2
Seb. száll. gk.	1200	671	336	134	67	134

Hadtáptechnika megnevezése	"Van" a hadműveletek megindulásakor		Harci sérült			visszanemtérő veszteség
			helyre állítható			
			kis	közép	nagy	
			javítással			
Eü. szak. gk-k és utánfutók	617	345	173	69	34	69
Vasúti eszközök (vagonok)	398	223	112	44	23	44
Közl. szolg. eszközei	456	255	126	51	27	51
Összesen:	9609	5381	2691	1075	540	1075

A táblázatból leolvashatók a következők:

– a hadműveletek megindulásakor meglévő készlet 11⁰/₀-a olyan mértékben megsérül, hogy már nem állítható helyre;

– a nagyjavítást és a visszanemtérő veszteséget számolva az első hadműveletek végére a harcérték 83⁰/₀-ra csökken. Másképpen fogalmazva a 9609 darabos állományból 1075 darab véglegesen kiesik, 540 darab pedig a nagyjavítás végrehajtása érdekében kivonásra szorul.

A meglévő javító kapacitásainkat figyelembe véve nagy a valószínűsége annak, hogy a hadműveletek alatt a középjavításra váró eszközöknek csak a 40⁰/₀-a kerül helyreállításra, ami a harcérték további csökkenését jelenti.

Véleményem szerint az első hadműveletek végére hadtáptechnikai eszközök vonatkozásában kimutatott 79–83⁰/₀-os harcérték reálisnak ítéltető meg. Számos gyakorlat, szakirodalmi adat arra utal, hogy az alapvető harci eszközök esetében is hasonló harcérték mutató elérése a cél.

Természetesen a hadműveletek folyamán a harci veszteségek nem egyenletesen jelentkeznek. A gyakorlatok azt bizonyítják, hogy a szemben álló fél az első hadműveletekre tervezett atomcsapások mintegy 50⁰/₀-át az első tömeges atomcsapásnál használja fel. Ebből a helyzetből adódóan ebben az időszakban 30–40⁰/₀-os technikai harci veszteséggel lehet számolni, ami az első hadműveletek végére várható veszteségek 54–71⁰/₀-át jelentik.

Az első tömeges atomcsapások során bekövetkezett technikai harci veszteség szóródása rendkívül változó lehet. Előfordulhat olyan eset, hogy harcképességét valamely magasabbegység, egység részletesen vagy teljesen elveszti.

A harcképesség megítélésének számos kritériuma van, melyek közül egyik meghatározó jellel bíró tényező a technikai harci veszteség mutató. A harcképesség részleges elvesztése esetén a technikai harci veszteség 40–60⁰/₀-nál nem több. Ha a technikai harci veszteség elérte vagy meghaladta a 70⁰/₀-ot akkor a harcképesség teljes elvesztéséről lehet beszámolni. Abban az esetben, ha a technikai harci veszteség 25–30⁰/₀-nál nem nagyobb, akkor a harcképességét az adott katonai szervezet megőrizte.

Hadtáptechnikai vonatkozásban a harcképesség teljes elvesztése esetén a magasabbegységénél 360, egységénél 50 darab, a harcképesség részleges elvesztése esetén pedig magasabbegységénél 260, egységénél 35 darab eszköz szenved sérülést, illetve rövidebb, hosszabb ideig vagy véglegesen hadihasználatatlanná válik.

Az első hadműveletek folyamán várható harci veszteségek következménye képpen hadtáptechnikai eszközök vonatkozásában az *alábbi problémák jelentkezősével lehet számolni*:

- az ellenség első tömeges atomcsapása után a magasabbegységek, egységek harcképességének a lehető legnagyobb mértékű helyreállítását biztosítani hadtáptechnikai eszközökből. Ennek érdekében a harcképességüket teljesen elvesztett katonai szervek eszközeit fel kell használni, ami viszont jelentős átcsoportosítási feladattal jár;

- ki kell vonni a veszteségi gócból a harcképességüket teljesen elvesztett magasabbegységek, egységek hadihasználató állapotban levő vagy javítás útján azzá tehető eszközeit. Például az ellenség első tömeges atomcsapása esetén az összefegyvernemi hadsereg támadási sávjában két nagy tömeges pusztítási góc keletkezhet, amelyekből kivonandó hadtáptechnikai eszközök száma elérheti a 600-800 darabot is;

- a személyi tartalékokból a hadműveletek folyamán létrehozott új alakulatok hadtáptechnikai eszköz szükségleteit biztosítani;

- a magasabbegységektől, egységektől a közép- és nagyjavításra váró hadtáptechnikai eszközöket kivonni, melyeknek mennyisége a 650-700 darabot is elérheti;

- megszervezni és a végrehajtását biztosítani 2,700 darab eszköz kisjavításának, továbbá több mint ezer eszköz középjavításának. Az első hadműveletek időtartamát és a meglevő javító kapacitásokat figyelembe véve ez a feladat rendkívül nagy gondot jelent;

- hátraszállítani a háborúba mintegy 540 darab eszközt nagyjavításra, ami 2-3 vasúti szerelvényt tesz ki;

- megszervezni több mint ezer már nem javítható eszköz bontását. Ezen az úton egyes szakértők szerint az alkattész és fődarab szükségletünk 20-25%-a biztosítható.

A harci veszteségek tanulmányozása során felvetődtek bennem az *alábbi gondolatok*:

- célszerű-e a hadtáptechnikai eszközök minden fajtájára vonatkozóan egységesen három javítási fokozattal tervezni. Köztudott dolog, hogy a gépjárművek esetében a javítási óra szám, vagy valamely fődarab cseréje a középjavítás kritériuma. Ismereteim szerint a hadtáptechnikai eszközök többségénél - a hordozó járműveik, alvázaik kivételével - a középjavítás igénye sem fizikai elhasználódásuk, sem harci sérülésük következtében nem jelentkezik. Például: hűtő-, kenyérszállító-, kötöző-, laboratóriumi gépkocsik felépítménye, üzemanyagtároló eszközök stb. esetében. Úgy vélem, célszerű lenne valamennyi hadtáptechnikai eszköz javítási fokozatait meghatározni már a rendszerezési eljárásuk során;

- szakmai feltételek hiánya miatt nem tartom lehetségesnek számos hadtáptechnikai eszköz tábori körülmények közötti középjavítását. Például: a fürdető-fertőtlenítő berendezéseknek, röntgen készülékeknek, autoclávoknak stb. Célszerű lenne már béke időszakban meghatározni a hadtáptechnikai eszközöknek azon körét, amelyek tábori körülmények között is középjavításon áteshetnek.

3. A hadtáptechnikai harci veszteségek pótlásának problémái

A szakértők egybehangzó véleménye szerint az lenne a legkedvezőbb, ha a harci veszteségeket új, korszerű, béke időszakban tartalékként felhalmozott eszközökből azonnal pótolnánk. Ez gyakorlatilag azt is jelenti, hogy az első hadműveletek során várható harci veszteségeknek megfelelő mennyiségű eszközt állandóan hadászati tartalékban tartsuk. Konkrétan a visszamenetérő veszteségek és a nagyjavításra váró eszközök pótlása érdekében az össz szükséglet 17⁰/₀-át kellene felhalmozni. Ilyen követelmények kielégítésére gazdaságilag az államok többsége nem képes.

Ennek ellenére a hadászati tartalékképzésről nem szabad lemondani. Törekedni kell arra, hogy a fegyverzeti rendszerből kivont, régebbi típusú, de hadihasználható állapotban levő eszközök erre a célra zárva legyenek. A gyakorlati élet azt igazolja, hogy a hadtáptechnikai eszközök döntő többsége a fizikai elhasználódásukig marad a fegyverzeti rendszerben. Ebből a tényből eredően csak azok az eszközök jöhetnek hadászati tartalékként számításba, amelyek felváltása az crkölcsi kopásuk végett történik. A korszerűtlenné válás miatt lecsereált hadtáptechnikai eszközök száma rendkívül kevés, ezért az ily módon létrehozott hadászati tartalékoknak a harci veszteségek pótlása szempontjából kicsi a jelentősége.

A harci veszteségek pótlásának további alapvető forrásai a hazai ipari termelési és az import lehetőségeink. Az erre az időszakra vonatkozó termelési és beszerzési terveinket figyelembe véve reálisan azzal számolhatunk, hogy a háború első negyedévében kapott mennyiségek az első hadműveletek során elszennvedett hadtáptechnikai harci veszteségeinket részben pótolja. Például: mozgókonyhából, vízszállító és üzemanyag-szállító utánfutóból a visszamenetérő harci veszteség és a nagyjavítást igénylő eszközök 50⁰/₀-át. Egyéb hadtáptechnikai eszközökből – a szágépkocsik kivételével – a gyártásból, illetve az importból való pótlás lehetősége az előbbi eszközökével közel azonos.

A hadtáp szágépkocsik és a vasúti gördülőanyagok döntő többsége – a helyettesítő eszközök figyelembevételével – a népgazdaságból biztosítható. Ezen a téren számolni kell azzal, hogy a hadtáp szágépkocsik pótlására alapvetően normál közúti tehergépkocsik fognak rendelkezésre állni.

A hadtáptechnikai harci veszteségek hadászati tartalékából, hazai ipar termeléséből, importból, népgazdaságból történő igénybevételből való biztosítási lehetőségeket áttekintve levonható az a következtetés, hogy a visszamenetérő harci veszteség és a nagyjavítást igénylő eszközöknek közel a fele pótolható ezekből a forrásokból.

Ebből a következtetésből egyenesen adódik az a tény, hogy a harci veszteségek pótlása szempontjából a közép- és nagyjavításra váró eszközök helyreállítása rendkívül fontos.

E két javítási fokozat közül a középjavításnak van nagyobb szerepe a harci veszteségek pótlására. Tömegét tekintve a középjavításra váró eszközök száma kétszer akkora mint a nagyjavítást igénylő eszközöké. A kialakult elveink szerint a középjavítást hadműveleti területen a seregtest és a Központ Hadtáp Előretolt Lépcső javítóerőivel és eszközeivel kell végrehajtani. A megjavított eszközök harci veszteségek pótlására történő felhasználásra ezen katonai szervek illetékes főnökei döntenek.

Sajnos a hadtáptechnikai eszközök tábori viszonyok közötti középjavításának rendszer feltételei jelenleg még nem biztosítottak. Ezen a téren szabályozásra várnak a következők:

– a sérült hadtáptechnikai eszközöket kinek az utasítására, ki milyen eszközzel vonhatja (szállíthatja) be a Sérült Technika Gyűjtő helyre.

Ezen probléma megítélésénél látni kell azt, hogy összességében mintegy 2600 darab közép, illetve nagyjavítást igénylő, továbbá harcértékét teljesen elvesztett nem javítható eszközt kell megmozgatni a vontató erőknek. Gyakorlatok tapasztalatai azt bizonyítják, hogy a páncélos és gépjármű-szolgálat vontató erői sok esetben a saját sérült eszközeik időbeni begyűjtésére nem voltak elegendők.

Ennek a kérdésnek rendezése érdekében meg kell határozni, hogy a sérült hadtáptechnikai eszközök begyűjtése terén a hadtáp és a páncélos és gépjármű-szolgálatnak milyen feladatai vannak. Továbbá a vontató kapacitásokat úgy kialakítani, hogy azok a hadtápszolgálat harci sérült eszközeinek Sérült Technika Gyűjtő helyre való vontatását biztosítsák;

– a harci sérült hadtáptechnikai eszközök javítási fokozat szerinti osztályozását, selejté való minősítését, bontásának engedélyezését, javítási sorrendjének meghatározását stb. ki hajtja végre.

A feladat nagyságát és jelentőségét mutatja az, hogy az első hadműveletek ideje alatt mintegy ötezer harci sérült hadtáptechnikai eszköz javítása, illetve selejté való nyilvánítása kérdésében kell dönteni.

Véleményem szerint magasabbegység, egység szinten a hadtáp, valamint a páncélos és gépjármű-szolgálatnak csak abban kellene együttműködni, hogy a Sérült Technika Gyűjtő helyre bevontatásra kerüljön valamennyi olyan harci sérült hadtáptechnikai eszköz, ami kijavítással nem állítható helyre.

Seregest és a Központ Hadtáp Előretolt Lépcső szintjén jelentkezik egy olyan szervezet létrehozásának szükséglete, amely a középjavításokat megszervezi és végrehajtja, elvégzi a harci sérült hadtáptechnika javítási fokozatba sorolását, meghatározza a javítás sorrendjét, gondoskodik a nagyjavításra váró eszközök hátraszállításáról.

Szovjet tapasztalatok arra utalnak, hogy a hadsereg ellátó dandár kötelékében egy hadtáptechnika javító századot, a Központ Hadtáp Előretolt Lépcső keretében pedig egy hadtáptechnika javító zászlóaljat célszerű létrehozni.

Nálunk volt korábban egy olyan álláspont, hogy a harci sérült hadtáptechnikai eszközöket a páncélos és gépjármű-szolgálat műhelyei, üzemei állítsák helyre. A gyakorlatok bebizonyították, hogy ennek a követelménynek nem tudnak eleget tenni. Számos esetben az alapvető harci technikák javítását is csak nagy erőfeszítésekkel tudták megoldani. Kapacitásukból csak a legfontosabb különleges gépcsoportok helyreállítására jutott.

A hadműveleti területen történő középjavításoknál gondként jelentkezik az is, hogy a harci sérült hadtáptechnikai eszközök helyreállításához megfelelő tartalék alkatrész és fődarab készletek nincsenek.

Véleményem szerint a középjavítások végrehajtása érdekében a kapacitásnak megfelelően alkatrész és fődarab tartalékot szükséges létrehozni az alábbi források figyelembe vételével:

– központi beszerzésből	40–50%
– kislejtített eszközök bontásából (háború esetén)	20–25%
– alkatrész, fődarab felújítás	20–25%

A harci veszteségek pótlása szempontjából a nagyjavításra váró hadtáptechnikai eszközöket csak másodlagosnak tartom. Szükséges volna megvizsgálni, hogy ipari vonatkozásait tekintve háború esetén érdemes-e ezzel a helyreállítási formával számolni. Megítélésem szerint erre a célra csak a béke időszakában kialakított kapacitásokat szabad felhasználni.

Összegezve:

Úgy gondolom, hogy a cikk keretei miatt behatárolt vázlatos ismertetésből is jól látható az első szárazföldi hadműveletek hadtáptechnikai harci veszteségpótlási rendszerének főbb elemei, azok összefüggései és problémái. Megítélésem szerint az e téren fennálló problémák közül első sorban a középjavítás adta potenciális lehetőség biztosítását kellene megoldani, mivel ez a kulcskérdése a hadtáptechnikai harci veszteségek pótlásának.

HARCKÉSZÜLTSEG ÉS HADTÁPKIKÉPZÉS

A „DUNA-83” együttműködési, hadműveleti, harcászati gyakorlat magasabbegység szintű hadtáp tapasztalatai

Eőri Tibor alezredes

A helyőrségen kívüli mozgósítás hadtápbiztosítása az ellátó zászlóalj hadiállományra való feltöltése, a magasabbegység kombinált átcsoportosítása, a gyakorlat jellege, a gyakorlaton részt vevő erők összetétele rendkívül gazdag lehetőségeket kínált a hadtápcsapatok mozgósítása, a támadóharc hadtápbiztosítása további korszerűsítéséhez, újabb tapasztalatok összegzéséhez. Úgy ítélték meg, hogy a *szűkre szabott lehetőségek mellett* sok és hasznos az olyan tapasztalat, amelynek alaposabb elemzése elősegítheti a harc megbízhatóbb hadtápbiztosítását.

1. *A gyakorlat előkészítése időszakában* kidolgozott tervek alapján következetesen készültünk a gyakorlatra. Rendkívül *fontos feladatnak ítéltük meg a hadtáptörzsek, hadtápaglegységek felkészítését.* A kiképzési tárgyköröket a várható feladatnak megfelelően csoportosítottuk, a törzsfoglalkozásokat, törzsgyakorlásokat célirányosan végeztük. Úgy ítélték meg, hogy *Újdörögdön levezetett hadtáp hadijáték* biztos kapaszkodókat adott a hadtápbiztosítás elvi és gyakorlati módszerei egységes értelmezésének.

A tapasztalatok felhasználásával eredményesen végeztük a HVP-ok felkészítését, a törzs technikai felszerelésének felújítását, az okmánykollekciók, formanyomtatványok előkészítését a MOBIL adatfeldolgozó pont felkészítését.

A gazdálkodás területén – a korábbi gyakorlatok tapasztalatai alapján a főerőkifejtést a várhatóan elrendelésre kerülő ruházati készletek, pihentetési felszerelések felhalmozására, a hadtáptechnikai eszközök rendbetételére összpontottuk. Az előrelátás tette lehetővé, hogy az ellátási követelmények feltételei zömében már az előkészítés időszakában megteremtődtek.

2. Az összegezett tapasztalatok ismét megerősítették, hogy a *helyőrségen kívüli mozgósítás hadtápbiztosításának, a hadtápcsapatok magasabb harckészültségbe helyezésének és hadiállományra való feltöltésének* kialakított elvei, jóváhagyott rendszabályai, alkalmazott gyakorlati módszerei megfelelnek az előjárói követelményeknek. A feladat végrehajtása megbízható alapot képez annak, hogy a hadtáptörzsek *szilárdan vezetik a helyőrségen kívüli mozgósítás* hadtápbiztosítását, az ellátó zászlóalj pedig képes *16 órán belül* a készenlélet elérni, szakfeladatok végrehajtására szétbontakozni.

A feladatok végrehajtását átfogó és *mélyreható tervező-szervező munka előzte meg*. A módszertani bemutató követelményei szerint sikerült megvalósítani az LHTP szétválását, a szükséges laktanyahadtáp objektumok működésének fenn tartását a harcászati körletekben és a laktanyában huzamosabb ideig tartózkodó csapatok ellátását. Úgy ítélték meg, hogy a *HDS PK HTPH vonatkozó* intézkedésében meghatározott követelmények szerint az *LMVCS valamennyi* hadtápeleme szervezeten működött és a *háborús ellátásra való áttérés törésmeneten valósult meg*.

Az eredményes munka árnyoldalának forrását az képezte, hogy a tartalékos állomány késve és egyesek nem a meghatározott helyekre vonultak be, pl. a laktanyában a BH több mint 400 főre szaporodott, meghaladta az ide bevonuló állomány összlétszámát. Következésképpen a megalakulási napra lebiztosított élelem mennyisége nem esett egybe a bevonulók létszámával, így az LHTP tervei szerint megalakított 500 fős tartalékelelemet is ki kellett adni. Célszerű a bevonulási napra elrendelt élelmiszerekből a biztonsági hányad, a megyei tartalék, IPM stb. létszámát figyelembe véve tartalék élelmet képezni.

Szeretném hangsúlyozni, hogy az azonnali készenléti idejű 12 órás készenléti fokozatú határbiztosító ezred hadiállományra való kiegészítése során *nincs lebe-tőség a hajóátadásra*. Ezt a feladatot a készenléti elérése után a harcászati körletben, illetve a határbiztosításra kijelölt VÁK-ben kell végrehajtani. Nagyobb számú fodrász biztosításának több helyőrségben objektív akadályai vannak, mert 2500 fő haj és szakáll vágásához 1000–1200 munkaórával számolva 50–60 fodrászra lenne szükség. Célszerű engedélyezni magánkiszparosok térítés ellenében történő bevonását is.

Az ellátó zászlóalj magasabb harcászati szintre helyezése és hadiállományra való feltöltése tapasztalatainak lényege a következőkben foglalható össze:

A feladat sikeres végrehajtásának lényege a tervek naprakészségének biztosításában, az MZ technika hadrafogható állapotának folyamatos fenntartásában, a lebiztosított állomány és technika körütekintőbb kiválogatásában, rendszeres egyeztetésében, a béke állomány felkészítésében, az MVCS-ok begyakoroltatásában, a lőszerkészletek jelentős részének felmálházott állapotban tartásában, a technikai brigádok szervezett működésében és a gyors kisorolás, a szilárd vezetés feltételei állandó javításában jelölhető meg.

A feladatok eredményes végrehajtását alapvetően nem befolyásolta, de árnyoldalát mutatta az, hogy a lebiztosított állomány egy részének a behívó parancsát az illetékes szervek nem tudták átadni, mások későn vonultak be, így a frissen kiképzett és beosztásra felkészített állomány közel 25%-át a kiképzetlen BH-ből kellett pótolni, a VOLÁN vállalat az előírt hosszú rakfelületű járművek helyett rövid rakfelületű járműveket állított elő, amely a málbázás során apróbb igazításokat követelt. *Úgy ítélték meg, hogy az illetékes szervek kezében nincs megfelelő visszatartó, kényszerítő eszköz*. Egy ilyen helyzetben a parancsnok nem rendelkezik alternatívákkal, a zászlóaljat késedelem nélkül meg kell alakítani még akkor is, ha alkalmazási képessége 75%-ra csökken. Megítélésem szerint célszerűnek látszik a hadművelleti szétbontakozás, a hadtápbiztosítás időszakában a tartalékokból feltöltött állomány és technika eredetileg lebiztosított állománnyal, technikával való *lecserélése*, amelyet e feladat során sikerült is megvalósítani.

A hadosztály mozgósításának vezetése az előírt követelmények szerint, a kidolgozott jelentési rendszerben valósul meg. Ez a rendszer jól megállta a helyét.

A kidolgozott terveknek megfelelően az „M”-t a HO TÖF, a határbiztosítást a HOPK I. h. operatív csoporttal vezeti, amelyben egy-egy hadtáptiszt felelősséggel irányítja ezen részterületek hadtápbiztosítását, míg a HOPK helyetteseivel, fegyvernemi és szolgálat főnökökkel végzi a hadosztály harcbalépésére kidolgozott tervek pontosítását, a hadosztály harca – többek között a harc hadtápbiztosításának – megszervezését. A HOPK HTPH-ének és megmaradt „csonka” törzsének megfeszített erővel kell dolgozni, hogy a meghatározott időben képes legyen „éles helyzetben” az ellátó zászlóaljnak, az egészségügyi zászlóaljnak és a megerősítésül kapott egészségügyi osztagnak parancsot adni az előrevonásra, az alkalmazás rendjére és az alárendelt PK HTPH-eknek feladatot szabni a hadtápbiztosítás végrehajtására. *A készenlét ellenőrzése – tapasztalataink szerint – nem lehet látványos felvonulás, a PK HTPH ellenőrzi az ellátó zászlóalj, az EÜSZF az egészségügyi zászlóalj és egészségügyi osztag készenlétét a helyszínen, ahol a személyes megjelenésnek, az elszámoltatásnak, feladatszabásnak nagy jelentőséget tulajdonítok.*

3. *Visszatekintve a csapatok kombinált átcsoportosításának szervezett végrehajtására, nyugodtan elmondhatjuk, hogy hasznosnak bizonyult a magasabbegység szintű vasúti módszertani bemutató foglalkozás levezetése.* Tapasztalható volt, hogy a csapatok a harcértéket többszöri pontosítás után sem tudták végső határidőre összeállítani, amelynek számtalan oka jelölhető meg. Ez a bizonytalanság kedvezőtlenül érintette a gördülőanyag-igényeket, pl. a gördülőanyag-igény közel 10 nappal megelőzte a harcérték összeállításának határidejét. Emellett a módszertani bemutató nyomán tapasztalható volt a szervezettebb, *balesetmentes* végrehajtás, a gördülőanyagok *gazdaságos* kihasználására való törekvés, amely esetenként éppen a gördülőanyagok szabálytalan lemondásában félreérthetően nyilvánult meg. (A lemondott vasúti kocsik formálisan igénybe vehetők lettek volna.)

4. *A várakozási körlet elfoglalására* téli időjárási viszonyok között a szokásosnál jóval erősebb *előkészítő részlegeket* célszerű kijelölni. A beérkező állományt jól *fűtött erdei táborokban* működő hadtáp objektumokkal – a beérkezés sorrendjében meleg étellel, útmenti töltőpontok, magasabbegység típusú töltősorok működtetésével sikerült célszerűen fogadni.

A forgalomszabályozó és komendáns őrsöknek jobban kell ismerni a körletekhez vezető utat, az útviszonyokat. Nagyobb körütekintést igényel a táborok területének kiváltasztása. *Az uralkodó szélirányokban elhelyezkedő borbosok* – amelyek nagyobb esőzés esetén „vízgyűjtő medencék” – alkalmatlanok táborok elhelyezésére. Járhatatlan terep, áthághatatlan dombok nem zárhatják körül a hadtápegységek kijelölt táborhelyeit. *Úgy gondolom célravezetőbb, ha a csapatok számára az előljáró körletbátárokat jelöl ki és az egységparancsmokokra bízni a konkrét szemrevételezés eredményeként hozott elbátározása alapján a tábor telepítését.* Azt is célszerű a jövőben átgondolni, hogy szabad-e egy teljesen tapasztalatlan fiatal döntnököt olyan jogkörökkel felruházni, miszerint a HOPK HTPH elgondolásával ellentétben a gyakorlatvezető hadtáphelyettesre hivatkozva az ellátó zászlóalj számára járhatatlan terepen határozta meg az egyes elemek telepítésének rendjét, amiért a zászlóalj drágán fizetett.

5. *A hadtápegységek, -alegységek begyakoroltatását* a HOPK HTPH által kiadott egységes követelmények alapján kell végezni. A begyakorlás tapasztalatai arra engednek következtetni, hogy a tábor (VÁK) közelében kell kijelölni a begyakorlás helyét. Módszerét illetően jól bevált a „gyalogkezelői kötelékben”

történi alapfogások begyakoroltatásából indulva a szakharcászati alaki felé haladva végezni a begyakoroltatást a hadtáp technika kezelése, majd telepítése stb. vonatkozásában. A begyakorlás során kiemelt figyelmet kell fordítani az egység-csomag-, egységgrakomány-képző eszközök használatára, a rakodás szakszerű végrehajtására is. Tapasztaltuk, hogy a begyakorlás során kevés figyelmet sikerült fordítani az őrzés-és védelem, a tömegpusztító fegyverek elleni védelem, a szállítmánykísérés végrehajtására. Ezek a fogyatékoságok mindvégig érzékelhetők voltak a feladatok végrehajtása során.

6. *A támadóharc hadtápbiztosítása* tervezése, szervezése és vezetése területén a gyakorlatban jól érvényesültek az elfogadott elvek és módszerek. Konkrétan a határbiztosítás, a területbiztosítási övezet leküzdése, a főellenállási vonal áttörése, a tömegpusztító fegyverek alkalmazása következményei felszámolása, a széles folyóakadályon történő átkelés hadtápbiztosítása számos tapasztalatokat adott.

Mindenképpen tisztázandó kérdés, hogy a hadtápbiztosítás időszakában az együttműködő határőr szervek hadtápbiztosításáért a felelősség elve miként érvényesül.

Az előrevetett osztag határbiztosítása során a korábbi tapasztalatok felhasználásával a felesleges hadtáperőktől és -eszközöktől tehermentesítettük a megerősítő gépesített lövészedret. A várható feladatnak megfelelően az *előrevetett osztag megerősítésre került* egy ezred típusú segélyhellyel, löszert szállító járművekkel és 4 db sebesült szállító gépkocsival. Abból kiindulva, hogy az előrevetett osztag egy menetvonalon zászlóalj oszlopokban gyors ütemben előretör, majd menetből betör az ellenség főellenállási vonalába az EVO mögött hadosztály hadtáp elsőlépcső került előrevonásra és a menetből megkísérelt áttörés után feltöltötte a harcból való kivonás sorrendjében a megerősített zászlóaljakat, amelyek a főerőkkel végrehajtott áttörés során széles arcvonalon szétbontakozva mozgó- és kiegészítő készletekkel folytatták a harcot. Az EVO ezred, mivel egy útra támaszkodva tört előre, a határtól 20–30 km-re eltávolodva a sebesülteket magával vitte, a főellenállási vonalba történt betöréshez ezred segélyhelyeket telepített, amelyre a nap végén a hadosztályhadtáp első lépcsőjében előrevont egészségügyi osztag rátelepült, ez egyben az áttörési segélyhelyet képezte. Az alkalmazott módszer újszerű vonása abban jelölhető meg, hogy a főerők és az EVO ezred közötti terepszakaszon az után- és hátraszállítási útvonal egybeesett az EVO ezred előretörésének útvonalával, amelyen nem klasszikus értelemben vett utanszállítás, hanem a hadosztályhadtáp elsőlépcső előrevonása valósult meg. *Ez az elsőlépcső nem utanszállítási feladatot hajtott végre, hanem az e. htp. erőivel együttműködve, az ellenség főellenállási vonalába való betörés előtt komplex módon feltöltve gépesített lövészzászlóaljak.*

A kialakult helyzetben hadtáp manőverek vezetésével a tüzelőkészítéshez szükséges löszert sikerült időre felhalmozni, az előjárótól érkező löszert átvenni és a főerők mögött besorolni. A tapasztalatok azt bizonyítják, hogy e célra szervezett hadtáp *elsőlépcső a parancsnoki elhatározásnak megfelelően képes a nap folyamán az ezredeket a harcból való kivonás sorrendjében komplex módon feltölteni. Fontos, újszerű elméleti kérdésként vetődik fel, hogy az áttörés és ezt követően nem a klasszikus ütemként végrehajtott utanszállítás volt a jellemző, hanem a kivonás sorrendjének megfelelő újabb és újabb hadtáp elsőlépcső került előrevonásra, amely összetételénél fogva képes volt a komplex feltöltést 2*

órán belül végrehajtani és a nap végén már csak a harcot folytató csoportosítás készleteit kellett kiegészíteni. Sikeresen alkalmaztunk szovjet–magyar összevont hadtáp elsőlépcsőt a csatlakozáson szovjet–magyar gépesített lövészezred komplex feltöltésére.

A tömegpusztító fegyverek alkalmazása következményei felszámolása során kitapintható volt az a törekvés, hogy a hadtáptörzsek *komplex felfogásban szervezték* a harcot továbbfolytató csapatok ellátását, a sebesültek kiürítését, a hadtápot ért csapások következményeinek felszámolását. Jelentős tapasztalatokat szereztünk a gépesített lövészezred hadtápvezetésének helyreállításában, gyors kiegészítésében, a csatlakozásban nagyobb csapást szenvedett szovjet és csehszlovák ezredek részére történő anyag átadását és a sebesültek átvétele vonatkozásában.

Jelentős feladat volt a *széles folyóakadály* erőszakos leküzdésében részt vevő csapatok hadtápbiztosításának megszervezése. Fontos kérdésként kell kezelni ebben a helyzetben az anyagi és egészségügyi biztosítás, a folyót leküzdők átkelésével összhangban történő megszervezését. A követelmények szerinti ellátás elérhető volt a csapatok átkelés előtti feltöltésével és megerősítésével, a hadosztály-hadtáp elsőlépcső időben történő átkelésével, az átkelési segélyhelyek eredményes működtetésével. *Alapkövetelmény, hogy az ellátási tervek az átkelési grafikon összeállításánál meghatározók legyenek.* Előremutató tapasztalatokat adott, hogy a hadosztály-hadtáp elsőlépcsőt konkrétan a meghatározott csapatok feltöltéséhez szükséges erővel és eszközökkel kell átvonni a folyón.

A seregtest hadtápvezetésének átvétele, a HMCS ütközetbe vetés tekintetében a seregtest hadtáptörzs által kidolgozott elvek és módszerek érvényesültek. Úgy gondolom, nem szükségtelen megemlíteni, hogy egy ilyen helyzetben a vezetést átvevő HOPK HTPH nem „üres kézzel” indul, hanem meg kell, hogy kapja a már kidolgozott és jóváhagyott hadtápbiztosítási tervből készült és leborítékolt térképet, a gyakorlati tapasztalatok szerint oleátát és hadtápparancsot.

A csapatok hadtápbiztosítása szempontjából hasznosnak bizonyult a *naponkénti szervezett együttműködés*, ahol a hadosztály hadtápszolgálat főnökeivel, az alárendelt csapatok PK HTPH-ivel, a hadtápegységek (eü.) parancsnokaival a HOPK HTPH értelmelte a következő napi hadtápbiztosítás szerkezetét, a végrehajtás rendjét, az alkalmazásra kerülő módszereket. A személyes kapcsolatnak ezt a módját nem pótolhatja semmi.

Jól alkalmaztuk a hadtápbiztosítás formanyomtatványait. Különösen kedvezően hatott, hogy a hadtápbiztosítást a csapatokkal rendelkező fegyvernemi főnökök vették át és saját intézkedésükkel együtt személyes felelősséggel annak tartalmát ismerve jutottak le csapataikhoz.

Úgy gondolom néhány tekintetben – elsősorban a nagybani és részletes anyagi számvetések tekintetében a „Módszertani Útmutató” korszerűsítésre szorul. A MOBIL adatfeldolgozó pont eredményes működése mellett nem kevésbé használható számvetéseknél célirányosabb számvetések elkészítésére is képes.

Általában megállapítható, hogy az előjáró szervek kirendelt képviselői esetenként jó indulatú, segítőkész szándékkal, a szükségesnél mélyrehatóbban beavatkoznak a feladatok végrehajtásába, máskor a parancs, elhatározások elmélyült ismerete, azzal való azonosulás nélküli elvek kieroszakolására törekedtek, még akkor is, ha az a felfogás a parancsnoki elhatározás, a kialakult helyzet, a harc megvívásának alkalmazott rendje ezt nem tette lehetővé. Ezek a kérdések rendkívül zavarólag hatottak a PK HTPH-ek önálló elhatározásának kialakítására és kétségeket támasztottak bennük az előjárói intézkedések iránt.

7. A gyakorlat harcászati feladataiba épített tényleges szállítási, ellátási feladatok végrehajtása teljesen formálisnak bizonyult. A hadtápvezetés elképzelési messze felülmúlták a csapatok lehetőségeit. A hadtáp a harcmezőről teljesen kiszorult. Tapasztaltuk, hogy a HVP-októl 40–80 km távolságra táboroszerű településben működő hadtápalegységek nem tudtak azonosulni a harc hadtápbiztosítására hozott elhatározással. Az is tapasztalat, hogy a harcoló csapatok sem azonosultak a parancsnoki elhatározással, mert a harcászati bemutatók beszűkített keretei közötti felkészítést végezték. Következésképpen a lőszerkiszállítás, az üzemanyag-feltöltés, a főzőpontok működése teljesen elvesztette a hadosztály harcászati gyakorlaton az elmúlt években kialakult jelentőségét. Úgy gondolom, nem túlzás azt állítani, hogy a hadtápkatonák nem hittek abban, amit csináltak, nem voltak meg a katona számára ehhez a feladathoz szükséges „harci” körülmények, hatások.

8. A gyakorlaton részt vevő csapatok ellátása megszervezésének szilárd kereteit biztosította a HDS PK által kidolgozott Szervezési Intézkedés. Hasznos előremutató tapasztalatokat szerezünk az ellátási körzetek és működő táborok rendszerének megfelelő ellátása megszervezésében, az alkalmazott módszerek azonban egyre jobban eltávolodnak a háborús ellátási rendtől, nem szolgálják a hadtáp felkészítését. A vasúti ellátó állomást eredményesen működtettük. Úgy tűnik célszerű lenne részletesen kimunkálni, hogy milyen erők és eszközök szükségesek szakmánként és összesen az eredményes működéshez. Az sem látszik feleslegesnek, ha feldolgozási normák kerülnek meghatározásra, pl. egy hentesnek 8 óra alatt mennyi húst kell konyhakésszé feldolgozni.

A csapatok hadtápbiztosítása szempontjából jelentős ellátási forrásként működött a MOBIL HOR. A vezetési pontokra történő napi kiszállítás jelenrős feladatok elé állította az ellátó zászlóalj vezetését, a raktárakat, a vegyes szállító oszlopokat.

A pozitív irányú tapasztalatok mellett jól érződött, hogy a hadosztály élelmezési raktár állománya egy fő raktárvezető tiszthelyettes, egy fő raktárkezelő tisztos hagyományos élelmiszerellátás mellett harcban képtelen lenne megoldani feladatát. *Tapasztalati tények bizonyítják, hogy 8–10 alárendelt ellátása esetén, buzamosabb időn át a badműveletek sorozatában 20–25 fő csak 14–16 óras megfeszített munkával képes az anyagokat szétmérni, egységcsomagokat képezni, esetleges kiszállítás során az anyagokat szakszerűen szétosztani.* Hangsúlyozni szeretném, hogy akik az ellátó zászlóalj hadiszervezetét ismerik, jól tudják, hogy az ellátó zászlóalj ilyen állománnyal nem rendelkezik, többek között a raktárakat megosztva, mint ezen a gyakorlaton, csak a csapatoktól elvont erővel képes működtetni.

Összességében a 140 km. mélységben táborokban telepített és begyakorlást végző csapatok ellátása sok figyelmet kívánt, aprólékos, részletes tervező-szervező munkát igényelt, ellátó tisztek és politikai munkások kijelölését követelte meg táboronként. A hadtáptörzs a tényleges ellátást részletesen kimunkált ellátási terv és számvetések alapján eredményesen vezette és a személyi állomány jó színvonalú ellátását biztosította.

Összegezett következtetések

1. A tervezett harcászati gyakorlat előtt 3–4 hónappal a felkészítést, a gyakorlatnak kell alárendelni. Ezen a gyakorlaton a magasabbegység hadijáték levezetésével megbízható alapot sikerült teremteni a feladatok végrehajtásához.

2. Az előrevezetett osztag alkalmazása, az áttörés, az erőszakos folyóátkelés hadtápbiztosítása megtervezése során a hadtáptörzsek jól alkalmazták az ellátás korszerű elveit és módszereit, azonban a hadtápagegységek a megtervezett feladatokat – a bemutatók előtérbe helyezése mellett – csak részben, elszigetelten, nem a harcban várható körülményeknek megfelelően hajtották végre.

3. Az összegezett tapasztalatok alapján úgy ítélték meg, hogy a hármas feladat: a csapattól 40–80 km. távolságra csoportosított vezetési pontok számára vezetett „törzsvezetési gyakorlat” a táborokban elhelyezett állomány napi ellátásának szakirányítása, a biztosítási tervekben jóváhagyott ellátási-, utanszállítási feladatok egy részének tényleges végrehajtása esetenként elaprózta, következőképpen néha meghaladta az ezred hadtáptörzsek erejét.

Végkövetkeztetésként tapasztalataink arra figyelmeztetnek bennünket, hogy a hadtáp egyre jobban kiszorúl a gyakorlótérrel, tábori ellátó pontok, segélyhelyek, telephelyen létesített üzemanyag-feltöltő állomások működtetésére kényszerülünk, amely a magasabbegység háborús felkészítését mellékvágányra tereli. A megosztott hadtáptörzsek – a meglévő káderhiányok mellett – képtelenek a követelményeknek megfelelően a támadóharc hadtápbiztosítását vezetni, a küszöbön álló harctevékenységet tervezni, az ehhez kapcsolódó nagyszámú okmány (pl. munkatérkép, hadtápbiztosítási, egészségügyi biztosítási terv, helyzetnyilvántartó térkép, ellátási-harcbiztosítási tervek, számvetések kimunkálása, a béke ellátási tervek pl. gyakorlati elszámolás stb.) egyidejű vezetésére. Úgy gondolom, hogy a harc hadtápbiztosításának helyes szemléletét, a hadtáp háborús felkészítését, a meglévő elvek és módszerek továbbfejlesztését hadtáp hadijátékokon hadiállományra feltöltött hadtápszervezetekkel végrehajtott magasabbegység hadtáp rendszergyakorlatokon kell biztosítani.

Honi légvédelmi magasabbegység által 1982. évben végrehajtott gyakorlatok, gyakorlások hadtápbiztosításának tapasztalatai

Hautzinger Gyula őrnagy

A magasabbegység éves kiképzési tervének megfelelően különböző légvédelmi együttműködési gyakorlatokon folytatta a korszerű légvédelmi harctevékenységére történő felkészülését.

Ezekben a gyakorlatokon az elmúlt évekhez viszonyítva tovább fokozódott a korszerű légi ellenség elleni harc bonyolultsága. A gyakorlatot előkészítők érezhetően feldolgozták a közelmúlt, elsősorban közel-kelet harci cselekményeinek tapasztalatait, nagy gondot fordítottak a NATO országokban telepítésre kerülő szárnyasrakéták elleni harcra történő felkészítés gyakorlati feladataira.

A gyakorlatok végrehajtására a helyzetek bonyolultsága, gyors változása volt a jellemző, amelyet több esetben nehezített az időjárás kedvezőtlené válása is.

A magasabbegység hadtápszolgálata a harcoló csapatokhoz hasonlóan, a kidolgozott elgondolásoknak megfelelően hajtotta végre a hadtápbiztosítás több esetben újszerű, a korszerű harc megvívásához igazodó feladatait.

Gyakorlataink a hadtápbiztosítás oldaláról is alapvetően 4 egymással szorosan összefüggő, egymásból következő részből tevődtek össze:

1. Az egységek harckészültségbe helyezésének hadtápbiztosítása és a hadtápbiztosítás harckészültségbe helyezése.
2. A várható harc hadtápbiztosításának megszervezése a PK elhatározása és a HDS PK HTPH szakintézkedése alapján.
3. A harc megvívásának folyamatos hadtápbiztosítása az úgynevezett „dinamika.”
4. Az ellenség csapásai után a következmények felszámolásának hadtápbiztosítása az eredeti vagy megváltozott harcrendben.

A magasabbegység hadtáptörzse, az egységek hadtápszolgálata – előljáróink értékelése alapján – minden esetben eleget tettek a tervekben rögzített feladatainknak, a „dinamika” és a felszámolás időszakában alkotó elhatározások meghozatalával segítették elő a gyakorlatok össz sikerét.

A következőkben elsősorban a magasabbegység hadtáptörzsz szemszögéből kívánom bemutatni a tevékenységünket az egység hadtápok irányításában.

A HKSZ-be helyezés időszakában a hadtáptörzs állománya a meghatározott normaidőn belül kikerkezett és elfoglalta munkahelyét a magasabbegység harcálláspontján, a „hadtápvezetési csoport”-ban (a szárazföldi csapatoktól eltérően a honi légvédelmi egységeknél, magasabbegységeknél – a sajátosságoknak megfelelően – nem HVP, hanem hadtápvezetési csoport, HVCS kerül megszervezésre, amely a harcállásponton, azzal együtt települ). Útbaindul és meghatározott időre települ a HKSZ tervben (tervkivonatban) rögzített tartalék HVCS, amelynek feladata a tartalék harcálláspont állományával együtt a fő vezetési pont „kiesése” esetén a feladatok azonnali átvétele, irányítása. A HVCS állományába tartozik a magasabbegység PK HTPH és a hadtáp szolgálati ágak főnökei, a THVCS-t a htp. TÖF vezeti, tevékenységét az eü. ag.-i tiszt és a ruh. szolg. ág főnök segíti.

A „H”-on a kellő informálódás, PK-nál, HDS PK HTPH-nál történt bejelentkezés után megkezdődik az egység hadtáppal történő kapcsolatfelvétel, az érvényben levő tervek, elrendelt feladatok szerinti pontosítása.

A kialakult gyakorlatnak megfelelően a magasabbegység htp. törzs állományából 1–2 fő segítő ellenőrzést hajt végre az egység hadtáppoknál. Így többek között ellenőrzésre kerül a laktanyahadtáp szervezet „Szétválása”, a hadtáplépcsők megalakítása.

A HVCS ebben az időszakban pontosítja és rögzíti az elrendelt anyagi készleteken felüli, meglévő anyagi eszközöket, felveszi a kapcsolatot az illetékes Polgári Védelmi szervekkel, berendezi és biztosítja a HVCS munkahelyén a hadsereg hadtáp THVCS-a részére a munkakörülményeket. Ellenőrzésre és kiegészítésre kerülnek a „H”-n az ott feladatot teljesítő állomány részére megalakított hadtáp készletek.

A harcászaltszükségbe helyezés hadtápbiztosítási feladatainak végrehajtását az egység PK HTPH-k jelentik a magasabbegység PK HTPH-nak.

A várható barctevékenység hadtápbiztosításának végrehajtása állandó tervekben alapvetően szabályozva van. Mivel a honi légvédelmi egység harcadataikat állandó, kiépített telepítési körleteikből kell, hogy végrehajtsák, a biztosítás is ennek megfelelően történik.

A csapásvédetség jobb biztosítása érdekében a HKSZ-i feladatok végrehajtásának időszakában megkezdődik és meghatározott határidőre befejeződik az anyagi készletek széttelepítése, olyan számvetéssel, hogy harcoló egységeink, alegységeink megbízható, folyamatos hadtápbiztosítása ameddig ez lehetséges, az állandó, békerendeltetésű hadtápbjektumokból (élelmezési blokk, segélyhely, üza. telep, raktárak stb.) történjen, de az ellenség esetleges csapása következtében megteremtjük azt a feltételt, hogy a csapások következményeinek felszámolása és a további harc megvívása érdekében rendelkezzenek az egység olyan htp. anyagai és technikai eszközökkel, amelyek biztosítják a feladatok további végrehajtását.

Ennek érdekében vre. ezrednél a HKSZ-i készletek széttelepítésre kerülnek az RP objektumokba (3–4 km-re a laktanyai létesítményektől a le- és felszálló mezőtől), amely műszaki létesítmények kellő védetségét biztosítanak az ellenség hagyományos és kis hatóértékű TÖPFE-el mért csapásai ellen. A légvédelmi rakéta osztályok és rádiótechnikai századok hadtáppjai elfoglalják a korábban kijelölt és telepítés szempontjából begyakorolt körleteiket, amelyek az álláskörletheztől 2–3 km-re kellő feltételekkel rendelkeznek az esetlegesen „kintről” történő ellátásra. Hasonló elv alapján települnek a magasabbegység közvetlen egységek hadtáppjai is.

A harc hadtápbiztosításának kialakult helyzetnek megfelelő megszervezése érdekében a parancsnok eligazításán feladatokat határoz meg, amelyeket szakmai szempontból kiegészít a hadsereg PK HTPH előzetes, titkosító eszközökön adott intézkedése, majd az írásban kiadásra kerülő szakintézkedése. Ezek az intézkedések tartalmazzák mindazon változásokat, kiegészítéseket, amelyek az ÁHKSZ időszakában megtervezettekől eltérnek, mely információk (feladatok) elősegítik a hadtápbiztosítását. (Pl. ellátó bázisok Központ Hadtáptól történő további kijelölése, különböző megerősítések stb.).

Az előjárói feladatszabások után a magasabbegység PK HTPH tájékoztatja a hadtáptörzset a kapott feladatokról, rövid feladattisztázás után előzetes intézkedést ad ki az egység PK HTPH-k felé a hadtápbiztosítás párhuzamos megtervezése érdekében.

A tartalék HVCS részére titkosított távbeszélő készüléken folyamatosan megadásra kerül mindazon információ, intézkedés, amely folyamatos kellő szintű tájékoztatás és tervezéshez szükséges, annak érdekében, hogy a THVCS bármely időszakban képes legyen a hadtápvezetés átvételére. (A harc megkezdése előtt célszerű HVCS PK-ot bevonni a tt-on folyó munkába).

A kellő mélységű helyzetértékelés és előzetes intézkedés kiadása után a hadtápvezetési csoport alapvetően két feladatot hajt végre. A PK HTPH vezetésével kidolgozásra kerül a hadtápintézkedés, amely egységenként kivonatolva kerül továbbításra, valamint a szükséges számvetések elkészítésével kidolgozásra kerül a harctevékenység hadtápbiztosítási terve.

A hadtápbiztosítás megszervezésének reális időszükséglete 3-4 óra, amelyhez nagy segítséget nyújt az előjáró szakintézkedésének (előzetes intézkedésének) mielőbbi kézhezvétele.

Természetesen a harctevékenység megszervezésének több, a helyzethez igazodó időtartamú változata van, így hadtápbiztosítás megszervezése is ahhoz kell, hogy igazodjék. A leglényegesebb következtetés az, hogy a hadtáp a HKSZ-be helyezés után is akár azonnal képes a harc hadtápbiztosítására. Az előbb írt időtartam az előjáró által kiadott szakintézkedés alapján történő részletes megszervezés időszükségletét jelenti.

A harc hadtápbiztosítása megtervezési időszakában sor kerül több, a hadtápbiztosítást erősítő rendszabály bevezetésére, így hadosztály szinten kialakításra kerülnek olyan hadtáp anyagi és technikai eszköz tartalékok, amelyek harc során történő manővereztetésével a magasabbegység hadtáp tevőlegesen be tud avatkozni az egységek ellátásába.

Mint ismeretes, a magasabbegység hadtápjai sem anyagi, sem htp. technikai eszközökkel nem rendelkeznek. Anyagi tartalékok kerülnek megalakításra hagyományos, repülő hajtóanyagokból, élelmezési és ruházati anyagokból. Egységeknél zárolásra kerül szállítóeszköz, illetve segélyhely, amely eszközök felhasználása csak külön parancsra történhet.

A gyakorlások, gyakorlatok során több esetben hadtápbiztosítás szempontjából átadásra került a honi légvédelmi hadsereg zavaró zászlóalja, amelynek átvételét, utalási-ellátási rendjének kialakítását szintén a hadtápbiztosítás megszervezésének időszakában hajtjuk végre.

A hadtápbiztosítás megtervezése során külön figyelmet fordítunk valamennyi vezető szervvel való aktív együttműködés megszervezésére. A szállítások terve-

zése során számba vesszük mindazon ellátó bázisokat (raktárakat) amelyek a magasabbegység érdekében funkcionálhatnak, fegyvernemi és szakanyagokkal elláthatnak.

Az együttműködés területén a legszorosabb tevékenység természetesen a hadműveleti alosztállyal valósul meg, de jelentős a közös tevékenység a technikai szolgálattal és a Csapást értékelő csoporttal is.

A megszerzés idején jelentősebb anyagi készletek felhasználásával, veszteséggel nem számolunk. Az ellenség ez idő alatt felderítési tevékenységet folytathat, amelynek hadtápra nézve különösebb kihatása nincs.

Fogyás csak a kitelepülések végrehajtása során jelentkezik, elsősorban üzemanyagból. A kitelepülések végrehajtásánál, amely elsősorban az rt. szd-ok műszereinél jelentkezik, nagy gondot fordítunk a század alapkörletétől jelentős távolságra települők (40–60 km) ellátására. Ennek érdekében biztosítottunk mintegy 10 napi ellátásra elegendő hadtáp anyagi készletet, amely elegendő a harc első időszakának biztosítására, különösebb utánszállítás nélkül.

A hadtápbiztosítás megtervezésének időszakában a ho. hadtáptörzs az intézkedés kiadása után segítő ellenőrzést hajt végre az egység-hadtápoknál, elsősorban a HVCS-hoz helyileg közellevő légvédelmi rakéta, rádiótechnikai ezred és híradó zászlóalj hadtápjainál. A feladatok végrehajtást segítő ellenőrzését a vadászrepülő ezred hadtápjánál a tartalék HVCS vezetője végezheti el.

A hadtáp készenlét elrendelt idejének elérése után a magasabbegység hadtápa áttér a háborús ellátási rendre alapvetően teljes „M” létszámmal, technikai eszközökkel és anyagokkal készen áll a harc hadtápbiztosításának folyamatos végrehajtására.

A magasabbegység erre az időszakra képes központi utánpótlás nélkül a rendelkezésre álló anyagi készleteivel repülőhajtóanyagból mintegy 6–8 napra, rakétahajtóanyagból 3–4 napra, hagyományos üzemanyagból 6–10 napra, élelmezési anyagból (romlandó ag. kivételével) 30 napra, ruházati anyagból 30 napra, egészségügyi anyagból 30 napra biztosítani az ellátást. A fenti anyagok mennyisége természetesen az elrendelt harcckészültségi anyagokon felül a jelenleg ÁHKSZ-ben is meglévő anyagi eszközökkel együtt értendő, amely készletek felhasználása nagyban elősegíti a várható harctevékenység első időszakában annak utánszállítás nélküli hadtápbiztosítását.

Harctevékenység közbeni utánszállítással, anyagellátással csak nagyobb veszteségek esetén, illetve olyan alakulatoknál számolunk, amelyek ÁHKSZ időszakában elvonuló, más fegyvernemi egységekkel egy elhelyezési körletben települnek és mindenfajta ellátás szempontjából utaltak.

A *harctevékenység megkezdődése* több változat szerint történhet. Gyakorlásaink során többször az ellenség hagyományos fegyverekkel elkezdett tevékenysége szerint végezzük feladatainkat. Ebben az időszakban az aktív légvédelmi tevékenység ellenére számolunk egységeinket, alegységeinket érintő hagyományos csapások lehetőségével. Ezen csapások érhetik légvédelmi rakéta osztályaink tüzelőállásait, laktanyai épületeit, az rt. századok műszereit, elhelyezési objektumait.

A vadászrepülő ezrednél érheti csapás a repülőter fel- és leszálló pályáját, elhelyezési objektumait, üzemanyag telepét és a kiszolgáló rendszert.

Az egyéb közvetlen alakulatoknál (mű. z., hír. z. stb.) nagyobb mérvű hagyományos csapással nem számolunk.

A csapások következményeire készített számvetések elemzése alapján az a következtetés, hogy egyes alegységek (egységek) a csapások hatására megsemmisülhetnek, elveszthetik harcképességüket, de az rövid (6–12 óra) határidőn belül helyreállítható. A hadtápanyagokban ebben az időszakban éppen a széttelepítés körülményeit figyelembe véve nagyobb, az egységek (alegységek) hatáskörén belül nem pótolható veszteséggel nem számolunk.

Az anyagi eszközökben bekövetkező veszteségek mintegy 6–8⁰/₀-ra tehető, a személyi állomány vesztesége 3–4⁰/₀ lehet, ellátásukat (kiürítésüket) az adott egészségügyi tagozat képes a rendszeresített erőkkkel és eszközökkel végrehajtani.

Természetesen a gyakorlatok ilyenirányú tapasztalatai nem foghatók fel dogmaként, előfordulhat az ellenség hagyományos eszközökkel történő csapásai következtében tömeges veszteség is, ezen esetekben a végrehajtást, a következmények felszámolását a TÖPFE-el mért csapások következményeinek felszámolásának feladataival közel megegyezően gyakoroljuk, hajtjuk végre.

A hagyományos eszközökkel vívott harc időszakában sorra kerülhet néhány, a honi légvédelemre (repülőcsapatokra) jellemző szakfeladat végzése is. Ilyenek lehetnek pl. katapultált repülőgépvezető felkutatásában való részvétel (eu. szolg.) vagy más koalíciós állományba tartozó repülőgépek saját, vagy saját repülőgépek más repülőtéren történő kiszolgálása, a hajózó állomány ellátása.

A kialakult információs rendnek megfelelően a csapások után az egység PK HTPH-k összesítik és jelentik veszteségeiket, egyben elhatározásaikat is a htp.-ot ért következmények felszámolására, a harctevékenység további hadtápbiztosítására.

A hagyományos csapások után sor kerülhet egyes alegységek manővereinek végrehajtására, azok hadtápbiztosítására, útvonal igénylésekre.

Egység szinten sorra kerülhetnek ag.-i eszközök átcsoportosítása, azokkal történő manőverek végrehajtása. Ezekben az esetekben az egység PK HTPH-k jelentése alapján végrehajtásra kerül a megalakított tartalékokból a csapást szenvedett alegység részére történő legszükségesebb anyagok kiszállítása, sebesültek ellátására eddig zárolt ezredsegélyhelyek megerősítésével történő kiürítése, telepítése, a sérültek ellátása és kiürítése időszakára. Az anyagi eszközök átvételére anyagátadó pontok kerülnek kijelölésre, amelynek berendezését az átvevővel gyakoroljuk.

A magasabbegység hadtápszolgálata ezekben az esetekben ellenőrzi, segíti a feladatok végrehajtását, koordinálja a hadosztály egyéb egységeivel kapcsolatos szaktevékenységet, jelenti az előljáró hatáskörébe tartozó kéréseket.

Az ellenség tömegpusztító fegyvereivel mért csapás gyakorlataink feltételezése szerint a harcselekmények eszkálcója következtében éri a csapatot. Ennek alapján érheti a vre. ezredet nukleáris eszközzel mért csapás, de számolunk légvédelmi rakétaosztályok kis hatóértékű levegőből történő atomeszközzel történő támadásával is. A rádiótechnikai századok, harcálláspontok és egyéb egységek elsősorban mint egyéb adminisztrációs-ipari objektumokat (városok) ért csapások következtében kerülhetnek veszélybe.

Az ellenség TÖPFE-el mért csapásai következtében jóval bonyolultabb helyzet alakulhat ki, mint a hagyományos harctevékenység során.

Természetes, hogy a hadtápbiztosítás feladatai is nehezebb körülmények között és nagyobb mértékben jelentkezhetnek. A csapások következményei fel-

számlolásának hadtápbiztosításán túlmenően sor kerülhet a hadtápot ért TÖPFE csapás következményeinek felszámolására is. (Lsd. a szerző e témát érintő a Hadtápbiztosítás 1981. 4. számában írt cikkét – szerk.).

Felszámolási tevékenység során alkalmazásra kerülhetnek a hadosztály szinten megalakított tartalékok. Tömeges sérülési góccok kialakulása során telepítésre kerülnek az eddig tartalékban tartott ESH-k, alkalmazásra kerülnek a hadtápegészségügyi eszközökkel és erőkkel megerősített mentőosztatok.

Az egészségügyi biztosítás eredményes végzése érdekében elmúlt gyakorlatokon ezred szintű segélyhelyeket vegyes telepítésben alkalmaztunk. Ennek során ezévből igénybe vettük a csapatpihenőt, ahol 80–120 fő ellátását és elsőorvosi beavatkozás után más orvosi ellátást nem igénylő fektetését tudtuk megvalósítani. Az orvosi feladatok végzésére a tábori viszonyoknál jobb feltételeket tudunk biztosítani alapvetően az ezredsegélyhely anyagainak felhasználásával. Komplexé és intézeti ellátást megközelítővé tudtuk tenni a csapatpihenő kommunális létesítményeinek alkalmazásával a sérültek és betegek, valamint a segélyhely állományának ellátását.

A csapás során – a további harctevékenységhez szükséges – nagyobb mérvű anyagi eszközök pótlását az előljárótól igényelték szerint biztosítottuk. Nagy súlyt fektettünk a gyakorlatok idejére biztosított valós anyagátvételek (repülő-hajtóanyag vasúton történő kiszállítása, havi elm. nagyvételezés, ruházati ag. vételezés) harcszerű körülmények közötti végrehajtására.

Az anyagi eszközök terv szerinti elosztása érdekében gyakoroltuk a Központ Hadtáp által – előljárói engedéllyel – történő feltételezés szerint vasúton telepített vegyes anyagraktárból (VERA) való vételezést, és a harcrendi elemek terítő járatokkal történő grafikon szerinti ellátását.

A parancsnoki elhatározásoknak megfelelően több esetben kerül sor teljes alegységek (egységek) manővereztetésére, a manőverek több alkalommal nagy távolságra történő hadtápbiztosításának megszervezésére, új szervezeti elemek kialakítására, azok hadtáp erőkkel és eszközökkel történő komplettírozására.

Tömeges csapások esetén alkalmaztunk az előljáró által irányunkban biztosított megerősítését (re. üza. töltő eszközök, tömeges eü. veszteség esetén mentő osztatok vagy azok részeit stb.).

A csapást nem szenvedett egységeknél a meglévő anyagi készletek felhasználásával, vételezés útján történő magasabbszintre történő feltöltésével számítások alapján gyakoroltuk több alegység (elsősorban honi rt. szd., lérak. osztály, közvetlenek) a magasabbegység anyagi „decentrumból” történő ellátását.

Egyes TLCS-k után, amelyek pontos következménye a csapások után közvetlenül nem ismert, együttműködés keretében az adott szintű Polgári Védelmi szervek és Területvédelmi alakulatok információs, vezetési rendszerének segítségével kerülnek felmérésre, kezdeti eredményeink vannak egyes feladatok együttes végzésében (pl. más MN htp. objektumot ért csapás emü-s keretében történő előljárói szerv részére történő jelentésében, vezetési pontokat ért csapás „kivülről” történő mentésében stb.).

Eddig levezetett gyakorlatok tapasztalatai alapján további együttműködésre van lehetőség – a jelenleg is meglévő közös tervben rögzítettek túlmenően – a felmerülő feladatok együttes, esetenként egymást segítő végrehajtásában.

A tömeges légicsapások következményeinek felszámolásának időszakában a hadtáp vezetés számos probléma elé kerülhet. Legjelentősebb nehezítő körülmény

az alárendelt egységek hadtáp vezetésével való összeköttetés időleges, rövidebb-hosszabb időre történő teljes vagy részleges megszűnése. A probléma legélesebben a rádiótechnikai ezreden belül jelentkezik, ahol a századoktól az információ nagy távolságról és több áttételen keresztül áramlik.

A csapások után az egység PK HTPH-k először jelentik azok tényét, majd prognosztizálják a várható veszteségeket, pontos adatok birtokában jelentik elhatározásukat a következmények felszámolására. Az ellenség csapáskövetkezményeinek felszámolásával egyidejűleg kerül sor a hadtápbiztosítás megváltozott körülményekhez igazodó pontosítására, illetve újbóli megtervezésére.

1982. évi gyakorlataink, gyakorlásaink jó lehetőséget biztosítottak hadtáptörzsrünk alegység alaprendeltetéséből adódó feladataink begyakorlásához.

Jelen cikkemben a lehetőségek korlátozott volta miatt elsősorban a bekövetkezett események, a feladatok oldaláról kívántam bemutatni a hadtáptevékenységet, amely természetesen a végrchajtás elemzése során még további következtetések megtételét vonja maga után, hogy az 1983. évi naptári tervben szereplő gyakorlatainkon, gyakorlásainkon eddigi tapasztalataink felhasználásával, minőségileg jobb eredményekkel járuljunk hozzá a harcckészültségi, harc feladatok biztosítására való felkészüléshez.

A műszaki utászászlóalj alkalmazásának hadtápbiztosítási sajátosságai a magasabbegység támadó harcában

Csábrági László százados

A csapatok harctevékenységének biztosítása egyidős a fegyveres küzdelemmel. Minden korszakban arra törekedtek, hogy a harcoló csapatok minél kedvezőbb körülmények között vegyék fel a küzdelmet az ellenséggel. A kedvező körülmények különböző rendszabályokkal igyekeztek biztosítani. E rendszabályokról – a fegyveres küzdelem sokszáz éves fejlődése során – alakultak ki a harctevékenységek biztosításának különböző fajtái, így a hadtápbiztosítás is.

A háborús tapasztalatok igazolják, hogy a csapatok harctevékenysége csak akkor volt eredményes, ha azt sokoldalúan előkészítették, a biztosításra pedig megfelelő erőket és eszközöket alkalmaztak.

Ezen tanulmányban a „*Csapatbáda Utasítás*” első pontjában meghatározott alapvető követelmények betartásával megkísérlem összefogni a gépesített lövészadosztály közvetlen műszaki utászászlóalj hadtápbiztosításának gyakorlati végrehajtását a gépesített lövészadosztály támadó harcában, kiemelt figyelmet fordítva a szakcsapat sajátosságából adódó hadtápbiztosítási kérdésekre.

I.

A műszaki utászászlóalj rendeltetése, erői, alkalmazásából adódó sajátosságok

Mielőtt a műszaki utászászlóalj alkalmazásának hadtápbiztosítását részletesen vizsgálnám – úgy gondolom – célszerű rámutatni a zászlóalj rendeltetésére, alapvető feladataira, alkalmazásának alapelveire.

A hadtápbiztosítás tervezési, szervezési és végrehajtási feladatait a műszaki utászászlóalj rendeltetése, feladatának és alkalmazásának alapelvei határozzák meg. A hadtápbiztosítási feladatok mindig a konkrét alkalmazási módból és formából adódnak.

A műszaki utászászlóalj rendeltetése a műszaki-technikai eszközök és más, gépi eszközök széleskörű alkalmazásával biztosítani a magasabbegység támadó harcát. (A műszaki utászászlóalj szervezeti felépítését az I. számú melléklet tartalmazza.)

A műszaki utászászlóalj feladatai (az alkalmazási lehetőségeit figyelembe véve) a következők lehetnek:

- az ellenség és a terep felderítése;
- utak berendezése és fenntartása a csapatok mozgásához, manőverezéséhez, az után- és hátraszállításhoz;
- átjárók létesítése műszaki zárákon és akadályokon;
- a terep aknafelderítése és aknamentesítése;
- átkelőhelyek berendezése és fenntartása víziakadályokon;
- műszaki záruk telepítése és rombolásuk végrehajtása;
- a tüzelést és figyelést, valamint a személyi állomány, a különböző technikai eszközök és anyagok védettségét biztosító építmények létesítése, erődítési építmények elemeinek legyártása.
- csapatok, objektumok álcázása,
- víz kitermelése, tisztítása, vízközpontok berendezése és fenntartása,
- az ellenséges atomcsapások következményeinek felszámolására irányuló műszaki tevékenység végrehajtása.

Részleteiben:

Felderítő szakasz

- alkalmazható:*
- 1-2 önálló műszaki felderítő járőr kiküldésére,
 - összefegyvernemi felderítő csoport megerősítésére, továbbá külön a folyó felderítő raj az átkelőhelyek, hídhe-lyek felderítésére.

Műszaki utászszázad

- alkalmazható:*
- hadosztály mozgó záróosztagként,
 - erődök megerősítésére,
 - zárócsomópontok létrehozására,
 - átjáró nyitásra,
 - egyéb robbantási feladatok végrehajtására,

Lehetősége: - 1100 fm. akna telepítése.

Pontonos hidász század

alkalmazható: - komp, vagy hídátkelőhely berendezésére.

Lehetősége:

- 1 db 80 tonnás kompátkelőhely,
- vagy 118 fm.-es, 60 tonnás hídátkelő hely,
- vagy 145-185 fm. 20 tonnás hídátkelő hely berende-zése.

Deszant-átkelő század

alkalmazható: - 1-2 deszant-átkelőhely berendezésére.

Út-hidépítő század

alkalmazható: - hadosztály mozgásbiztosító osztag létrehozására.

Lehetősége:

- napi teljesítménye (10 óra),
- 25-30 km útjavítás,
- 15-30 km oszlopút építése.

Állásépítő század

- alkalmazható:*
- hadosztály harcálláspont berendezésére,
 - hadosztály rakétaosztály álláskörletének berendezésére,
 - hadianyagok, fedezékek, óvóhelyek anyagának legyártására,
 - hadosztály vízközpont létrehozása (teljesítménye: 4-8 m³/ó.).

A műszaki utászászlóalj rendelkezik továbbá harcbiztosító-híradó szakasszal és kiszolgáló alegységekkel – zászlóalj segélyhely, javító szakasz, ellátó szakasz, szállító szakasz.

A felsorolt feladatok, alkalmazási területek sokrétősége, összetettsége döntően meghatározza és befolyásolja a hadtápbiztosítás várható feladatainak tervezését, szervezését végrehajtását és vezetését.

II.

A műszaki utászászlóalj hadtápbiztosítása

Az előzők során megkíséreltem rámutatni a műszaki utászászlóalj rendeltetésére, erőire, alkalmazási lehetőségeire és a hadtápbiztosítást befolyásoló sajátosságokra. A fentiekből kiindulva, nézzük meg milyen erők és eszközök állnak rendelkezésre a műszaki utászászlóalj alkalmazása hadtápbiztosítására.

A műszaki utászászlóalj hadtápbiztosítása

- az ellátmányi anyagokat átvenni, felhalmozni, tárolni, előkészíteni;
- közvetlenül végrehajtani a mozgó záróosztág a mozgásbiztosító osztág a fűrésztelep a vízellátó szakasz, valamint a felderítők, (továbbiakban: kikülönített alegységek) és harcbiztosító, valamint zászlóalj kiszolgáló alegységek ellátását, eszközeinek feltöltését;
- résztvenni a fegyverzet, a műszaki gépek, a gépjárművek és egyéb eszközök kiszolgálásában és karbantartásában;
- hátraszállítani a sebesülteket és betegeket a műszaki tartalék körletéből a hadosztály parancsnok hadtápbiztosító helyettese által meghatározott helyre, végrehajtani az orvosi osztályozását, első orvosi segítyt nyújtani, végrehajtani a higiéniai és járványvédelmi előírásokat, ellátni a kikülönített alegységeket egészségügyi anyagokkal;
- összegyűjteni, őrizni és hátraszállítani a zsákmányolt és felesleges anyagokat;
- szükségszerűen, valamint a hadosztály parancsnok hadtápbiztosító helyettese utasításainak megfelelően részt venni a jelentkező feladatok végrehajtásában.

A műszaki utászászlóalj alegységei ellátó hadtápbiztosító szervezettel nem rendelkeznek. A kikülönített alegységek ellátását közvetlenül a zászlóalj segélyhely, az ellátó és szállító szakasz – zászlóalj hadtápbiztosító – valósítja meg a parancsnok hadtápbiztosító közvetlen irányításával. Szervezeti felépítésük megfelel a hadtápbiztosítóval támasztott követelményeknek (a részletes szervezeti felépítést a 2. számú melléklet tartalmazza).

A műszaki utászászlóalj hadtáp állománya, lebetőségei

a) Hadtáptörzs

- parancsnok hadtáphelyettes,
- üzemanyag szolgálat főnök,
- ruházati szolgálat főnök,
- élelmezési szolgálat vezető.

b) Szállító szakasz

rendelgetése: a műszaki utászászlóalj valamennyi anyagkészletének szállítása és az alkalmazási, valamint biztosítási feladatok végrehajtása közbeni utánszállítások végzése.

c) Ellátó szakasz

rendelgetése: lőszer, üzemanyag, élelem, ruházat, egyéb anyag készletek megalakítása, tárolása, átvétele, kiadása.

d) Zászlóalj segélybely

rendelgetése: a műszaki tartalék körletében települő személyi állomány egészségügyi ellátása. Tevékenykedhet a hadosztály egészségügyi tartalékkaként, összefegyvernemi egység érdekében, annak megerősítéseként.

Összességében a műszaki utászászlóalj hadtápjja képes a rendelkezésre álló személyi állománnyal, anyagi-technikai eszközökkel az egyébként igen széleskörű ellátási feladatoknak eleget tenni, beleértve az egészségügyi ellátást is.

A továbbiakban a hadtáp megszervezése, az anyagi biztosítás, a hadtáp életképessége és a hadtáp vezetés sajátosságaival kívánok foglalkozni.

A műszaki utászászlóalj hadtáp megszervezése

A műszaki utászászlóalj hadtáp megszervezése a hadtáp biztosítás fogalmán belül azon rendszabályok összessége, amelyekkel megeremtjük a hadtáp alegységek rendelkezésszerű működésének kedvező feltételeit. Felkészítjük a hadtáp alegységeket a konkrét biztosítási feladatok végrehajtására, összehangoljuk a műszaki és hadtáp alegységek tevékenységét. A műszaki utász alegység rendelkezése, feladata olyan követelményeket támaszt a hadtápbiztosítással szemben, hogy az mindig legyen kész váratlan igényként felmerült nagytömegű műszaki anyag utánszállítására, és a munkagépek üzemanyaggal való ellátására. Ennek érdekében a hadtáp erők és eszközök felkészítését, felépítését úgy kell végrehajtani, hogy biztosítsa a zászlóalj alegységeinek biztonságos ellátását.

A hadtápalegységeket fel kell készíteni az önálló feladatok végrehajtására kikülönített alegységek ellátására. Ez történhet utalással a megerősített gépesített lövész vagy harcokcsizó egységekhez; vagy önállóak és külön-külön kell utánuk szállítani a nyersanyagokat vagy vételezzenek a MÜT-től. Ez a bonyolult helyzet tovább bonyolódhat azzal, hogy az ellenség rombolhatja az után-hátraszállítási utakat, a terep jellege lehet erdős-hegyes, valamint egyéb természetes és mesterséges akadály. Ha az előbbieket figyelembe vesszük, akkor megállapíthatjuk, hogy a feladat végrehajtására elvonuló alegységeket az indulás előtt el kell látni a szükséges eszközökkel, anyagokkal és ha biztosítható, szakképzett személyekkel.

Az anyagi biztosítás

A támadó harc-tevékenység egyik döntő feltétele az anyagi eszközökkel való ellátás. Ebből következik a hadtápbiztosítás legfontosabb része, amely ma-

gába foglalja: a műszaki utászalegységek harcfadataihoz, életének fenntartásához szükséges anyagi eszközök előteremtése, azok ellátására, az anyag rendeltetési helyére való eljuttatására irányuló rendszabályok és tevékenységek összességét. Az anyagi biztosítás méreteinek gyors növekedése az anyagi eszközfeltételének állandó bővülése napjainkban a csapatok anyagi eszközökkel való folyamatos és teljes ellátását a győzelem kivívásának döntő feltételévé tette.

Az előzőekből következik, hogy az anyagi biztosítás a hadtáp legfontosabb és legbonyolultabb feladata.

A rendelkezésre álló anyagi eszközkészletek az érvényben levő HKSZ-i utasításban, ellátási normákban meghatározottak alapján az állandó HKSZ. időszakában a kiképzési anyagi eszközkészleteken felül rendelkezik az elrendelt mozgó és kiegészítő anyagi készletekkel.

Az alegységek és az egységaktár rendelkezésére álló szállító kapacitás biztosítja első lépcsőben 32,0 t szilárd, 73,0 t folyékony, második lépcsőben 44,0 t szilárd, 34,0 t folyékony mozgó és kiegészítő anyagi készletek szállítását.

Kiemelt feladatnak tartom a szállító eszközök állandó hadrafogható állapotban tartását, a mozgó és kiegészítő anyagi készletek folyamatos karbantartását, frissítését, málházására előkészített állapotban tartását ahhoz, hogy magasabb HKSZ-i fokozat elrendelése esetén normaidőn belül a málházás és szállítás végrehajtható legyen.

A műszaki utászszázalój anyagszükségletét meghatározza a zászlóalj hadrafoghatósága, harcértéke, kiképzési foka, terep, és napszak, valamint a készletek növelésének lehetősége.

A támadó harc folyamán a harcfeladattól függően az *alábbi anyag fogyasztások várhatóak egy átlagos harcnapra:*

- 0,1 -0,2 ja lövészlőszer
- 0,35-0,5 ja benzín
- 0,4 -0,7 ja gázolaj
- 0,3 -1,0 ja akna
- 0,2 -1,5 ja robbanó anyag
- 1,0 ja élm. anyag
- 7,5 -9,0 t egyéb anyag

A lőszerellátás nem tekinthető elsődrendű feladatnak, a lövészlőszer szállításával csak a harcnap végén kell számolni.

Az üzemanyaggal történő ellátás nagyobb terjedelmű feladatot jelent. Ezt a sokfajta gép-harc és munkagépeket el kell látni hajtó- és kenőanyaggal. A feltöltéseket pontos számvetéssel és előre megtervezetten lehet csak végrehajtani. A végrehajtásban okvetlenül kell támaszkodni a töltő gépkocsivezetők aktív közreműködésére. A műszaki alegységek alkalmazására való elvonulás előtt hajtó- és kenőanyag készletei a mozgó készlet szintjére feltöltésre kerülnek, célszerű számukra a hadrafoghatóság végrehajtásának biztosítása érdekében a kiegészítő készletet is kiadni.

A támadóharc ütemét és a napi távolságot, illetve a várható üzemanyagfelhasználást figyelembevéve, valamint a gépjármű mozgó készlet fedezi a napi szükségletet, azonban a harcnap második felében, vagy a nap végén szükséges az elfogyott készletek pótlása. A harcnap folyamán - napközben - nem indokolt hajtóanyag utántöltés. Ezt elsősorban a zászlóalj raktár készleteiből, vala-

mint az előjáró által biztosított készletekből kell pótolni. A napvégi feltöltést a rendelkezésre álló szállító eszközök célszerű felhasználásával első ütemben mintegy 25–35 perc időben az alegységek gép-harc és munkagépeket kell feltölteni, a második ütemben az előjáró által meghatározott helyen a napvégén a vételezést végrehajtani.

Más a helyzet a műszaki gépek feltöltését illetően. Ezen eszközöket (BTM., BAT., PZV., PTSZ., GSZP.) a munkahelyeken kell feltölteni, mert ezek feltöltéséhez való összevonása nem célszerű. Ilyen esetben a töltési idő növekszik a menetidővel és a műszaki gépek nagy tartály befogadóképességével pl. a BAT. esetében 1100 liter.

Az élelmezési ellátásnál jellemző lesz, hogy emelkedni fog más fegyvernekhez viszonyítva a hideg élelem, valamint a készétel fogyasztásának mennyisége. Ez adódik abból, hogy a hadosztály támadó harcában a műszaki biztosítást a hadosztály műszaki főnöke vezeti a hadosztály parancsnok elhatározásának megfelelően. Tudott tény, hogy a hadosztály egy napra tervez és az egy-napi harctevékenységen belül igen sok irányú műszaki tevékenységet kell megoldani, következképpen a hadosztály érdekében végzett, de rövid ideig tartó műszaki tevékenység (3–4 óra) befejeztével vagy átvonul a MŰT-ba az érintett műszaki alegység vagy onnan közvetlenül átalárendezésre kerülhet más alegységhez. Az élelmezési ellátás ennek megfelelően változhat, az utalható alegységek részére 1 napi hideg élelmet, a felderítők részére, mivel ők nem utalhatók 3 napi hideg élelmet kell biztosítani.

A műszaki utászszázlójánál a szállítási feladatok nagyobb részét a robbanóanyag és akna anyag képezi. Az utász század szállító járművei is bevonásra kerülhetnek – végszükség esetén – a hadosztály szállítási tagozatáig, azonban ez a módszer mintegy 50%-kal csökkentheti az MZO teljesítőképességét. A nagy mennyiségű robbanóanyag-szükséglet és annak gyors helyszínre történő szállítási igénye gyakorlativá teszi az egyes szállítási tagozatok megkerülését.

Őrzésvédelem, tömegpusztító fegyverek elleni védelem, életképesség fenntartása

A korszerű fegyveres küzdelem viszonyai között a hadtáp életképességét alapvetően meghatározza a hadtáp tömegpusztító fegyverek elleni védelem, az őrzés-védelem feladatainak szervezett végrehajtása, a körletek műszaki berendezése (fedezékek, óvóhelyek, fedett árokrészek, stb.) valamint az álcázás rejtés.

Az életképesség általános fogalom egyrészt azért, mert mint élettani, mint tárgyi vonatkozásban alkalmazható, másrészt pedig az adott jelenségre tágabb, vagy szűkebb értelemben vonatkoztatható. Az egység életképességét tehát a személyi állománynak, a rendelkezésre álló haditechnikai eszközök, vezetési rendszerrel, illetve azok anyagi, technikai és egészségügyi ellátásának minden oldalú biztosításának összességét, állandó harcképességét, működőképességét foglalja magába.

A műszaki utászszázlój al hadtáp életképessége egyet jelent a műszaki utászszázlój harcálláspont életképességével mivel a Z H és a hadtáp egy objektumot képez.

A hadtáp életképességének fenntartása csak úgy érhető el, ha magas fokú a hadtáp személyi állomány kiképzése, vezethetősége, védettsége, manőverezhető képessége, őrzése, védelme. Különösen nagy figyelmet kell fordítani a légi-csapások, valamint a mélységben tevékenykedő felderítő csoportok elleni védelemre, a H és a hadtáp személyi állományának a tevékenységét össze kell han-

golni, ki kell jelölni a védelmi terepszakaszokat, meg kell határozni személyre menően a hadtáp személyi állomány feladatait.

A szállító oszlopok útbaindításánál (különösen ellenséges területen) indokoltnak tartanám raj erejű erőt kirendelni a szállító oszlop védelmére.

Hadtáp vezetése

A csapathadtáp vezetése a csapatok vezetésének szervezését képezi és magába foglalja a hadtápegységek -alegységek egész tevékenységének állandó irányítását, hogy bármilyen körülmények között időben és teljes mértékben ellássák a csapatokat.

A műszaki utászászlóalj hadtáp vezetését a parancsnok elgondolása alapján a PK HTPH valósítja meg a z. H-járól. A műszaki utászászlóalj hadtápjára külön vezetési ponttal nem rendelkezik, hanem a parancsnok H-járól valósul meg a hadtáp alegységek vezetése, mégpedig úgy, hogy a PK HTPH, az ŰSZF, a ZSPK, az ÉSZV, az RSZV és a hadtápnylévántartó tiszt mintegy operatív csoportot képezve a H-on tartózkodik és dolgozik. A hadtáp alegységek az ellátó és szállító szakaszparancsnokok vezetésével a H-tól mintegy 3-500 m. távolságban települnek. A hadtáp vezetéstől a műszaki utászászlóalj meglehetősen bonyolult alkalmazása dinamikus tevékenységet igénylő feladat vár. A megszerzés és végrehajtás időszakban rugalmasságot és folyamatosságot követel meg. Fontos tényező a személyes érintkezés, ellenőrzés, ezért a feladattól függően személyes vagy a szolgálatvezetők útján szóban kell a feladatokat lejtatni.

Az összeköttetés biztosítható a zászlóalj parancsnokkal személyesen, telefonon, az alegységekkel zászlóalj parancsnok hírhálóján keresztül, illetve H telefonján keresztül. Az előjáróval titkosított rádióval.

Fontos követelménynek tartom a szakmai előjáróval, a zászlóalj parancsnokkal, alegység parancsnokkal a folyamatos összeköttetést (elsősorban személyes), állandó információ áramlást, mely állandóan biztosítja a vezetés operativitását, a közvetlen beavatkozás lehetőségét.

Összességében megállapítható, hogy a műszaki utászászlóalj hadtápbiztosítása sajátosságokban eltér az összefegyvernemi egységektől, azonban az általános elvek itt is érvényesülnek. A műszaki utászászlóalj hadtápbiztosítását alapvetően meghatározza a zászlóalj rendeltetése, alapvető feladata, alkalmazásának alapelvei. A fentiekből eredően a zászlóalj hadtáp szervezete is sajátos, biztosítani tudja az ellátás minden időben történő végrehajtását, de csak úgy, ha a békekiképzés folyamán mind a hivatásos és sorállományt, mind a hadtáp alegységeket kiképezzük a műszaki alegységek alkalmazási formái hadtápbiztosításának sajátosságaira. (1. és 2. sz. mellékletek.) (Mellékletek a folyóirat végén találhatóak.)

IRODALOMJEGYZÉK

1. ZMKA Hadtáp Tanszék. Hadtápbiztosítás II. tankönyv 1972. évi kiadás. Leltár szám: 3832/EA. (4. oldal, 1. bekezdés.)
2. Csapathadtáp Utasítás (Ho., E.) I. fejezet. 1. pont.
3. Csapathadtáp Utasítás (Ho., E.) II. fejezet. 26. pont.
4. ZMKA Műszaki Tanszék. A műszaki biztosítás alapjai. tankönyv. 1974 évi kiadás. Leltári szám: 4272/EA. 5. oldal. 2. bekezdés.
5. ZMKA Műszaki Tanszék. A műszaki biztosítás alapjai. tankönyv. 1974. évi kiadás. Leltári szám: 4272/EA.
6. Magyar Értelmező Szótár. Akadémiai Kiadó 1972.

A helyőrségen kívül végrehajtásra kerülő mozgósítás üzemanyag biztosításának megszervezése és sajátosságai

Ledényi Béla százados

Az MN mozgósítási rendszere az elmúlt néhány évben jelentős változásokon ment keresztül. Ezek a változások növelték a mozgósítás hatékonyságát és szorosan kapcsolódtak a harckészültség szabta követelményekhez.

A fegyveres erők háborúra való felkészítésének területei között kiemelkedő jelentősége van a magas fokú harckészültség biztosításának. A harckészültség összetevői között pedig fontos, egyes csapatok vonatkozásában elsődleges szerepe van a mozgósítás előkészítésének és végrehajtásának.

A mozgósítás a harckészültség része, annak alapvető eleme. A harckészültségbe helyezésen belül a mozgósítás jelentős – az MN egységei, csapatai, intézetei vonatkozásában pedig döntő – szerepet játszik, mivel a csapatok egy része csak a mozgósítás gyors és szervezett végrehajtásával válik harckésszé, illetve hadrafoghatóvá.

A csökkentett állományú és keretalakulatok – a meglévő állományukkal – a magasabb harckészültségbe helyezés feladatait csak korlátozott mértékben képesek megkezelni és végrehajtani.

Ezért elsődleges és meghatározó részükre a harckészültségi feladatok között a mozgósítási feladatokra való állandó készenlét, a mozgósítás végrehajtásának mindenoldalú biztosítása.

Cikkemben a helyőrségen kívül végrehajtásra kerülő mozgósítás üzemanyag biztosítás megszervezésével és sajátosságaival kívánok foglalkozni.

1. A helyőrségen kívüli mozgósítás általános elvei

1.1. A helyőrségen kívüli mozgósítás fogalma és célja

A helyőrségen kívüli mozgósítás a mozgósítási feladatok végrehajtásának olyan – magasabb harckészültségi fokozathoz kapcsolt – esete, amelynek során a törzsekhez és csapatokhoz lebiztosított tartalékos hadköteles állomány bevonultatása, a népgazdaságból biztosított technikai eszközök előállítás, átvétele és beosztásba helyezése nem a katonai objektumban (héke elhelyezési körletben), hanem a helyőrségen kívül meghatározott körletekben történik.

A helyőrségen kívüli mozgósítás azt jelenti, hogy erre a feladatra kijelöl

törzsek és csapatok a mozgósítást, a HVHKSZ és a THKSZ feladatokat a részükre meghatározott körletben hajtják végre és itt érik el harckészültségüket.

A helyőrségen kívüli mozgósítás célja, hogy az ellenséges csapatok által veszélyeztetett helyőrségekben elhelyezett törzsek és csapatok személyi állományát, technikai eszközeit és anyagát az ellenség várható csapásai alól időben kivonva, biztosítsák a mozgósítási feladatok szervezett megkezdését és végrehajtását. Biztosítani a magasabb harckészültségi fokozathoz kapcsolt mozgósítási feladatok végrehajtását, a törzsek és csapatok időben történő feltöltését, a HVHKSZ és THKSZ feladatainak végrehajtását abban az esetben is, ha az ellenség csapást mér az adott helyőrség körzetében.

2. A helyőrségen kívüli mozgósítás jellemző sajátosságai

A helyőrségen kívüli mozgósítás tartalma és célja a mozgósítás általános elveinek megfelel. Azonban a mozgósítás körülményei a katonai objektumban végrehajtott mozgósításához viszonyítva különbözőek, ezért a mozgósítás rendjére az alábbi sajátosságok jellemzőek:

a) A helyőrségen kívüli mozgósításra nem minden csapatnak, hanem csak a kijelölt, az ellenség csapásai által veszélyeztetett városokban diszlokált törzseknek és csapatoknak kell felkészülni.

b) A kijelölt csapatok csak akkor hajtják végre körletben a mozgósítást, ha a HVHKSZ, vagy THKSZ feladathoz kapcsolódik. FHKSZ esetén, illetve ha a mozgósítás nincs egybekapcsolva harckészültségi feladattal, ezek a törzsek és csapatok is a béke elhelyezési körletben hajtják végre a mozgósítást.

c) A helyőrségen kívüli mozgósítási körlet felderítésének megakadályozása érdekében megfelelő rendszabályok foganatosítása válik szükségessé. A mozgósítás egyik legjellemzőbb sajátossága a találkozási pont kijelölése. Nagy jelentősége van a helyesen, körültekintően kijelölt találkozási pontnak. Ez azért is fontos, mert itt határolódik el a felelősség a megyei hadkiegészítési és területvédelmi parancsnokság és a csapat között, valamint itt találkozik a csapat először a tartalékos állománnyal és a népgazdasági technikai eszközzel.

A népgazdasági technikai eszköz előállítása történetet:

- közvetlenül a laktanyába, a raktárhoz, ha az eszközt az anyagi technikai készletek kivonásához is tervezték (a laktanyában, raktárnál ez esetben csak - a forgalombiztonság ellenőrzésére kiterjedő - csökkentett átvételi folyamatra kerül sor),

- közvetlenül a katonai szervezet találkozási pontjára,

- a városi (községi) gyülekezési helyre és onnan a találkozási pontra, ha az eszköz alkalmas a bevonuló tartalékosok szállítására, és végül

- a kijelölt polgári szerv bázisára, ha az átvétel ott történik.

d) A kijelölt csapatok törzseit és parancsnokait a mozgósítás vezetése igen nehéz feladat elé állítja, mivel a mozgósítás végrehajtása során egy időben több helyen, a laktanyában, a találkozási ponton, a személyi és technikai átvételi helyen, illetve az alegységek megalakulási körletében kell az adott csapat mozgósítását vezetni, irányítani.

e) A mozgósítás végrehajtására olyan körletet célszerű igénybevenni, amely megfelel a személyi állomány és a technikai eszközök átvételével és elosztásával szemben támasztott követelményeknek, lehetővé teszi a béke időben történő gyakorlást a polgári lakosság napi tevékenységének zavarása nélkül.

3. A helyőrségen kívüli mozgósítás és a harcckészültségi fokozatok összefüggései

Jelenleg valamennyi csapatnak a mozgósítással összefüggő tevékenységét alapvetően egy helységre kell megtervezni.

A helyőrségen kívüli mozgósítás fokozottabb kiterjesztése nem hozott ebben változást. A kijelölt csapatok részére továbbra is biztosítani kell a szükséges feltételeket ahhoz, hogy kiegészítésüket, megalakításukat adott esetben a katonai objektumban hajthassák végre.

Ennek két lehetséges változata van:

- magasabb harcckészültségi fokozat nélkül,
- vagy fokozott harcckészültségbe helyezéssel együtt végrehajtott mozgósítás.

A helyőrségen kívüli mozgósításra kijelölt csapatok magasabb HKSZ nélkül végrehajtott mozgósítása sajátos módon történik. Ez megnyilvánul abban, *hogy:*

- a mozgósítás kiterjedhet a csapat egész szervezetére, vagy csak annak egyes alegységeire, illetve állománykategóriáira,
- a személyi és technikai átvételi helyek működtetése katonai objektumban történik és mivel a bevonulatás időpontja a parancsnok előtt ismert, lehetőség van rá, hogy a szükséges feltételeket már az előző napon létrehozza.

A helyőrségen kívüli mozgósításra kijelölt csapatok kiegészítése, megalakítása fokozott harcckészültségbe helyezéssel együtt ugyancsak egy sor sajátos körülmény között megy végbe.

Sajátságai a következők:

- mivel a kijelölt csapatok FHKSZ esetén a laktányában hajtják végre mozgósítási feladataikat, szükséges a tartalékos állomány bevonulásához és a népgazdasági technikai eszközök előállításához két bevonulási, illetve átvételi helyet meghatározni. Az egyik (2. számú) a katonai objektum, a másik pedig (1. számú) a találkozási pont.

- FHKSZ esetén a sajátos rendszabályok csak azokra a tartalékos hadkötelesekre és népgazdasági technikai eszközökre vonatkoznak, amelyek a találkozási ponton keresztül vonulnak be a mozgósítás körletébe.

- Meghatározó jelentősége van annak, hogy a mozgósítási parancs egyértelműen tartalmazza, hogy a bevonulatás helye a (2. számú) katonai objektum legyen. A tett intézkedések ellenére előfordulhat, hogy a tartalékos állomány mégis a találkozási pontra érkezik. Abból következően, hogy az állomány időben átirányításra kerüljön a katonai objektumba, célszerű egy kikülönített részleg működtetése (a csapat, vagy az illetékes megyei hadkiegészítési és területvédelmi parancsnokság állományából.)

A FHKSZ-be helyezéssel egybekötött mozgósítás tehát függetlenül attól, hogy a tervek a helyőrségen kívüli mozgósítást készítik elő, biztosítja az „M” feladatok végrehajtását akkor is, ha az meghatározott katonai objektumban történik.

A magasabb harcckészültségbe helyezés nélküli, illetve FHKSZ-kor kapcsolt mozgósítást a kijelölt csapatok minden esetben katonai (vagy meghatározott polgári) objektumban hajtják végre.

A kijelölt csapatok a HVHKSZ, illetve a THKSZ elrendelésekor végrehajtják a harcckészültségi fokozathoz kapcsolt mozgósítási feladatokat is a hely-

őrségen kívül kijelölt mozgósítási körletben, és itt érik el rendeltetészerű feladataik megkezdéséhez való teljes készenlétet.

11. A helyőrségen kívüli mozgósítás tervezése és szervezése

1. A helyőrségen kívüli mozgósítás tervezése

A tervezés alapja, hogy a parancsnok, a tervező munkában résztvevő tisztek jól ismerjék, helyesen és egységesen értelmezzék a harcükszültségi és mozgósítási utasítások előírásait. A tervezés során számolni kell az adott csapat konkrét helyzetéből fakadó helyi sajátosságokkal, *amely lehet:*

- a csapatnak a magasabbegység harcrendjében elfoglalt helye és várható feladata,
- a csapat békeállománya, készenléti ideje,
- a különböző körletek távolsága a helyőrségektől, laktanyától,
- a mozgósítási feladat végrehajtására kijelölt körletek berendezettsége,
- a rendelkezésre álló úthálózat mennyisége, minősége, áteresztő képessége,
- a biztosításban érintett települések elhelyezése a találkozási ponthoz, valamint a mozgósítás körletéhez viszonyítva,
- a mozgósítási tevékenység végrehajtásába bevont ideiglenes polgári munkaerő biztosítottsága, összekovácsoltsága, begyakorlottsága.

A tervezés legfontosabb feladatai

a) Fel kell mérni a mozgósítás végrehajtására kijelölt körletek áteresztő és befogadó képességét, kiemelt figyelmet kell fordítani a bevonultatásra kerülő tartalékos állomány létszámára és az előállításra kerülő népgazdasági technikai eszközök mennyiségére.

b) Meg kell tervezni a laktanyában tárolt és kiszállításra váró anyagok és haditechnikai eszközök kiszállításához szükséges gépjárművek mennyiségét és a málházási feladatokhoz szükséges személyi állományt.

c) Meg kell tervezni a mozgósítási munkahelyeket, ki kell jelölni az oda beosztott állományt, meg kell határozni feladatát és azt be kell gyakoroltatni.

2. A szervezés legfontosabb feladatai

a) A helyőrségen kívül mozgósító csapatoknak igen fontos feladatot jelent a laktanyában tárolt haditechnikai eszközök és anyagok kiszállításának megszervezése. Itt alapvetően *három tényezőt kell figyelembe venni:*

- milyen lehetőségei vannak a csapatoknak a békében meglévő személyi állományukkal és technikájukkal a feladatok végrehajtására,

- a legrövidebb idő alatt hogyan biztosítható az az ideiglenes polgári munkaerő, amely a kikonzerváláshoz, a málházáshoz szükséges, valamint hogyan biztosítható a „MZ” technikai eszközökhöz a vezető, kezelő állomány,

- a parancsnoknak azt a törekvését, hogy anyagi-technikai eszközök minél rövidebb idő alatt kivonásra kerüljenek a laktanyából a mozgósítás körletébe.

b) A személyi és technikai eszközöket átvető- és elosztó helyeken folyó munka megszervezése során alapfeltétel, hogy ezek a munkahelyek időben berendezésre kerüljenek, és működőképességüket elérjék. Ehhez meg kell szervezni a szükséges anyagok kiszállítását, a munkahelyek berendezését és az ott működő eszközök üzembehelyezését, valamint az ide beosztott állomány feladatának begyakoroltatását.

c) A szervezési tevékenységek során nagyon fontos helyet foglal el a jól megszervezett komendáns szolgálat, a feszes forgalomszabályozás, és a megbízható őrzés-védelem.

d) Fontos feladat még az irányítási csoport riasztásának, kiszállításának, valamint az ideiglenes polgári munkacserék minél rövidebb idő alatti munkába állításának megszervezése.

A tervező, szervező munkával kapcsolatban levonható az a következtetés, hogy az igen fontos tevékenység, a parancsnoktól és törzsektől körültekintő munkát igényel és megköveteli a mozgósításban résztvevő valamennyi fegyveres és polgári szerv között a szoros együttműködés megvalósítását.

III. A helyőrségen kívül végrehajtásra kerülő mozgósítás üzemanyag biztosítása megszervezésének sajátosságai

1. A mozgósítás üzemanyag biztosításával kapcsolatos alapvető feladatok

a) Az üzemanyagok és üzemanyagtechnikai eszközök tervezése, a szükségletek biztosítása, a készletek megalakítása, frissítése, szakszerű tárolása és karbantartása.

b) A mozgósítással összefüggő szállítások tervezése.

c) Az üzemanyag szolgálat mozgósítási okmányainak elkészítése és naprakész állapotban tartása.

d) Az üzemanyag szolgálat személyi állományának felkészítése és begyakorlása.

a) Az üzemanyagok és üzemanyagtechnikai eszközök tervezése, a szükségletek biztosítása, a készletek megalakítása, frissítése, szakszerű tárolása és karbantartása

A mozgósítás üzemanyag és üzemanyagtechnikai eszköz szükségletének tervezését:

- állománytáblák;
- a hadinormák;
- a készletképzési előírások;
- a ténylegesen meglévő, illetve a biztosított gépjárművek, munkagépek, egyéb gépek és eszközök mennyisége;
- az anyagtervezésre és ellátásra csetenként kiadott előljárói intézkedések alapján kell végrehajtani.

Az egység üzemanyag szolgálatvezetőnek (főnöknek) az alábbi alapvető harcükszültségi-mozgósítási ellátási tervekkel kell rendelkezni:

- összesített ellátási terv az üzemanyag szolgálat állománytáblában rendszeresített technikájára,
- ellátási terv az üzemanyag szolgálat hadinormában rendszeresített anyagra és eszközeire.

Az ellátási terveket rendszeresen pontosítani kell, a változásokat hetenként át kell vezetni.

A bekövetkezett változásokról évente a január 01-i helyzetnek megfelelően „Változásjelentés”-t kell január 15-ig a HRAK-hoz felterjeszteni, ha a techni-

ka növekedése, illetve a benzin-gázolaj részarányának a megváltozása eléri a 20⁰/o-ot és a hiányok saját hatáskörben nem pótolhatók.

A mozgósítási szükségletek megalakítását:

- a csapatok fenntartási készletéből történő átcsoportosításával,
- saját hatáskörben központhadtáp üzemanyagraktárból (ellátótól) való felvételezéssel,
- a tárolótér hiánya esetén, központi kiutalással „M” utalványon történő biztosítással, illetve más csapattól történő átvétellel kell végrehajtani.

Az „M” utalványon biztosított készletek „M” esetén történő felvételezését a központhadtáp üzemanyagraktáraknál meg kell tervezni. Az üzemanyag szolgálatvezetőnek (főnöknek) személyesen kell megkeresni a kijelölt központhadtáp üzemanyagraktár parancsnokát. Az „M” utalványokra rá kell vezetni a vételezés időpontját, a várakozási és gyülekezési helyeket, és a málházás rendszabályait. Részletes tervet kell készíteni a mozgósítás utáni anyag beszállítására, az anyagok átvételére és tárolására.

Az önálló és laktanyagzádkódást folytató üzemanyag szolgálatoknak végre kell hajtani – szervezeti alárendeltségtől függetlenül – az ellátásra hozzájuk utalt, valamint „M” folyószámos alakulataik készleteinek megalakítását is. Üzemanyagból a saját és ellátásra utalt alakulatok feleslegeit a fenntartási készletbe kell áttenni. Üzemanyag technikai eszközökből a fenntartási készlettel szembeni esetleges feleslegeket a központhadtáp üzemanyagraktárnak –, illetve az előjáró intézkedésének megfelelően – kell leadni.

Az „M” folyószámos alakulatok részére, a megalakított készleteik átadását – amennyiben az „M” folyószámos alakulat az anyagtároló egységgel egyidőben mozgósít – az anyagtároló egység üzemanyag szolgálatának kell végrehajtani. Abban az esetben, ha az „M” folyószámos alakulat mozgósításakor az anyag-tároló egység már elvonult, a készleteket az „M” folyószámos alakulat részére a visszamaradó részlegnek kell átadni.

Az „MZ” üzemanyag készleteket az *Üza/20. szolgálati könyvben* meghatározott tárolási határidőn belül frissíteni kell. A frissítések tervszerű végrehajtása érdekében frissítési tervet kell készíteni.

Az anyagokat a frissítési tervben meghatározott idő előtt frissíteni kell, ha laboratóriumi vizsgálat alapján megállapították, hogy a tárolt üzemanyag fizikai-kémiai jellemzőinek egyes értékei az engedélyezett határértéket megközelítették.

Az üzemanyagok felhasználhatóságának, minőségének biztosítása érdekében tervszerűen, mindig a régebben tárolt anyagot kell felhasználásra kiadni és helyére a friss anyagot betárolni.

Az üzemanyag és üzemanyagtechnikai eszközök tárolását a vonatkozó utasítások előírásainak megfelelően kell végrehajtani. *A tárolási rend biztosítsa:*

- a szakanyagoknak a kiadás sorrendjének megfelelő csoportosítását,
- a szakanyag karbantartás és ellenőrzés raktáron belüli végrehajtásának feltételeit, a hozzáférhetőséget,
- egyidőben több helyen történő anyag kiadását,
- a rakodóeszközök hatékony felhasználását.

Az „M” üzemanyag technikai eszközök karbantartását az *alábbiak szerint kell végrehajtani:*

- *Folyamatosan:*

- a technikai eszközökről a por- és egyéb szennyeződés eltávolítását,
- az észlelt meghibásodások kijavítását,
- lepergett festék és konzerváló anyagok pótlását;
- a raktárhelyiségek szellőztetését és takarítását.

- *Negyedévenként:*

- a töltőgépkocsik, üzemanyag szállító pótkocsik, utánfutók külső tisztítását, a járművekben elhelyezett eszközök takarítását.

- *Félévenként:*

- az üza. technikai eszközök karbantartó anyaggal való átkelését.

- *Évenként:*

- a töltőgépkocsik konzerválása sérült felületeinek pótlását, felújítását,
- üzemanyagszállító pótkocsik és utánfutók lemosását, teljes külső és belső áttisztítását, futóművek, rugók zsirozását, kiegészítő festését, valamint tartozékaik, felszerelései karbahelyezését,

- üzemanyagszivattyúk portalanítását, festését, alkatrészeinek olajozását, acélhordók, kannák, töltőeszközök rozsdátlanítását, festését, elasztikus tartályok tisztítását, síkporozását.

A technikai eszközök karbantartása során továbbá figyelembe kell venni az adott technikára vonatkozó „Műszaki leírás, kezelési és karbantartási utasítás”-ok előírásait is.

b) A mozgósítással összefüggő szállítások tervezése

Az „MZ” üzemanyagok és üzemanyag technikai eszközök szállításának tervezését a PK HTPH vezetésével az egység üzemanyag-szolgálatvezetőnek (főnöknek) kell végrehajtani. Az előírt elszállítandó készletek, valamint a rendelkezésre álló szállítókapacitás figyelembevételével kell összeállítani az egység szállítási-málházási tervét, amelyet a parancsnokkal kell jóváhagyatni.

A szállítási-málházási tervből a PK HTPH kiadja az üzemanyag-szolgálatvezetőnek (főnöknek), valamint az ellátó (szállító) alegység parancsnokának a rájuk vonatkozó kivonatokat. *A szállítási-málházási kivonatnak tartalmaznia kell:*

- a szállítandó anyag megnevezését és összsúlyát,
- a szállító alegység megnevezését, a gépkocsikra (pótkocsikra) málházandó anyag súlyát, a gépkocsivezetők nevét, rendfokozatát,
- a rakodó erőt biztosító alegység megnevezését, a rakodók számát, a gépi rakodó eszközök megnevezését, darabszámát,
- a málházás rendjét, idejét,
- a rakodásért felelős személy nevét, rendfokozatát,
- a felhálhazott gépkocsik (pótkocsik) besorolási helyét, idejét.

A szállítási-málházási tervkivonat alapján az üzemanyag-szolgálatvezetőnek (főnöknek) az ellátó (szállító) alegység parancsnokának bevonásával két példányban málházási jegyeket kell készíteni. A málházási jegyek 1. számú példányait a rakományokon, a 2. számú példányait az ellátó (szállító) alegység HKSZ-M okmányai között - gépkocsivezetőnek kiadáshoz előkészítve - kell tárolni.

A málházás végrehajtásához rakodóerőt – az üzemanyagszolgálat vezető (főnök) igénye alapján – a PK HTPH-nak kell biztosítani.

A málházás időben történő végrehajtásához – szükség esetén – ideiglenes polgári munkaerőt kell lebiztosítani.

Helyőrségen kívül végrehajtásra kerülő mozgósítás esetére, a népgazdaságból bevonuló gépjárművek feltöltéséhez szükséges üzemanyagok és üzemanyag technikai eszközök feltöltő helyre történő szállítását külön meg kell tervezni.

c) Az üzemanyag szolgálat mozgósítási okmányainak elkészítése és naprakész állapotban tartása

Az egység üzemanyag-szolgálatvezetőnek (főnöknek) a PK HTPH HKSZ-M tervkivonata alapján munkajegyet kell kidolgozni. Ezen kívül az alábbi alapvető HKSZ-M tervekkel és okmányokkal kell még rendelkezni:

– összesített ellátási terv az üzemanyag-szolgálat állománytáblában rendszeresített technikájára,

– ellátási terv az üzemanyag-szolgálat hadinormában rendszeresített anyagaira és eszközeire,

– anyagelosztó az anyagok kiadásához,

– hadi anyagnyilvántartások,

– utalvány az elszállításra kerülő anyagokról,

– háborús adattár.

Az adattárnak a következőket kell tartalmazni:

– tevékenységi jegyzék,

– az egység üzemanyag szolgálat szervezete,

– harcérték az üzemanyagszolgálat elvonuló állományáról,

– egy javadalmazás súlyadatai,

– mozgókészletek lépcsőzése,

– szállítótér kimutatás,

– málházási terv,

– mozgókészlet kiszabatok,

– főbb üzemanyag-technikai eszközök kapacitásadatai,

– üzemanyag szükségleti számvetés,

– hajtóanyag feltöltési számvetés,

– kimutatás az egység kiszolgálandó technikai eszközeiről,

– fedőnév-fedőszám táblázat,

– jelek-jelzések,

– feljegyzés a kapott és kiadott intézkedésekről.

Az adattárat A/6-os méretűre célszerű elkészíteni. A terveket, okmányokat rendszeresen pontosítani kell és a változásokat hetente át kell vezetni.

Mindezek mellett az üzemanyag-szolgálatnak a munkájához szükséges nyomtatványokkal is rendelkezni kell.

d) Az üzemanyag-szolgálat személyi állományának felkészítése és begyakoroltatása

Az üzemanyag-szolgálat személyi állományának felkészítése az egység hadtáp személyi állománya felkészítésének részeként valósul meg. A felkészítés célja, hogy a személyi állomány alkalmassá váljon feladatai maradéktalan végrehajtására. A személyi állomány általános felkészítésén a békeidőben történő, illetve békeállapotról háborús helyzetre való gyors előkészítését, közvetlen felké-

sztésén pedig az egység előtt álló feladatra való konkrét előkészítés rendszabályait és tevékenységét kell érteni.

A személyi állomány békeidőben történő felkészítése a parancsnoki, a törzs- és a szakkiképzések keretén belül történik. A szakfeladatok magas színvonalon történő végrehajtása, a részfeladatok begyakorlása a felkészítés szerves részét képezik.

A parancsnoki kiképzésekre az operatív beosztású tartalékos állományt be kell vonni. Kiemelt figyelmet kell fordítani a tartalékos állományú üzemanyag-szolgálatvezetők (főnökök) rendszeres továbbképzésére. Azon egységeknek, amelyeknél új üzemanyag-technikai eszközök (üza. töltő gépkocsi, motoros hajtóanyag szivattyú) kerülnek rendszeresítésre, az eszközök kezelőit soron kívül ki kell képezni.

Az üzemanyag-szolgálat személyi állományának közvetlen felkészítését a küszöbön álló feladat előtt minden esetben végre kell hajtani. A közvetlen felkészítés keretén belül fel kell tölteni az üzemanyag-szolgálatot személyekkel és végre kell hajtani a politikai, általános katonai és szakmai összekövácsló továbbképzését.

Szükség esetén a közvetlen felkészítést a rendeltetésszerű feladat végrehajtása közben kell elvégezni.

2. A helyőrségen kívüli mozgósítás üzemanyagbiztosításának megszervezése

a) A helyőrségen kívül végrehajtásra kerülő mozgósítás üzemanyag biztosításának megtervezése

A HKSZ-be helyezés és mozgósítás üzemanyag biztosításának általános rendjét az érvényben lévő utasítások szabályozzák. Az utasítások minden egység, intézet, szerv mozgósítása üzemanyag biztosításának minden feladatát, minden részrészét nem tartalmazhatják. Ezekre az adott intézkedésekben nem is volna lehetőség, tekintve hogy a Magyar Néphadseregben nem található két olyan egyforma helyőrség, objektum, ahol az adott alakulat mozgósítása egyazon feltételeknek felelne meg. Ezért az utasítások minden egyes pontjának végrehajtásánál, az üzemanyag biztosítás megtervezésénél, megszervezésénél *figyelembe kell venni az alábbiakat:*

- a mozgósítást az egység egyedi diszlokációs elhelyezésben, vagy más alakulatokkal együtt hajtja-e végre,

- milyen készenléti idcjúk a laktanyában felállítandó és befogadott alakulatok,

- az alaprendeltetésen kívül milyen más jellegű feladatokat kell megoldani békeidőben, amely a mozgósítás végrehajtása során jelentősen elősegíti vagy megnehezíti a feladatok végrehajtását,

- az egységnek milyen kötelességei, feladatai vannak a mozgósítás időszakában a laktanyában, helyőrségben elhelyezett más alakulatokkal szemben,

- milyen a szakanyagok tárolási lehetősége,

- az egység mozgósításának üzemanyag biztosítási feltétele a LHTP-on keresztül, vagy anélkül van-e biztosítva,

- van-e a laktanyán, helyőrségen kívül tárolt mozgókészlet vagy „M” utalványon lebiztosított szakanyag és milyen annak felvételezési rendje,

- az egység a hadinormákban és állománytáblákban rendszeresített szakanyagokkal teljes mértékben el van-e látva, vagy csak anyagokkal, eszközökkel rendelkezik,

- milyen az egység feltöltöttsége személyi állománnyal, technikai eszközökkel,
- milyen a népgazdaságból lebiztosított gépjármű technikai eszközök típusa, azok darabszáma,
- rendelkezik-e az egység békében üzemanyag szolgálattal.

A fentiek alapján belátható, hogy a helyőrségen kívül végrehajtásra kerülő mozgósítás üzemanyag biztosításának megtervezése, megszervezése az üzemanyag szolgálatvezetőtől (főnöktől) nagy figyelmet, sokoldalúan átgondolt tervező-szervező munkát, a tér- és idő mindenoldalú felmérését, pontosítását, ezen belül az egyes feladatok pontos behatárolását, a rendelkezésre álló állomány és technikai eszközök, anyagok a szükségletnek megfelelő elosztását, a feladatok fontossági rendjének meghatározását követeli meg.

A tervezésnél kiemelt figyelmet kell fordítani:

- az objektumban tárolt üzemanyagok és üzemanyagtechnikai eszközök kiszállítására,
- az üzemanyag feltöltőhely berendezésére, működési rendjére,
- a mozgósítás alatti ellátásra,
- az egység mozgó kiegészítő készletszintre való feltöltésére.

Az objektumban tárolt anyagok kiszállítása vonatkozásában a személyi és technikai biztosítottaságot figyelembe véve az egységek *három csoportját különböztetjük meg:*

- az első csoportba sorolhatjuk azokat az egységeket, amelyeknek a béke létszáma és szállító eszközei lehetővé teszik az objektumban tárolt üzemanyagok és üzemanyagtechnikai eszközök, valamint az üzemanyagtöltő gépkocsik egy időben, egy vagy két lépcsőben történő kiszállítását.
- A második csoportba sorolhatjuk azokat az egységeket, amelyek a béke állományukkal képesek az objektumból a kiképzési üzemanyagtöltő gépkocsik kivonására, de az „MZ” üzemanyagtöltő gépkocsik kikonzerválására és kivonására az üzemanyagok és üzemanyagtechnikai eszközök málházására és kiszállítására ideiglenes polgári munkaerőt és szállítóeszközt kell biztosítani.

A harmadik csoportba azon egységek sorolhatók, amelyek mind az üzemanyagtöltő gépkocsik, mind az üzemanyagok és üzemanyagtechnikai eszközök kivonását csak ideiglenes polgári munkaerő és szállító eszköz igénybevételével képesek megoldani.

Az objektumban tárolt „MZ” üzemanyagok és üzemanyagtechnikai eszközök kiszállítását az egység konkrét helyzete alapján kell megtervezni.

A helyőrségen kívüli mozgósítás végrehajtásának egyik feltétele, hogy a *személyi és technikai átvételi helyek* időben berendezésre kerüljenek. Ehhez a szükséges anyagokat időben ki kell szállítani, a munkahelyeket be kell rendezni, a különböző eszközöket üzembe kell helyezni.

A gépjármű átvételi hely rendeltetése az előállított népgazdasági gépjármű-technikai eszközök fogadása, csoportosítása, előkészítése az átvételhez, a gépjárművek műszaki és leltár szerinti átvétele, okmányolása, üzemanyaggal való feltöltése, a kiegészítő készletek és üzemanyag-technikai eszközök kiadása, a gépjárművek és gépjárművezetők alegységekhez történő beosztása és útbaindítása.

A gépjármű átvételi helyen üzemanyag feltöltő helyet kell berendezni. Az üzemanyag feltöltő helyen a népgazdaságból előállított és átvett gépjárműtech-

nikai eszközök tartályait fel kell tölteni hajtóanyaggal, ki kell adni részükre a tartály- és 0,4 javadalmazás kiegészítő készletet, a hadinormákban rendszerezített üzemanyag-technikai eszközöket, szükség esetén motorolajat kell utántölteni. Téli időszakban a vízzel feltöltött népgazdasági gépjárművek hűtőjét fagyálló hűtőfolyadékkal kell feltölteni.

Abban az esetben, ha a gépjárművek alegységekhez történő bevonulását az üzemanyag kiegészítő készletek kiadása lassítaná – például nagyszámú lebiztosított technika esetében – célszerűbb, ha a bevonuló gépjárművek kiegészítő készleteit, üzemanyag-technikai eszközeit és fagyálló hűtőfolyadékot az alegységek az egység üzemanyag raktárból felvételezik és a gépjárművek alegységhez történő bevonulása után adják ki részükre. Ekkor az üzemanyag feltöltő helyen csak a gépjárművek tartályait kell feltölteni, illetve szükség esetén motorolajat kell utántölteni.

A népgazdaságból bevonuló gépjárművek feltöltéséhez szükséges üzemanyagokat, üzemanyag-technikai eszközöket az „M” ellátási terv szerinti mennyiségben kell az üzemanyag feltöltő helyre kiszállítani. Az egyes gépjárművek tartályfeltöltéséhez szükséges hajtóanyag mennyisége az átvételkor a tartályban meglévő mennyiségtől függ. Az egyes gépjárművekhez kiadandó üzemanyagtechnikai eszköz fajtáját és mennyiségét az ideiglenes hadinormák határozzák meg.

Az esetleges motorolaj utántöltésekre járművenként 1–2 liter olajat kell tervezni és biztosítani. Az EMD-13 motorolaj a népgazdasági járművekhez használt motorolajakhoz utántölthető. A népgazdasági vállalatok túlnyomó többségénél téli időszakban fagyálló hűtőfolyadékkal vannak a gépjárművek feltöltve. Ezért – a tapasztalatok alapján – a népgazdasági járművek összes hűtőtérfogatanak 25–30%-ára kell fagyálló hűtőfolyadékot tervezni és biztosítani. Ezen kívül 0,2 feltöltésnyi mennyiségben tartalék-készletet kell tervezni és biztosítani. Ha a gépjármű a következő olajcseréig szükséges km (üző.) tartalékkal nem rendelkezik, az olajcserét az alegységhez történő bevonulás után végre kell hajtani.

Az üzemanyag feltöltő helyen, illetve az alegységek részére történő anyagkiadást okmányolni kell.

Az okmányolást anyagelosztón kell végrehajtani. Az anyagelosztót elő kell készíteni, rá kell vezetni a bevonuló gépjárműveket típusonként, az egyes típusok részére a hadinormák alapján kiadandó kiegészítő készletek és üzemanyag-technikai eszközök fajtáját és mennyiségét. A kiadott anyagokat az ávevővel alá kell iratni.

A mozgósítás végrehajtása során az üzemanyagszolgálat fő feladatai:

- az üzemanyag feltöltő helyre a szükséges szakanyagok kiszállítása, a népgazdasági technikai eszközök feltöltése,
- az alegységek részére a raktárban tárolt tartály- és 0,4 javadalmazás kiegészítő készletek kiadása,
- az „MZ” technika kikonzerválásához szükséges üzemanyag biztosítása,
- a raktári készletek felmálházása, kiszállítása.

E feladatok végrehajtásához az üzemanyag-szolgálat állományát meg kell osztani:

- az egyik részleg (üzemanyag-szolgálatvezető [főnök] és az üza. töltő gépkocsik a szükséges szakanyagokkal) végzi az üzemanyag feltöltő helyre a szakanyagok kiszállítását és a népgazdasági gépjármű technikai eszközök feltöltését,

- a másik részleg (üzemanyagraktár-vezető, üzemanyagraktár-kezelő, rakodók, üzemanyag töltő, üzemanyagszállító gépkocsik) végzi az alegységek és az „M” folyószámos alakulatok részére történő anyagok kiadását, az „MZ” technika kikonzerválásához szükséges üzemanyag biztosítását, a raktári készletek felmálházását, kiszállítását és az „M” utalványon biztosított készletek felvételezését.

Az egységek az előírt mozgó üzemanyag készleteiket a mozgósítás végrehajtásakor nem használhatják fel. A békében élő egységeknek a laktanyában, illetve attól 60 km-en belül kijelölt körletek elfoglalásához és a körletekben való tartózkodás során a különböző feladatokhoz felhasználásra kerülő üzemanyag mennyiségét az állandó harcckészültség időszakában meg kell tervezni és a laktanyában visszahagyott fenntartási készletekből folyamatosan pótolni kell.

A várható felhasználást a körletek távolsága, a felkészítési és összekovácsolási feladatok, a napi ellátási, szállítási feladatok és a körletben várható tevékenység alapján kell megtervezni.

Szükség esetén a területileg illetékes központhadtáp üzemanyagraktárból az ellátás biztosításához szükséges szakanyagokat az előjáróval, illetve a központhadtáp üzemanyagraktár parancsnokával történő egyeztetés alapján kell igényelni és felvételezni.

A laktanyában visszahagyott fenntartási készletből felhasználás céljára elszállított üzemanyagokról, üzemanyagtechnikai eszközökről az egységeknek két példányban utalványt kell kiállítani, melynek egy példányát az anyagok kiadása helyezésére céljából a visszamaradó részleg parancsnokának kell átadni.

A laktanyáiktól 60 kilométernél nagyobb távolságra körletet foglaló egységek, valamint a békében nem élők utalása az „M” hadrend szerinti előjárók intézkedése alapján történik.

Az üzemanyag szolgálat felé alapvető követelmény, hogy az előírt elszállítandó üzemanyag készleteken felül, a szállító kapacitás határáig kiegészítő készleteket kell felmálházní és el kell szállítani.

b) Az üzemanyag szolgálatvezető (főnök) tevékenysége az üzemanyag biztosítás érdekében

Az üzemanyag szolgálatvezetőnek (főnöknek) a jóváhagyott tervek és a megtervezett feladatok alapján *intézkedni kell:*

- az objektumban tárolt anyagok kiszállítására,
- az üzemanyag feltöltőhely berendezésére,
- a mozgósítás alatti üzemanyag ellátásra,
- a meghatározott készletszintre való feltöltésre.

Az objektumban tárolt anyagok kiszállításával kapcsolatosan *meg kell határozni:*

- a raktárak nyitásának rendjét,
- a meglévő és népgazdaságból bevonuló gépjárművek málházáshoz való előkészítésének és besorolásának rendjét,
- a kiszállítandó anyagok megnevezését és mennyiségét,
- a rakodók feladatát, a málházás rendjét,
- a munkavédelmi és tűzbiztonsági rendszabályokat,
- az üzemanyag feltöltőhelyre kijelölt töltőgépkocsik (üzemanyag-szállító utánfutók) darabszámát, telepítésük rendjét,
- a menetkészenlét elérésének időpontját.

Az üzemanyag feltöltőhely berendezésével kapcsolatosan *intézkedni kell:*

- benzin és gázolaj feltöltőhely, üzemanyag technikai eszköz kiegészítő hely kijelölésére,
- a feltöltőhely megközelítési útvonalának jól látható megjelölésére, a forgalomszabályozás rendjére,
- a töltő és tárolóeszközökben tárolt üzemanyagok szabályos jelölésére,
- a gépjárműtechnikai eszközök feltöltésének rendjére,
- a tűzbiztonsági és munkavédelmi rendszabályok betartására,
- a feltöltőhely megvilágítására,
- a kiadott anyagok okmányolásának rendjére,
- a feltöltőhely őrzésére és védelmére, az álcázási rendszabályok betartására.

A mozgósítás alatti üzemanyag ellátás érdekében az üzemanyag-szolgálatvezetőnek (főnöknek) *meg kell határozni:*

- az aleggységek részére a raktárban tárolt tartály és 0,4 javadalmas kiegészítő készletek kiadásának rendjét,
- az „M” utalványon biztosított anyagok felvételezésének rendjét,
- az „MZ” technika kikonzerválásához szükséges üzemanyag kiadásának rendjét,
- a befogadott és „M” folyószámú alakulatok részére történő anyagkiadás rendjét.

A meghatározott készletszintre történő feltöltés érdekében az üzemanyag szolgálatvezetőnek (főnöknek) *intézkedni kell:*

- a bevonult népgazdasági technikai eszközök meghatározott készletszintre történő feltöltésére,
- a mozgósítás végrehajtása során, illetve a kijelölt körlet elfoglalásához üzemanyagok pótlására,
- a mozgósítás befejezése után a mozgókészletek meghatározott lépcsőzésére,
- az üzemanyagraktár lezárására, a béke nyilvántartások leadására,
- a körletben való tartózkodás során felhasznált üzemanyagok folyamatos pótlására.

c) Az üzemanyag szolgálat felkészítése

Az elkészített és jóváhagyott tervek, valamint a megtervezett feladatok alapján a helyőrségen kívül végrehajtásra kerülő mozgósítás üzemanyag biztosítására az üzemanyag szolgálatot fel kell készíteni.

A felkészítés során a következőket kell végrehajtani:

- az üzemanyag szolgálat személyi állományának „M” létszámra történő feltöltését,
- az ideiglenes polgári munkaerő átvételét, munkavédelmi rendszabályokra történő kioktatását és munkába állítását,
- a vezényelt állomány és technika visszarendelését,
- az üzemanyag szolgálat béke állománya részére a személyi kiegészítő felszerelések felvételezését,
- az üzemanyag szolgálat „MZ” technikájának kikonzerválását,
- az üzemanyag technikai eszközök javítását, a hiányok pótlását,

- a gépjármű technikai eszközök „M” forgalmi rendszámcserejének végrehajtását,
- a személyi állomány harci, politikai, szakmai kiképzését, a tartalékos állomány összekovácsolási kiképzését,
- az üzemanyagok és üzemanyag technikai eszközök kiadáshoz való előkészítését és csoportosítását.

d) A sajátosságok összefoglalása

A helyőrségen kívüli mozgósítás üzemanyag biztosítása megszervezésének sajátosságai az *alábbiakban foglalhatók össze:*

- az üzemanyag biztosítás tervezésénél, szervezésénél az egység konkrét helyzetét, sajátosságait a legteljesebb mértékben figyelembe kell venni,
- az üzemanyag biztosítást az objektumban végrehajtásra kerülő mozgósítás esetére is meg kell szervezni,
- az üzemanyag szolgálat tevékenysége kettős: egyrészt ellátást folytat, másrészt felkészül a következő feladat üzemanyag biztosítására,
- kiemelt feladat az üzemanyag feltöltőhely időben történő berendezése, az ehhez szükséges anyagok és eszközök kiszállításának megszervezése,
- az üzemanyag szolgálat állományát és technikáját, valamint az anyagi eszközöket meg kell osztani az objektumban, illetve az objektumon kívül végrehajtandó feladatokhoz,
- a kiegészítő készletek népgazdasági gépjármű-technikai eszközökhöz történő kiadásának módja és a feltöltésük ideje a bevonuló gépjárművek típusától és mennyiségétől függ,
- a hajtóanyag utántöltése nem üzemanyagutakból, hanem töltőgépkocsiból, üzemanyag szállító utánfutókból történik,
- fokozott figyelmet kell fordítani az üzemanyag feltöltőhely őrzésére, védelmére, álcázására, a forgalomszabályozás megszervezésére,
- nagy jelentősége van a páncélos- és gépjárműtechnikai szolgálattal történő együttműködésnek.

A cikk megírásakor célul tűztem ki, hogy az egység üzemanyagszolgálatok részére, a helyőrségen kívül végrehajtásra kerülő mozgósítás üzemanyag biztosítás megszervezésére, az egész feladatot átfogó, iránymutató anyag álljon rendelkezésre, cél volt továbbá a sajátosságok összefoglalása. Igyekeztem rendszerbe foglalni a helyőrségen kívül végrehajtásra kerülő mozgósítás általános elveit, tervezését és szervezését, üzemanyag biztosítása megszervezését és annak sajátosságait.

A helyőrségen kívüli mozgósításra kijelölt egységek üzemanyag szolgálatai a tanulmányban meghatározottak alapján, megfelelő vezetés és irányítás mellett, kellő színvonalon képesek a helyőrségen kívül végrehajtásra kerülő mozgósítás üzemanyag biztosítását megszervezni.

A katonai állategészségügyi szolgálat szervező és megelőző tevékenysége a tömegpusztító gócban¹

Dr. Bagi János ó. ezredes

A nyugati politikai és katonai irodalom egyre többet foglalkozik a korlátozott háború fogalmával. Ez a háború feltételezhetően eleinte csak hagyományos fegyverek alkalmazásával folyta, s a feszült nemzetközi helyzet robbanásaként rövid előkészületi idő után fejlődne ki. Következésképpen nagyobb jelentőséget kaphatnak a taktikai atomfegyverek is.

Ennek ellenére a kontinentális katonai konfliktusok legvalószínűbb formájának továbbra is az általános tömegpusztító fegyverekkel megvívott harcot lehet tekinteni.

Tömegpusztító fegyverekkel végrehajtott csapás nemcsak a nagy ipari objektumokat, népes településeket, a csapatok gyülekezési és felvonulási körleteit, útjait érheti, de súlyos veszteségeket okozhatnak a lakosság, a személyi állomány ellátásában fontos szerepet jelentő mezőgazdaságban, az élőállatok között, az élelmiszertermelő és feldolgozó üzemekben és raktárakban is. Ezeknek a termelő, feldolgozó bázisoknak a szakmai felügyelete az állategészségügyi szolgálat, az állatorvosok feladatkörébe tartozik.

A tömegpusztító fegyverek alkalmazása nagymértékben növeli, bonyolultabbá, s egyben felelősségteljesebbé is teszi az állategészségügyi szolgálat munkáját mind a megelőzésben, tehát a védekezésben, mind a gyógyításban, tehát a következmények felszámolásában.

Az állategészségügyi szolgálat feladatát érintő tömegpusztulási góc alakulhat ki a hadműveleti területen a különböző mélységű hadtáp tagozatban; a front mögötti körzetekben, a harcoló alakulatok ellátásában részt vevő mögöttes területeken, illetve a hátszágban.

A hadműveleti területen tömegpusztulási gócba kerülhetnek a szolgálati állatok, a vágóállatok és azok az intézetek, üzemek, objektumok (vágóhidak, hűtőházak, tejüzemek, élelmezési raktárak, élelmiszer feldolgozó üzemek és vállalatok stb.) amelyek állategészségügyi ellenőrzés és szakmai felügyelet alatt működnek és a harcoló alakulatok személyi állományának állati eredetű élelmiszerekkel való ellátását biztosítják.

¹ A VSZ tagállamok állategészségügyi szolgálatának V. Koordinációs értekezletén elhangzott előadás alapján. (1981.)

A front mögötti területeken, a háterszágban tömegpusztulási góc jöhet létre az állattenyésztési-, állattartó telepeken, az állattenyésztő gazdaságokban, a legelőkön tartott állatcsoportokban, valamint az élelmiszertermelő, feldolgozó üzemekben, gazdaságokban, a hűtő, tároló raktárakban, a különböző állategészségügyi objektumokban.

Valamennyi tömegpusztulási góc, amely a fenti területen keletkezik, közvetlenül érinti az állategészségügyi szolgálat tevékenységét és közvetve kihat a személyi állomány ellátására, a károsodásoktól, fertőzésektől, szennyeződésektől mentes állati eredetű élelmiszerek biztosítására.

Tömegpusztulási góc és állategészségügy

A tömegpusztulási gócban jelentkező feladatok – mind a hadművelleti területen, mind a háterszágban – két esetben érintetik az állategészségügyi szolgálatot.

1. Amikor a tömegpusztulási góc nem állategészségügyi felügyelet alatt tartott területeken, illetve objektumokban következik be.

2. Amikor állattartó telepen, állati terméket feldolgozó üzemben, vagy egyértelműen állategészségügyi ellenőrzés, felügyelet alatt tartott területen, objektumban keletkezik a tömegpusztulás góca.

Első esetben az állategészségügyi szolgálat a rendelkezésre álló személyi és technikai erőkből, az igények szerint kijelölt erővel és eszközökkel, az egészségügyi szolgálattal szorosan együttműködve vesz részt a góc felszámolásában, az összefegyvernemi parancsnok által létrehozott mentőosztagok állományában.

Ebben az esetben az állategészségügyi szolgálat megszervezi, irányítja és végzi azokat a munkákat, amelyek a terület állategészségügyi, elsősorban állatjárvány helyzete tesz szükségessé.

Az állatpatogén kórokozók előfordulása mellett különös figyelmet fordít azokra a fertőzési lehetőségekre, – a kórokozók és azok rezervoárjainak előfordulására, felderítésére –, amelyek a személyi állományt is veszélyeztetik, az embert és állatot egyaránt megbetegítő fertőzésekre.

A második esetben, a csapatokhoz, a harcoló alakulatokhoz tartozó, kisebb-nagyobb szolgálati vagy vágóállat csoportban, a katonai közigazgatás alatti hadművelleti területen található állattartó, tenyésztő telepen, állategészségügyi ellenőrzés és felügyelet alatt álló objektumban, vagy annak közvetlen körzetében következik be a tömegpusztulás góca. Ebben az esetben az összefegyvernemi parancsnok által kijelölt mentőosztagokkal együttműködve, vagy anélkül önállóan, a saját személyi és technikai eszközeiből létrehozott mentőosztaggal kezdi meg tevékenységét az állategészségügyi szolgálat.

Az állategészségügyi szolgálat a mentőosztag erőit és eszközeit az Önálló Állategészségügyi Osztag állományából jelöli ki, s az osztag mentesítő részlegének megerősített állományával kezdi meg munkáját. Fontos feladat a tömegpusztulási góc által sújtott objektum (terület) polgári személyi állományának is a bevonása a mentési munkálatok végrehajtásába.

A tömegpusztulási góc állategészségügyi jellemzői:

- a tömeges állatveszteségek, sérülések egyidejű jelentkezése;
- a tömegpusztító fegyverek okozta, speciális diagnosztikai és gyógyító eljárást igénylő sérült és beteg állatok nagy száma;

- a nagyszámú kombinált állatsérülések keletkezése;
- az osztályozás fontosságának a megnövekedése;
- az állati eredetű élelmiszerek, az állati takarmány, növényzet és ivóvíz stb. szennyezettségének gyakorisága;
- az objektumok – termelő és feldolgozó, az állategészségügyi és élelmiszer szolgáltató létesítmények – nagyfokú romboltsága, használhatósága;
- az állatok immunbiológiai viszonyainak romlása, a fertőző betegségek fel-lépésének és terjedésének a felgyorsulása;
- a nagy számú súlyos sérülés következtében az állatelhullások tömeges bekövetkezése, fertőzőképességük gyors fokozódása;
- a gyors és határozott osztályozás eredményeként a kényszervágások számá-nak hirtelen megnövekedése, a fokozott vágási kapacitási igény jelentkezése;
- a terület romboltságának, szennyezettségének, fertőzöttségének a fokozott veszélye;
- a gyors, egyértelmű, szakmailag megalapozott intézkedések, rendszabályok kiadásának szükségessége stb.

Az állategészségügyi szolgálat általános feladatai a tömegpusztulási gócban

A szabályzatoknak és utasításoknak megfelelően az állategészségügyi szolgál-atnak is részt kell vennie a tömegpusztulási gócban az élőerők mentésében, a következmények felszámolásában.

Ennek érdekében a kijelölt mentőosztagokkal együttműködve, annak keretei között, vagy önállóan végzi az állategészségügyi jellegű feladatokat.

Részt vesz a terület járvány felderítésében, a kialakult sugár-, vegyi- és jár-ványhelyzet értékelésében.

Végzi a sérült állatok mentését, az állategészségügyi objektumokban bekö-vetkezett károk felszámolását, a veszteségek csökkentését.

Intézkedik a szükséges karanténoszások elrendelésére, a szennyezett, fertőzött állatok elkülönítésére.

Végzi a sérült állatok mielőbbi osztályozását, vágásra vagy gyógykezelésre történő irányítását.

Megszervezi a szennyezett, fertőzött állatok állategészségügyi mentését.

Megszervezi és végzi a sérült és beteg állatok állatorvosi ellátását, a meg-előző antibiotikumos, a vakcinás és szérumos oltását.

Elrendeli a gyógykezelésre, vágásra nem kerülő állatok kiirtását, a keletke-zett hullák összegyűjtését, azok megsemmisítését, ártalmatlanná tételét.

Megszervezi az állategészségügyi intézmények, objektumok dozimetriás ellenőrzését, a vizsgálati minták begyűjtését, megfelelő vizsgáló intézetbe való eljuttatását.

Kiadja a szükséges állategészségügyi rendszabályokat és intézkedéseket.

A tömegpusztulási góc konkrét állategészségügyi feladatai

A tömegpusztulási gócban a munkát minden esetben a felderítéssel és a helyzetértékeléssel kell kezdeni.

Meg kell állapítani a tömegpusztító fegyverek által érintett állategészségügyi objektumok, az állatcsoportok, vagy állattartó telepek számát, helyét, terjedelmét, a csapás jellegét és súlyosságát.

Meg kell állapítani, ki kell jelölni a mentésben részt vevő erőket és eszkö-zőket, a személyi állománynak a tömegpusztulási góc övezetében való tevékenység-ének maximális idejét és a szükséges védelmi rendszabályokat.

Intézkedni kell az állatok kimentésére, a lábon hajthatók kihajtására, a szállítás megoldására, a kijelölt karanténokban való biztonságos elhelyezésre, a karantén és a veszélyes területek, objektumok megjelölésére.

Ki kell szabadítani a beomlott, eltorlaszolt épületekből, istállókból az állatokat. El kell oltani a tüzeket, ki kell szabadítani az állatokat az égő objektumokból. Állategészségügyi segítyt kell nyújtani a sérült, vagy beteg állatoknak.

Éjszakai mentéseknél biztosítani kell a megfelelő megvilágítást, fokozni kell a felderítést, a figyelést, a személyi állomány biztonságos védelmének feltételeit, a kimentett állatok nyugalmát, őrzését és védelmét.

Télen gondolni kell a mentési, hátraszállítási utak, csapások járhatóságának biztosítására, az állatok hátraszállításának gyors megoldására, a vizsgálati anyagok mielőbbi hátraszállítására.

Haladéktalanul meg kell kezdeni az állatok szakszerű és gyors osztályozását, a vágásra kerülő állatok vágási sorrendjének a meghatározását.

Meg kell állapítani a sugárszennyezett és fertőzött, szennyezett legelőkön, objektumokban a sugárszintet és az ott tartózkodás idejét.

A kimentett állatok részére megfelelő takarmányt és ivóvizet kell biztosítani.

Minden esetben nagy gondot kell fordítani a használatba veendő fertőzött területek, objektumok mentésére, fertőtlenítésére, illetve annak megtörténtéig azok körülhatárolására, megjelölésére.

A tömegpusztulási góc állategészségügyi feladataival kapcsolatban célszerű kibangsúlyozni még az alábbiakat:

– az állatok állatorvosi ellátásban – a kialakult helyzettől függően –, cse-
tenként a kompromisszumnak engedve le kell mondanunk az állatok gyógykezelé-
séről a mentést végző személyi állomány biztonságának, egészségvédelmének érde-
kében;

– az állatok mentésénél, osztályozásánál, a döntések meghozatalánál, az
állatorvosi kezelés, a karanténba való helyezés, a levágatás, vagy a kiirtás elren-
delésénél mindenkor a gazdaságossági szempontokat is, a személyi állomány élel-
mezés ellátásának az érdekeit, a vágókapacitást és a tárolhatóságot is figyelembe
kell venni;

– a károsodás és a veszélymentes felhasználás érdekében a feldolgozás és
a fogyasztó személyi állomány érdekében a mentéssel együtt a feldolgozás, a
hűtőtárolás, a szállítás és az ellenőrzött felhasználás lehetőségeit is biztosítani
kell;

– a mentéssel egy időben a nagyszámú állati hulla összegyűjtését, ártalmat-
lanná tételét is meg kell oldani.

Megelőző feladatok a hátsorszáiban

A hátsorszáiban az állattartó, állattenyésztő telepek, istállók, élelmiszerter-
melő üzemek és más állategészségügyi objektumok védelmének előzetes kialakí-
tásával lehet a tömegpusztulási gócban bekövetkező következményeket csök-
kenteníteni.

Ezek a munkálatok tulajdonképpen már a tervezéseknél, az épületek műszaki,
technikai megvalósításával kezdődnek és a telepek, üzemek környezetének kiala-
kításával, a műszaki létesítmények folyamatos karbantartásával segíthetők elő és
tarthatók fenn.

A tömegpusztító fegyverek hatása elleni védelem megszervezése nemcsak az
élőállatok megóvása, hanem az állati eredetű élelmiszerek termelési bázisának
biztonsága szempontjából rendkívül fontos állategészségügyi feladat.

A védelem kialakításakor figyelembe veendő körülmény, hogy a nukleáris és a vegyi csapások alkalmazásakor a kórokozó mikroorganizmusokkal történő fertőzés, illetve szennyeződés – az esetek túlnyomó többségében – aerogen úton következnek be.

Számolni kell ezenkívül azzal is, hogy a kórokozó élő ágensek fertőzött állatokkal, betegségterjesztő vektorokkal, ragályfogó és fertőzés közvetítő tárgyakkal is elhurcolhatók. Ezért a védekezés megszervezésénél ezekre is gondolni kell.

Ismeretes, hogy a kistermelői udvarokban és a hagyományos állattartás körülményei között a védelem feltételei nem olyan kedvezőek mint a korszerű állattartási viszonyok esetén, bár szétszórtságuk, s a kisebb állatcsoportok elhelyezése a tömegpusztulási góc, a nagy- és közvetlen károkkal jelentkező kárhely kialakulása szempontjából nem előnytelen.

Az ipari jellegű, zárt rendszerű állattartó telepek nagyobb lehetőséget biztosítanak az értékes, a tenyésztés szempontjából fontos törzsállományok védelmére. A beépíthető szűrők és szellőztető berendezések, az egyéb műszaki adottságok erre több lehetőséget nyújtanak. Viszont azt is tudnunk kell, hogy az elektromos energia által működtetett berendezések meghibásodása esetén komoly gondok jelentkeznek és nagy veszteségek, károk keletkezhetnek.

Ezért ezeknek az iparszerű állattartó telepeknek a tervezésénél és kivitelezésénél nagy súlyt kell fordítani a természet adta védekezési lehetőségek – erdő-sáv, sövény, bokor stb. – kihasználására, és a helyi energiaforrások biztosítására.

A telepek körüli erdő-sávok és a telepen belüli fásítás nagy jelentőségű az aerogen por- és cseppfertőzések, a radioaktív hamu, por, valamint a gáz vagy permet formájában érkező vegyi- és biológiai harcanyagok megszürése, illetve az állatokat, s a takarmányt érő kihullások csökkentésére.

Az erdő-sávok létesítését és a fásítás végrehajtását a KGST állathigiéniai irányelvei is ajánlják a tagországok részére.

Az erdő-sáv akkor megfelelő, ha a lombzat már a talajról kezdve útját állja az oldalirányú légáramlásnak. Ez gyorsan növekvő lombos fákból úgy alakítható ki kedvezően, hogy a fák mellé sűrű növesű bokor sorokat is ültetünk. A túlevelű fák egész éven át tartják lombjukat, ezért ahol a klimatikus és talajviszonyok lehetővé teszik, ezek alkalmazása sokkal előnyösebb. Lombhullató fák esetében ugyanis ősztől tavaszig – 5–6 hónapon át – a lombadta védelem nem érvényesülhet. Ezekben a hideg hónapokban a levegő relatív páratartalmának magasabb szintje a szálló por és permetcseppek méreteket is megnöveli, ami a nedves levegő és por, valamint a vízcseppek fajsúlykülönbségével együtt azok ülepedési sebességét, kihullását fokozza.

A lombzatnak nemcsak a mechanikai szűrőhatása, hanem a levélzet adszorpciós és adhéziós hatásai is segítik a szennyező vagy fertőző anyag ártalmatlanná tételét. Megfigyelték, hogy az istállókból kiáramló ammóniatartalmú levegő hatására 1,9–2,0%-ról 3,0–3,6%-ra növekedett a közeli fák túlevelleinek nitrogéntartalma.

Az áramlási irányváltozások következtében létrejövő ütközések nyomán a porrészecskék és permetcseppek elvesztik sebességüket és a lombzatban visszamaradnak, ahonnan később az eső azokat lemossa vagy lemosással eltávolíthatók.

Az erdő-sávokat ezért célszerű övárokkal körülvenni, vagy a fasorok között mély árkot húzni, amelyek a mentesítés befejezése után betemetethetők.

Az erdősávok és a telepen belüli fásítás járványvédelmi hatásfokát csökkentheti az a körülmény, hogy lombjaik között fertőzés terjesztésére alkalmas, több kilométernyi távolságra repülő madárfajok is – mint pl. a balkáni gerle stb. –, fészkelhetnek. Ez békében, járványos időszakban jelethet gondot és problémát. Elhárítására ajánlatos gondolni.

A zárt istállóknban elhelyezett állatok tömegpusztító fegyverek elleni védelmét az aerogén ártalmak ellen a különböző levegőszűrő berendezésekkel lehet segíteni. Az istállók természetes vagy mesterséges szellőzésük lehetnek, melyek nagymértékben befolyásolhatják a bent elhelyezett állatok védelmét. Az így alkalmazott légzárók és szűrők megbízhatóságától függ azok hatékonysága.

Ezekben az esetekben azonban azt is figyelembe kell venni, hogy az egyes állatfajok eltérő módon és mértékben tűrik a hermetikusan lezárt istállóknban való zárttságot, az oxigénszegény és magas relatív páratartalmú légtérben való tartást.

Tömegpusztítási gócbn – legyen az a hadművelleti területen, vagy a hárországnban – az állatok és állategészségügyi objektumok károsodását, a veszteségeket a megelőző védelem hatékonysága, a kellő felkészültség jelentősen befolyásolja. Ezért minden esetben szükséges a tennivalók számbavétele és a végrehajtás sorrendjének a helyes és pontos meghatározása. Ehhez szükséges – a rendelkezésre álló felderítési adatok alapján – a helyzet elemzése, értékelése.

Ki kell emelni, hogy a mentőtevékenység végrehajtása a mentést végző emberi életeteket is veszélyezteti. Ezért az állatok szennyezett területről, vagy égő, rombadólt épületekből való kimentésére, elszállítására csak olyan személyek vehetők igénybe, akik megfelelő kiképzésben részesültek, az előírt biztonsági- és védelmi rendszabályokkal tisztában vannak, az egyéni védelmükre szolgáló eszközöket biztosították számukra.

Amint látjuk, az állategészségügyi szolgálat feladatai a tömegpusztítási gócbn rendkívül szerteágazóak és bonyolultak. Csak felsorolásuk és a néhány probléma felvetése is azt mutatja, hogy ezek a feladatok igen munkaigényesek és nagy felelősséggel bírnak. Tervezhetők, de sok a körülményektől függő tényező, ami a sablonokban való gondolkodást nem engedi meg.

Minden állattartó telepen, állategészségügyi objektumban, minden időben, minden tömegpusztulási gócbn, más-más helyzet alakulhat ki, amelyre az állategészségügyi szolgálatnak fel kell készülni.

A gl. h. ellő. z-ra mért hagyományos légi csapások hatásainak értékelése, következtetések a légvédelem megszervezése és a működőképesség helyreállítására

Tóth Jenő batárőr főbadnagy

A korszerű háborúban nem mindig indokolt és célszerű a tömegpusztító fegyverek használata. Ha a kívánt pusztító hatást kisebb hatóerejű hagyományos eszközzel is el lehet érni, akkor azok használata a célszerű, ha ezt az egyéb körülmények is indokolják. A gl. ho. ellő. z.-nak hagyományos légicsapás is képes jelentős veszteséget okozni.

A cikkemben a gl. ho. ellő. zászlóaljra mért hagyományos légi csapások okozta pusztítások számszaki meghatározásának *egyik fajta módszerét* – a *pusztító eszköz közepes megsemmisítési sugarának figyelembevételén alapul* – választottam ki. Egy másik módszer bemutatása – a megsemmisíthető terület vonalás kiterjedése meghatározásán alapul – a korlátozott terjedelem miatt meghaladja a cikk kereteit. A légicsapások hatásadatait néhány – általam kialakított – változat szerint kívánom bemutatni. Természetesen a gyakorlatban számtalan más változat alakulhat ki, mert az ellenség a pusztító eszközök típusát és mennyiségét kombinálhatja, másrészt a gépesített lövészhadosztály ellátó zászlóalj adatai is változhatnak, s az összes variáció eredményadatainak kiszámítása ezért nem lehet a feladatom.

Mégis néhány – általam kialakított – helyzetre vonatkozó elméleti számítás alapján kívánok következtetéseket levonni, ezekhez kapcsolódóan a légvédelem megszervezése és a működőképesség helyreállítására.

Kiegészítésként a 10., 11., 12. sz. táblázatok a gl. e. ellő. szd.-ra vonatkoznak.

I

Az ellenséges légítámadóeszközök és a gl. bo. ellő. z.-al kapcsolatos adatok, alkalmazási elvek

Az ellő. z. ellen az ellenség részéről a következő *barcászati légítámadóeszközök alkalmazása várható:*

A-10/A
ALPHA-JET
G-91Y

közvetlen támogató vbre.
közvetlen támogató vbre.
közvetlen támogató vbre.

Rendeltetésük: hagyományos pusztító eszközzel csapásmérő, biztosító és ol-talmazó feladatok ellátása.

A szárazföldi csapatok légitámogatásának egyik célja, hogy az ellenség el-látási rendszerét bénítsa. A raktári készletek megsemmisítésével a szembenálló fél erőforrásait a kritikus szintre csökkentheti, ezáltal komoly hatással van az ellenség harctevékenységére.

Az ellenség részéről várható:

1. napon: 1-2 tömeges légicsapás
1-2 nem tömeges légicsapás
2. napon: 1 tömeges légicsapás
1-2 nem tömeges légicsapás
3. naptól: 2-3 nem tömeges légicsapás

Tehát ez azt jelenti, hogy 1 harcnapon több légicsapás is bekövetkezhet.

A repülőgépek repülő-harcászati adatait *az 1. sz. táblázat* tartalmazza.

A pusztító fegyverek műszaki adatait *a 2. sz. táblázat* tartalmazza. Az el-lenség részéről várható az alábbi nem irányítható rakétákkal felszerelt harci helikopterek alkalmazása:

AH-16

AH-64

A-129

Ezek a harci helikopterek – akár pontcél, akár területcél ellen támadnak – számításaim szerint – nem képesek jelentős veszteséget okozni 1 légicsapás során, ezért a továbbiakban figyelembevételüktől éltekintek. A harci helikopter harcászati-technikai jellemzőit *a 3. sz. táblázat* tartalmazza.

Települési körletben az egyes objektumok (részlegek) csoportosítása a kö-vetkező (egy változat szerint):

<i>lőszeraktár:</i>	100 db	terület: 2 km ² gk. (vontatmány) terület: 1,5 km ²
<i>űza.-raktár:</i>	73 db	gk. (vontatmány) terület: 2 km ²
<i>egyéb anyagraktár:</i>	94 db	terület: 1 km ²
<i>tábori sütőde:</i>	45 db	terület: 1,5 km ²
ZPK-ság + kiszolgálók + biztosítók	69 db	

A zászlóalj részlegei egymástól 1,5 km-re települnek. Az egyes csoportokon belül a gk.-k közötti távolság 50 m.

II.

A gl. bo. ellő. z.-ra mért hagyományos légicsapások hatásadatainak értékelése

A számítások arra vonatkoznak, hogy az ellenséges repülőgépek típusok és számuk, valamint az általuk alkalmazható pusztítóeszközök típusa és mennyi-sége szerint %₀-ban kifejezve mekkora veszteségeket képesek okozni a települt ellátó z.-nak, illetve egy, a z.-ból megalakított 3 km hosszú menetoszlopban.

Ennek a kiszámítása – *elméletileg* – csak több szakaszban elvégzendő, egymással összefüggő matematikai művelet elvégzése után lehetséges.

2 féle típusú célobjektumot különböztetünk meg:

A. *Pontcél* (nagyobb területtel nem rendelkező cél pl.: gjmű., HK.) A pontcéllal kapcsolatban – a cikk irányultsága folytán – nem foglalkoztam, s bombák alkalmazása pontcélok ellen kevésbé várható.

B. *Területcél* (csoportos pontcélok pl.: menetoszlop, raktárak, htp. objektumok.)

A továbbiakban a területcélokkal kapcsolatos batás adatok számolásával, értékelésével kapcsolatos adatok találhatóak.

A számítások egy 3 km hosszú menetoszlopra és a települt ellő z. öt részlegére: lőszerraktár

üza. raktár

egyéb ag. raktár

tábori sütőde

zpk.-ság + kiszolgálókra vonatkoznak.

Az értékelés kiterjed a következő esetekre is:

1. A települt gl. ho. ellő. z.-at ismételt légicsapás éri.

2. mekkora veszteség keletkezik, ha a települési körletben az egység részleg 50⁰/₀-a települ, s *ennek is 2 változatát figyelembe véve:*

- a) a részleg által elfoglalt körlet területének nagysága megegyezik a teljes részleg települési terület szükségletével;
- b) a részleg által elfoglalt körlet nagysága fele a teljes részleg települési terület szükségletének.

A veszteségek adatait tartalmazzák – amennyiben az összes repülőgépet csak egy részleget támad – *az alábbi táblázatok:*

- a) a lőszer, illetve az egyéb anyagraktárakra egyaránt érvényes 4. sz. táblázat
- b) üza. raktár és a zpk.-ság + kiszolgálók + biztosítókra egyaránt érvényes 5. sz. táblázat
- c) tábori sütődére 6. sz. táblázat
- d) 3 km hosszú htp. menetoszlop 9. sz. táblázat
- e) az a, b, c, részleget ismételt légicsapás éri 7. sz. táblázat

Ha a támadó repülőgépek egyaránt támadják ugyanakkor a lőszer, üzemanyagraktárakat, a zpk.-ság csoportját, akkor erre vonatkozó adatokat a 8. sz. táblázat tartalmazza.

Területcélok esetében a megsemmisülési % számítás folyamatának logikai sorrendje:

1. Meghatározzuk hogyan alakul egy adott nagyságú területen található célobjektumok megsemmisülési %-a a különböző mennyiségű és típusú bombáktól függően.

(Ekkor még csak az válik ismertté, hogy adott számú és típusú bomba mekkora veszteséget képes okozni, de még nem ismert, hogy ezekből hány darab és mennyi bombát képes szállítani.)

2. Meghatározzuk, hogy a bombák különböző számú és típusú repülőgépekre szerelve konkrétan mekkora pusztítást képesek okozni.

A két folyamatot egy konkrét példán mutatom be. Az összes többi eredményadat számolása hasonlóképpen történik. A korlátozott lapterjedelem miatt a mellékes részletszámításokat – amelyek az egyes táblázatokhoz kapcsolódnak –, nem szerepeltetem.

Számvetés végrehajtásának mozzanatai és módszerei nagyobb célobjektumok esetében pld.:

Feladat: ? db SUU-13 repeszbomba okoz a 2 km² (2 km × 1 km) területen települt lőszerraktárban 2⁰/₀-os veszteséget?

Kiinduló adatok:

– a támadó célobjektum vonalás méretei,

$$O_x = 200 \text{ m (hosszúság)}$$

$$O_y = 1000 \text{ m (szélesség)}$$

– az objektum szükséges rombolási foka

$$M_{bz} = 2^0/0$$

– SUU-13 bomba megsemmisítési sugara

$$R_m = 100 \text{ m}$$

– szórás középértéke

$$E_m = 20 \text{ m}$$

– a csapás végrehajthatóságának valószínűsége

$$P_{tám} = 63^0/0$$

A számvetés végrehajtásának sorrendje:

a) Tisztázzuk az objektum területének méreteit

$$O_x = 200 \text{ m}, \quad O_y = 1000 \text{ m}$$

b) Tisztázzuk az adott pusztítóeszközzel megsemmisíthető terület vonalás méreteit ($L_x; L_y$) figyelembevéve a szórás közepes értékét, amely azonos és egyenlő $1,8 \times R$ -el (oszlopmenetnél $1,8 \times$ útszélesség), ha az objektumon belül esik a rombolt terület.

Ennek megfelelően:

$$L_x \cdot L_y = (1,8 \cdot R)^2 = (1,8 \cdot 100)^2 = (180)^2 = 32400 \text{ m}^2$$

c) Ezt követően meghatározzuk a megsemmisíthető terület és az objektum megsemmisítésének számtani reményét különböző befolyásoló tényezők figyelembevételével (M).

Tulajdonképpen azt határozzuk meg, hogyha az objektum téglalap alakú területére ráhelyeznénk a négyzetesített megsemmisíthető területet, akkor az mennyit takarna el az objektum területéből

$$M = \frac{L_x \cdot L_y}{O_x \cdot O_y} = \frac{32400}{2000000} = 0,0162$$

d) A következő lépésben meghatározzuk a megsemmisítés számtani reményét különböző befolyásoló tényezők figyelembevételével

Abol: $M_{bt} = a$, c szerint már ismert

$$P_{tám} = Q \cdot a$$

a = a pusztító és támadóeszköz technikai megbízhatóságának valószínűsége.

Az utóbbi két valószínűséget lóteri vagy egyéb harci gyakorlatok alapján kapott statisztikai adatok ismeretében határozhatjuk meg.

$$M_{bt} = M \cdot P_{tám} = 0,0162 \cdot 0,63 = 0,010$$

Vagyis 1 bombával a terület $1\frac{0}{0}$ -a lesz rombolva.

Vizsont bennünket az érdekel, hány db bomba okoz $2\frac{0}{0}$ -os rombolást.

e) Logaritmus segítségével a szükséges bombák mennyisége

$$N_{pe} = \frac{1 \text{ g}/1-M_{sz}}{1 \text{ g}/1-M_{bt}}$$

Abol: N_{pe} = a szükséges pusztítóeszköz mennyisége a kívánt rombolási szint elérése érdekében

M_{sz} = a célpont (megadott) szükséges megsemmisítési foka

M_{bt} = a pusztítóeszköz megsemmisítési valószínűsége befolyásoló tényezők figyelembevételével

$$N_{pe} = \frac{1 \text{ g} (1-0,02)}{1 \text{ g} (1-0,010)} = \frac{1 \text{ g} 0,98}{1 \text{ g} 0,99} = \frac{0,0877}{0,0436} = 2,01 \text{ bomba}$$

Ezt azt jelenti, hogy a 2 km^2 területen 2 db SUU-13 repesz bomba képes $2\frac{0}{0}$ -os rombolást okozni, legalábbis az ellenség a repülőgépek alkalmazása tervezésénél eszerint számol, mert ő is kénytelen figyelembe venni a zavaró tényezőket ($P_{tám}$). Természetesen a valóságban inkább az lesz (lehet) a gyakoribb eset, hogy 2 db SUU-13 repesz bomba több vagy kevesebb rombolást képes okozni – mert ezek elméleti értékek –, tehát a számításhoz képest eltérés lesz (lehet).

2. Továbbiakban azt kell megvizsgálni, hogy a vizsgált repülőgép ? db SUU-13 repesz bomba hordozására alkalmas és ebből kell meghatározni, hogy egy rg. mekkora veszteséget okoz.

Például: Az ALPHA-JET rg. 2 db SUU-13 típusú bomba szállítására képes, így az előzőekben kiszámítottak szerint, ez a repülőgép 2 bombával $2\frac{0}{0}$ -os 4–6 repülőgépe pedig $8-12\frac{0}{0}$ -os pusztítást képes okozni – 4. sz. táblázat – az elméleti számítások alapján.

Vizsgáljuk mekkora veszteség keletkezik, ha a települési körletben az egyes részlegek $50\frac{0}{0}$ -a települ (ebben az esetben a zászlóalj másik fele, mint a ho. htp. 2. lépcső külön helyen települt és ott nem kapott légicsapást):

a) A részleg által elfoglalt körlet területének nagysága megegyezik a teljes részleg települési terület szükségletével.

Például: Lőszerraktár (2 km^2) területén az ellenség a 4. sz. táblázat 6. változata szerint $12\frac{0}{0}$ veszteséget képes okozni 6 támadó repülőgéppel. Figyelembe véve, hogy itt eredetileg 100 gk. volt a veszteség tehát kb. 12 gk.

Most, hogy fele állomány tartózkodik ugyanakkora területen a veszteség most is $12\frac{0}{0}$, de csak a fele állományra vonatkozólag, tehát a veszteség az 50 gk. $12\frac{0}{0}$ -a = 6 db gk.

Megállapítható, hogy fél raktár települése esetén a veszteség $50\frac{0}{0}$ -kal csökken, tehát a veszteség kedvezően alakul, másrészt viszont vezetési problémák jelentkezhetnek a nagy széttagolás miatt.

b) A részleg által elfoglalt körlet nagysága fele a teljes részleg települési terület szükségletének.

Visszamaradt részleg 50 gk., a támadó repülőgépek száma ugyanannyi, tehát az eredeti $12\frac{0}{0}$ veszteség duplájára $24\frac{0}{0}$ -ra nő, és 50 gk. $24\frac{0}{0}$ -a = 12 gk.

Tehát a veszteség ugyanakkora, mint amikor a teljes raktár a 100 gk.-al együtt települt.

III.

Következtetések a légvédelem megszervezésére

A gl. ho. ellő. zászlóalj légvédelme a ho. légvédelmi tűzrendszerén belül valósul meg. Hadosztály közvetlen KUB lérak. ezred esetében a támadás megindulási helyzetében és védelmében az ellátó zászlóalj zónálisan oltalmazva van, 60–10 000 m-ig bárhol helyezkedik el a hadosztály harcrendi felépítésében. Létü. ezred esetében csak a főcsoportosítás legfontosabb elemeinek közvetlen oltalmazására van lehetőség (az előljáró légvédelmi erőiről nem beszélve: közepes hatótávolságú lérak. ezred, vadászrepülő) s felmerül az ellő. z. közvetlen oltalmazásának szükségessége. Az ellő. z.-nak közvetlen oltalmazású légvédelmi fegyverzete nincs, de a rendszeresített erői és eszközei alkalmazásával képes olyan rendszabályokat foganatosítani, amelyek – a körülményektől függően – hozzájárulnak az életképesség fokozásához, az ellenség légitámadásai okozta veszteségek csökkentéséhez.

Ezek a rendszabályok a következők:

1. A légiveszélyről szóló gyorstájékoztató megszervezése

- légifigyelés megszervezése
- jelek, jelzések továbbítása dublázásának megszervezése

2. Az ellő. z. személyi állományának tudatos, begyakorolt tevékenysége légitámadás esetén

- az ellátási feladatok végrehajtásában nem érintett személyi állomány fedezékbe vonul, a felállított örök és az önlégvédelemre kijelölt állomány (szd., vagy funkcionális részlegenként szakaszig terjedő erőben) kivételével.

Lövészfegyverekkel rendelkező alegységek önlégvédelemre való bevonása és a tüzelés rendjének meghatározása az önlégvédelemre kijelölt örök összefogott tűzével:

- gpí.-al 500 m magasan repülő légitámadók ellen
- gsz. gpu.-al 800–1000 m magasan repülő légitámadók ellen.

3. Tartalékkörlet kijelölése, körletváltás

- meghatározott időszakonként – főleg, ha az ellenség a régi körletet felderítette – az új körlet elfoglalása, az odavezető utak kijelölése, felderítése.

4. Álcázás végrehajtása

- természetes álcázási lehetőségek kihasználása
- mesterséges álcázó eszközök, létesítmények használata
- évszak, napszak, időjárás figyelembevétele
- fény, hangálcázás
- a felesleges mozgások minimumra csökkentése, a szállítások lehetőleg rossz látási viszonyok közötti végrehajtása
- egyéni védőeszközök használata.

5. Műszaki munkák végzése

- először az élő erő, majd a technika, anyagok részére: lövészgödör, fedezék, óvóhely stb. készítés.

6. Széttagolás

- szélességben és mélységben történő széttagolás (lehetetlenné válik koncentrált csapás mérése)

7. Menetoszlopot ért támadás esetén

- menetsebesség, távköz növelése
- utakról való gyors letérés, szétbontakozás.

8. Tűzvédelmi rendszabályok foganatosítása.

9. Együttműködés szervezése a szomszédos katonai szervezetekkel

- értesítés, mentési feladatok.

Mindezen rendszabályok egymással szoros egységet alkotnak és együttes alkalmazásuk növeli az ellő. z. életképességét, és ezáltal működőképességét más - a töpfe. elleni védelemre és az őrzés-védelemre vonatkozó - rendszabályokkal együtt. Az ellő. z. életképességének megőrzése, növelése érdekében egyre sürgetőbbé válik a z. önlégyvédelmének megoldása. Perspektívikus megoldásként a kézi légvédelmi rakéta komplexumnak a rendszeresítése - SZTRELA-2M, vagy annak korszerűsített változata a SZTRELA-3M - jöhet számításba, amelyek légvédelmi lövészrajokba vannak szervezve. A z. légvédelme hatékonysága fokozása érdekében - a személyi állományra gyakorolt pszichikai hatásán túl - célszerű lenne ezekkel az eszközökkel felszerelt 1 vagy 2 légvédelmi lövészraj rendszeresítése. Továbbiakban - a teljesség igénye nélkül -, a SZTRELA-2M rakétakomplexum alkalmazását kívánom bemutatni, az elvek, adatok értelemszerűen némi eltéréssel a SZTRELA-3M-re is vonatkoznak.

A SZTRELA-2M kézi légvédelmi rakétakomplexum elsősorban az elleneséges légierő kismagasságból végrehajtott csapásai ellen kerül alkalmazásra, mint a közvetlen oltalmazás légvédelmi tüzeszköze.

Tűzfeladata: a kedvező háttérviszonyok mellett repülő, hősugarakat kibocsátó vizuálisan megfigyelhető légicélok megsemmisítése.

Sajátosságai:

- a légicélok felderítése és a rakéta indítása optikai célzással történik,
- a komplexumok nem rendelkeznek „saját gép vagyok” felismerő berendezéssel,
- a komplexumok alkalmazását a napszak, időjárási viszonyok nagymértékben befolyásolják,
- alkalmazása egyszerű.

Löeljárások:

- tüzelés távolodó célpályán mozgó célra (utánindítás)
- tüzelés közeledő célpályán mozgó célra (szembeindítás)

A tüzelőállásokat előre ki kell jelölni.

A kialakult helyzettől függően a tüzelőállást ki lehet választani lövészárókban, fedezékben, gránátöltésrben, árokban vagy nyílt terepen. A gépjármű nyíltot rakfelületéről a tüzelés mozgásközben, vagy rövid megállásból történik. A légvédelmi lövész raj képes önállóan felderíteni a légi ellenséget és egy időben egy vagy több tűzfeladatot végrehajtani. Lőtéri tapasztalatok alapján 3-4 rakétaindítás kell egy repülőgép megsemmisítéséhez. A célfelismerés vizuálisan, a repülőgépek árnyékképei és felismerő jegyei, valamint tevékenysége alapján történik, figyelembevéve a saját repülőgépek átrepülési rendjét és az érvényes „saját repülőgép vagyok” jelzést.

Egy légvédelmi lövész raj 3 km sugarú körben levő objektum oltalmazására képes. Egy raj esetén a légvédelmi lövészeket nem célszerű kettéválasztani, együtt

célszerű alkalmazni őket, két raj 6 km sugarú megsemmisítési zónát képes létrehozni és így képes lenni 2 htp. részleget egyszerre oltalmazni, ha azok az atombiztonsági követelményeket betartva települnek. Előfordulhat, hogy ugyanazon támadó repülőgépek ellen a légvédelmi lövész raj rövid időn belül képes tüzet nyitni, mert esetleg a repülőgépek az első rárepülés során csak felderítik a célt és nem használják pusztító eszközeiket és csak a másodszori rárepülés során használják azokat, így kétszeri tüzelésre van lehetőség.

A SZTRELA-3M korszerűbb jellege megmutatkozik a SZTRELA-2M-hez viszonyítva abban is, hogy a közeledő célra már akkor indíthat rakétát, amikor a légicél 4,5 km-re van, ugyanez a távolság a SZTRELA-2M esetében 2 km.

A kézi légvédelmi rakétakomplexum korlátlanul alkalmazható – a rendelkezésre álló lérak. javadalmazás és a látási viszonyok függvényében –, így az ellő. z. közvetlen oltalmazása növeli a htp. életképességét, másrészt a lelőtt ellenséges repülőgépek számával csökkenti a légi ellenség további lehetőségeit, erősíti az oltalmazás hatékonyságát.

A kézi légvédelmi rakétakomplexum rendszeresítésével természetesen nem oldódna meg lényegesen az ellő. z. légvédelme, de jelentős előrelépés lenne a jelenlegi helyzethez képest.

IV.

Következtetések az ellő. z. működőképessége helyreállítására

Működőképes az ellő. z. ha a veszteségek nem haladták meg a 30%-ot, továbbá a vezetési feltételek megmaradtak. Részlegesen működőképes, ha a veszteségek 30–60%, között vannak. Működőképtelen az ellő. z. ha a veszteségei a 60%-ot meghaladták és helyreállítás, kiegészítés nélkül nem képes feladatai végrehajtására. A működőképesség helyreállítása nem más, mint a csapás előtti állapot főbb jellemzőinek visszaállítása. A működőképesség helyreállítása után az adott kötelék képes kell, hogy legyen a rendeltetésszerű feladatai végrehajtására.

A cikkben a működőképesség és légicsapás kapcsolatát vizsgáltam.

A légicsapás után a következő helyzet alakulhat ki az ellő. z.-nál:

- a vezetés megszakadhat a z.-on belül, és a zászlóalj és az előjáró között,
- sérültek, sebesültek keletkezhetnek, kombinált sérülésekkel,
- a technika, az anyagi készletek megsemmisülhetnek, megrongálódhatnak, a további felhasználásukkal kapcsolatban különböző feladatok jelentkeznek,
- tüzek keletkezhetnek, továbbterjedhetnek, veszélyeztetve a csapást nem szenvedett részlegeket,
- az utak megrongálódhatnak, torlaszok keletkezhetnek, megnehezítve a manőverek végrehajtását,
- pánik törhet ki a személyi állomány körében,
- tűz- és robbanásveszélyes helyzet alakulhat ki,
- egyidejűleg több részleget érhet csapás, s a helyreállítási munkák párhuzamosan jelentkezhetnek,
- a körlet felderítetté válik, fennáll az ismételt légicsapásmérés veszélye,
- a mentési munkák idővesztéseget jelentenek, s akadályozva lesz a rendeltetésszerű feladatok ellátása.

Működőképesség helyreállításának feladatai (nagysága a körülményektől függ):

- vezetés helyreállítása, összeköttetés megteremtése,
- veszteségek felmérése, jelentése,
- sérültek, sebesültek részére segélynyújtás, kiürítésük megszervezése,
- tüzek oltása, terjedésük megakadályozása,
- az utak helyreállítása, rajtuk a mozgási lehetőség biztosítása,
- szükség esetén a technika, anyagok, személyi állomány kivonása a csapás körzetéből,
- anyagi készletek, technika feltöltése, kiegészítése, javítása,
- csapást nem szenvedett állomány, technika bevonása a helyreállítási feladatokba,
- szükség szerint belső átcsoportosítás végrehajtása,
- szükségmegoldások alkalmazása,
- elöljárótól segítség kérése.

A helyreállítást megkönnyíti, ha a működőképességgel kapcsolatban már a csapás előtt történtek intézkedések.

- Ilyenek például:*
- tartalékképzés,
 - tagozat megkerülés lehetősége,
 - tartalék helyreállító kapacitás létrehozása,
 - vezetési szinten több elgondolás kimunkálása.

A csapást szenvedett ellő. z. működőképessége – egyéb tényezők mellett – attól függ, hogy hány darab, milyen pusztítóeszkővel felszerelt repülőgép támadta.

A felsorolt példákban látható, hogy az ALPHA-JET és a G-91Y repülőgépek maximális veszteségokozás esetén sem képesek jelentős veszteségeket okozni, és csak ismételt légicsapás esetén, illetve a 3 km-es menetszlop esetében képesek részleges működésképtelenséget okozni. Tehát támadásuk az ellő. z.-ra nézve kevésbé veszélyes és a zászlóalj a rendeltetésszerű feladatai elvégzésére továbbra is képes lesz, a helyreállítási munkák viszonylag nem nagy volumenűek.

Az A/10-A repülőgép SUU-13 repeszbombával felszerelve a legveszélyesebb eszköz az ellátó zászlóaljra. 4-6 repülőgép képes bármely részleg működésképtelenné tételére, ha pedig ezek a gépek különböző részlegekre mérnek csapást, ott részleges működésképtelenséget képesek okozni. A helyreállítási feladatok tehát differenciáltan jelentkeznek, ennek megfelelően különböző szintű beavatkozás szükséges. Az egyes raktárak működésképtelensége esetén az ellátó zászlóalj saját erejéből, erőivel, eszközeivel nem képes helyreállítani a kívánt állapotot, s a HO PK HTPH szintű beavatkozás szükséges például: előjáró segítségének igénylése, alárendeltek erői, eszközei igénybevétele, átcsoportosítása, tartalékok felhasználása, ellátási tagozat kikerülése stb.

Összességében látható, hogy 4-6 repülőgép az ellátó zászlóalj összes részlegét egyidejűleg nem képes működésképtelenné tenni. Jellemzőbb lesz az, hogy egyidejűleg lesz olyan raktár, amely működésképtelen lesz, ugyanakkor a többi részlegesen lesz csak működőképés, tehát a helyreállítás feladatai párhuzamosan jelentkeznek.

A repülőgép fedélzetén található gépgyűk és géppuskák alkalmazásával nem számoltam, mert az elsősorban a repülőgép önvédelmére használt fegyverzet, másrészt ezzel kapcsolatban a szakirodalomban sem találtam adatot.

A számítások igazolják, hogy az ellő. z. érzékeny az ellenséges légitámaszokra. Az elszennvedett veszteségektől függően lehet, hogy a ho. ellátási rendszere megbomlik, mert az ellő. z. csak korlátozott mértékben feladatok ellátására lesz képes. A számított értékek elméleti értékek, amelyek átlagos terepviszonyokra érvényesek, ettől a valóságban eltérés bekövetkezhet(ik).

A veszteségek nem biztos, hogy azonos arányban jelentkeznek előterében, technikában, anyagban. A z-on belül hozott rendszabályok fogantatásánál csökkenteni lehet a veszteséget, de ez komplex tevékenységet igényel, s ennek egyik jelentős tényezője lehet a zászlóalj önlégyvédelmi erőinek növelése kézi rakéta komplexum(ok) rendszeresítésével.

A htp. vezetőszervek számára a várható légitámaszokkal, a veszteségek – elméletileg előzetesen kimunkált – várható alakulásával kapcsolatos információk segítséget jelenthetnek a tevékenységük során, és sor kerülhet ezek tudatos felhasználására.

Felhasznált irodalom

ZMKA. 27/E-0103. NATO légierő szervezeti felépítése.

27/E-0101. Az egyes kap. országok főbb légi támadóeszközei.

E-623 MNK ellen várható légi ellenség erői és eszközei.

Utasítás légv.-i lövészek részére.

(Az 1-12. sz. táblázatok a folyóirat végén találhatóak.)

A CSAPATGAZDÁLKODÁS ELMÉLETE, ELLÁTÁS, GAZDÁLKODÁS, KATONAI KÖZLEKEDÉS

A pénz-, pénzkeret-gazdálkodási rendszer és a számviteli információs rendszer kapcsolata

Kárpáti János főhadnagy

A Magyar Néphadsereg katonai szervezeteinek technikai eszközökkel, anyagokkal történő ellátása alapvetően kétféle gazdálkodási rendszerben – központi biztosítással és pénz-, pénzkeret-gazdálkodás révén – valósul meg. *E cikkben csak az utóbbi vizsgálatával foglalkozom.*

Pénzgazdálkodás körébe tartoznak mindazon termékek, amelyek beszerzése csapatszinten a gazdálkodó egység részére biztosított költségvetési pénzeszközökből teljes körű pénzforgalom mellett történik a termelő, illetve a forgalmazó vállalatoktól és a szakági ellátó tárintézetektől. Ezeket a termékeket a tárintézetek vagy forgóalap-gazdálkodás keretében (élelmezési raktárak), vagy központi költségvetésből forgalmazzák.

A pénzkeret-gazdálkodásba tartozó termékeket a gazdálkodó egységek az ellátó tárintézetektől névleges pénzértékben megszabott korlátokon belül térítés nélkül veszik át. Az ellátó tárintézet e termékeket a központi költségvetés terhére szerzi be. A pénzkeret-gazdálkodás a gazdálkodás időleges, átmeneti formája. A pénzgazdálkodás mellett a központi biztosítás osztási folyamatában is alkalmazható.

A pénz- és pénzkeret-gazdálkodás célja az állandó harcckészültség időszakában folyó hadseregfejlesztés érdekében zajló gazdasági folyamatok ésszerűbbé, hatékonyabbá tétele, a gazdálkodás hatékonyságának növelésére, rendszerének korszerűsítésére megszabott fejlesztési, felkészítési feladatok teljesítése.

A pénz- és pénzkeret-gazdálkodás a békeidőszak jellegzetes rendszere. Háborúban jelenlegi formájában nem működtethető. Feladatkörét részben a központi biztosítás, részben a természetbeni ellátás más formája veszi át.

A pénz- és pénzkeret-gazdálkodás egy szakágazaton belül együttesen is előfordulhat. A pénz-, pénzkeret-gazdálkodás bevezetése, alkalmazása nem szubjektív tényezőktől, hanem a szakanyagok tulajdonságaitól, az ellátás objektív követelményeitől, a gazdasági környezet, a népgazdaság fejlettségi szintjétől, lehetőségeitől függ, illetve függött. A pénz pénzkeret-gazdálkodás rendszerének alapja az elmúlt egy-két évtized alatt jött létre. E téren határozott fejlődés a gazdaságirányítás reformja bevezetését követő években volt tapasztalható. Ekkorra ugyanis a reform hatása elérte a helyi, szűkebb gazdasági környezeteket és ezáltal a beszerzés a különböző anyagokból megbízhatóvá, egyenletessé vált és a gyártó, illetve a forgalmazó vállalatok, szervezetek nagyobb ön-

állósága közvetlen, rugalmas kapcsolatokat eredményezett. Ezek a tények teremtették meg annak a lehetőségét, hogy az MN egyes egységei is nagyobb önállóságot kapjanak a gazdálkodás meghatározott területein. Ez az önállóság a pénzgazdálkodás rendszerének csatornáin keresztül valósulhat meg.

A pénzgazdálkodást – a központi gazdálkodás jellegzetesen centralizált, azonos fejlettségi szintet feltételező és kialakító rendszerével szemben – a gazdálkodási hatáskörök decentralizációja jellemzi, amelynek eredményeként meg-növekszik a parancsnokok gazdálkodási jogköre és felelőssége.

A döntési jogkörrel azonban csak akkor lehet felelősséggel élni, ha rendelkezésre állnak a pontos, megbízható, naprakész információk a gazdálkodás helyzetéről. Ezeknek az információknak jó részét a számviteli rendszernek kell szolgáltatni, mivel ez a rendszer az anyagi eszközökben, a rendelkezésre bocsátott költségvetési előirányzatokban, felszámított illetményekben bekövetkezett változások nyilvántartásával, az anyaggazdálkodás bizonylati rendjének betartásával, az anyagi eszközök leltározásával, értékelésével, a költségelszámolás biztosításával, statisztikai adatok szolgáltatásával, a gazdasági beszámolóok összeállításával kapcsolatos tevékenységek összességét foglalja magába.

Itt, ezen a ponton fonódik szinte elválaszthatatlanul össze a két rendszer. A pénzgazdálkodás folyamatai, eseményei újabb és újabb adatokat szolgáltatnak a számvitel felé, az feldolgozza, nyilvántartja azokat, és a gazdálkodás igényeinek, szükségleteinek megfelelően, a kellő időpontban információkat jelez vissza. Ebben a permanens folyamatban a gazdálkodás szükségletei a meghatározóak, de ugyanakkor bizonyos kölcsönhatás is vitathatatlan.

Vizsgáljuk meg az önálló gazdálkodás szintjén a pénzgazdálkodás folyamatait, részegységeit és egyértelműen ki fog derülni az, hogy milyen pontokon kapcsolódik a két rendszer egymáshoz. A kapcsolat felvázolásánál figyelembe vettem a fejlődés diktálta korszerű követelményeket, a modern, számítógépes feldolgozás lehetőségeit, az ATB pénz- és pénzkeret-gazdálkodás számítógépes típusrendszerének rendszerjavaslatát.

Azokon a területeken, ahol a pénzgazdálkodás meghatározó jellegű és kellően szervezett, a következő részfolyamatok különbözöek el:

- tervezés;
- rendelkezésre álló keretösszegek megállapítása;
- megrendelés, igénylés;
- elosztás, utalványozás;
- tételes anyagnyilvántartás;
- értékkönyvelés;
- leltározás;
- elemzés, a gazdálkodás hatékonyságának vizsgálata;
- beszámoló jelentés.

Ezek után tekintsük át részleteiben is az egyes részfolyamatok tartalmát, lényegét, különös tekintettel arra, hogy az adott terület milyen információ igény-nyel lép fel a számviteli rendszerrel szemben.

Tervezés

Az éves (esetenként kétéves) költségvetési előirányzat tervezésénél a pénzgazdálkodás körébe tartozó eszköz- és anyagbeszerzések, továbbá szolgáltatások várható pénzügyi kiadásait kell az adott szakágazatnak összeállítani, amely az önálló gazdálkodást folytató katonai szervezet összesített éves költségvetési előirányzatának része.

A szakági költségvetési előirányzat tervezésének alapjai:

- az állománytáblában meghatározott létszám- és technikai eszköz adatok;
- az anyagmefelelősi rendelkezésben meghatározott pénznormák;
- a jóváhagyott kiképzési (feladat) tervek;
- a meghatározott felhasználási keretek;
- a pénzügyi szolgálat rovat- és tételrendje.

A kiselektronikus számítógéppel (KESZG), a számvitel által készíthető tervek egyrészt a pénzügyi rendszer tervezési tevékenységének egyik alapp bizonylata, másrészt a pénzgazdálkodási rendszer másik részfolyamatának, az elemzésnek az információforrása. A jóváhagyott költségvetési előirányzatokról, illetve azok felhasználásáról az értékkönyvelés nyújt információt. A két rendszer összefonódása világosan nyomon követhető.

Az ellátási tevékenység tervezése a szakági sajátosságok által meghatározott anyagkezelés és pénzügyek összességét jelentő gazdasági folyamat megtervezését foglalja magába egy adott időtartamra (egy hónap, negyedév stb.), vagy feladatra.

Amennyiben a szakágazati tevékenységek többségére technológiai normák, normatívák kidolgozottak, úgy azok törzsadatállományként kezelhetők. Ha a célkitűzések is egyértelműen meghatározottak, akkor a tervezés kiselektronikus számítógéppel elvégezhető.

A tevékenység eredménye az ellátás terve, amely a cél elérésnek várható költségkihatásainak meghatározásán (előkalkuláció) kívül a feladathoz szükséges, a pénzgazdálkodás keretében beszerzendő szakanyagok mennyiségét is rögzíti. Ezen túlmenően az elosztás, utalványozás alapja. Az ellátási folyamat végrehajtásának értékelése az elemzés, a gazdálkodás hatékonyságának vizsgálata részben történik a tételes anyagnyilvántartás mennyiségi, és az értékkönyvelés nyújtotta értékadatok alapján.

A központi beszerzésre kötelezett szakanyagok biztosításának tervezésekor kerülnek meghatározásra – szakági normák, fogyási statisztikák és készletadatok alapján – azok a szakanyagok, amelyek a pénz- és pénzkeret-gazdálkodás rendjében központi beszerzésre (tárintézetek útján) kötelezettek. A tevékenység eredménye a szakanyagbeszerzés terve, amely az igénylés alapja.

A rendelkezésre álló keretösszegek megállapítása

A szakági ellátásra ténylegesen felhasználható – időben és feladatonként differenciált – költségkeretek megállapítása a szakági pénznormák és az adott időszak mérőszámai (tényleges létszám, technikai eszköz, létesítmény adatok stb.) alapján történik.

A folyamat kiselektronikus számítógéppel kezelhető a törzsadatállományban levő szakági pénznormák és az adathordozón rögzített mérőszámok alapján.

A feldolgozás eredménye a ténylegesen felhasználható költségkeret, amely adathordozón vagy formalizált összesítő bizonylaton más folyamat részére átadható. Az értékadatok az értékkönyvelés, továbbá a gazdálkodás hatékonyságának vizsgálata részben, a mennyiségi és az értékadatok pedig a beszámoló jelentéshez szükségesek.

Ennek a folyamatnak az eredményes működése szabályozott költség-gazdálkodást és pénzértékben normalizált készletgazdálkodást feltételez. A gazdálkodás folyamán halmozható megtakarítások vagy túllépések keletkezhetnek.

A halmozott megtakarításokat korlátozni nem célszerű, mivel azok adott célra bármikor felhasználhatók és így hatékony eszköz lehet az előrelátó, tervszerű gazdálkodó kezében. A túllépések viszont csak átmeneti jellegűek és korlátozottak lehetnek, mivel felduzzadásuk a további gazdálkodást nehezítik, az ellátás színvonalát veszélyeztetik. A pénzgazdálkodás egyik kulcspontja ez a folyamat, eredményes működtetése, amihez a számvitel a pontos, naprakész információkkal lényegesen hozzájárulhat, jól szolgálja a takarékos és hatékony gazdálkodást.

Megrendelés, igénylés

A pénzgazdálkodás körébe tartozó szakanyagoknak a népgazdasági termelő, forgalmazó, szolgáltató vállalatoktól, szövetkezetektől – továbbiakban szállítóktól – történő megrendelése szállítási szerződéssel történik. A szállítási szerződésben a szállító kötelezettséget vállal a meghatározott anyagoknak, eszközöknek, szolgáltatásoknak a kikötött későbbi időpontban vagy időszakban a megrendelő katonai szervezetnek történő átadására, a megrendelő pedig kötelezi magát az anyagi eszközök átvételére és árának megfizetésére.

A tervezési folyamatban elkészült ellátási, szakanyagbeszerzési tervek alapján kell elkészíteni a megrendelést, a szállítási szerződést a szállító vállalatoknak. Ellátási, beszerzési tervek, szakanyag-, továbbá szállítói törzsadatállományok megléte esetén a folyamat kiselektronikus számítógéppel végezhető.

A megrendelési tevékenység mögött rejlik a gazdálkodás másik fontos kulcskérdése. A pénzgazdálkodás hatékonysága, eredményessége szempontjából nem mellékes, hogy hol, mikor és mennyiért szerzik be az adott termékeket. Tehát a piackutatás és az ártevékenység nélkül a pénzgazdálkodás félkarú óriás. A pénzgazdálkodás további korszerűsítése, hatékonyabbá tétele elképzelhetetlen e két tevékenység ésszerű végzése nélkül. Ebben nagy lehetőségek vannak az MN-ben is, hiszen a legtöbb helyen még el sem kezdődött a piac és az árak megfigyelése, pedig a saját hatáskörben beszerezhető, szabadáras termékek esetében jelentős pénzeszközök gazdálkodhatók így ki. Ezen a téren a tartalékok feltárása nagymértékben javíthatja az ellátás minőségét.

A katonai szervezetek egymás közötti megrendelése a kötelezettségvállalás nélküli igénylés. A központi beszerzésre kötelezett szakanyagok biztosítási terve, az „M” csere biztosítási terv, továbbá az ellátásra utaltak szükségletének figyelembevételével kell elkészíteni az igénylést, amit az adott ellátó tárintézethez kell eljuttatni. A hatékony gazdálkodás szempontjából a készletképzés optimális szintjének kialakítása hozhat jó eredményt.

Ez a folyamat is elkészíthető kiselektronikus számítógéppel a számvitel által.

Elosztás, utalványozás

A folyamat működése mennyiségben, pénzértékben meghatározott felhasználási, technológiai normákat, normatívákat feltételez. Ezek hiányában az elosztás, utalványozás alapja az igénylés.

A szakanyagkiadás utalványozása felhasználásra kiselektronikus számítógéppel készül az ellátás tervében foglaltak, a technológiai normák és a mérőszámok alapján a készletadatok figyelembevételével. Az anyagoknál csak mennyiségben, az eszközöknél mennyiségben és értékcsoport szerinti utalványozás történik. Az okmány elkészítésénél módot kell adni a kiutalt és a ténylegesen kiadott mennyiségi – szükség szerint a minőségi – eltérések egyértelmű rögzítésére.

Az önállóan gazdálkodó egységhez anyagellátásra utalt katonai szervezetek számára történő szakanyag értékesítés is kiselektronikus számítógéppel készül. A számlázás során alkalmazásra kerülő árformákra vonatkozóan az anyag-nemfelelősi szabályozás a mérvadó.

A katonai szervezetektől érkező szakanyagok bevételi okmánya az átadó által kiállított formalizált kiadási utalvány. A szállítóktól érkező szakanyagok bevételezése a mennyiségi és minőségi átvételt is tanúsító belső bizonylat egyidejű kiállításával történik. Ez az okmány a tételes anyagnyilvántartás adatelő-készítését is szolgálja.

Az ellátási folyamatban fel nem használt anyagok visszavételezése fontos gazdálkodási tényező, mivel a költségek csökkentését szolgálja, és ugyanakkor az újbóli nyilvántartásba vétel védi a társadalmi tulajdont. A visszavételezés okmányolására a bevételi utalvány felhasználható.

Az önálló gazdálkodást folytató katonai szervezet alegységei részére használatra kiadandó eszközök elosztása történhet normák, normatívák, ellátási terv, illetve egyedi igénylés alapján. Az elosztás utalványozása is számítógépre szer-vezhető.

Tételes anyagnyilvántartás

A folyamat működése biztosítja a pénzgazdálkodás körébe tartozó anyagok, eszközök szakágazatonként differenciált analitikus nyilvántartását. Az anyagok nyilvántartása mennyiségben, az eszközöké pedig mennyiségben és értékcsoport szerint történik oly módon, hogy mind az összkészlet értéke, mind az anyag-és eszközmozgások értéke a szakági anyagörzs adatállomány elszámolóaival számítógéppel számítható.

Az összkészlet értékének ismeretében lehetőség nyílik a pénzürtékben normatizált készletgazdálkodásra. A készletnövelő anyagmozgások értékének számítógéppel történő meghatározása módot ad az elszámolóár különbözet számítására. Az egyértelmű szakági készletcsökkentő mozgásnem kódok biztosítják az anyag- és eszközfelhasználás értékének elhatározását, és ez így a költségelszámolás alapját képezheti.

A kiselektronikus számítógéppel végzett tételes anyagnyilvántartás – a feldolgozás szakaszossága miatt – egyes, naponként folyamatosan változó anyag-csoportoknál nem biztosítja a készletadatokat naprakészességét. Ez a tény lényegesen nehezíti az előrelátó, hatékony készletgazdálkodást. Ebből eredően indokolttá válhat a nagy forgalmú szakanyagoknál manuális, csak a készletadatokra korlátozódó nyilvántartás.

A kiselektronikus számítógéppel végzett tételes anyagnyilvántartás a gazdálkodó katonai szervezet mozgásbizonylatainak feldolgozásával készletadatokat biztosít a szakszolgálat elemző, tervező tevékenységéhez, a leltárívek ki-nyomtatásával pedig a leltárkészítést segíti. A halmozott anyagforgalmi adatokkal lehetővé teszi a fogyasztás elemzését, a beszámoló jelentések anyagforgalmi részének elkészítését. A mozgásnemenként halmozott anyagforgalom pedig az értékkönyvelés részére történő folyamatos feladásokat biztosítja.

Szükséges az ellenőrzési tevékenység a szállítóktól érkezett szakanyagok számláinak egyeztetése a tételes anyagnyilvántartással. A belső ellenőrzés eredményét záradék formájában rá kell vezetni a vállalati számlákra, amelyek a to-
vábbiakban a pénzügyi szolgálat, illetve az értékkönyvelés bemenő bizonylatai.

Értékkönyvelés

Az állami pénzügyekről szóló törvény értelmében a gazdálkodó szervezetek, ezek között a költségvetési szervek is kötelesek a kezelésükben, illetve a tulajdonukban levő vagyonról és gazdasági műveleteikről olyan könyvviteli nyilvántartást vezetni, amely az eszközökben és forrásokban bekövetkezett változásokat a valóságnak megfelelően, folyamatosan, áttekinthetően, naprakészen mutatja. A beszámoló jelentésekhez, a pénzügyi információkhoz, továbbá az adatszolgáltatásokhoz szükséges értékadatoknak e könyvelésből kell rendelkezésre állni.

A számítógéppel végzett értékkönyvelés a tételes anyagnyilvántartásban mozgásmódkódok szerint gyűjtött szakanyagmozgásadatok értékbeni meghatározását, az értékadatoknak az automatikusan kijelölt főkönyvi számlákon történő rögzítését biztosítja. Természetesen lehetőség van a szakanyagmozgásoktól független értékkönyvelésre is.

Ez a rendszer képes az értékadatokról kivonat elkészítésére halmozottan és időszakos elhatárolással. Az előbbi a szakmai vezetés informálását, az utóbbi a pénzügyi rendszer tevékenységét segíti.

Az értékkönyvelésnél és a tételes anyagnyilvántartásnál fonódik össze leginkább a pénzgazdálkodási és a számviteli információs rendszer. Ez lényegében annak köszönhető, hogy mind a két folyamat része mind a két rendszernek. A számviteli könyvelés és anyagnyilvántartás szélesebb körű, a pénzgazdálkodás folyamatain kívül egyéb területeket is magába foglal.

Leltárkészítés

A leltározás az önálló gazdálkodást folytató katonai szervezet kezelésében, használatában, illetve tulajdonában levő álló- és forgóeszközök, valamint azok forrásai valóságban meglévő állománynak, mennyiségének megállapítása. Leltárkészítéshez tartozik a hiányok, többletek megállapítása és azok elszámolása, rendezése.

A Magyar Néphadsereg anyagai, eszközei leltározását mennyiségi felvétellel, megszámlálással vagy méréssel kell végrehajtani a tételes anyagnyilvántartástól függetlenül, a nyilvántartásal történő utólagos összehasonlítással.

Leltárnak tekinthető a szabályszerűen végrehajtott leltározás alapján helyesbített és ellenőrzött, az értékkönyveléssel egyező tételes anyagnyilvántartás is.

A tételes anyagnyilvántartás során készülnek el a leltárívek kiselekttronikus számítógéppel. Ezeken kell rögzíteni a mennyiségi leltárfelvételt. A tételes anyagnyilvántartás adataival számítógéppel végzett összehasonlítás eredményeként kapott leltárkülönbözetnél az engedélyezett kompenzálást végre kell hajtani.

A kompenzálás után fennmaradó leltárkülönbözetek értékének megállapítását követően meg kell határozni a normalizált hiány és a leltárhiány értékét, majd azokat a hatályos rendelkezések szerint el kell számolni, rendezni. Az értékadatok az értékkönyvelésnek meg kell adni.

Elemzés, a gazdálkodás hatékonyságának vizsgálata

A gazdálkodás hatékonysága az elért eredmények és az elérésükhöz felhasznált ráfordítások összehasonlításával mutatható ki. A gazdasági tevékenységnek akkor nagyobb a gazdasági hatékonysága, ha az adott ráfordítások mellett a nagyobb eredmény elérését teszi lehetővé, vagy egy adott eredményt kisebb ráfordítással ér el. Az MN-ben elsősorban az előbbi vehető figyelembe,

mivel a legtöbb területen a normák és a normatívák eleve meghatározzák a maximálisan felhasználható költségeket. Tehát így az adott keretek lehető legjobb kihasználásával kell növelni a hatékonyságot.

A gazdálkodás hatékonysága mérésének rendjét, az alkalmazott mutatószámok értelmezését az anyagnemfelelősi szint határozza meg. Ennek során biztosítani kell, hogy a gazdálkodás részterületeinek optimuma közelítse a szakágazat működése egészének optimumát.

A gazdálkodás vizsgálatánál az alábbi területeket kell elemezni

A szakági költségvetés rovat- és tételrend szerinti teljesítéséről a pénzügyi információs rendszer ad tájékoztatást. A végrehajtás szakági elemzése viszont e folyamat során történik meg, amely a pénzügyi beszámoló jelentésben és a tervezésben használható.

A szakágazati költséggazdálkodás elemzését a rendelkezésre álló költségkeretek és a szakágazat működésekor ténylegesen felmerült költségek összehasonlításával, a megtakarítások, többletfelhasználások okainak feltárásával, a következtetések megállapításával kell végrehajtani. A tapasztalatokat leginkább a jövő évi tervezéskor lehet érvényre juttatni.

A szakági ellátottság elemzése az ellátási tervben szereplő feladatok végrehajtásának, a szakági ellátás szabályozott jellemzői alakulásának vizsgálatát jelenti. A szakági szabályzatban meghatározott mutatószámok vagy a személyi állomány szolgálati és életkörülményeinek színvonaláról, vagy pedig a működés, fenntartás fontos területeiről nyújtanak hasznos, mással nem pótolható információkat az egység katonai és szakági vezetése, illetve a beszámoló jelentések útján a felsőbb katonai vezetés számára.

A szakanyagforgalom és készletgazdálkodás elemzését a központi beszerzésű anyagok forgalmának, készletének időszakos felmérése, a szakanyagkészlet értékszintjének és értékönnyvelésből származó adatok alapján történő értékelése képezi. A következtetéseket legjobban a tervezési folyamatban kell hasznosítani.

A szakanyagellátást, gazdálkodást, a személyi állomány szolgálati és életkörülményeit érintő költségvetésen kívüli teljesítmények elemzése is szükséges tevékenység a folyamat teljesítéséhez.

Beszámoló jelentés

A beszámoló jelentések központi előírás (HJT) alapján megszabott időközben, formában és tartalommal készített, értékkadatokban és naturális mutatókban kifejezett gazdasági adatszolgáltatás biztosítására szolgálnak. Az évközi beszámolók általában rövidebb (negyedév, félév) időszakot fognak át. Az év végi beszámolók egy tervidőszak lezárásakor készülnek.

Az önálló gazdálkodás szintjén készített beszámoló jelentés értékkadatai az értékönnyvelésből, a mennyiségi adatok a tételes anyagnyilvántartásból, a gazdálkodás mérő- és mutatószámai pedig az elemzésből származnak. Az előző három folyamatból kapott információk alapján feldolgozott adatokat szolgáltat a költség- és készletgazdálkodásról, a pénzgazdálkodás fontosabb naturális mutatóiról, az átalakulásról és a költségvetésen kívüli teljesítmények a pénzgazdálkodásra gyakorolt hatásáról.

Amennyiben a beszámoló jelentéshez az előzőekben leírt folyamat számítógépes kapcsolása megoldott, úgy lehetővé válik a pénzgazdálkodási rendszerénél a manuális HJT kötelezettség teljes kiiktatása.

A pénz- és pénzkeret-gazdálkodási rendszernek a fentiekben – a teljességre való törekvés nélkül – vázolt folyamatai közül az értékkönyvelés, a tételes anyagnyilvántartás és a leltározás a Számviteli Részlegek szervezetében folyik a PC-4000, az elkövetkező időszakban a korszerűbb VT-20 kisszámítógépekre alapozva. A rendszerépítés folyamán a jövőben kidolgozásra kerül a tervezés, a rendelkezésre álló keretösszegek megállapítása, a megrendelések, igénylések összeállítása, az elosztási, utalványozási tevékenységek számítógéppel támogatott rendszere. Ebben a számítástechnikai rendszerben a funkcionális folyamatok kiszolgálása során automatikusan levételre kerülnének a csapatgazdálkodásra vonatkozó anyagmozgásadatok, időszakos főkönyvi és költségvetési információk adathordozón az adott, illetve a felsőbb vezetési szinteken bonyolódó funkcionális részfolyamatok számára. A rendszer működése érdekében a már kidolgozott és telepítés alatt álló csapatszintű programokba be kell építeni az automatikus adatgyűjtési pont szükségletét kielégítő feladatokat. Ennek realizálása érdekében meg kell teremteni a középírányító szintnek szükséges adatok manuális közbeavatkozás nélküli, technikai adathordozón történő továbbítását.

A fejlesztési feladatok elvégzése, az ATB pénz- pénzkeret-gazdálkodás számítógépes típusrendszerének megvalósítása várhatóan a pénzgazdálkodás és a számvitel minőségileg magasabb szintű és korszerűbb kapcsolatát fogja eredményezni, ami végső fokon jobban szolgálja a lényeget, az MN szükségleteinek hatékony kielégítését.

GAZDÁLKODÁSI ÉS ÚJÍTÁSI KONFERENCIA

Napjainkban a világgazdaságban végbemenő változások következtében a pártunk vezetése és az egész társadalom figyelve a gazdálkodás batékony megvalósulására irányul.

A jelentkező nebezségek miatt minden gazdálkodó szerv – ezen belül a Hátszágvédelmi Parancsnokság (továbbiakban: HÁVP) és csapatai – arra kötelezett, hogy az új körülményekhez megfelelően igazodva a rendelkezésre álló anyagi-egészségügyi-technikai eszközöket ésszerűen, batékonyan és takarékosan használja fel.

Ezúton közreadjuk az értekezlet főbb mondanivalóit.

Szerkesztőség

Az ésszerű, hatékony és takarékos gazdálkodás eredményei és feladatai

Sánta Imre ezredes

A nehezebbé vált gazdasági feltételek megkövetelik, hogy a gazdálkodási tevékenységet gondosabban szervezzük és irányítsuk.

Ennek érdekében a gazdálkodás minden szintjén növelni kell a rugalmasságot, a megváltozott körülményekhez való alkalmazkodást. Megfelelő súlyozással és sorolással, a leoptimálisabb változat megkeresésével és kiválasztásával el kell érni, hogy feladataink maradéktalanul megoldásra kerüljenek. Erősíteni kell a tervek és a gazdasági döntések megalapozottságát, jobban összehangolva a végrehajtáshoz szükséges feltételek megteremtésével. Kiemelt feladat a meglévő eszközeink megóvása, élettartamának növelése, hogy minél hosszabb ideig rendszerben maradhassanak. Biztosítani kell, hogy a takarékoság munkánk állandó elemévé váljon. Ezekben lehet tömören összefoglalni a népgazdaság mai helyzetéből velünk szemben támasztott követelményeket.

A hátszágvédelmi (a továbbiakban: HÁV) csapatoknál a gazdálkodás fő célja, hogy a rendelkezésre álló anyagok- és pénzkeretek ésszerű felhasználásával biztosított legyen az alaprendeltetésből fakadó feladatok végrehajtása, a magasabb harcckészültségbe helyezés, a felkészítés feltételei, a személyi állomány életszínvonalának szintentartása, az élet- és munkakörülmények lehetőség szerinti javítása.

E célokat a gazdálkodás folyamatain keresztül kell elérni, nevezetesen: a tervezés, a szervezés; az igénylés, a beszerzés, a felhasználás, az üzemeltetés, a fenntartás, a javítás; a szállítás, a tárolás; a számvitel, a nyilvántartás-elszámolás; az elemzés és az ellenőrzés útján.

A HÁV csapatok gazdálkodásának alapvető jellemzői, tapasztalatai:

– a korábbi évekhez hasonlóan – a párt és az állam biztosította a csapatok alaprendeltetéséhez szükséges anyagi fedezetet, így az ellátás kiegyensúlyozott, biztosított volt, a gazdálkodás fejlődött;

- ugyanakkor a népgazdaságra ható tényezők szükségessé tettek bizonyos korrekciókat, pl.: csapatépítkezés szűkítését, energia-takarékosságot, amelyek más módszerek alkalmazására kényszerítettek bennünket;

- ennek következtében szükségszerűen előtérbe került a gazdálkodásban a hatékonyság és a takarékoság;

- a helyes értelmezés érdekében megindult a szemlélet formálása, az állami, párt-politikai fórumokon való feldolgozása, a gazdálkodás fokozottabb segítése, ellenőrzése;

- mindezekkel párhuzamosan adminisztratív, szigorító rendszabályok és intézkedések bevezetése is szükségessé vált.

Tényszerűen e jellemzők abból erednek, hogy a gazdálkodás és az ellátás főbb területein a központi előírások és követelmények érvényesülnek, melyek az elmúlt években fokozottabban kerültek a parancsnokok, törzsek, a politikai szervek és a szakszervezetek tevékenységének homlokterébe. Ennek hatására a kitűzött célok időarányosan évről évre megvalósultak. Az anyagi, a pénz és a munkaerővel való gazdálkodás mind mennyiségben, mind minőségben tovább javította a HKSZ- „M” és a felkészítés színvonalát. Így valósulhatott meg többek között öt helyőrségben lévő csapatunk jobb elhelyezési és szociális körülménye és teremtődtek meg egy átdiszlokált egység működésének új feltételei.

Az elvégzett és összegezett elemzések azt bizonyítják hogy a *csapatgazdálkodásban érintettek túlnyomó többsége a következőket tartotta szem előtt:*

- a gazdálkodás nem egy-egy szolgálatnak a magánügye (pü., htp., techn., fv. és így tovább), hanem olyan csapatérdek, amely a teljes állomány - politikai értelemben vett közügye;

- az előzőekből következően a csapatoknál minden feladat végrehajtásának megtervezésétől annak elszámolásáig messzemenően számításba kell venni azok mindennemű anyagi kihatásait. Nevezetesen feladatonként pontosan fel kell mérni azok szükségleteit, alternatív megoldásokkal, anyagi-pénzügyi-technikai következményeit, össze kell vetni a rendelkezésre álló lehetőségekkel, összhangba kell vetni a rendelkezésre álló lehetőségekkel, összhangban kell hozni az igényeket a meglévő feltételekkel, ésszerűen sorolva a végrehajtás lehetőségét. Így kell tervezni és javaslatokat tenni a parancsnokoknak a döntéshez;

- a gazdálkodás szerves részének tekintettük eddig is és tartjuk a továbbiakban is az emberi energiával való takarékoságot - természetesen annak helyes értelmes felfogását -, amely nem a lezserségre irányul, hanem az emberi energia ésszerű felhasználására;

- az egységek általános rendeltetését és feladatát elősegítő hatékonyság növelését, a fegyelmet, a rend megkövetelését, a munka ésszerű szervezetségét, a munkaidő kihasználását;

- az anyagi-technikai eszközök rendeltetészerű használatát, megóvását, élettartamának meghosszabbítását.

Sok szó esik mostanában a hatékony gazdálkodásról és az ésszerű takarékoságról.

A csapatgazdálkodásban a hatékonyságot alapvetően a takarékoság elvének következetes érvényesítésével, illetőleg a rendelkezésre álló erőforrások lehető legteljesebb kihasználásával kell növelni. A parancsnokok egy-egy feladattal a döntéseik során minden esetben számításba kell, hogy vegyék azok gazdasági következményeit, az erőforrások hatékony felhasználásának változatait, lehetőségeit.

Az adott szolgálatot, gazdasági tevékenységét a hatékonyság érvényesülése alapján kell megítélni. A meghatározott területeken, amelyeken a hatékonyság mérése megvalósítható, a gyakorlati követelményeket kielégítő mutatószám rendszerrel kell alkalmazni az értékelésben. Ahol a számszerű mérésre nincs lehetőség, ott a hatékonyság vizsgálatára kötetlen, rugalmas formákat kell alkalmazni.

A takarékos gazdálkodás – szűkebb értelemben – a lehető legkisebb ráfordítást – munkaerő–anyag–technikai eszköz, energiahordozó, pénzügyi eszköz felhasználást, illetve azok csökkentését – jelenti, a kitűzött feladatok mennyiségi és minőségi követelmények szerinti maradéktalan teljesítése mellett.

Azokon a gazdálkodási szakterületeken, ahol a ráfordítások alakulása közvetlenül nem számszerűsíthető, arra kell törekedni, hogy a tervezett felhasználás teljesítése mellett a lehető legkedvezőbb kiképzési, harkészültségi, ellátási eredmények realizálódjanak. Ebben a vonatkozásban eredménynek kell tekinteni a technikai eszközök teljesítőképességének növekedését – az üzemeltetési költségek emelkedése nélkül –, illetve a tényleges teljesítmény növekedését; a személyi állomány élelmezési, ruházati és egyéb ellátásának színvonalbeli emelkedését változatlan működési kiadások mellett, továbbá a létesítmények állagának megővését, optimális kihasználását.

A takarékos új eljárások felkutatását, bevezetését igényli. Azt követeli, hogy időben számoljunk fel az elavult módszereket. Az igazi takarékoság méréke és értéke a teljesítmény, az emberibb életmód, a jobb munkafeltétel és közérzet, a mindenoldalú gondoskodás, a magánérőből jobbat akaró és tevő, alkotó egyénekben és kollektívákban van.

Az MN HÁVP és csapatai gazdálkodásában – 1979. évtől egyre intenzívebben – tovább folytattuk a hatékonyságra és a takarékoságra irányuló munkát. A felsőbb pártszervek határozatainak szellemében, a parancsokban megfogalmazott követelmények alapján kiadott intézkedéseink megvalósulásának, a párt és politikai szervek nevelő, irányító, segítő munkájának eredményeként általánossá vált a takarékoságnak, mint állandóan ható népgazdasági érdeknek a felismerése. Az állomány körében – minden szinten – javult és erősödött a komplex gazdálkodási szemlélet.

A szemlélet változást elősegítette, hogy mind állami, mind politikai fórumokon megfelelő hangsúlyt kapott az élő erővel, a rendelkezésünkre álló anyagi-, technikai eszközökkel való helyes és racionális gazdálkodás. A fegyvernemi és hadtáp anyaggal gazdálkodók részére a tapasztalatok összegzése és a további feladatok meghatározása céljából elemeztük a gazdálkodás területein a konkrétan mérhető, kimutatható, illetve mennyiségekkel nem mérhető, de érzékelhető eredményeket.

1980-tól az azt megelőző évekhez viszonyítva – csökkentett kereteken belül gazdálkodtunk, amellel a helyi-, területi lehetőségek jobb kihasználásával, a belső tartalékok feltárásával további megtakarításokat értünk el. Így 1980-ban mintegy 45 millió, 1981-ben 18 millió, 1982-ben 15 millió Ft-t takarítottunk meg. Ezek a területek az alábbiak:

Jelentős eredményeket értünk el kiképzés körültekintőbb megszervezésével, gyakorlatok helyőrség közelében való végrehajtásával, a gépjármű alkatrészek és egyéb eszközök bevizsgálásával, felújításával, a gépjárművek beszabályozásával, a munkagépek célirányosabb felhasználásával, a szállítások gazdaságosságának növelésével; a csapatépítkezési és egyéb munkák saját erőből történő kivitelezésével; a kiegészítő gazdaságok eredményességének növelésével; az

elfekvő anyagok értékesítésével, valamint a jobb munkaszervezéssel, a munkából való kiesés csökkentésével, a teljesítmény javításával.

A kiemelkedőbb területek: évente kb 1 millió Ft lőszer, 2,4 millió Ft üzemanyag, a száll. szervezésével 2 millió Ft; vegyivédelmi eszközök felújításával 400 eFt, a saját kivitelezésű csapatépítkezési munkákkal 1-3 millió Ft megta-
karítás.

Mely területen látjuk további feladatainkat, és a megoldás módjait

A népgazdasághoz hasonlóan, a néphadseregben ezen belül az MN HÁVA-nál is - szükségessé válik a gazdálkodási tevékenység határozott fejlesztése - mindenekelőtt pedig a takarékoság, a hatékonyság további javítása. Végérvényesen szakítanunk kell azzal a szemlélettel és gyakorlattal, hogy a takarékos-
ságot időszakos akciónak tekintsük. Olyan légkört kell teremteni, hogy már a tervezésnél számításba vegye mindenki: kevesebb anyaggal, energiával, pénzzel és munkaerő ráfordítással kell a kiképzési és a harcászulási feladatokat végrehajtani. Ez megköveteli: az előrelátóbb tervezést, a jól koordinált szervezést, gyakorlati kivitelezést - és nem utolsósorban - a szakavatott ellenőrzést, a munka rendszeres értékelését, a tapasztalatok összegyűjtését, általánosítását. Szükségessé teszi a nevelő, a meggyőző munka összehangolását a gazdasági követelményekkel, a társadalmi feltételekkel.

A megoldandó béke ellátási-kiszolgáló feladatok a hatékonyság és a takarékoság szempontjából két nagy csoportba sorolhatók.

Egyik csoportba tartoznak a folyamatos, naponta ismétlődő feladatok. A gazdálkodó hadtáp és más szolgálati ágak tevékenységének zöme ilyen jellegű. Amennyiben felvázoljuk ezen ellátási feladatok gazdasági folyamatait és műveleteit, melyeken keresztül az ellátás megvalósul, megtaláljuk azokat a pontokat, ahol a hatékonyság és takarékoság irányába beavatkozhatunk és kedvezően befolyásolhatjuk, alakíthatjuk. Ezek eredménye nem minden esetben mérhető, számszerűsíthető, általában apróságok, magukban nem jelentősek, de folyamatos, naponta ismétlődő jellegük miatt hatásuk az ellátás színvonalában érezhető.

A másik csoportba azok a feladatok tartoznak, amelyek egyedi, konkrétak, nagyobb igénybevétellel, nagyobb ráfordítással járnak (gyakorlatok, kiskihelyezések, központi rendezvények, illetve ezek kiszolgálása). Éppen ezért az ilyen jellegű feladatoknál minden esetben el kell végezni az úgynevezett „gazdasági elemzést”, amely alapját képezi az adott feladathoz szükséges ráfordítások nagyságának eldöntéséhez, az alternatív javaslat tételnek.

A tervezésnek jelentős szerepe van a gazdálkodásban. Ebből kiindulva az anyagi-technikai-pénzügyi tervezés célját abban jelölhetjük meg, hogy a csapatgazdálkodás feladatai a katonai szervezetek minden szintjére és minden időszakára konkrétan meghatározottak, továbbá a teljesítésükhöz, elérésükhöz biztosítottak és a HÁVP szintjéig bezárólag összesíthetők, áttekinthetők és végrehajthatók legyenek.

Gazdasági céljaink elérésében - a szakmai munka fejlesztése mellett igen fontos feladat a takarékos, hatékony gazdálkodás társadalombiztosítása, közüggé tétele. E vonatkozásban minden területen messzemenően igényelni kell a párt-, a KISZ és a szakszervezetek segítségét, mozgósító erejét.

A gyakorlati munka szempontjából a következő területek emelhetők ki:

Az egyik az ésszerűség és a takarékoság.

Ezen belül fontos, hogy a választott gazdasági megoldás valóban, nemcsak látszatra legyen takarékosabb, olcsóbb, hogy elemezzük és gondoljuk végig az összes következményeket, olyanokat, mint a beszerzett eszközök járulékos kihatásai, az üzemeltetés költségei. Nehogy később a működtetés közben kelljen rájönni, hogy az olcsóbb lett a drágább. Ezért ösztönzünk pl. kis teherbírású járművek beszerzésére és igénybevétele, korlátozzuk a villamos berendezések használatát, ahol más is alkalmazható (pl. főzésnél).

Ide tartozik, hogy a helyi megtakarítások esetenként néphadseregi, illetve HÁVP szinten nem kifizetődőek, mert az egyik helyen megtakarítunk, a másik helyen meg többletkiadás jelentkezik.

Az természetes, hogy a feladat elmaradása vagy járandóság megvonás nem takarékoság.

A másik terület a kampányjelleg megszüntetése.

Az elmúlt években elért eredményeink jelentősek, de magukon viselték az időszakos, hétköznapi nyelven megfogalmazva kampányjellegűt. Többször előfordult, hogy a jó, takarékos megoldásokat rövid idő után elfelejtik.

Ki kell alakítani azt a munkastilust, amely állandósítja, a gazdálkodás szerves részévé teszi a takarékoságot.

Itt a következőkre gondolunk:

- rendszeresen értékelni kell a takarékoság területén elért eredményeket, és ugyanilyen rendszerességgel kell biztosítani a kérdés folyamatos napirenden tartását, a napi munkába beépítve;

- érvényesíteni kell az MN-be való bevezetése után (pl. üzemyanyag szolgálatnál már megvan) olyan állandó érdekeltségi rendszert, hogy mindazok, akik eredményesen, takarékosan gazdálkodnak, valamilyen módon erkölcsi, vagy anyagi elismerésben részesüljenek;

- biztosítani kell a takarékoság terén a jó tapasztalatok általánosítását, az eredmények és az élenjáró személyek, kollektívák népszerűsítését;

- a fő figyelmet az anyag-, az energiafelhasználási normák és kiszabatok betartására kell fordítani, folyamatosan figyelemmel kell kísérni ezeket;

- állandóan kutatni és keresni kell a beszerzési, szállítási, tárolási, javítási- és karbantartási lehetőségek javítását;

- a belső ellenőrzési rendszer színvonalának emelését, a tartalmas és folyamatos ellenőrzést is tudatosabban a cél szolgálatába kell állítani.

A vezetői munka rendszerességével, tervszerűségével, a gazdálkodási tervek takarékosági alapállású kimunkálásával és pontos végrehajtásával lehet a kampányjelleg megszüntetését biztosítani.

A takarékosággal kapcsolatban harmadik fő kérdés az energiagazdálkodás, mely a jelenlegi helyzetben különösen fontos.

A hadsereg is jelentős energiafogyasztó. Bizonyos ellentmondás látszik az energiakorlátozás és a hadsereg növekvő energia szükséglete között. Egyik oldalról a korszerű technika beáramlása, az ingatlan vagyon növekedése, a fűtési, világítási rendszerünk fejlődése, az új kiképzési rendszerre való áttérés mind-mind olyan tényező, amely az energiafelhasználást növeli. A másik oldalról velünk szemben is követelmény az energiafelhasználás szintentartása, vagy csökkentése.

A korábbi évekkel ellentétben most az a feladatunk, hogy csökkentsük, sőt megállítsuk a szénhidrogén-felhasználás növekedését, a tüzelőolaj helyett

meg kell valósítani a földgáz felhasználását, elsősorban azonban keresni kell a szilárd tüzelőanyag rendszerű fűtési lehetőségeket.

A jelenlegi körülmények között csak szabályozott, jól kézben tartott és szigorú takarékos gazdálkodással érhető el a célkitűzések. Az üzemanyag felhasználásban a harc- és gépjárműveknél, a munkagépeknél figyelembe véve a HKSZ-i előírásokat olyan körülményt kell támasztanunk, hogy az szinten maradjon.

A takarékoság megvalósításának lehetőségei a fenntartási, felújítási költségeknél:

- a rendeltetészerű, megóvó használat az időszakos felújítási ciklus-idő növelése útján, a kisjavítások azonnali elvégzésével;

- csökkenteni a természetes elhasználódást a rendszeres napi, tervszerű megelőző karbantartásokkal;

- a fenntartás terén, az üzemeltető állomány szakmai felkészültségének növelésével;

- a felújításoknál a műszaki megoldási változatok közül gazdaságossági elemzések alapján való választás útján;

vagy a kiképzés területén:

- fokozottabb mértékben kell használni a kiképzési segédeszközöket;

- jobban ki kell használni a gyakorlótereket, a kiskihelyezéseket, a foglalkozások, gyakorlatok komplex jellegét (keresni kell a laktanyákhoz közeli megoldásokat);

- minden mozgást össze kell kötni, kiképzési feladattal, üresjáratot sehol sem engedhetünk meg (pl. gímű. vezetési gyakorlatok esetében);

- ésszerűbben kell bánni a kiképzési idővel, az emberi energiával.

Az eddigi tapasztalatok azt mutatják, hogy megvannak a lehetőségeink arra, hogy a költségek lényeges növekedése nélkül, a hatékonyság növelésével végre tudjuk hajtani a fokozott kiképzési feladatokat.

Összegezve tehát az elért eredményekre támaszkodva a vezetőknek, a gazdálkodást tervező-szervező, irányító és ellenőrző apparátusnak további erőfeszítéseket kell tenni az anyaggal, energiával, idővel történő hatékonyabb, takarékosabb gazdálkodás javítására *a következő főbb területeken:*

- az állomány szemléletének olyan alakítására és annak folyamatos fenntartására, amelyben a takarékoság - minden kategóriában és szinten - társadalmi közügy, gyakorlati megvalósításában ésszerű, állandó és céltudatos cselekvésre ösztönöz;

- a csapatok tervező-szervező munkájának minden mozzanatában váljék egyik alapkövetelménnyé, hogy a HKSZ, a kiképzés és egyéb más megszabott feladatok milyen módon hajthatók végre optimálisan a legkisebb ráfordítással;

- igen fontos feladat, hogy az új szállítási rend megszilárduljon, készüljön egy egységes szállítási terv, amely biztosítja a gépkocsin történő szállítások összehangolását, a gépkocsi súly, és km, szerinti jobb kihasználtságát, a rendelkezésre álló szállító kapacitás gazdaságos felhasználását, az üres járatok csökkentését;

- szorosan kapcsolódik a fentiekhez a jó beszerzési tervek készítése és realizálása, összefogottan, együtt több szolgálati ággal. A beszerzések éves vagy

féléves szintű megtervezésével fel kell számolni az eddigi spontaneritást, és minimumra kell csökkenteni a kiskereskedelemről történő beszerzéseket;

– ugyancsak fontos feladat az eszközök és objektumok megóvása, a karbantartások hatékonyságának fokozása, az anyagok tekintetében pedig a korszerű tárolási, konzerválási eljárások széleskörű alkalmazása;

– az ellátás javítása érdekében továbbra is keresni és ösztönözni kell a belső tartákok feltárását és igénybevételét, fejleszteni a kisegítő gazdaságokat, ezen belül a kertészeti ágazatot, a termékek saját feldolgozását, tartósítását, tárolását. Az ellátás, kiszolgálás, üzemeltetés, beszerzések terén erősíteni kell a komplex szemléletet a „csapat érdekű” cselekvést;

– és végül – klasszikus értelemben ugyan a vezetés szerve része az ellenőrzés, de a gazdasági munka javításának elengedhetetlen feltétele. Felelőségünk, feladat- és hatáskörünknek megfelelően mindannyian kötelesek vagyunk személyesen és a hozzánk tartozó szerveken keresztül hatékony ellenőrzést folytatni. Itt is aktuális felhívni a figyelmet a belső ellenőrzések minőségi javítására az előírt gyakoriságok megtartására, ahhoz, hogy a célkitűzések eredményesen megvalósuljanak, illetve a rendellenességek megszűnjenek, és a végrehajtók a szükséges segítséget megkapják.

Vincze János ezredes az újtómozgalom helyzetéről, időszeri feladatairól a következőket mondta.

A HÁVP-nál szervezett újtói tevékenység közel 10 éves, mely az éves feladattervekkel összhangban növekvő eredményességgel folyik.

A mozgalom irányítását a HÁVK elvtárs által megszabott követelmények alapján a csapatok parancsnokai – az általuk létrehozott újtási szervek útján – végzik. A HÁVP-n 8 fős bizottság került létrehozásra azzal a céllal, hogy segítse a HÁVK elvtársat a seregstest szintre háruló döntések előkészítésében és azok végrehajtása ellenőrzésében.

A tervezés-irányítás hatékonyságát jól segítette a párt- és KISZ-szervezetek, valamint a szakszervezet által végzett agitációs- és propaganda munka. A csapatok KISZ bizottságai kezdeményezésére hirdették meg „Az újtási munkában legjobb alegység”, „A legeredményesebb újtó” címekért való versenyt, továbbá a technikai szolgálat céljait szolgáló „Ötlethörze”-t hoztak létre igen jó eredménnyel. Hasonló sikerként lehet elkönyvelni egyik magasabbegységünk KISZ-szervezete által kezdeményezett „Alkotó Ifjúság Mozgalom” keretei között létrehozott újtásokat is.

A HÁVP-ság és alárendeltjei által, az V. ötéves terv során 372 újtási javaslat lett benyújtva, ebből 301 elfogadva, illetve 167 hasznosítva.

Az újtók anyagi elismerésére fordított összeg ugyanezen időszak alatt 533 000 Ft, az újtások néphadseregi hasznos eredménye tíz és félmillió Ft. A seregstest újtó mozgalmanak részesedése a néphadseregi hasznos eredményből 3,25%-os, mely az MN egészét tekintve kedvező.

A számszerű eredményeken túlmenően kiemelésre méltóak a következő, nagyobb jelentőségű újtások, amelyek MN szinten is *hasznosításra kerültek*:

- a „Porralöltő tűzoltó készülékeket bevizsgáló és ellenőrző berendezés”,
- az „Egyfázisú HAB típusú aggregátor kapcsolótábla bemérő készülék”,
- a „Kettős távirásképzés korszerűsítésére módszertan és tanterem létrehozása” tárgyú újtások.

Az újtómozgalomban továbbra is kiemelt kérdésként kell kezelni a takarékoságot, a gazdaságosságot, a harcászultság fokozását, de főleg a kiképzést elősegítő, a balesetveszélyt és az egészségre káros hatásokat kiküszöbölő, a haditechnika célszerű kihasználását segítő újítások kidolgozását és szélesebbkörű bevezetését.

A gazdálkodási feladatok végrehajtásába való intenzívebb bekapcsolódás érdekében szükséges a Gazdálkodási Építési Bizottságok és az Újtási szervek közötti rendszeres információcserc megvalósítása.

Farkas János ezredes a konferencián elhangzott referátumában többek között kiemelte a vezetés és a politikai munka fontosságát a gazdálkodási szemlélet erősítésében, az állomány mozgósításában.

A vezetők, a mozgalmi szervek, a közvélemény egyre szélesebb mértékű bevonásával a ténylegesen nehezebb gazdálkodási körülmények ellenére biztosított az alaprendeltetésből eredő feladatok végrehajtása, az állomány korábban elért viszonylag magas szinten történő ellátása.

Nálunk még jelentős tartalékok vannak a szemlélet fejlesztése területén. Lényeges előrehaladást tettünk az elmúlt években a gazdálkodás szűkkörű, prakticista szemlélet és felfogás visszaszorításában.

Az előrelépés érdekében a jövőben többször és jobban ki kell kérni, meghallgatni és ugyanakkor megérteni a katonák ésszerű jelzéseit (az étkezés változatosabbá tételére; a gépkocsik takarékosabb üzemelésének módozataira; meghibásodások jelzésére, stb.).

Az ésszerű takarékoság alatt az átgondolt és az ember, vagy a technika megalapozott, nem fölösleges, vagy mellőzhető igénybevételét értjük. Például nem lehet ésszerű takarékoságnak nevezni, amikor télen, vasárnap délelőtt a katonák pokrócba, kabátba bugyolálva ülnek a TV előtt, mert a klub részére járó 4 liter olaj csak az esti órákra elegendő.

Ezekon kívül nagyon fontos, hogy a már megszerzett tudás, ismeret, módszer ne vesszen kárba idő előtt, mert gyakran elfelejtődnek olyan jól működő, bevált módszerek, amelyekért korábban igen keservesen meg kellett izzadni. A „megszenvedett” hatékony értékek tartós alkalmazása egyben segíti az emberi energiával való takarékoságot is.

Ez nem a konzervatizmusra az idejétmúlt túléltetésre való biztatás, ellenkezőleg a bevált értékek működtetésére és az élet által sürgetett új, hatékonyabb módszerek, eszközök értelmes, együttes alkalmazására.

A továbbiakban Bán László mk. ezredes a gépjármű technikai szolgálat eredményeiről és feladatairól a következőket jelentette.

Az elmúlt években fokozottabb mértékben kellett igénybevenni a műhelyek személyi állományát, keresni kellett a javítások költségei csökkentésének lehetőségét. A költségcsökkentés érdekében növekedett a selejt gépkocsik bontásának mennyisége, és a még felhasználható szerkezeti anyagok újrabecépezése. Ez a módszer jelentős megtakarítást eredményezett és segítséget adott a központi beszerzési problémák csökkentéséhez. Ezen kívül évente 40-50 db gépkocsi felújítása lett elvégezve csapatereből az ipari javítás költségének töredékéért, jó minőségben.

Az egyik alakulatnál folyó MN érdekű felújítási feladatok megszervezésével és a folyamat fenntartásával lehetőség nyílt egyes eszközök rendszerben tartási idejének meghosszabbítására.

A műszaki ellenőrző állomások megakadályozzák a forgalombiztonság követelményeinek meg nem felelő gépjárművek kibocsátását, ez lehetővé teszi a műszaki okokból bekövetkező közúti baleseteknek megelőzését, amelyek általában jelentős anyagi kárral járnak.

Szívós munka eredménye, hogy a túlfogyasztó gépkocsi, mint kategória megszűnt.

Az anyag és pénzgazdálkodás hatékonyságának eredményei évek óta jók. A hatékonyságot igazolja az is, hogy hosszú idő óta lényegesen nem növekedtek az 1 km-re eső anyagköltségek, annak ellenére, hogy az anyagárak emelkedtek.

A takarékoság fejlesztésének lehetőségei:

- tovább javítani az igénybevételek gazdaságosságát;
- a karbantartás és beszabályozás minőségének növelésével megelőzni a költségesebb javításokat;
- a gépjármű javítások jobb minőségű elvégzésével, a technológia betartásával emelni az egy kisjavításra eső km teljesítését;
- az alkatrész felújítás mennyiségének és minőségének növelésével szinten tartani a költségeket;
- a javító kapacitás jobb kihasználása érdekében emelni a munkaszervezés színvonalát;
- a szolgálatához beosztott minden állománycsoportnál állandóan felszínen tartani a jó gazdálkodást, mint politikai kérdést.

Bakai Ferenc alezredes az alábbiakban szövegezte a takarékosági célkitűzések érvényesítéséről a költségvetési gazdálkodásban.

Az elmúlt évben a pénzeszközök felhasználására a takarékos gazdálkodás volt a jellemző. Az építő-műszaki csapatok jóváhagyott költségvetési bevétele 1979-ben 16 millió Ft-al megemelésre került, melyet maradéktalanul teljesítettek és ezen túlmenően több mint 14 millió Ft többlet bevételt értek el. Az így elért eredményeket azóta is tartják, melyet bizonyít hogy 1980-ban 8 millió Ft, 1981-ben 11 millió Ft bevételi többletük volt. Az 1982. évi tervezett bevételi többletük 19 millió Ft. Az elért többlet bevételek azt jelentették, hogy az ár-emelkedésekkel és egyéb intézkedésekkel összefüggő többletkiadásokat is ellensúlyozták és 1978. év óta költségvetési támogatásra nem szorulnak. Ezeket az eredményeket a tervszerű foglalkoztatással, a teljesítmények emelésével és maradéktalan elszámolásával érték el.

A VI. ötéves tervidőszakban súlyponti követelmény, hogy az eszközöknek a korábbiaknál visszafogottabb növekedése a gazdálkodás korszerűsítésével, a személyi és anyagi feltételek hatékony felhasználásával párosuljon. A jövőben a fejlesztési célokat szelektívebben kijelölve, a többletköltségeket nem fedezetesen biztosított központi forrásokból, hanem a helyi tartalékok hasznosításával kell ellensúlyozni. Ehhez helyileg is mértéktartó feladatvállalásra, átgondolt döntésekre, takarékosagra és a helyi pénzügyi szabályozók betartására van szükség.

Javítani kell a gazdasági vezetést, az irányító munka színvonalát. Erősíteni szükséges a vezetők közgazdasági felkészültségét, irányító, szervező és végrehajtó tevékenységét. Mindez elősegítheti a gazdálkodási szabályozás színvonalának emelését, az azzal szembeni követelmények eredményes teljesítését.

A gazdálkodás hatékonyabbá válása érdekében 1983-tól a költségvetési szervek nemcsak a kiadásait, hanem a bevételeiket is megtervezik és annak betartásáról gondoskodnak. A pénzellátás nettósításainak (egységesen folyószámlás rendszer alkalmazásával) és az előirányzat változtatás új rendjének célja, hogy a gazdálkodó szervezetek saját bevételi lehetőségeket feltárják, azokat megszervezzék, beszedjék, szabad kapacitásaikat hasznosítsák, s mérséklődjenek az előirányzatok belső tagoltságából adódó kööttségek. Mindez lehetővé teszi az állami támogatás mérséklését, a költségvetési gazdálkodás rugalmasabb megvalósítását.

Harró Béla mk. alezredes tájékoztatott az energiahordozókkal való fokozott takarékoság eredményeiről, feladatairól, valamint a HÁVP környezetvédelmi tevékenységéről.

A seregtestünknel az energiagazdálkodási tevékenységre évek óta kiemelt figyelmet fordítunk. Gazdálkodási rendünk eddig elsődlegesen csak a kiadások alakulását vizsgálta, amelyeket erőteljesen növekedés jellemezett.

Energia kiadásaink 1976-ban	9,4 millió Ft
1978-ban	12,6 millió Ft
1980-ban	22,4 millió Ft
1981-ben	28,1 millió Ft

volt és ez évben várhatóan mintegy 34 millió Ft lesz, tehát több mint háromszoros növekedés 1976 óta, az összes energia felhasználás 10%-on belüli növekedése mellett.

Objektíve vizsgáltuk és kidolgoztuk energiatípusként a norma szerint javasolt felhasználást. Az összes energiahordozót, a hőmennyiség egyenértékre átszámolva, a tényleges felhasználás a tervezhető mennyiségnek évek óta 70-80%-a között alakult, amely önmagában takarékoságot bizonyít. A Magyar Néphadsereg átlagához viszonyítva a mutatószámaink kedvezőek.

Nőtt az elektromos energia felhasználás, melynek fő okai a technikai fejlesztésben és az igénybevétel növelésében (3x6 hónapos kiképzés) keresendő, valamint, hogy átterelődött egyes technika kiképzése terepről objektumban (üzemanyag helyett vill. energia).

Az egyes csapatainknál folytatott energiagazdálkodás részletes elemzése évente megtörténik a laktanya elhelyezési szolgálat főnökök, megbízott energetikusok bevonásával. Elvi követelmény és cél, hogy valamennyi csapatunk érje el legalább az MN átlagos mutatószámainak megfelelő szintjét.

Feladataink közé tartoznak elsősorban:

- az energiagazdálkodás helyzetének, hatékonyságának rendszeres vizsgálata;
- az energia-fogyasztók, berendezések, igények ismerete (pl. csúcs idejű kiképzés);
- a hőtermelő berendezések napirendhez igazított, a külső hőmérséklet függvényében szabályozott működtetése;
- a kiképzési célú, hálózati villamos energia igénybevétel szabályozása, a csúcsidőszakokban való fogyasztás megtiltása;
- az egyedi olajtüzelés további csökkentése, kiváltása;
- az energia racionalizálást segítő műszaki fejlesztések, megoldások (anyag lehetőségeknek megfelelő ütemű) végrehajtása.

Az elmúlt években kialakult és teljeskörűvé vált a környezetvédelmi feladataink szabályozottsága, kiadásra került a HÁVP ötéves feladatterve.

Lényegesen fejlődött laktanyáink, kezelt lakótelepeink környezeti rendezettsége, építési feladataink jelentős hányada kapcsolódott környezetvédelmi célhoz is. Jelentősen előreléptünk a levegő tisztaság védelme, a kisegítő gazdaságok rendezése területén.

Fenntartási munkáknál a kapcsolódó környezetvédelmi célok megvalósítását is biztosítani kell, mert külön előirányzatot környezetvédelmi célra nem kapunk, tehát fokozottabban kell e területen is élnünk a saját erőforrások jobb kihasználásával.

A Magyar Szocialista Munkáspárt XII. Kongresszusának határozataiból:

„... A takarékoság bassa át egész tevékenységünket, válják életünk általános normájává és a gazdálkodás állandó elemévé...”

A hűtőfolyadék-gazdálkodásról . . .

Vasas Mihály őrnagy és Villant Lajos őrnagy

Népgazdaságunk ezekben az években nehéz időket él át. A világméretű gazdasági recesszió erősen igénybe veszi hazánk tűrőképességét is, amely helyzetben, egyéb rendszabályok mellett, csak a gazdálkodás minden területére kiterjedő fokozott takarékosággal lehetünk képesek javítani.

Ugyanakkor, sajátos paradoxonként, a világpolitikai helyzet szükségessé teszi hazánk védelmi képességének állandó növelését, a személyi állomány kiképzettségi fokának folyamatos javítását, a hadsereg technikájának mennyiségi és minőségi fejlesztését. E célok elérése viszont egyre növekvő üzemanyag-szükségletet feltételez, amelynek zavartalan biztosítása, az energiahordozókkal való takarékos gazdálkodás követelményei értelmében, nem egyértelműen lehetséges.

Ezért kell kutatnunk és megtalálnunk az üzemanyag-takarékosság azon útjait, amelyeken haladva azonos mennyiségű, vagy kevesebb üzemanyag felhasználásával több feladatot tudunk végrehajtani.

E munka eredményeként vált az utóbbi időben a néphadsereg minden tagozatában központi kérdéssé a takarékos hajtóanyag felhasználás. Bátran kijelenthetjük, hogy ezen a területen elért sikereink titka a hadsereg egészére kiterjedő összefogásban rejlik, amelyben a seregtest parancsnoktól kezdve a gépkocsivezetőig bezárólag, mindenki felismerte az üzemanyag takarékoság szükségességét és a maga munkaterületén mindent megtett annak sikere érdekében.

Természetesen nem szabad elhallgatnunk azt a hatalmas segítséget sem, amelyet a Miniszter Elvtárs, a Vezérkari Főnök Elvtárs parancsnaiban, utasításnaiban e témában meghatározott szabályozók jelentettek.

Ezek alapjai lettek a néphadsereg egészére kiterjedő mozgalomnak. További támogatást adott, hogy szinte az MN valamennyi VB-je napirendre tűzte és megtárgyalta az e területre vonatkozó helyzetet és teendőket.

Mindezek eredményeként napjainkban biztonsággal kijelenthetjük, hogy a technikai igénybevételek döntő többségénél az üzemanyag takarékoság nem kampányfeladat csupán, hanem rendszeres és különleges feladatok szerves részévé vált. Ez ténykérdés és zömében mind egység, magasabbegység, seregtest, illetve MN szinten is számszerűen bizonyítható. Az eredmények évről-évre javuló helyzetet mutatnak.

Főnökségünkön a felhasználási adatok elemzése során úgy ítéltük meg, hogy a hajtóanyagok terén elért megtakarítási eredmények mellett érdemes, sőt szük-

séges egyéb anyagokra is súlyt helyezni, mert úgy véljük, hogy a technikai és üzemanyag-szolgálatok személyi állományának túlnyomó része felkészültségénél és tudásánál fogva képes a hajtóanyag megtakarításban elért sikerek átvitelére az egyéb üzemanyag-féleségekkel való gazdálkodás területére is. Meggyőződésünk, hogy a technológiai, anyagi és számviteli fegyelm további javításával eredményeket érhetünk el pl. a *hűtőfolyadék-gazdálkodásban* is.

A fagyálló hűtőfolyadék az üzemanyag-szolgálat nomenklatúrájának egyik mennyiségileg legfontosabb anyaga. A szolgálat költségvetésében igen előkelő helyet foglal el, s abból mintegy 50 MFt értékkel részesül.

A néphadsereg szintű adatok ismeretében szükségesnek tartottuk e cikk keretében foglalkozni a hűtőfolyadék gazdálkodás tapasztalatai mutatóinak elemzésével, a veszteségek lehetőség szerinti csökkentésének módjával remélve, hogy ezzel hozzájárulhatunk a takarékoság e területen történő javításához.

Az MN üzemanyag-szolgálatának felső vezetése, felismerve a még rejtett tartalékok feltárásának szükségességét, a takarékoság egyik útjaul választotta már évtizedekkel ezelőtt, az üzemanyagok és üzemanyag-technikai eszközök műszaki fejlesztését. E törekvések jegyében született meg néhány évvel ezelőtt az új, *habzásgátló adalékkal ellátott fagyálló hűtőfolyadék* is.

Az új Antifriz B-2-t az adalékolás mellett, denaturálási eljárásnak is alávetik, amelynek következtében az kellemetlen szagú és ízű lesz, ezáltal csökken annak veszélye, hogy az igen veszélyes mérge emberi szervezetbe jutva, balesetet okozzon.

A habzásgátló adalékkal kezelt hűtőfolyadék a bevezetését megelőző laboratóriumi kísérleteknél és csapatpróbákon jól vizsgázott. A kedvező tapasztalatok figyelembevételével határozott úgy az MN üzemanyag-szolgálat főnöke, hogy a bevezetéssel egyidőben, a természetes veszteségi normát 5%-ra csökkenti.

Ezt az intézkedést azonban jelentős elemző munka előzte meg.

Tudvalevő, hogy a hűtőfolyadék veszteségek két alapvető tényezőből, a természetes és műszaki hibából eredő veszteségekből tevődnek össze, amelyekhez még egyéb, kisebb veszteségek járulhatnak.

A különböző veszteségi mutatók abszolút értékének és arányának vizsgálata mindig kiemelt feladatként jelentkezett a hűtőfolyadék elszámolás időszakában. A rendelkezésünkre álló adatok szerint, az elmúlt ötéves terv egyes éveiben a veszteségek alakulása a leadások és veszteségek összegének százalékában kifejezve, a következő képet mutatja:

Veszteségek¹

Téli időszak	Norma szerint	Műszaki hibából eredő	Egyéb	Összesen
1976-77	18,1	14,8	0,5	33,4
1977-78	16,2	16,5	1,2	33,9
1978-79	16,2	18,0	0,4	34,6
1979-80	15,0	15,1	0,2	30,3
1980-81	10,7	10,3	0,2	21,2
Átlag:	15,0	14,7	0,5	30,2

A százalékos veszteségi mutatók kimunkálásánál a leadott hűtőfolyadék mennyiségek alapul vétele némiképp torzítja a valós helyzetet, mivel nem veszik figyelembe a téli időszak kezdetén már a katonai szervezet készletében meglévő és a leadás után ottmaradó mennyiségeket.

Az elemzések ezen adatokat is felhasználó módjára azonban a „Hűtőfolyadék leadási jegyzék”-ek nem tartalmazzak elegendő alapot, ezért – véleményünk szerint – szükséges a bizonylat kiegészítése.

Az éves üzemanyag-elszámolások adatai lehetőséget nyújtanak a más megközelítésből történő vizsgálatra, azonban nem tartalmazzák a norma szerinti és a műszaki hibából eredő, valamint egyéb veszteségek bontását. Így, – bár két adathalmaz is rendelkezésünkre áll az elemzések elvégzéséhez, egyik sem elégíti ki maradéktalanul a követelményeket.

Nézetünk szerint, ha a vizsgálat alapjául elfogadjuk az éves üzemanyag-elszámolások adatait, azokat kiegészítve a veszteségek fajtáinak a „Hűtőfolyadék leadási jegyzék”-ekben jelentett arányaival, *megközelítjük a valós helyzetet.*

(1) *A fenti mutatók a „Hűtőfolyadék leadási jegyzék”-ek adataiból származnak, emiatt nem fedik az ötéves terv naptári időszakát.*

E módszer alkalmazásával a következő statisztikai mutatók birtokába jutunk:

Év	Veszteségek			
	Norma szerint	Műszaki hibából eredő	Egyéb	Összesen
1976	15,0	12,3	0,5	27,8
1977	14,2	14,5	1,1	29,8
1978	15,7	17,4	0,5	33,6
1979	16,9	17,0	0,3	34,2
1980	13,5	13,0	0,2	26,7
Átlag:	15,1	14,8	0,5	30,4

A veszteségek $\%$ -os értékeit az alábbi képlet segítségével határozzuk meg:

$$V = \frac{(K_1 + F) - (L + K_2)}{(K_1 + F) - K_2} \cdot 100(\%)$$

ahol:

V – a hűtőfolyadék veszteség $\%$ -ban;

K₁ – készlet január 1-én kg-ban;

F – felvételezett (ellátótól és egyéb helyről) kg-ban;

L – leadott (ellátónak és egyéb helyre) kg-ban;

K₂ – készlet december 31-én kg-ban.

A hűtőfolyadék veszteségek $\%$ -os mutatóinak a valóságos helyzetet tükröző megállapításánál, a ténylegesen üzemelő technikai eszközök egy hűtőfeltöltése

¹ A mutatók a „Hűtőfolyadék leadási jegyzék”-ek adataiból származnak, emiatt nem fedik az ötéves terv naptári időszakát.

mennyiségét kellene alapul venni, amely adatok végképp nem állnak rendelkezésre. Ez esetben a %₀-os veszteségek megállapítása a következő képlet szerint történhetne:

$$V = \frac{(f + u) - L_{\text{haszn.}}}{f} \cdot 100(\%)$$

ahol:

- f – a ténylegesen üzemelő technikai eszközök egy hűtőfeltöltése kg-ban;
- u – az év folyamán utánpótoló mennyiség kg-ban (természetes és műszaki hibából eredő veszteség után);
- $L_{\text{haszn.}}$ – az ellátónak leadott használt hűtőfolyadék kg-ban.

E módszer – alapadatok hiányából fakadó – kényszerű mellőzése miatt, az előző két elemzési metodika mellett kell megállapodnunk, amelyek – viszonylagos pontatlanságuk ellenére – tanulságos következtetések levonására adnak lehetőséget.

Mindkét módszerrel végrehajtott statisztikai számítás eredményadataiból megállapítható, hogy a norma szerinti és a műszaki hibából eredő veszteségek évenként és átlagban egymáshoz viszonyítva, megközelítően azonos szinten mozognak. Ebből, valamint a végrehajtott ellenőrzések eredményeiből arra következtethetünk, hogy a jelentett adatok bizonyos mértékig manipuláltak. A korábbi években meglehetősen *tág természetes veszteségi norma* (20⁰%) lehetővé tette a műszaki hibából és egyéb, a hűtőfolyadék felületi kezeléséből, raktári hiányokból és – mondjuk ki nyíltan – eltulajdonításokból eredő veszteségek jelentős részének természetes veszteségként való kiadásába helyezését.

Ezen manipulációknak gátat vetett a szolgáltatóknak elvtárs intézkedése, amely jelentősen csökkentette az elszámolható természetes veszteségi normát.

Feltevésünket támasztják alá a veszteségek alakulásának százalékos mutatói az 1981/82-es időszakban (az első módszerrel számítva), illetve az 1981. gazdálkodási évben (a második módszerrel számítva):

	Norma szerint	Műszaki hibából eredő	Egyéb	Összesen
1981–82	8,2	15,6	1,4	25,2
1981	9,4	17,9	1,6	28,9

Abból kiindulva, hogy az új, adalékolt hűtőfolyadéokra való áttérés időszakában a központ üzemanyag-raktárak készletében még volt bizonyos mennyiségű régi hűtőfolyadék is és azt kiadták felhasználásra, a természetes veszteségek normán felüli alakulását elfogadhatónak tekintettük.

Nem fogadható el azonban a műszaki hibából eredő veszteségként elszámolt mennyiségek abszolút értékben és százalékosan kimutatható emelkedése.

Nem tagadjuk, hogy az utóbbi időben öröndetes javulás tapasztalható az üzemanyaggal való takarékos gazdálkodás terén. Ez a folyamat azonban elsősorban a hajtóanyagokra irányul, ami persze természetes is, de nem foglalja magában, a megkívánt mértékben az egyéb üzemanyag-féleségek mind takarékosabb felhasználását. Így, ez ideig, hiányosságként jelentkezik a néphadsereg teljes

vertikumában, az egyik legnagyobb volumenű üzemanyag-féleség, a fagyálló hűtőfolyadék takarékos felhasználásának, az azzal való tényleges gazdálkodásnak az igénye.

A különböző elszámolások és beszámoló jelentések adatai, a végrehajtott szakellenőrzések tapasztalatai azt bizonyítják, hogy e terület belső tartalékainak feltárására további tennivalókat határoz meg a technikai és az üzemanyag-szolgálatok személyi állománya számára. Az üzemanyag-szolgálat felső vezetése az új, adalékolt hűtőfolyadék kialakításával és bevezetésével megette az első lépést és lehetőséget teremtett a veszteségek csökkentéséhez.

Amint az a bemutatott statisztikai adatokból egyértelműen megállapítható, a kívánt csökkenés a veszteségek össz volumenében nem következett be, helyette bizonyos mérvű arányeltolódás tapasztalható a műszaki hibából és egyéb veszteségek irányába. Ez a tény arra kell, hogy irányítsa a figyelmünket, hogy elsősorban ezen a téren kell előrehaladást elérnünk. Ezért a továbbiakban ezzel a kérdéssel kívánunk foglalkozni saját és munkatársaink tapasztalatai alapján ismertetve néhány olyan hibát és hiányosságot, amelyek megszüntetésével elérhető a veszteségi mutatók csökkentése.

Mindenek előtt alapos szemléletváltásra van szükség mind az üzemanyag-, mind a technikai szolgálatok végrehajtó tagozatában. Tudomásul kell venni, hogy a különböző technikai eszközök hűtőrendszerében, téli időszakban nem víz van, hanem hűtőfolyadék, ami érték és nem pótolható a falikútból. A technikai eszközök, *hűtőfolyadékkal való feltöltésük előtt és azzal való üzemeltetésük során, különleges kezelést igényelnek.*

Pl. a hűtőfolyadék, ha víz, vagy szénhidrogén-származék kerül bele, használhatatlanná válik, vagy – jobbik esetben – veszít fagyálló tulajdonságából.

Ezért a technikai eszközöket, a téli igénybevételre való felkészítés időszakában, gondosan elő kell készíteni. A legfontosabb tevékenység a hűtőrendszer lelkiismeretes átmosása és teljes víztelenítése, valamint minden alkatrészre kiterjedő átvizsgálása, a hibás elemek javítása, vagy cseréje, mindenféle folyás, csöpögés, szivárgás megszüntetése. *Hűtőfolyadékot csak gondosan víztelenített, hibátlan hűtőrendszerbe szabad feltölteni.*

A végrehajtott ellenőrzések tapasztalatai szerint a gondatlanság és lazaság már ennél a folyamatnál elkezdődik. Általánosítható jelenség, hogy a hűtőfolyadékkal való feltöltés után, megszaporodik a javítóműhelyekben, hűtőhibával jelentkező gépjármű-technikai eszközök száma. Ez azt mutatja, hogy hiányos volt, vagy egyáltalán nem történt meg az eszközök megfelelő felkészítése. Gyakori eset, hogy a javítóműhelyekbe bekerülő eszközökben levő hűtőfolyadék minőségi paraméterei, röviddel a feltöltés után, nem érik el a kívánt szintet. Ilyen esetben szinte bizonyosra vehető, hogy nem hajtották végre a hűtőrendszer teljes víztelenítését.

A fagyálló hűtőfolyadékkal feltöltött hűtőrendszer üzemeltetés közben is folyamatos ellenőrzést igényel. Csak így módon fedhetők fel a hűtőrendszer kisebb meghibásodásai, amelyek azonnali kijavításával elkerülhetők a nagyobb volumenű hűtőfolyadék veszteségek.

A gépjárművezetőket, munkagépkezelőket fel kell készíteni az igénybevétel közben bekövetkező meghibásodásokból eredő hűtőfolyadék veszteségek minimalisra való csökkentésére. Tudatosítani kell bennük, hogy a hűtőfolyadék szintjének csökkenése esetén, a veszteség vízzel való pótlása szigorúan tilos! Gondos-

kodni kell arról, hogy a gépjármű technikai eszközökön – különösen távolsági igénybevétel esetén – rendelkezésre álljanak olyan eszközök, amelyek lehetővé teszik a hűtőfolyadék – szükség esetén való – leengedését és ideiglenes tárolását. Ezzel lehetővé válik, hogy a hűtőrendszer meghibásodásakor, a vezető leengedje a maradék hűtőfolyadékot és – amennyiben azt a gépjármű-technikai eszköz állapota lehetővé teszi – a helyére vizet töltve, visszatérjen telephelyére.

A hűtőfolyadék veszteségek szempontjából az egyik „neuralgikus pont” a gépjármű javítóműhely. Mindenki által elfogadott szükségszerűség, hogy a javítóműhelyek bizonyos mennyiségű fagyállóval rendelkezzenek a javítások során felmerülő szükségletek biztosítására. Ezeknek a készleteknek azonban jól zárható helyiségben, a műhelyparancsnok anyagi és fegyelmi felelősségének oltalma alá helyezve kell lenniük.

A technikai eszközök javítása folyamán szükségessé válhat a hűtőfolyadék leengedése. Ezt a műveletet minden esetben úgy kell végrehajtani, hogy a leengedett anyag a javítás után visszatölthető legyen és e közben a lehető legkisebb veszteség keletkezzen. Ezért a műhelyekben mindig lennie kell olyan tiszta edényzetnek, amely megfelel erre a célra.

A hűtőrendszerekből leengedett, minőségileg nem megfelelő hűtőfolyadék *kiöntése*, amellet, hogy *ellentétes a környezetvédelmi előírásokkal*, továbbá figyelembe véve, hogy a központhadtáp üzemanyag-raktárak képesek-e beszállított anyagok regenerálására, nem megengedhető. Ezen anyagokat külön kell gyűjteni és átadni az üzemanyag-szolgáltatnak, mely köteles leadni az ellátóközpont üzemanyag-raktárnak.

A hűtőfolyadék-gazdálkodásban, annak takarékos felhasználásában nem lehet eléggé hangsúlyozni az üzemanyag-szolgáltatfőnök (vezető) felelősségét. Ott, ahol a szolgálat figyelemmel kíséri a veszteségek alakulását, szabályozza a kiadás módját, elszámoltatja a felhasználókat az átvett mennyiségekről és megfelelően alkalmazza az anyagi felelősség elvét, nem lehet gond.

Az egyik nagy mennyiséget felhasználó, pénzgazdálkodó katonai szervezetnél vizsgáltuk az 1981/82. téli időszak hűtőfolyadék veszteségeit. A vizsgálat eredményei igen elgondolkodtatóak. A természetes veszteségi mutatók 2,7⁰/₀-os értéke önmagában tekintve kiemelkedő lenne, az adatok komolyságát azonban kétségessé teszi a műszaki hibából eredően elszámolt veszteségek 45,1⁰/₀-os mutatója. E számok meggyőzően bizonyítják, hogy ennél az egységnél az üzemanyag és technikai szolgálatok nem állnak a helyzet magaslatán. A gyakori, esetenkénti 30–50 literes, hűtőfolyadék veszteségek okait, megelőzésük módját nem kutatták, azokat tényként elfogadva, kiadásba helyezték a veszteséget. Hanyag, nemtörődöm munkájukat tetézve, a katonai szervezet parancsnokának technikai helyettese és üzemanyag-szolgálat vezetője kijelentette, hogy „amikor az alakulatuk több millió forint értékű munkát végez, erre az elenyésző mennyiségre, illetve annak értékére nem képesek figyelni.”

Az esettel kapcsolatosan szükségesnek tartjuk megjegyezni, hogy az ilyen hozzáállásnak nincs helye a néphadsereg üzemanyag-szolgálatában és a magunk részéről mindent el fogunk követni, beleértve a fegyelmi és anyagi felelősségrevonás kezdeményezését is, e téves nézetek megváltoztatására!

Ellenőrzéseink tapasztalatai szerint több katonai szervezetnél, az üzemanyag-szolgálat a téli igénybevételre való felkészítés időszakában, egy tételben kiadja az alélységeknak a technikai eszköz állomány egy hűtő feltöltésével együtt, az

elszámolható természetes veszteségi norma (jelen esetben 5%) szerinti mennyiséget is. Ez a módszer eleve megkérdőjelezi a szolgálatvezető anyagi felelősség-érzetét. Álláspontunk szerint, a természetes veszteségi norma nem lehet valamiféle „kiutalási norma”, hanem a természetes veszteségek felső határa.

Minden katonai szervezet üzemanyag-szolgálat főnökének (vezetőjének), a téli igénybevételre való felkészítés időszakában, komoly és folyamatos ellenőrzési kötelezettsége van, amely kiterjed a technikai eszközök előkészítésére a hűtőfolyadékokkal való feltöltéshez, a hűtőrendszerek teljes víztelenítésére és magára a feltöltési folyamatra.

Az alegységek számára csak az egy hűtőfeltöltés adható ki. A természetes veszteségek pótlására szolgáló mennyiség raktári készletet kell képezzen és szükség szerint, a hajtóanyaggal való feltöltés időszakában, utántöltésre adható ki az egyedi gépjárműveknek.

Mint az előzőekben már említettük, felmerülhet annak szükségessége, hogy a javítóműhely adott mennyiségű hűtőfolyadékkal rendelkezzen, a javítás során történő utántöltések (feltöltések) végrehajtására. Ezt a mennyiséget a műhely parancsnokának kell átadni, aki azt zárt helyiségben köteles tárolni és a szükségleteknek megfelelően, adagolva kiadni.

A hűtőfolyadék-gazdálkodás egyik sarkalatos pontja az anyagmozgások számvitele. A nyilvántartásnak mindig a valós helyzetet kell tükröznie, a természetes és műszaki hibából eredő, valamint egyéb veszteségeket folyamatosan, hiteles okmányok alapján, kiadásba kell helyezni.

A természetes hűtőfolyadék veszteségek kiadásába helyezésének alapokmánya a menetlevél és havi üzemóra lap, azok nyomán pedig a „Feltöltési és kiadási kimutatás”.

A műszaki hibából eredő veszteségek pótlására, a javítóműhely számára kiadott hűtőfolyadék mennyiségekkel az alegység nyilvántartást meg kell terhelni. A műhelyparancsnokokat kötelezni kell arra, hogy a kiadott mennyiségekről anyagelosztót vezessenek, azt írással alá az átvevővel és a feltöltött mennyiséget jegyezzék fel a javítási munkaokmányra (menetlevél, munkalap stb.).

A katonai szervezet üzemanyag-szolgálat főnöke (vezetője), a teljes téli időszak folyamán, kísérelje figyelemmel az alegységének és javítóműhelyének kiadott hűtőfolyadék mennyiségi és minőségi meglétét, a veszteségek alakulását, a felhasználások jogosságát és okmányolását.

Befejezésül szólnunk kell a hűtőfolyadék-gazdálkodással kapcsolatos anyagi feyelemről, a jogtalan eltulajdonításokról, magyarán a *lopásokról* is.

A magángépjárművek számának gyors növekedésével, egyéb olyan anyagféleségek mellett, mint a hajtóanyag és motorolaj, a hűtőfolyadék is „kurrens” cikk lett. A statisztikánkban között „egyéb” veszteségek alapvetően e hiányokból és károkból tevődnek össze.

Ezek a veszteségek az elmúlt évek során, a „Hűtőfolyadék leadási jegyzék”-ek alapján az összes veszteségek %ában, az alábbi megoszlásban fordultak elő:

Téli időszak	HTK-ként előjegyzett	Leírási tanúsítvány alapján leírt	Elintézetlen	Összesen
1976-77	0,1	0,3	1,3	1,7
1977-78	0,5	0,2	2,8	3,5
1978-79	0,4	0,4	0,6	1,4

Téli időszak	HTK-ként előjegyzett	Leírási tanúsítvány alapján leírt	Elírtézetlen	Összesen
1979-80	0,1	0,2	0,3	0,6
1980-81	1,0	0,1	0,1	1,2
1981-82	2,5	0,4	2,6	5,5

Az adatok vizsgálatakor kitűnik, hogy a hiányokból és károkból eredő veszteségek az elmúlt három év során folyamatosan emelkednek. Ebből arra kell következtetnünk, hogy nőtt a felderített lopások száma, ami nem feltétlenül azt jelenti, hogy a valóságos tettes viseli a következményt is.

Ugyanakkor, a műszaki hibából eredő veszteségek jelentett mennyiségeinek hirtelen emelkedése arra enged következtetni, hogy sok a még felderítetlen lopás, amelyek során eltulajdonított anyagmennyiségek – tettes hiányában – ide kerültek besorolásra.

A társadalmi tulajdon védelme minden állampolgár kötelessége. Ezt a kötelezettséget különösen szem előtt kell tartaniuk az anyagi szolgálatban dolgozóknak. Ezen a téren a fő hangsúlyt a megelőzésre kell helyezni. A számviteli fegyelem maximális betartásával, a felhasználások jogosságának vizsgálatával, a készletek folyamatos ellenőrzésével, a felderített káresetek minden részletre kiterjedő kivizsgálásával és az érvényes szabályozók szerinti, szigorú lezárásával megelőzhetők ezek a cselekmények.

Az eddig elmondottak konklúziójául megállapíthatjuk, hogy a hűtőfolyadék-gazdálkodás, a veszteségek – lehetőség szerinti – csökkentése terén korántsem merítettük még ki a rejtett tartalékokat.

A fagyálló hűtőfolyadék habzástól anyaggal való adalékolása lehetővé teszi a természetes veszteségek minimálisra csökkenését. Ugyanakkor, ezzel párhuzamosan, az emberi tényezők javításával behatást gyakorolhatunk a műszaki hibából eredő és az egyéb veszteségek alakulására. Zárásként álljon itt az elmúlt néhány év hűtőfolyadék veszteségeinek forintértéke:

1976-77	10,2 millió forint
1977-78	12,3 millió forint
1978-79	12,9 millió forint
1979-80	10,4 millió forint
1980-81	9,2 millió forint
1981-82	8,0 millió forint

E számok megmutatják, hogy érdemes és kell takarékoskodnunk.

A hadtáp technikai eszközök javítási rendszerének korszerűsítési lehetőségei az ÁHSZ időszakában

Littomericzky János őrnagy

Napjainkban a haditechnikai eszközök magas fokú motorizációja, az automatizáció olyan minőségi változásokat idézett elő a harc, hadművellet megvívásában, amely gyökeresen megváltoztatta a harc, hadművellet biztosításának technikai követelményeit.

Ennek megfelelően a csapatok mindennapi tevékenységének hadtápbiztosítása is olyan technikai színvonalat igényel, amely összhangban van a haditechnikai eszközök fejlettségi szintjével.

A hadtáptechnika – mint új technikai ág – fejlődése egyre jobban közelíti napjaink színvonalát és egyre jobban igényli a technikai biztosítás személyi, tárgyi feltételeit. Megállapítható, hogy ezen a területen más ágazatok színvonalától el vagyunk maradva.

Megítélésem szerint a fentiek szükségessé teszik, hogy fokozottabb figyelmet fordítsunk a hadtáptechnikai eszközök technikai biztosítására, ezen belül is azok javítására.

Jelen cikk célja röviden összegzi a hadtáptechnikai eszközök javítása terén meglévő gondjainkat és néhány gondolatban felvetni a fejlesztés lehetőségeit.

A hadtáptechnikai eszközök javítási rendszerének jelenlegi helyzete

Mindenekelőtt úgy vélem, hogy az érdemi fejtegetés megkezdése előtt néhány fogalom tisztázása válik szükségessé.

Mint ismeretes a *haditechnikai eszközök* azoknak a technikai eszközöknek az összessége, amelyek a harc feladatokat megoldó csapatok tevékenységének végrehajtásához, biztosításához szükségesek. (Haditechnikai kislexikón). Ebből kiindulva *hadtáptechnikai eszközöknek* nevezhetjük azokat a technikai eszközöknek az összességet, amelyek a harc, hadművellet, a csapatok mindennapi tevékenységének hadtápbiztosítási feladatainak végrehajtásához szükségesek. Kialakításuk rendszerint közel azonos a termelésben használt, békés rendeltetésű eszközökével. A hadtápbiztosításban betöltött szerepük, rendeltetésük szerint megkülönböztethetünk közlekedési-, egészségügyi-, üzcmananyag-, élelmezési és ruházati technikai (szaktechnikai) eszközöket.

A *technikai biztosítás* a csapatok harckész állapotban tartását célzó rendszabályok és tevékenységek összessége, melyek biztosítják a csapatok előtt álló

feladatok sikeres megoldását. A technikai biztosítás a csapatok tevékenysége minden oldalú biztosításának egyik fajtája. Ebből kiindulva a *hadtáptechnikai biztosítás* a technikai biztosítás szerves része, amely magában foglalja hadtáptechnikai eszközök előírás szerinti igénybevételét, tárolását, technikai kiszolgálását, javítását, technikai ellenőrzését, vontatását (hátraszállítását), javítóanyaggal történő ellátását, valamint a személyi állomány szakkiképzését. Céljának tekintetjük a csapatok ellátását korszerű eszközökkel, azok állandó kifogástalan és alkalmazásra kész állapotban tartását, a meghibásodott eszközök gyors helyreállítását.

A *hadtáptechnikai eszközök javítása* a hadtáptechnikai biztosítás szerves része. A meghibásodott, üzemképtelen eszközökön végzett azon munkálatok összessége, amelynek feladata visszaállítani az üzemképességet, biztosítani a javításközi futási (üzemi) normák teljesíthetőségét. A javítás a meghibásodást követően, vagy előre tervezett időpontban végezhető. Ennek megfelelően megkülönböztetünk:

kis, vagy futó javítást. Általában karbantartó jellegű, olyan kisebb javítási munkák, amelyeket az eszközök használói, kezelői saját maguk – esetleg szakemberrel segítségével – végeznek;

középjavítás. Nagy terjedelmű javítási munkák, amelyeket kizárólag szakemberek tudnak elvégezni a javítás tárgyi feltételeinek biztosítása mellett;

nagyjavítás, vagy felújítás. A meghibásodott eszköz fődarabjainak újjal való kicserélése, esetleg – a gazdaságosságtól függően – az eszköz teljes felújítása, amelyet javítóműhelyek különböző szakemberei végeznek.

A kialakult javítási rendszerre jellemző, hogy tagozatonként, szaktechnikai eszközcsoportonként, a javítási fajta szerint változó. Ennek egyik oka, hogy a hadtápszolgálat szervezetszerű javítószervekkel, amely alkalmas a hadtáptechnikai eszközök átfogó javítására, alapvetően nem rendelkezik. Az MN egészségügyi, üzemanyag és élelmezési szolgálat kijelölt raktárainál jelenleg egy-egy kis létszámú és kapacitású javító osztály szervezetszerűen működik, azonban a szaktechnikai eszközök teljes nomenklatúráját javításilag átfogni nem képes.

1. Csapatoknál

A csapatoknál meglévő állománytáblás és normás hadtáptechnikai eszközök javítása egyrészt a csapatjavító műhelyekben, másrészt szerződéses alapon polgári javítóüzemnél valósul meg. A csapatjavító szerveknél alapvetően a komplex hadtáptechnikai eszközök alvázának javítása és a szakfelépítmény, valamint egyes – speciális szakjavítást nem igénylő – egyedi hadtáptechnikai eszközök kis javítása realizálódik. A polgári javítóüzemnél alapvetően azon hadtáptechnikai eszközök javítása valósul meg, amelyek speciális műszaki berendezésekkel vannak felszerelve és a csapatjavító szervek nincsenek felkészítve ezek javítására. A hadtáptechnikai eszközöket üzemeltető katonai szervezetek részére a javítások pénzügyi fedezete – a lehetőségek figyelembevételével – központilag biztosításra kerül.

2. A központi szerveknél, intézeteknél

A központi szerveknél, intézeteknél meglévő állománytáblás és normás, valamint központi készletű hadtáptechnikai eszközök javítása egyrészt az állományilletékes katonai szervezet, vagy az utalási rendnek megfelelően más katonai szervezet javítóműhelyében, másrészt szerződéses alapon polgári javítóüzemnél valósul meg.

A katonai szervezeten javítóműhelyében a csapatjavító szervekhez hasonló javításokkal lehet számolni, azonban a kapacitás szűkebb keresztmetszete miatt még nagyobb átfutási idővel. A javítások zöme a polgári javítóüzemeknél jelentkezik. A javítások pénzügyi fedezete itt is központilag kerül biztosításra.

A fentiekben vázolt javítási rendszernek két alapvető strukturális elemének tekintjük egyrészt az MN bázisú javító szervezetet, másrészt a népgazdasági bázisú javítóüzemeket. Javítás szempontjából az MN bázisú javítószervek – gépjárműtechnikai javítóműhelyek – az alváz vonatkozásában kis- és középjavításokra, a szakfelépítmény vonatkozásában zömmel kisjavításokra képesek, a polgári bázisú javítóüzemek – specializálódásuktól függően – a javítások mindhárom kategóriáját képesek átfogni.

Az MN bázisán végzett javítás a következő előnyökkel, illetve hátrányokkal rendelkezik.

Előnyök:

- az eszköz üzemképességét helyreállító kis-, illetve középjavítások az üzemeltető katonai szervezetenél végrehajtható;
- az alváz és szakfelépítmény javítása egyidejűleg egy helyen tervezhető és végrehajtható;
- a javítási költségeket nyereségi hányad nem terheli;
- a javítási átfutási idő túlzott szállítási, sorbaállási időtényezők nem, vagy csak kismértékben növelik;
- az üzemeltető, illetve javítószervek gyakorlati jártasságra tesznek szert a javítások tervezése, szervezése és végrehajtása terén.

Hátrányok:

- az eszközök üzemképességét helyreállító javításokat – különösen a speciális eszközökre – teljeskörűen átfogni nem képes;
- jól szervezett és kellő bázisháttérrel rendelkező javítóanyagellátást igényel;
- kellően képzett szakjavító állomány meglétét feltételezi;
- az üzemeltető és javítószervek között feszés együttműködést követel meg;
- a javítószervek munkájának megszervezésénél a hadtáptechnikai eszközök javítását egyes esetektől eltekintve csak másodlagos feladatként kezelik.

A népgazdasági bázison végzett javítás a következő előnyökkel, illetve hátrányokkal rendelkezik.

Előnyök:

- az eszközök üzemképességét helyreállító teljeskörű javításokat képes átfogni;
- a javítóanyag ellátás – a népgazdaságban nem honos, speciális import javítóanyagokat kivéve – külön feladatot nem igényel;
- a képzett szakjavító állomány gyakorlatilag biztosított;
- szerződések esetében a javítások szervezése különösebb együttműködést nem igényel és az eszközök javításának prioritása is biztosítható.

Hátrányok:

- az eszközök üzemképességét helyreállító javítások zömmel a polgári javítóüzemnél valósítható meg – eltekintve a TMK jellegű helyszíni kisjavításoktól;
- alapvetően csak a szakfelépítmény javítására képes;
- a javításokat szállítási és nyereséget biztosító költséghányadok terhelik;

- a javítási átfutási idő - a kiesett üzemnapok száma - viszonylag nagy;
- az üzemeltető szervek állománya az eszköz javításával összefüggő gyakorlati tapasztalatokra nem, vagy csak igen kis mértékben tehet szert.

A jelenlegi javítási rendszer felépítését, előnyeit és hátrányait tekintve megállapítható, hogy a hadtáptechnikai eszközök vonatkozásában mind az MN, mind a népgazdasági bázisú javítószervekre továbbra is egyaránt támaszkodni kell. A rendszer korszerűsítésének egyik lehetséges változatának tekintjük a javítások két bázison történő megosztásának célra vezetőbb kialakítását és a népgazdaságban nem honos speciális eszközök MN bázisú teljeskörű javítási feltételeinek megteremtését.

A hadtáptechnikai eszközök javítási rendszerének korszerűsítése

A hadtáptechnikai eszközök javítása a kis-, közép- és nagyjavítási feladatok megvalósítását teszi szükségessé. Nagyságrendjét tekintve ezek a feladatok ágazatonként - a rendszerben levő eszközök mennyiségétől és igénybevételi sajátosságaitól függően - eltérőek. Ennek megfelelően a javítási rendszer kialakítását sem lehet szigorúan vett keretek között meghatározni, csupán a távlati fejlesztés célkitűzéseit lehet körvonalazni olyan igénnyel, hogy a rendszer végső soron egységes elvek alapján közel azonosan funkcionáljon. A rendszer bázishatárát tekintve továbbra is alapvetően az MN bázisú csapatjavító szervekre és központi (ágazati) javítószervekre, valamint a polgári javítószervekre lehet támaszkodni. Kérdés, hogy a hadtáptechnikai eszközök javításában ezek milyen szerepet töltsenek be, illetve e téren milyen fejlesztési célkitűzéseket jelölünk meg.

A fentiek alapján a hadtáptechnikai eszközök javítási rendszerének korszerűsítési célkitűzéseit a *következőekben látom megjelölhetők*:

- az Egyesített Technikai Szolgálatok és javító szervek kísérleti rendszerének tapasztalatai alapján, összhangban az ATB rendszer kialakításával az eszközök kis- és szükség szerinti (fődarabcsérés) középjavitása az üzemeltető, illetve a javításilag utalt katonai szervezet egyesített javítószerveinél valósuljon meg;
- az egyesített javítószervek által javításilag át nem fogott eszközök javítása szerződéses alapon a népgazdasági bázisú javítószerveknél valósuljon meg;
- az egyesített javítószervek és a népgazdasági bázisú javítószervek által javításilag át nem fogott eszközök javítása az ágazati rendnek megfelelően létrehozott szervezetszerű központi javítószerveknél valósuljon meg.

A célkitűzések alapján a javítószervek javítási feladatait az alábbiak képeznék:

- egyesített javítószervek: kis- és fődarabcsérés középjavitás;
- népgazdasági javítószervek: közép- és nagyjavítás (felújítás); csereszabatos fődarabok felújítása;
- központi javítószervek: speciális, import eszközök közép- és nagyjavítása.

A fentiekben vázolt rendszer zavarmentes működése érdekében néhány olyan feltétel biztosítása szükséges, amelyet a korszerűsítés, fejlesztés során feltétlen figyelembe kell venni.

1. Az egyesített javítószervek feladatait tekintve

A jelenlegi helyzetmegítéléséből kiindulva úgy vélem, ez az a terület, ahol az előrelépés érdekében a legtöbb tennivalónk van. *Ezek közül a legfontosabbak:*

- az eszközök javításának tervezésével, szervezésével kapcsolatos együttműködési feladatok tisztázása és meghatározása az üzemeltető katonai szervezet hadtáp és technikai szolgálata között;

- az eszközök javítását leíró javítási technológiák (utasítás) biztosítása a javítószervek részére;

- az eszközök javításához az álló- és fogyóeszközök (speciális berendezések, javítóanyagok) egyszeri és folyamatos biztosítása;

- a javító állomány speciális igényeket kielégítő szakkiképzésének biztosítása (kiképzési programok);

- a javítási költségkeretek szükségletnek megfelelő átcsoportosítása;

- a javítások megtervezésével, megszervezésével és végrehajtásával kapcsolatos felelősségi rend meghatározása;

- a javítószervvel nem rendelkező katonai szervezeteknél levő eszközök javítási utalási rendszerének korszerűsítése.

2. A népgazdasági javítószervek feladatait tekintve

A jelenlegi rendszer elemeire építve az anyagnemfelelősi rendszernek megfelelően *előrelépést a következőkben látok:*

- tovább bővíteni a területi (körzeti) javítási szükségletekhez igazodó állami, szövetkezeti javítóbázis feltételeket a szakági lehetőségek figyelembevételével;

- a szerződések megkötésénél (megújításánál) érvényt szerezni az eszközök elsődleges javításának, az árcsökkenő lehetőségek rögzítésére;

- előnyben részesíteni azon javítószervezeteket, amelyek az üzemeltető katonai szervezeteknél is vállalják a javítások elvégzését;

- vizsgálni annak lehetőségét, hogy a javítószerveknek a néphadsereg állományába tartozó szerelők szakmai, gyakorlati kiképzésben részesüljenek szervezett keretek között.

3. A központi javítószervek feladatait tekintve

A rendszer jelenlegi és fejlesztés alatt álló szervezeti elemére támaszkodva *előrelépést jelentene:*

- a javítószervek működési rendjének (utasítás) végleges kialakítása;

- a korszerű javítási technológiák és a javítás személyi tárgyi feltételeinek minőségi biztosítása;

- a mozgó javítócsoporthoz működési, munkakörülményei feltételeinek további javítása;

- a speciális, import technikai eszközök üzemeltetőnél történő javításához a javítóanyag ellátás szervezettebb biztosítása;

- a speciális, import technikai eszközök kezelőinek, szerelőinek szakkiképzéséhez fokozottabb segítségnyújtás.

A rendszer korszerűsítési célkitűzéseinek megvalósításához szükséges (javasolt) feltételek biztosítása megítélésem szerint a következő szervekre hárul:

Anyagnemfelelős: A szaktechnikai eszközök (anyagok) rendszerbe (szervezetbe) állítása során *meghatározza:*

- a javításközi futási (üzemeltetési) normákat, a javítások során elvégzendő főbb feladatokat;

- a javítások tervezésének, szervezésének, végrehajtásának rendjét, felelőségét, szerveit, személyi és tárgyi feltételeit;

- a javítóanyag ellátás, javítási költségek biztosításának rendjét;
- a kezelő és javító állomány kiképzésének rendjét, módját.

Ennek érdekében:

- az eszköz javítási idő- és anyag normáit, a javítási technológiai leírást (javítási utasítás);
- az eszköz törzsokmányait (törzskönyv, törzslap stb.);
- az eszköz kezelő, javító állományának kiképzési tematikáját.

Ellátó központok, központi raktárak: A szaktechnikai eszközök (anyagok) rendszerben (szervezetben) tartása során *biztosítják:*

- a folyamatos és eseti javítóanyag ellátást, a javítási költségek elosztását, szükség szerinti átcsoportosítását;
- a területileg illetékes népgazdasági javító szervekkel való kapcsolattartást, a szerződésekben foglaltak érvényesülését;
- az eszközök javítását a központi javítószervnél;
- az eszközök kezelő, szerelő állományának szükség szerinti kiképzését;
- az eszköz közép- és nagyjavításának (felújításának) központi tervezéséhez szükséges adatok nyilvántartását az üzemben tartó jelentései alapján;
- az eszközök közép- és nagyjavításának tervezését, szervezését.

Seregest, magasabbegység parancsnokságok: A szaktechnikai eszközök (anyagok) üzemben tartása során az anyagnemfelelős (szakanyagfelelős) követelményei alapján *biztosítják:*

- a hadtáp és technikai szolgálatok közötti együttműködés megszervezését;
- az eszközök javítását a csapat és a kijelölt népgazdasági javítószerveknél;
- a javítóanyag és költség szükségletek (igények) megállapítását, elosztását az üzemeltető (javító) szervezetek között;
- az eszközök közép- és nagyjavításának központi tervezéséhez, szervezéséhez szükséges adatokat az anyagnemfelelős (szakanyagfelelős) részére;
- a kezelő és szakjavító állomány kiképzésének szervezetségét.

Egységek, önálló alegységek, intézetek: A szaktechnikai eszközök (anyagok) javítása érdekében *biztosítják:*

- a hadtáp és technikai szolgálat, valamint az ellátó alegységek és a javítószervek (MN és népgazdasági bázisok) közötti együttműködést;
- az eszközök tervekben, szerződésekben meghatározott javítását;
- a kezelő és szakjavító állomány kiképzését, valamint az előjáró által szervezett tanfolyamrendszerű kiképzésen történő megjelenését;
- a központilag tervezett javításokhoz szükséges adatszolgáltatást;
- a javítóanyag és költség szükségletek (igények) számvetését.

A fenti feladatok megvalósítása, az egységes szemlélet kialakítására való törekvés érdekében néhány, a rendszer működését biztosító olyan rendszabályok kialakítása és koordináció látszik szükségesnek, amely a különböző katonai szervezetek témára vonatkozó eredményes együttműködését lehetővé teszi. Ilyen célzatú kapcsolattartási területek a következők lehetnek:

Az MNHF-ség törzs részéről:

- az ATB rendszerben a hadtáptechnikai eszközök javításának *érdekképviselete;*

- az egységes technikai szolgálatok és javítószervek rendszerbe (szervezetbe) állítása során a hadtáptechnikai eszközök javítási szükségleteinek meghatározása, a javítások rendjének és feltételeinek tisztázása;
- az anyagmefelölési feladatkörök összehangolása, a javítási rendszer korszerűsítésének, egységesítésre való törekvés érvényrejuttatásának érdekében;
- a seregstest, magasabbegység hadtáptörzsek témára vonatkozó feladatainak tisztázása, meghatározása az ágazati érdekeknek megfelelően.

A hadtápszolgálat-főnökségek részéről:

- az érintett társ-minisztériumokkal (Ipari-, Közlekedési és Postaügyi, Egészségügyi stb.) a témával kapcsolatos-együtműködés, a javítási bázishatár fejlesztési igényeinek megadása;
- az érintett szakanyagfelelős szervekkel történő együtműködés az alváz és egyéb szakberendezések javítása érdekében;
- a seregstest, magasabbegység hadtáptörzsek szolgálatfőnökeinek szakirányítása a szaktechnikai eszközök javításának megszervezése érdekében.

A hadtáp ellátó központok részéről:

- a szaktechnikai eszközök javítási feltételeit biztosító népgazdasági javítószervek kijelölése, szerződéses (megállapodások) megkötése;
- információs rendszer működtetése az üzemeltető katonai szervezetek, a javítóanyag és költség biztosítása, valamint a központi javításokhoz szükséges adatszolgáltatás érdekében;
- a társ központi javítószervekkel való kapcsolatok biztosítása, a saját központi javítószerv működési rendjének meghatározása.

A csapatok, intézetek részéről:

- a hadtáp és technikai szolgálatok témára vonatkozó tevékenységének irányítása, az együtműködés biztosítása;
- az ellátó alegységek és javítószervek (MN és népgazdasági) javítással kapcsolatos tevékenységének egyeztetése, az együtműködés biztosítása.

Osszességében megállapítható, hogy a vázolt korszerűsítési javaslat és feltétel rendszer alapjai ágazatonként, szaktechnikai eszközönként eltérő sajátosságokkal megtalálhatók a javítási rendszerünkben és az úgynevezett együtműködési elvek alapján ilyen vagy olyan módon a megvalósítás folyamatában érvényre is jutnak. A javítási rendszer korszerűsítésének lényegét – leírtakon túlmenően – abban látom, hogy a „szívességi”, együtműködési alapon végzett javítások szerkezeti rendszerét célszerű megteremteni és működtetni. Ez mindenekeütt nagyobb határfokkal biztosítaná a hadtáp technikai eszközök hadrafoghatóságát, üzemképességét és ezen keresztül a hadtápbiztosítási feladatok eredményesebb megoldását.

A Magyar Néphadseregben a közelmúltban rendszeresített új harci és hadtáp technikai eszközök főbb hadtáp paramétereiről

Skrabán László alezredes

Az MN fejlesztési terveinek megfelelően az V. és VI. ötéves tervek során rendszerbe került főbb új harci és hadtáptechnikai eszközök hadtáp jellemzői együtt eddig nem kerültek összefoglalásra, így azok nem is állnak a csapat-hadtápok – a Hadtápbiztosítás-t olvasók – rendelkezésére.

E cikk keretében megkísérelt összefoglalóval – mintegy hézagpótlóként – szeretnék hozzájárulni az érintettek ismereti kiegészítéséhez, illetve felrússításához.

1. A BMP-1 barcjármőről

Alapvető rendeltetése, hogy fokozza a lövész alegységek mozgékonyágát, tűzerejét, védettségét mind hagyományos, mind tömegpusztító fegyverek alkalmazásának viszonyai között. Alkalmazásra kerül lövész és felderítő alegységeknél. Üzemanyaga: gázolaj;

– a feltöltése 462 liter, fogyasztása 100 km-enként szilárd talajon 80–90 liter, harcászati jellegű igénybevételén 130–140 liter. Feltöltési ideje 10–15 perc a három feltöltőnyíláson keresztül;

– kenőanyagaként a motor rendszerében, a sebességváltókban, a kihajtóművekben és támasztó görgőkben egyaránt MT-16P olajat használunk. A motor közepes olajfogyasztása 2,8 liter 100 kilométerenként. A többi kenendő helyre használható még szolidol a furatgörgőkbe, konsztalin a tengelykapcsoló kinyomócsapágába, Ciatin 208 a láncfeszítő szerkezetbe. A lengéscsillapítók olajfeltöltésére turbina és transzformátor olaj 50–50⁰/₀ keveréke van előírva;

– lőszer javadalmazása az ágyúhoz PG-15V és OG-15V, gránátból 40 db. Egyenkénti súlya 3,5–4,6 kg. 7,62 mm-es PKT. A párhuzamosított géppuskához 2000 db lőszer van hevederve. A 9M14M irányítható rakétából 4 db van járműbe málházva. A lövések fegyvereibe a normatívákban előírt mennyiséget málházzák. A rendszeresített lőszer bemálházásának ideje 9 perc.

A kezelőszemélyzet élelmiszer tartálékának elhelyezésére 1 db élelmiszeres láda, 1 db kenyértartózsák, valamint 1 db 5 literes vízestartály van rendszeresítve.

Az elsősegélynyújtás 1 db feltöltött mentődobozzal van biztosítva.

A jármű üzeme a kezelőszemélyzetre különösebb hatást nem gyakorol. A lövésszállománynál a zárt helyzetű ajtókkal való közlekedésnél az úgynevezett

„tengeri betegség” jelentkezik. Ezért hosszabb idejű meneteknél a deszant üléseket felső helyzetben kell alkalmazni. A fegyverek használatánál elszívóberendezés működtethető, amely a füstgázok eltávolítását szolgálja a belső térből.

Sugárvédettsége az állománynak a páncél elnyelő képességéből adódik, mely 1:4–5-höz.

A járműből a sérültek kiemelése az úgynevezett sebesültszállító hevederrel történik.

A zászlóalj segélyhely a járműbe való bejutáshoz külön el van látva ajtónyitó kulccsal.

2. T-72 közepes harckocsiról

Rendeltetése az ellenség élőerejének, könnyű és nehéz páncélozott fegyvereinek, föld, fa erődíjnek, páncélkupoláinak, műszaki zárainak pusztítása, megsemmisítése. Személyzete: 3 fő, 1 fő parancsnok, 1 fő harcjármű vezető, 1 fő irányzó.

A motor gázolajüzemű. 1 javadalmazása 1200 liter üzemanyagtartályba, 400 liter üzemanyagfordóba. Teljes feltöltéséhez szükséges idő töltősorról, 1 század 0,5 óra, 1 szakasz 0,2 óra. Fogyasztása közúton 370 liter/km, földúton, terepen 420 liter/km.

Egy javadalmazás lőszerkészlet 39 db, kommutatív 5 db, repesz 20 db, úrméret alatti 14 db. Egy javadalmazás tömege: 21982 kg ládával együtt (39 db láda 1 db D-566-ra málházva). Málházási idő: 15 perc. A harckocsiban bemálházva 39 db.

Élelem felszereléséhez 3 db vizesedény, 1 db személyi felszerelés + ételmisszerláda tartozik a harckocsi tornyában elhelyezve.

Égésügyi anyag: 1 db mentődoboz. A sebesültek kiemelése a bűvönnyílásokon keresztül történik, szükség szerint hevederrel. Atomvédelmi berendezéssel van ellátva, az áthatoló sugárzást tizedére csökkenti.

3. 2SZ1 – GVOZGYIKA – önjáró löveg

Rendeltetése az ellenséges atomeszközök megsemmisítése; harckocsik elleni harc, nyíltan vagy fedezékben levő ellenséges eszközök lefogása, megsemmisítése, könnyű fedezékek, drótakadályok és más tábori építmények rombolása, aknamezón átjárók nyitása.

A motor gázolajüzemű, rendelkezik 2x3 db üzemanyagtartállyal, melyek befogadóképessége 540 liter. Fogyasztása: 100 km-en 100–136 liter. Egy javadalmazása 540 liter gázolaj. Hűtőfolyadék 55 liter fagyálló, vagy víz. Lőszere: 5 db kommutatív 90 kg, 35 db RRO gránát 920 kg.

Élelem felszereléséhez 3 db 2 literes víztartály, 1 db kenyérzsák tartozik.

Egy harcjármű 1 ja. lőszere 10 db kommutatív (1 gránát 18 kg), 70 db repeszromboló gr. (1 gr. 21,73 kg). A harcjármű szállít: 0,5 ja-t (5 db kommutatív, 35 db repeszgránát). Úteg. lőszeres kocsi szállít: 0,5 ja-t (5 db kommutatív és 35 db repeszgr.)

Feltöltési idő – üzemanyaggal 16 perc, lőszerrel 8,10, 12 perc.

A kezelőállományra az üzemeltetés különösebb káros hatással nincs. A lövés-kor keletkező lőporgázokat a szűrő szellőztető-berendezés maximálisan elszívja. Menetközben a jó rugózás és a megfelelő kapaszkodási lehetőségek maximális védelmet nyújt a rázkódás ellen. A pc. fejevédő védi a kezelőket a fejsérüléstől.

A sebesülteket három helyen lehet kiemelni. Legbiztonságosabb a hátsó ajtó, amelyen mindennemű sérülést ki lehet emelni. Amennyiben itt nem lehetséges, úgy a pk-i. torony vagy a töltőnyíláson keresztül lehet a sérülteket kiemelni.

Tartozékai: 2 db 2–20 literes gázolajos kanna, 1 db 10 literes marmonkanna (fagyálló, illetve víz), 1 db 5 literes olajoskanna, 1 db mentőláda.

4. 9P133 – *Maljutka* – pct. harcjármű

Rendelgetése az ellenséges páncélozott szállítójárművek, harckocsik megsemmisítése, beton-, fa-, földerődök rombolása.

Személyzete: 2 fő (1 fő irányzó, harcjármű parancsnok, 1 fő harcjármű vezető).

Benzinüzemű, rendelkezik 2x140 literes tartállyal, feltöltve 500 km út megtételéhez elegendő. Motorba EMD-13 motorolajból 35 liter szükséges. Sebességváltó feltöltéséhez 10 liter EHM-15 hajtóműolaj kell. Hűtőrendszerébe 35 liter fagyálló, vagy 37 liter víz szükséges.

Egy javadalmazása 14 db 9M14P1 irányítható pct. rakéta. 6 db-ot a síneken, 8 db-ot (rakéta) pedig az alsó és oldalsó konzolokra lehet felrakni.

Egy javadalmazás üzemanyaga 270 liter benzin. Fogyasztása közúton 35–40 l/100 km, helyben üzemeltetéskor 8 liter. Feltöltéshez szükséges idő – üzemanyag: 7 perc, rakéták: 7 perc.

Tartozékai: 2 literes vízestartály (2 kezelő részére); 10 literes műanyagkanna hűtőfolyadékknak, 5 literes fémkanna motorolajnak, egységes mentődoboz.

Üzemeltetés közben a személyzetet káros hatás nem éri. Sugárvédettsége: 2,5 R. Sebesült kiemelése a két búvónyíláson keresztül történik.

5. SZTRELA-1, *légvédelmi rakéta*

Rendelgetése az ellenséges repülőgépek, helikopterek, léggömbök és világítóbombák megsemmisítése 30 és 3000 m magasság között. Közeledő és távolodó célok ellen egyaránt alkalmazható. A lérak ü. a gépesített lövészredek közvetlen alegysége. Képes állóhelyből, menetben és úszás közben rakétát indítani.

Kezelőállomány 3 fő. A rakéta indítását, indítás előtti kiszolgálását egy kezelő hajtja végre. Az indítósinen 4 db rakéta helyezhető el konténerben.

A harcjármű benzinüzemű, 2 db 140 literes üzemanyagtartállyal rendelkezik. Fogyasztása közúton 45 liter, földúton 60 liter, terepen 90–100 liter. A motorban 10 liter motorolaj van. A fagyállótartály 2x24 literes. Kiegészítő üzemanyagkészlettel nem rendelkezik.

Egy javadalmazás rakétamennyiség harcjárművenként 4 db. Úteg összesen 16 db. A szállító gépkocsin 20–20 db rakétát képes az úteg elszállítani.

Az atomvédelmi berendezés biztosítja a szennyezett terepen történő áthaladást. A sebesülteket a búvónyíláson lehet kiemelni.

6. R-142 *rádióállomás*

Rendelgetése kétoldalú, többcsatornás összeköttetés biztosítása az EPK, és törzse részére az előljáró, valamint az alárendelt rádióforgalmi rendszerekben, együttműködik a vadászrepülő erőkkel.

Az állomás fel van szerelve szűrőberendezéssel, mely biztosítja a vegyi és bakteriológiai fegyverek elleni védeltséget.

A gépkocsi benzinüzemű. Fogyasztása műúton: 24 liter/100 km. Üzemanyag-tartályai összesen: 210 liter.

Az állomás áramellátása: állóhelyben aggregátról történik, mely szintén benzinüzemű, 86 oktánszámú benzin és MDS motorolaj 1:25 arányú keveréke. Fogyasztása óránként 1 liter. Menet közben, valamint rövid megálláskor a gépkocsi áramellátása generátorról történik, melyet a gépkocsi motorja hajt meg. Egy órás üzemeltetés 22 km útnak felel meg, 5,3 liter üzemanyag felhasználásával. Az állomás fűtése olajkályhával történik, fogyasztása 1,2 liter/óra.

7. 1S291M2 – önjáró felderítő és rávezető állomás

Rendeltetése a légi célok felderítése, hovatartozásának megállapítása, követése, koordinátáinak meghatározása, lejuttatása az önjáró indítóállványokra, a rakéták indításának és rávezetésének végrehajtása.

Gázolajüzemű hathengeres harckocsimotorral van ellátva. Teljesítménye: 205,8 kW. Fogyasztása műúton 50–80 liter, földúton 120–130 liter.

Rendelkezik két darab üzemanyagtartállyal, mintegy 560 liter gázolajjal tölthető fel, ami elegendő 300 km megtételéhez és 2 órás gázturbina üzemeltetéséhez. Feltöltési ideje 5 perc.

A lokátorok működéséhez szükséges 220 V 400 Hz feszültséget három módon lehet előállítani: gázturbina hajtja meg a generátort, gázturbina fogyasztása 100 liter/üző. Harcjármű motor hajtja meg a generátort, ekkor a fogyasztás szintén 100 liter/üző. Ekkor viszont megnő a motorolajfogyasztás, 15–20 liter/üző. A motor élettartama nagymértékben lecsökken. Az állomás üzemeltethető külső tápforrásból is.

A harcjármű el van látva magasnyomású berendezéssel, mentőládával. A sebesültek kiemelése csak speciális kulcsokkal kívülről történhet.

8. P-40 felderítő rádiolokátor állomás

Rendeltetése a légi célok felderítése, a célok koordinátáinak meghatározása, a célok követése, a célok hovatartozásának megállapítása, a magasságmérő lokátor vezérlése, valamint a felderített célok koordinátáinak a továbbítása az EPK automatizált vezetési pontjára, a vadászirányítás végrehajtása.

Gázló leküzdésére képes. Hermetikusan lezárható, teljes védelmet nyújt a bakterológiai és vegyszennyezés esetén.

A feltankolt üzemanyag elegendő 200 km-es menet végrehajtására és 8 órás folyamatos üzemeltetésre. Ebből következik, hogy harctevékenység idején 1–2 alkalommal után kell tölteni. Az üteghez üzemanyag-szállító gépkocsi nincs rendszeresítve.

Élelmezési ellátása a harcállásponttól történik.

Üzem közben a személyi állomány és a közelben dolgozók sugárveszélynek vannak kitéve, az állomás 150 m-es körzetében napi 15 percen túli és 370 m-es körzetben napi 2 órán túli tartózkodás az egészségre ártalmas. Általános szabály, hogy kisugárzás alatt 250–300 m-en belül személyi állomány fedezéken kívül nem tartózkodhat.

Az állomásban dolgozók sugárvédettséget elektromos árnyékolású rendszer biztosítja, ez minimálisra csökkenti a sugárártalmat. A személyi állomány védőtállal van ellátva, és sugárártalmi pótlékot kap.

Sérülés esetén a sebesültek az indikátorkabin kinyitásával emelhető ki.

9. 2T7M – rakétaszállító és töltőgépkocsi

Rendeltetése a 3 db készre szerelt rakéta szállítása, töltése és időszakos tárolása.

Technológiai folyamatban konténer nélküli, rakéták emelése, átrakása, rakéták kiszállítása a harci ütegek, önjáró indítóállványok töltése, ürítése. Rendszeresítve a KUB lérak. üteghez 2 db, a technikai ütegnél szállítórajonként 1–1 db. Ennek alapján a KUB lérak. üteg az indítóállványokon egy (12 db) a töltőszállító gépkocsikon 0,5 javadalmazást képes szállítani. A technikai üteg szerelt rakétából szállító gépkocsin 5 db-ot, töltő és szállító gépkocsin 9 db-ot, vagyis 1,75 javadalmazást képes szállítani. Az e. összesen 3 jav. szállítására képes.

Személyzete 2 fő. Ebből 1 fő darukezelő, 1 fő gépkocsivezető. Telepitési ideje 3–4 perc. Töltési ideje 3 rakétával 10 perc. Menetsebessége műúton 50 km/ó., földúton 30 km/ó., terepen 10 km/ó. A daru teherbíró képessége: teljes gépkinyúlásnál (5 m) 610 kg, nyak kinyújtása nélkül (4 m) 730 kg.

A töltő-szállító gk. benzin üzemeltetésű. Rendelkezik 2 db 180 literes tartállyal. Fogyasztása 45 liter/100 km, 16 liter/üzó. Kenőanyaga: EM 16 motorolaj (8 liter), MG-10 hidraulikaolaj 80 liter.

Rendszeresítve van: 1 db egészségügyi láda, 1 db 5 literes olajoskanna, 1 db 20 literes benzineskanna, 1 db 5 literes fagyálló folyadékos kanna.

El van látva egyéni vegyvédelmi felszereléssel, DP-5B sugárszintmérő műszerrel; DK-4-63 mentesítő készlettel.

Sebesült kiemelése a kocsiból az ajtók feltörésével, vagy az ablakok kitörésével történik.

Ahhoz, hogy a kezelőállomány a rakéta rátörlésből, az ürítésből szintentartva legyen, heti 4–6 órai szintentartó foglalkozáson kell résztvenni, amely (4–6) 16 liter üzemanyag felhasználással jár és ez külső energiával nem pótolható.

10. A MIG-23MF és MIG-23UB típusú repülőgépek

A MIG-23 típusú repülőgép rendeltetése a légifölény biztosítása, a légitámadások elfogása, valamint a földi és vízfelszín feletti célok elleni harctevékenység, egyszerű és bonyolult meteorológiai viszonyok között, nappal és éjjel természetes és szervezett zavarás megléte mellett.

A tüzelőanyag típusa: T-1, TSZ-1, RT repülő petroléum.

GS-23 géppágyú egyszeri löszer javadalmazás 200 db löszerből áll.

Az első törzskeret között helyezkedik el az első tüzelőanyag tartály, amely fémépítésű és teljesen hermetikus.

A második törzskeret között helyezkedik el a szárny főtartó csomópont, amelybe csatlakozik a főfutó forgási csomópontja is, a 2-es számú tüzelőanyag-tartály.

A negyedik törzskeret között helyezkedik el a 3-as üzemanyag-tartály, valamint a hajtómű-ellenőrzési nyílásai, ugyanítt a hidraulika és a buszterrendszerek segédberendezései, itt található a központi tüzelőanyag feltöltő csomók, használat során a feltöltési idő 7–8 perc. (A felső töltőnyíláson keresztül történő feltöltés ideje 20 perc).

Az ötödik törzskeret között található a 4-es számú tüzelőanyag tartály (ez is ugyanúgy mint a többi fémépítésű és rekeszes), a függőleges vezérsík, pótvézérsík, fékernyő konténer, 4 db törzsféklap.

Fedélzeti mentőkészlet tartalma:

(Az ülés alatt a katapultálás során a repülőgép vezetővel együtt kerül kilövésre, majd leválasztható és önállóan érhet földet).

– 1 db gumicsónak patronnal, amely automatikusan tölt;

- rádió jelző berendezés 30 km-es hatósugárral;
- sebkötöző csomag;
- műanyag kulacs;
- élelmiszer:
 - teapor;
 - csokoládé;
 - 4 konzerv;
 - rágógumi, cukorka;
 - 2 kávészer tableta;
 - keverőkanál;
 - kekszkenyér;
- cigaretta;
- gyufa;
- szalagfűrés;
- konzervnyitó;
- WC papír;
- jelzőlőszer és kilövő cső.

1. *Eü. kötöző gépkocsi*

Rendeltetése a berendezésekkel és a felszereléssel biztosítani az első orvosi elsősegélynyújtás alapvető anyagi (műszeres) feltételeit tábori körülmények között.

Az eszköz alapvetően ezredsegegyhelyeken van rendszeresítve. A kötöző gépkocsi személyzete: 1 fő orvos, 1 fő gépkocsivezető és 2 fő egészségügyi katona.

A berendezés egy Csepel D-344 típusú gépkocsi alvázra szerelt egységes, zárt felépítményben kerül elhelyezésre.

A kötöző gépkocsi a következő felszereléssel rendelkezik: zárt szekrényrendszer, állítható kötözőasztal, műszerasztal, oxigénpalack és belélegeztető készülék, töltő aggregát, oldalszekrény és bútorzat, hálózat csatlakozórendszer, víz- és vízmelegítő rendszer, sátorrész.

A gépkocsi maximális sebessége 80 km/h. Üzemanyagfogyasztása 26 liter/100 km. A vízmelegítő óránként 0,5–0,6 liter, a levegőmelegítő 1,4 liter gázolajat fogyaszt.

12. *5000 literes üzemanyagszállító pótkocsi*

Rendeltetése üzemanyagszállítás. A jármű jellege: kéttengelyes pótkocsi 5000 liter hasznos ürtartalommal. A tartálytest oldalára szerelt kannatárolókban 20 db 20 literes üzemanyagkanna helyezhető el.

Össz tömege: 3225 kg. Terhelhetőség tartályban: 4250 kg. Megengedett össz gördülő tömege: 7825 kg. Max. vontatási sebesség országúton 60 km/h, terepen 15 km/h.

Vontatható; egyvezetékes, negatív vezérlésű pótkocsi fékvezérszeleppel ellátott gépkocsival.

Tartályos felépítmény: körkeresztmetszetű, peremezett edényfenekkel: behesztett hullámterő lemezek (3 részre osztják, bűvönnyílással ellátva) gáz- és terjeszkedési teret 220 liter térfogatú dóm biztosítja, a tartálytest 4, fenékrészek 5 mm-es acéllemezből készültek, légző, befúvó szeleppel ellátva, mérőléc, zárható fedéllel, 45 liter/perc teljesítményű kéziszivattyúval van ellátva.

13. *AC-5-375 üzemanyagtöltő gépkocsi:*

Rendeltetése hajtóanyagszállítás, tárolás, átfajtás, lefejtés, járművek feltöltése tábori körülmények között.

Főbb jellemzői: alapjármű URAL-375 típusú motor: 4 ütemű, 8 hengeres, vízűtéses Otto-motor. Fogyasztása 59 liter/100 km (ESZ-92). Max. sebessége műúton: 75 km/h, terepen 40 km/h. Hajtóanyagtartálya 300+60 literes, 5+1 sebességű, szinkronizált (2-5-ig) szervókormányzat. Tömege 8660 kg, feltöltve 12970 kg. A tartály térfogata – teljes: 5550 liter, üzemi 5000 liter.

Tartálya alumíniumlemezről készült, hegesztéssel. Oldala 4, ajtaja, teteje 6 mm vastag. A tartályban merevítőbordák vannak behegesztve, helyettesítve a hullámtörőt. A tartály elliptikus alakú.

Az SZVN-80-as szivattyú rendszere: egylépcsős örvényszivattyú önfelszívó fokozattal. Tömege 30 kg. Üzemi fordulata 1450 ford/perc. Szállított mennyiség: (4,5 m szívómagasságból 300 liter/perc); kiadáskor (2 tömlő) 350 liter/perc.

Dömfedél: egyesített légző- és lefúvószelep, szabad beöntő, mérőnyílás.

Munkafázis: 5 szelep szívás (tartálytöltés); 1., 3. szelep kiadás (szűrőn); 1., 3. szelep kiadás (nyomócsonk); 1. szelep átelemelés külsőből külső tartályba, 2., 3. szelep üzemanyag keverése a tartályba; 2., 4. szelep tömlők kiürítése; 1., 5. szelep tartály töltése külső szivattyúval; 1., 2. szelep ürítés szabadesséssel nyomócsonkon, 3. szelep kiadás külső szivattyúval, 3. szelep ürítés szabadesséssel szívócsonkon.

14. *KRTB-1 típusú konténerbe épített repülő-üzemanyag töltőberendezés*

Rendeltesse a repülőgép nyomás alatti töltése szűrt, víztelenített és mért hajtóanyaggal, vagy szűrő, víztelenítő, töltőállomásonként alkalmazva, re. üza. töltőgépkocsik feltöltése.

Saját szivattyúval nem rendelkezik, ezért szükséges megfelelő motoros vagy elektromos szivattyú közbeiktatása.

Fő részei: KGST UUK-5,0 típusú konténer, FWA-500 típusú vízválasztó-szűrő, Z-350 típusú töltőkút; 2561 A-8 típusú töltőfej.

A KRTB-1 350-500 liter/perc feltöltési teljesítménnyel rendelkezik, 5-8 mikrométer szűrési finomság és 30 cm³/m³ vízkiválasztás mellett. A szűrőelemek elhasználódása a szerelt differenciál manométereken ellenőrizhető.

15. *A TZ-500 típusú repülő üzemanyagtöltő gépkocsik*

1972-ben lettek rendszerbe állítva. A MIG-23 repülőgépek feltöltésére, csak átalakítás után volt alkalmazható, melyet nagyobb részben csapaterővel végeztek el.

Rendeltesse: re. eszközök, zártugarú nyomás alatti rendszerben vagy szabad beömlés útján végrehajtott üza. feltöltése (szilárd burkolatú és hadművelleti repülőtereken), repülőgép tartályainak leszívása.

Fő részei: MAZ-500 típusú alapjárműre szerelt 7800 literes tartály és felépítmény; a felépítmény hátsó részében szerelt kgs. berendezés, mely magába foglalja a szivattyút, szűrőt, átfolyásmérőt és a feltöltést biztosító szerelvényeket.

A tö. gk. 500 liter/perc max. töltési sebességgel és 5-8 mikrométeres szűrési finomsággal rendelkezik. Az átalakítás előtti szűrési finomsága 15-20 mikrométer volt.

16. *A TZA-7.5-500A típusú rep. üza. töltőgépkocsi a legmodernebb töltőeszköz*

Teljesítmény adatai lényegesen felülmúlják az előbb bemutatott töltőeszközét.

Rendeltesse megegyezik a TZ-500 típusú re. üzak töltőgépkocsival és fő részei is hasonlóak. Különbségek a két eszköz teljesítmény-adatáiban jelentkeznek.

és az elvégezhető műveletek száma bővül a DK-2 típusú beépített mentesítő-eszközzel, amely képes a töltőgépkocsi és a repülőgép mentesítésének végrehajtására.

A töltőgépkocsi 1 db RT-40 töltőfejen keresztül 600 liter, 2 RP-40, vagy 1 db 2561-A-8 típusú töltőfejen keresztül 750 liter/perc, 5-8 mikrométer szűrési finomságú hajtóanyag feltöltésére képes. Ezzel az eszközzel a MIG-23 típusú re.-gép teljes feltöltését – a függesztett póttartályok mennyiségétől függően 8-10 perc alatt hajtják végre.

Növeli az eszközök felhasználhatóságának mértékét a beépített 3 csatornás URH-rádió, melyekkel a terepviszonyoktól függően 5-16 km távolságra megbízható 2 vagy többoldalú híradás biztosítható. Különösen fontos ez az RP zónákban végrehajtott tevékenységeknél.

17. TBA-75 repülőgéptöltő berendezés

Repülő üzemanyag-feltöltőrendszer rendeltetése: repülőgépek és repülő üzemanyag-töltő gépkocsi zárt rendszerű feltöltése, szűrt, víztelenített és mért hajtóanyaggal, állandó vagy tábori elhelyezésben.

Üzemeltethető két változatban: a) állandó repülőtereken a CZT rendszer helyett; b) tábori repülőtereken PMTA-150 típusú tábori üzemanyag csővezeték készlet felhasználásával, földalatti acél és föld feletti hajlékonyfalú tartályokból aggregát üzem módban.

A kiadott anyag pontos mérését biztosítja a Z-350 típusú töltőkút, 350 liter/perc minimális töltési sebességgel.

Rakodásgépesítés, konténerizáció és korszerű csomagolás kiterjesztésének néhány elvi és gyakorlati kérdése

Magyar János mk. főbadnagy

Ma már a Magyar Néphadsereg rendelkezik az „anyagmozgatás” korszerű eszközeivel, segédeszközeivel: így a különböző típusú rakodógépekkel, konténerekkel, konténer rakodó-szállító eszközökkel, rakodólappal, variálható állványrendszerekkel a raktárakban stb. Ez az eszközrendszer számos új lehetőséget jelent, de ugyanakkor a hatékony üzemeltetés eddig ismeretlen problémákat is felvet, elsősorban a rakodás-gépesítés, a konténerizáció és a csomagolás tevékenység-rendszerében. A cikk a témával kapcsolatos fogalmak tisztázása mellett a rakodás-gépesítés és egységtrakományképzés rendszere jelenlegi helyzetének megítélésével, a jelentkező gondok alapvető okainak elemzésével, az előrelépés érdekében végrehajtandó feladatok megjelölésével kíván foglalkozni.

I. Rakodásgépesítés, egységtrakományképzés, konténerizáció, korszerű csomagolás, definíciók

E fejezet megírását feltétlenül indokoltnak tartom, egyszerűen abból az okból, hogy csak „közös nyelven” lehetséges a szakmai kommunikáció. Vagyis egyértelműen definiálnunk kell, mit értünk a fent említett fogalmakon. Célszerűen az Anyagmozgatási és Csomagolási Intézet, valamint a Budapesti Műszaki Egyetem által kialakított, általánosan használt definíciókat célszerű használnunk elsősorban a saját fogalmaink megalkotásában, illetve az adaptálásban.

1. Rakodásgépesítés

A rakodásgépesítés fogalmának tisztázása érdekében néhány „elemet” vizsgálnunk kell. Mit értünk a rakodógép fogalmán: (EME)

1.1. Rakodógépeknek az olyan helyváltoztató, különleges kialakítású anyagmozgató gépeket (!) nevezik, amelyeket különféle anyagok rakodásainak gépesítésére használnak fel. (Ide sorolandók pl. a különféle emelővillás targoncák.)

1.2. Rakodásgépesítés azoknak a tevékenységeknek az összefoglaló elnevezése, melyeknek célja a gépi rakodás korszerűsítése különféle rakodógépek alkalmazásával.

Mivel a gépi rakodás megvalósítása rakodógépek alkalmazásával lehetséges, a rakodógépek viszont (1.1. alapján) különleges kialakítású helyzetváltoztató gépek, így gyakorlatilag a gépi rakodás a gépi anyagmozgatás részének te-

kinthető. Vagyis az anyagmozgatás gépesítésének folyamatrendszerében a rakodásgépesítés mint részrendszer jelentkezik.

A fenti megállapítás ellenére azonban kijelenthetjük, helyesen használjuk az MN-ben a „rakodásgépesítés” fogalmát. Ugyanis a szállítási lánc fogalmának korszerű értelmezése szerint a szállítási lánc: RST műveletek (R = rakodás; S = szállítás, T = tárolás), egymással és a helyváltoztatás tárgyával – a számuk, a soronkövetkezésük, a szervezethezük és a végrehajtásukhoz szükséges műszaki eszközök szempontjából – összhangba hozott sorozata, amellyel egy meghatározott (a szállítási lánc tartama alatt sem mennyiségi, sem minőségi szempontból nem változó) különféle anyagot a kiindulási (előállító) üzemből a fogadó (felhasználó) katonai szervhez lehet juttatni.

Az anyagmozgatást (mint a termelési-üzemi folyamatrendszerek részrendszerét) belső anyagmozgatási folyamatokra, illetve az ún. külső szállítási tevékenységrendszerre bontjuk. Nyilvánvaló a rakodásgépesítés a külső szállítási tevékenység eleme (szállítási lánc, RST!) vagyis (néhány kivételtől eltekintve) az MN-ben helyesen rakodásgépesítési tevékenységről beszélhetünk, az eddig gyakran használt anyagmozgatás gépesítése, illetve gépi anyagmozgatás fogalmának használata helyett. (Természetesen meg kell említeni, hogy a szállítójárművek megrakása, üritése, stb.), vagyis az R elem közgazdasági szempontból az újratermelési folyamat „forgalmi szférájához” tartozik ugyan, azonban a gyakorlatban gyakran e tevékenységet is általában a belső anyagmozgatás körébe utalják.)

2. Konténerizáció

Azoknak a tevékenységeknek összefoglaló elnevezése, amelyeknek célja az áruszállítás korszerűsítése a szállítótartályok különféle változatainak felhasználásával.

A konténeres szállítás ez idő szerint az egységgrakományképzés legkorszerűbb módszere. Vagyis a konténerizáció egyik gyakorlatban megvalósított eleme az egységgrakományképzés folyamatrendszerének!

Egységgrakomány: általában egyforma, kisebb terjedelmű áruk nagyobb mozgatási, tárolási és szállítási egységekké való összefogása, rendszerint valamilyen segédeszközzel (rakodólap, konténer, szállítóláda stb.).

A konténeres szállítás fő elemei a következők:

- a konténerek;
- a konténereket a rakodóhelyeken szállító és rakodógépek;
- konténerszállító járművek;
- a konténerizáció szervezeti formái, szabályai (fuvarjog, díjszabás, biztosítás stb.).

3. Korszerű csomagolás

A különböző anyagfélésegeknek (termékek, eszközök, stb.) a csomagolással szemben támasztott igényei rendkívül összetett követelményrendszer alapján meghatározható meg. (Néhány tényező ezek közül: halmazállapot, nedvszívó képesség, szilárdság, hőmérsékleti tartomány, vegyi aktivitás, – MN-ben pl. különféle komplettek, vagy lőszerek különleges igényei).

Csomagolás: az a munkafolyamat, amelynek során a terméket olyan burkolatba helyezik, amely biztosítja a mennyiségi és minőségi védelmet, kielégíti a „forgalmazás” kívánalmait.

A csomagolás, a csomagolt árufeleségek kisebb egységekbe való összefogása, az egységirakományképzés elemének, megelőző folyamatának tekintendő!

Korszerű a csomagolási tevékenység akkor (saját szempontok alapján), ha a csomagolási folyamat során kielégülnek az egységirakományképzésnek a csomagolással szemben támasztott követelményei is (pl. megfelelő erősségű és minőségű csomagolási mód az egymásra rakhatóság megvalósíthatósága miatt stb.).

Jelen cikkben és általában az MN-ben nem célszerű a csomagolás feladatkörét az egységirakományképzés folyamatrendszerében külön tárgyalni. Az MN a csomagolással kapcsolatos kérdésekben mint igénymegfogalmazó jelentkezhet (jelentkezik). A továbbiakban célszerűen a korszerű *egységirakományképzés fogalom körébe értjük a csomagolással és konténerizációval kapcsolatos tevékenységünket!*

11. Egységirakományképzés, rakodásgépesítés a Magyar Néphadseregben

A 10/1980. (HK 8.) számú miniszteri utasítás 3. §-a kimondja: „A néphadseregben folyó raktárgazdálkodási és anyagmozgatási tevékenységet – az MN vezérkari főnökének követelményei alapján – legfelső szinten az MN hadtápfőnöke irányítja”... „Az MN közlekedési szolgálat főnök irányítja az anyagmozgató rakodógépek, konténerek és más egységirakományképző eszközök, segédeszközök vonatkozásában az anyagnemfelelősi hatáskörbe tartozó feladatokat, továbbá a rakodásgépesítéssel, valamint a konténeres szállítási rendszer kialakításával kapcsolatos feladatokat”.

A közlekedési szolgálatra hárul tehát a Magyar Néphadsereg rakodásgépesítéssel, egységirakományképző eszközökkel (továbbiakban: eszközökkel) kapcsolatos feladatainak végrehajtása. Ennek megfelelően a közlekedési szaktechnikai eszközök közé soroljuk a rakodógépeket és egységirakományképző eszközöket is (beleértve a különféle ún. rakodási segédeszközöket).

Alapvetően az MN rakodásgépesítési és egységirakományképzési tevékenységének *három fő működési területe van:*

1. Az eszközökkel való ellátás rendszere (rendszeresítés, használatbavétel).
2. Az eszközök üzemeltetése.
3. Az eszközök karbantartási-javítási rendje¹

1. Az eszközökkel való ellátás

Az V. ötéves terv időszakában az eszközök rendszeresítése, valamint a normás eszközök használatbavétele megtörtént.

Nem szándékozom a cikk keretében az ellátás, a rendszeresítés, a használatbavétel okmányolási rendjét elemezni.

Azonban meg kell említenem, hogy az eszközökkel való ellátás –, a kialakított „normák”, elsősorban tapasztalati értékek, becsléssel kialakított szempontok alapján történt, illetve történik. Ennek eredményeképpen vannak olyan katonai szervezetek, ahol az ellátás fedezi a szükségletet, de van ahol kapacitás hiány, illetve felesleg (pl. kihasználatlan géporák) jelentkezik.

¹ Az eszközök karbantartási-javítási rendje egyértelműen az eszközök üzemben tartásának részét képezi. A szétválasztást szándékosan követtem el a javításban jelentkező problémákra-tartaléokra való koncentráció miatt.

A valós szükségletek pontos felmérésére a *tárolási-rakodási technológiák*, objektumon belül és kívül – azok különböző építészeti jellege miatt – megfelelően sok tényezőt kell a tárolási-rakodási technológiák kialakításakor figyelembe venni. Megfelelő módszerekkel azonban ki lehet alakítani azokat a normákat, amelyek tartalmazzák az objektumra jellemző sajátos igényeket. A tárolási-rakodási technológiák szerves részét képezik az ún. géphasználati tervnek (más megnevezése is lehet). Az ún. *gépkihasználati* terv napos bontásban órára-percre megmondja („időterv”), milyen műveletet hol, meddig kell elvégezni (megfelelő kialakításával). Az ún. gépkihasználati tervek határozzák meg az alkalmazandó eszközök pontos „darabszámát”. A „milyenséget” (vagyis a típust) a tárolási-rakodási technológia adja. Természetesen a kialakított (kialakítandó) tárolási-rakodási technológiákban alkalmazott normák egyben az alkalmazás ún. költségoptimumát kell adják (figyelembe véve a korlátozó tényezőket). Ha ez így van, akkor az alkalmazott rakodógép típus, egységakományképző eszköz az igényelt teljesítményt a lehető legkisebb ráfordítással biztosítja.

Azoknál a katonai szervezeteknél, ahol becsléssel megállapított darabszámú és típusú rakodógép és egységakományképző eszköz került alkalmazásra, ott a tárolási-rakodási technológiák kialakítása után a típusra és darabszámra adódó kívánatos korrekciókat végre lehet utólag hajtani.

2. Az eszközök üzemeltetése

Jelenleg a rakodógépek és egységakományképző eszközök üzemeltetése, használata a helyi „szokásoknak” megfelelően kialakult rakodási, szállítási tevékenység szerint történik (kivétel az MN 4. VERA). Természetesen ez az üzemeltetési mód alapvetően két szélső helyzetet hoz létre: vagy kihasználatlanok a rendelkezésre álló rakodógépek, vagy időben hirtelen túlterhelés jelentkezik. Nem szükséges bizonyítani, hogy mindkét állapot végeredményben jelentős költségnövekedést (ráfordítást) okoz.

Az egyenletes, jó hatásfokú rakodógép üzemeltetést, a katonai szervezet által kialakított tárolási-rakodási technológia gépterve (vagy gépkihasználati terv) adja.

A Magyar Néphadsereg tároló kapacitásának kedvezőtlen építészeti adottságai (nyílászárók, padlók, közlekedési utak, stb.) negatív hatásal vannak az üzemeltetés körülményeire. Nem egy szervezetnél az alkalmazott rakodógép a jármű platójáról a raktárobjektum bejárata elé teszi le a rakományt (vagy nem fér be a nyílászárón, vagy a padlóterhelés nem megfelelő, stb.), innen tovább kézi erővel történik a „betárolás”. Döntő elem, hogy az objektum építészeti elemei összhangba kerüljenek a kialakítandó tárolási-rakodási technológiákkal.

Ma, néhány kivételtől eltekintve, egyetlen katonai szervezet sem vizsgálja a rakodógépek és egységakományképző eszközök üzemeltetése során a megtérülési időket. Hangsúlyozva azt, hogy az MN-ben a költségtényezőkön kívül döntő lehet a harcckészültségi időtényező, vagy az élőmunka felszabeditás is. Ebben az esetben a ráfordításoknak, azok megtérülésének optimumához kell közelíteni.

A Magyar Néphadseregben alkalmazott egységakományképző eszközöket alapvetően *három csoportba oszthatjuk*:

- különféle rakodólapok (kiegészítő elemek);
- hajlékonyfalú eszközök;
- különféle szállító tartályok (konténercek).

Funkciójukat tekintve két fő területen kerülnek felhasználásra: egyrészt statikus elemenként használjuk őket raktárak berendezéséhez (raklap + magasító a tárolótér korszerűsítési programokban), illetve tárolóelemként az eredeti funkciónak megfelelően. Azt, hogy statikus elemként használjuk az egységakománypépző eszközöket (időtényező), azt mindenkor a harcászultségi követelmények, illetve a költségelemek döntsek el.

A cikk keretében nem szükséges az egységakománypépző eszközök előnyös tulajdonságainak ismertetése. Az alkalmazás szinte végtelen variációs lehetőségei hatalmas tartalékokat (költségelem) jelentenek.

A már megvalósított konténeres terítő-gyűjtő járatok teljes kiterjesztésére kell törekedni. A kiterjesztés lehetőségeit meg kell vizsgálni (csetleg külön terv szerint) az MN területi és tagozati ellátási rendszerére minden, anyagféleségre vonatkozóan. Ez esetleg utalási módosítást is szükségessé tehet.

3. Az eszközök karbantartási-javítási igénye

a) Az MN-ben alkalmazott rakodógépek karbantartási-javítási helyzete

A rakodógépek technikai felülvizsgálatát, a javítási tevékenységet jelenleg központi tervezéssel az MN KSZFI irányítja és végezteti a polgári javító bázisokon az „AGROSZOLG” országos területi javítási rendszerében.

A kialakított normák, amelyek a tervszerű megelőző karbantartást, javítást kívánják szolgálni, részben hecslés, részben gyári adatok alapján kerültek meghatározásra. Természetesen ennek következtében a becsléssel megállapított normák sokszor nincsenek összhangban a kialakított tárolási-rakodási tevékenységgel. A rövidebb ciklusú normák legalább olyan kedvezőtlenek (magas ráfordítás), mint a túltervezettek.

Amennyiben a javítási normákra nem áll rendelkezésre gyári adat (gyakorlatilag ez a jellemző), úgy a tapasztalatok és a kialakított tárolási-rakodási technológiák alapján kell a javítási normákat közelíteni a reális igényekhez.

Jelenleg a rakodógépek javítását a csapatoknál a kisjavítások szintjéig a csapatjavítóbázisokon végzik, illetve aból az egyesített javító szervezetek működnek, ott ezek a szervezetek javítanak. A közép és nagyjavításokat jelenleg polgári bázison, pontosabban az ARROSZOLG; – a KÖZGÉP; valamint az ürömi bázisokon végzik.

A polgári javító bázisokon kedvezőtlen helyzetet teremt a hosszú átfutási idő, a koordináció hiánya.

b) Az MN-ben alkalmazott egységakománypépző eszközök karbantartásának-javításának helyzete

Az egységakománypépző eszközök javítása csapatjavító bázisokon történik. Az egységakománypépző eszközök javítási igénye (volumenében és minőségében) lényegesen kisebb és egyszerűbben megoldható feladatot jelent. Csapatjavító bázison az egyszerű eszközök teljes egészében javíthatóak (pl. rakodólap, zsáktargonca, stb.); a konténerek javítása részben csapat, részben polgári javító kapacitásokról megoldhatóak.

Meg kell azonban jegyezni, hogy jól funkcionáló tárolási-rakodási technológiák létrehozásakor fel kell használni a későbbiek során kidolgozásra kerülő egységakománypépző eszköz-javítási normákat is.

A normák kidolgozása és alkalmazása teszi lehetővé az egységakománypépző eszközök tervszerű javítását (karbantartását).

III. A fejlesztés elvi és gyakorlati lehetőségei

a) A rakodásgépesítés fejlesztésének lehetőségei

Az előzőekben adott globális elemzés két alapvető tényezőre világított rá. Jelentős tartalékok vannak mind az eszközök ellátása, mind pedig üzemeltetésük (alkalmazásuk)-javításuk terén.

Az előzőekben leírt elvek alapján történő eszköz ellátás a kedvezőtlen anyagi lehetőségek miatt nem valósulhat meg a jövőben az előzetes terveknek megfelelően, miközben várhatóan nő a mozgatandó anyag mennyisége, az előmunka kiváltásának szükségessége.

A becsléssel kialakított normarendszer, valamint a tárolási-rakodási technológiák hiánya rendkívül megnehezítik a korrekciót (célszerűen gazdaságos) üzemeltetés feltételeit. Nyilvánvalóan az így funkcionáló rendszer jelentős tartaléktömeggel rendelkezik. A tartalékok kiaknázása nem képzelhető el a tárolási-rakodási technológiák („mikro” és „makro” értelemben) kialakítása nélkül. Ezen technológiák birtokában az alkalmazott normarendszer valós mért értékű lépnek a becsült normák helyére. Első lépésben a jövőben a tárolási-rakodási technológiák kialakítását kell megvalósítani mind „mikro” („laktanya” szintű), mint „makro” (területi-tagozati ellátási rendszer; – terítés-gyűjtés) szinten. Várhatóan a valós eszközigény meghatározásának egyetlen járható útját képezik a kidolgozandó technológiák.

Azt, hogy milyen elvek alapján kell a tárolási-rakodási technológiákat elkészíteni, a rendkívülien sokrétű „helyi sajátosságok” (pl. építészeti, földrajzi jelleg, stb.) miatt, külön tanulmányt érdemelne a kifejtése.

A másik jelentős tartalék tömeget az eszközök javítási rendszerében kell keresnünk. Az esetenként fél éveket (!) is igénybevevő átfutási idők lehetetlenné teszik (bármilyen jó is legyen az) a rakodási technológiák végrehajtását. A polgári javító bázisokon történő javítások, azok diszlokációja miatt is (kényszerhelyzet), jelentős gondokat okoznak. MN szintű adat nincs a javítások miatt kiesett gépórákról, azonban szerény becslésem szerint a rendelkezésre álló összegpóráknak közel 40%-át teszik ki. Ez a 40% jelenti a legnagyobb tartalékot, ha a jövőben ezt sikerülne kihasználni, jelentős eredményeket érhetnénk el az ellátás bővítése, valamint az üzemeltetés minőségének javításában. A jelentős tartalék miatt érdemes a javítások problémakörét kicsit bővebben vizsgálni.

A rakodógépek üzemeltetésének kiinduló adatát (típusra jellemző adatok birtokában) a naptári időalap képezi. A műszakok számának megfelelően csökkentett időalap tovább csökken a szervezeti sajátosságokból adódóan (ebéd, értekezlet, stb.), végül a karbantartási, javítási időszükségletek vonódnak le a rendelkezésre álló gépórákból. A karbantartási és javítási időszükségletek (normák) megállapítása két tényező együtteséből állítható elő: az egyik tényezőt az eszköz javítási utasításának idevonatkozó normái jelentik, a másik (súlyozó) tényezőt a „javításbaadás” időszükséglete jelenti (el kell vinni a gépet a javítóbázisra és vissza, stb.).

Míndezt összegezve, levonva a naptári időalaplóból kapjuk a rendelkezésre álló gépórákat (üző.), melyet a tárolási-rakodási technológiába bedolgozhatunk az ún. géptervezetési formájában.

Ma az MN rakodógép állományának a javítását (kisebbségi javítások kivételével) gyakorlatilag a polgári javító bázisokon (Agroszolg.; Közgép, stb.) oldjuk meg. Gondot okoz a javító anyag ellátás csapatszinten. Hiába biztosított a

költségvetési előirányzat a javítások elvégzésére, a csapatjavító szervek nem tudják a speciális javító anyagot (pl. szimeringek, hidraulika elemek, stb.) beszerezni, így gyakorlatilag nem képesek azokat a javításokat sem végrehajtani, amire egyébként van kapacitásuk. Annak ellenére, hogy jelenleg maximálisan kénytelenek vagyunk a polgári javító kapacitásokat igénybevenni, feltétlenül meg kell oldani a saját kapacitás (legalább a „középjavítás” szintjéig) kihasználását. Ezt kettős érdek kívánja: egyrészt a háborús alkalmazás, másrészt anyagi (ráfordítás) vonatkozások szempontjából vagyunk érdekelték.

A javító anyag ellátás a polgári bázisok számára is gondot okoz (a nagy átfutási idők okozója). Ennek fő oka (saját kapacitásra is vonatkozóan) a javítási rendszer terszverszerűtlensége. Nem állnak rendelkezésre azok az információk, amelyek részben a gyári adatok, részben az alkalmazás tapasztalatai alapján lehetővé tennék a javító anyag 1 évre előre történő közelítő megtervezését. Sajnos a rakodó gépeket (eszközöket) gyártó vállalatok csak megfelelő időben előre megadott alkatrészigényeket képesek (és hajlandók) kielégíteni. A saját javító kapacitás kihasználásának záloga az adott típusokra kidolgozandó javítási technológiák alkalmazása. A javítási technológiák alapját a gépekhez a gyártómű által biztosított javítási utasítások (ha nincs ki kell dolgozni) képezik. A javítási utasítások teszik lehetővé a javítási idő és teljesítmény normák meghatározását, amelyet a géptervbe bedolgozva építünk a tárolási-rakodási technológiánkba, együttesen a javítási technológiák által meghatározott ciklusidőkkel. A javítási technológiák birtokában lehetséges jó közelítéssel típusonként a javító anyag éves tervezése.

A javítási tevékenységükről érintőlegesen leírtak gondolom jól érzékeltetik, hogy a javításban rejlő 40%-os tartalék (rakodó gép kapacitás) kihasználása az egész javítási rendszer átfogó „reformját” igényli. A másik döntő tanulság az, hogy hiába készülnek bármilyen jó tárolási-rakodási technológiák, rendszertelen, akadozva üzemelő javítási háttérrel nem képesek funkcionálni.

Megjegyzésként annyit még a javítási tevékenységhez hozzá kell fűzni, hogy minden fajta költség elemzési eljárás nélkül megállapítható, hogy mind a harc-készültségi (háborús), mind a ráfordítások szempontjából az optimális megoldás az lenne, ha az MN saját bázisain (csapatjavító EJSZ, ETSZ kapacitás-, központi hadtáp jav. bázis) oldaná meg a javítási igények kielégítését. Véleményem szerint a polgári javító bázisokat (a jövőben) csak teljes felújítási tevékenységek elvégzésével lenne „gazdaságos” megbízni. Az előző bekezdésben leírtak megvalósítása feltételezi a „központi hadtáp javító bázis” létrehozását, amelyre készültek már tervek, elgondolások. A téma külön tanulmány keretét igényelné, csak mint a jövőben (1983) számításba vehető kapacitás merült fel. Természetesen az előző gondolatok „funkcionális” és közgazdasági értelemben vett bizonyítására megvannak a megfelelő módszerek, eljárások, a cikk kerete ezek ismertetésére nem ad lehetőséget.

b) Az egységakományképzés fejlesztésének lehetőségei

Az MN-ben alkalmazott egységakományképző eszközök korszerűek, mennyiségi és minőségi összetételük megfelel a követelményeknek. Az egységakományképzés fejlesztésének fő tendenciáját a jövőben (a szerény mennyiségi növekedés mellett) elsősorban az egységakományképző eszközök sokrétű, sokcélú alkalmazása, felhasználása jelenti.

Amennyiben elkészülnek és alkalmazásra kerülnek a tárolási-anyagmozgató technológiák, úgy automatikusan mind „mikro”, mind a „makro” technoló-

giákban dinamikus és statikus értelemben is megnő az egységtrakományképző eszközök szerepe, kihasználása. Egyértelmű, hogy a tárolási-rakodási technológiák három legfontosabb eszközeleme a tárolótér berendezés, a rakodógép és az egységtrakományképző eszköz.

Az egységtrakományképző eszközök használatának széleskörű elterjesztését segítené egy olyan „segédlet” (más megnevezése is lehetséges) vagy utasítás kidolgozása, amely tartalmazná az MN-ben forgalmazott összes anyagfélése egységtrakományba való rendezhetőségének módját. Ez a „segédlet” nagyon megkönnyítené az alkalmazás lehetőségeit, minimálisra csökkentené a „fejtörések” szükségességét (ami jelentős gátat jelent az alkalmazásban), gyakorlatilag a kérdéses mozzgatandó anyagmennyiség rögtön behelyettesíthető a legjobban megfelelő rendelkezésre álló egységtrakományképző eszközbe. (A cikk kerete nem teszi lehetővé a „segédlet” felépítésének részletes ismertetését.)

Természetesen az egységtrakományképzés fejlesztésének továbbra is fontos elemét képezik ezen eszközök (tervszerű) mennyiségi és minőségi értelemben vett beszerzései is a következő tervidőszakra vonatkozóan. A fejlesztés fő irányát az egységtrakományképzésben egyértelműen a tárolási-rakodási technológiák kidolgozásával megnyíló széleskörű alkalmazási lehetőségek jelentik.

Összefoglalva

Alapvetően a jövőben az előrelépés érdekében az alább felsorolt feladatokat célszerű a lehetőségek függvényében végrehajtani:

- ki kell dolgozni a tárolási-rakodási technológiákat mind mikro - mind makro értelemben;

(mikro-katonai szervezet, objektum; makro - területi-tagozati ellátási rendszer RS (rakodás-szállítás) vetülete MN szinten, pl. terítő-gyűjtő járatok stb.);

- ki kell dolgozni az eszközök javítási technológiáit, ezek alapján módosítani a javítási rendszert;

- meg kell teremteni a tárolási-rakodási, valamint a javítási technológiák szinkronját a tartalékok kihasználása érdekében;

- az egységtrakományképzés területén (a technológiák kidolgozásán túlmenően) olyan „segédlet” kidolgozása, amely az MN-ben felhasználásra kerülő minden anyagfélése egységtrakományba való rendezhetőségének feltételeit, műveleteit tartalmazza.

„Legfőbb érték az ember”

Biztonsági rendszabályok betartásának tapasztalatai lőszerekkel végzett munkáknál

Acs Gábor őrnagy

1. A biztonsági rendszabályok célja, feladata

A rohanó technika századában ma a nagy gond az ember védelme a „környezet ártalmával” szemben. Szinte naponként látnak napvilágot az életünket megkönnyítő – és egyben gondot okozó – technikai újdonságok. Ha csak az elmúlt évtized egyik nagy vívmányára gondolunk – a lézertechnikára – ma még beláthatatlan távlatokat nyitott a tudományban és életünkben való alkalmazására. Vagy például a repülés nagymértékű elterjedése az elmúlt évek során. Sorolhatnám tovább számos példán keresztül, hogy milyen nagyszerű dolgokat alkotott az emberiség saját javára. Ugyanakkor az új technikával megjelennek az új veszélyforrások is. Eppen ezért feladatunk az is, hogy megvédjük magunkat, másokat az „ártalmaktól”, baleseti veszélyektől.

A technika új vívmányától és az ezzel járó új veszélyektől a hadsereg sem mentes. A legutóbbi évtizedben döntő változás, korszerűsítés ment végbe a hadseregben minden fegyvernemnél, szolgálati ágnál. Nagyobb szakértelmet és figyelmet követel meg a katonától a fegyverzet, harci technika kezelése, alkalmazása és javítása. Sokkal pontosabb, összehangolt munkára van szükség a feladatok veszélytelen végrehajtása érdekében. A korszerű haditechnika minőségi és mennyiségi növekedése magával vonta a katonák nagyobb felkészültségének igényét, hogy a legbonyolultabb technikát is helyesen és biztonságosan tudják kezelni és üzemeltetni. A hadseregben ma már minden tevékenység megszervezése szükségszerűen igényli a balesetek megelőzésére az intézkedések kellő időben történő kidolgozását és azok maradéktalan betartását.

A hadseregben a balesetek esetén keletkező személyi veszteségek, sérülések, valamint anyagi veszteségek közvetlen hatással vannak a harcalkészültségre is. Egy kiképzett kezelő, vagy egy nagy értékű felszerelés kiesése csökkenti az alegység, egység harcértékét. Ezek figyelembevételével a baleseteket a hadseregben a harcalkészültséget is érintő kérdésként kell kezelni.

A Szolgálati Szabályzat 254. pontja előírja a néphadsereg személyi állományának kötelességét a munkavédelem szabályaival kapcsolatban: „A katonai szolgálat teljesítésével járó balesetveszély kiküszöbölése, illetve csökkentése minden katonának kötelessége”. Ennek érdekében meg kell teremteni a katonai feladatok balesetmentes végrehajtásának feltételeit, gondoskodni kell, hogy a ka-

tóna személyek, polgári dolgozók megismerjék a tevékenységükkel kapcsolatos balesetelhárítási szabályokat, a parancsnokoknak szigorúan meg kell követelniük a baleset elhárítási szabályok maradéktalan betartását.

A balesetek és szolgálati megbetegedések megelőzése érdekében kiemelten fontos megvalósítani a biztonságos tevékenység tárgyi és személyi feltételeit. Meg kell alkotni (vagy tökéletesíteni kell) azokat a szabályokat, amelyek alkalmasak az egyéni – vagy csoportos cselekvések végrehajtására. Oktatni és képezni kell a személyi állományt a szabályok tudatos alkalmazására. A Szolgálati Szabályzat 255. pontja előírja, hogy a „Megelőző tevékenység keretében meg kell szervezni a baleset-elhárítás elméleti és gyakorlati oktatását”.

Az eddig megjelent alapvető szabályozók a következők:

– 4/1974. (HK 6.) HM Ut. A Magyar Néphadsereg teljes személyi állományára kiterjedő egységes balesetelhárítási és munkavédelmi tevékenység szabályozásáról.

– 74/1976. (HK 23.) HM Ut. Hatályba lépteti a KÁBESZ-t (Katonai Általános Baleset Elhárítás Szabályai) és az azzal kapcsolatos szabályozásokat.

– 4/1977. (HK 4.) HM Ut. Az egyes létesítmények, berendezések, eszközök felügyeletének és időszakos felülvizsgálatának rendje.

– 9/1977. (HK 10.) MN PÜSZF–MNVK Haditechn. Fejl. Csf. Együttes Intézkedés – A technikai eszközök és anyagok munkavédelmi minősítésének rendjéről.

A katonai baleset-elhárítás oktatásának általános területei közé tartozik többek között a fegyverek, lőszer, robbanó-, pirotechnikai anyagok kezelése, valamint az anyagmozgatás, szállítás és a karbantartás, javítás.

Különösen fontos a lőszerrel¹ végzett munkáknál a rendszabályok betartása, mert lehetetlen a biztonságos és normális munkavégzés lehetőségének megteremtése nélkül lőszert szállítani-, tárolni-, szerelni-, javítani, karbantartani-, osztályozni-, megsemmisíteni.

A munka- és balesetvédelmi intézkedéseknek, a biztonsági rendszabályoknak és munkaegészségügy feltételei biztosításának az a célja, hogy megteremtse a veszélymentes munkafeltételeket, valamint megelőzze a lőszer gyulladását és robbanását, amelyek emberéletet követelhetnek és súlyos anyagi károkat okozhatnak.

A balesetmentes lőszerrel kapcsolatos munkavégzés alapvető előírása: „A biztonsági előírásokat minden körülmények között, békében és háborúban egyaránt be kell tartani az elvégzendő munkák sürgőssége, az anyagi eszközök, vagy a munkaerő hiánya, valamint egyéb okok nem szolgálhatnak alapul az előírások megsértésére!”.

Itt kell megjegyezni, hogy egy nagyon helytelen nézet van elterjedőben. Nevezetesen arról, hogy „kényelmetlennek” tűnő biztonsági rendszabályokat az egyes parancsnokok rendszeresen megsértenek. Hivatkozva arra, hogy a harc-

¹A „lőszer” megnevezés alatt az egyesített és osztott tüzérségi, aknavető, kézi és állványos páncéttörő gránátvető lövéseket és ezek elemeit, a reaktív lőszerkelet és elemeiket, az irányítható páncéttörő rakéta (PTURSz) robbanó fejrészeit, a kézigránátokat és a hozzájuk tartozó égőgyújtókat, a repülőgép fegyver-töltényeket, a lövészfegyver töltényeket és a pirotechnikai eszközöket kell érteni. Értelemszerűen ide tartoznak a fel nem sorolt minden olyan eszköz, amely robbanóanyagot tartalmaz (pl. rakéta fegyverek is).

készültség ezek betartását nem teszi lehetővé. Nagyon nyomatékosan le kell szögezni, hogy a harcckészültségi mutatókat minden egyes parancsnokoknak és beosztottnak teljesíteni, segíteni kell. De nem olyan áron, hogy közben durván megsértik a biztonsági rendszabályokat, ezzel ember életeket és nagy értékű technikát veszélyeztetnek és tesznek tönkre. Példaként el kell mondani – a számtalan eszt közül – egyet: Az egyik egységnél magasabb harcckészültségi fokozatot rendeltek el. Téli időben a harcckocsi előmelegítőjének használatakor ki kell venni a mellette lévő harcckocsi lőszerket. Ezt elmulasztották, így az egyik lőszer erőssen fel melegedett, hüvelyében a lópor begyulladt, szétvetette a lőszeret. A harcckocsi vezetője csak szerencsének betudhatóan úszta meg kisebb sérüléssel. Ugyanis éppen akkor mászott ki a harcckocsiból. A másik „kedvenc” mondat, hogy háborúban úgy sem kell betartani az előírásokat, mert nincs arra idő. Én azt hiszem, hogy külön cáfolatok nélkül is belátható, hogy ha békében fontos betartani, akkor háborúban talán még nagyobb gonddal kell azt tenni, ugyanis ha gondatlanul kezeljük a lőszeret, az tönkre megy vagy megsemmisül, nem lesz mivel megvívni a harcot!

2. A munkát irányító személy kijelölése és eligazítása, feltételek biztosítása

Szigorú követelmény, hogy lőszerrel kapcsolatos munkát a munkavezető jelenléte, állandó irányítása és ellenőrzése nélkül végezni *nem lehet!* A munkavezető feladata, hogy állandóan kísérelje figyelemmel a munkavégzést.

Milyen feladata van a munkát elrendelő parancsnoknak?

- vegye figyelembe az elvégzendő munka veszélyességi fokát;
- vegye figyelembe a végrehajtó személy szakmai képzettségét és tapasztaltságát;
- köteles kijelölni ennek megfelelő munkavezetőt.

A kijelölt munkavezető feladata viszont az, hogy ismerje a lőszer felépítését és működését, a műszaki- és technológiai dokumentáció követelményeit az adott munkával kapcsolatban.

Kiket lehet munkavezetőnek kijelölni?

Elsősorban lőszeres szakembert, másodsorban a lőszerket jól ismerő szakembert;

- csapatoknál – az összes munkák végzésére a fegyverzeti szolgálat beosztottjait; az alegység szintű Tervszerű Technikai Biztosítási Rendszer előírásainak végrehajtása esetén – alegységparancsnokokat;
- karbantartás, tárolás, rakodás, szállítás esetén – tároló osztály -, alosztály-vezetőket, raktárvezetőket, raktárosokat, brigádvezetőket;
- a gyártás, szerelés, javítás, laboratóriumi bevizsgálás esetén – mérnököket, technikusokat, művezetőket, brigádvezetőket.

A továbbiakban nézzük meg, hogy a munkavezetőnek milyen feladatai vannak a munkák megkezdése előtt:

- át kell venni a munkával kapcsolatos utasításokat, fel kell mérni a lőszer műszaki állapotát és veszélyességi fokát;
- át kell tanulmányozni és meg kell ismerni az adott munkával kapcsolatos előírásokat, dokumentációkat;
- ellenőrizni kell a berendezések, készülékek, a szerszámok, valamint a védőeszközök, védőruházat és védőkészülékek állapotát;

- el kell igazítani a dolgozókat, ismertetni kell az egyes dolgozók feladatát és azt, hogy milyen biztonsági rendszabályokat kell betartani;
- ellenőrizni kell, hogy hogyan sajátították el a rájuk vonatkozó biztonsági rendszabályokat, különös figyelemmel a fokozottan veszélyes munkákra²;
- ellenőrizni kell a tűzoltókészülékek meglétét, állapotát és a dolgozókat be kell osztani tűzoltás esetére, hogy kinek mi a feladata.

Ha a munkák naponta ismétlődnek, a munkavezetőnek mindennap a munka megkezdése előtt fel kell frissíteni a dolgozók előtt a biztonsági rendszabályokat és köteles ellenőrizni, hogy ismerik-e ezeket az előírásokat. A munkák végzése során a munkavezetőnek szintén kötelessége közé tartozik a rendszeres ellenőrzés, hogy a dolgozók betartják-e a biztonsági rendszabályokat. Különösen fontos ez amikor fokozottan veszélyes munkát végeznek.

3. A munkával kapcsolatos előírások

Igen lényeges a biztonságos munkavégzéshez, valamint minden olyan lőszer-munkához, melyet gépi erővel, vagy gépi szállítóeszközzel végeznek, hogy csak olyan tapasztalt személyeket vegyenek igénybe, akik ismerik a munka végrehajtásának veszélytelen módját, továbbá vizsgát tettek és a parancsnok jóváhagyta beosztásukat ilyen irányú munka végzésére.

A munkavégzés módszereit, a műveletek sorrendjét, a munkához szükséges berendezéseket, anyagokat és készülékeket úgy kell kiválasztani, hogy azok megfeleljenek az adott technológiai eljárások, utasítások és szabályzatok előírásainak. A saját erőből kidolgozott berendezéseket és készülékeket használni lőszermunkához csak az MN Fegyverzeti Szolgálat Főnökség engedélyével lehet. Az engedélyt csak akkor adják ki, ha a parancsnok által kijelölt bizottság megvizsgálta, a kipróbálás után javasolja a használatbavétel engedélyezését. A bizottságban köteles részt venni a munkavédelmi megbízott is.

A lőszermunkákat végezni csak szigorúan a jóváhagyott technológiai előírások alapján lehet. A technológiai folyamat a munkasorrend, az anyagok, a számozások, a berendezések változtatására csak a technikai dokumentációt jóváhagyó parancsnokok vagy előjáró engedélyével kerülhet sor.

Szolgáljon tanulságnak az alábbi eset, hogy milyen súlyos következményekkel jár a jóváhagyott technológia önkéntes megváltoztatása. Az egyik intézetnél feladatuk kapta a munkavezető, hogy nagyobb mennyiségű selejt robbanó anyaggal töltött testet robbantással kell megsemmisíteni. A munkavezető eltúrte, hogy a végrehajtók önkényesen eltérjenek a technológiától és robbantás helyett égetéssel próbálják megsemmisíteni a testeket. Egyszerre több testet meggyújtottak, (egyegy test több tizkilő robbanóanyagot tartalmazott) amelyek egy idő után robban-

² A „Fokozottan veszélyes munkák” közé az alábbi — gyakorlatban előforduló — munkák tartoznak:

- a kezelésre és szállításra veszélyesnek minősített lőszeres kirakása és osztályozása;
- a véglegesre lőszer-, lövedék- és aknagránát testekből a gyűjtők kicsavarása;
- a lőszernek, alkatelemeknek robbantás, kiegészítés vagy elégetés útján történő megsemmisítése;
- a robbanóanyag kifűrése lövedékből, aknagránátból;
- robbanó töltetek kiolvasztása lövedék-, aknagránát testekből, a reaktív lőszeres fejrészből és a kézigránátokból;
- kumulatív lövedékek, aknagránátok és lőszeres javítása, stb.

násba mentek át. Tekintettel arra, hogy a meggyújtásra nem volt kidolgozott technológia, azt szabadból gyufával gyújtották meg. A munkavezető és a végrehajtók nem tartózkodtak fedezékben. A sorozatos szabálytalanság eredménye igen súlyos, egy haláleset történt, de azt is el kell mondani, hogy a szerencsének köszönhető csak, hogy több áldozatot nem követelt a rendkívüli esemény.

Lőszerrel munkát végezni csak olyan helyiségben lehet, ahol a szellőztetés kielégítő és megfelel az érvényben levő egészségügyi normának. Feltétlen szemelőtt kell tartani azt a fontos tényt, hogy a munkavégzés közben nem haladhatja meg a levegő káros anyagokkal történő telítődése az érvényben levő egészségügyi normákat.

Minden lőszerrel kapcsolatos munkát úgy kell megszervezni, hogy ki legyen zárva a lőszerkezes leesése. Amennyiben a lőszer leesése mégis megtörténik, úgy a körülményeket azonnal meg kell vizsgálni és az előidéző okokat meg kell szüntetni. Az 1 m-nél magasabbról leesett végelszerelt lövedékből, aknagránátokból a gyújtót ki kell szerelni, illetve cserélni, amennyiben a lőszeren, vagy aknagránátton sérülés nincs. A kiszerelest külön fülkében kell végrehajtani és fokozott rendszabályokat kell előírni erre a folyamatra.

Lőszerrel kapcsolatos munkákat megfelelő természetes, vagy mesterséges világítás mellett kell végezni. Biztosítani kell, hogy a munkahelyek az érvényben levő normák szerint legyenek megvilágítva.

Amennyiben a lőszerrel végzett munkák során a világítás váratlanul megszűnik, a munkát azonnal le kell állítani és intézkedni kell a helyiségek ideiglenes megvilágítására elektromos lámpákkal. A munkahelyek megvilágítására még ideiglenesen is – szigorúan tilos petróleumlámpát, viharlámpát, gyertyát használni.

A világítás helyreállításáig a dolgozóknak a helyükön kell maradniuk, vagy szervezett módon el kell távozniuk.

Elektromos berendezéseket az MSZ 1600/8 sorozat szabvány A-1 villamos besorolásra vonatkozó előírásai szerint kell létesíteni és ezek szerelése, üzemeltetése közben *szigorúan be kell tartani:*

- az elektromos berendezések, felszerelések szabályait;
- az elektromos fogyasztó berendezések üzemeltetésének szabályait;
- az elektromos berendezések üzemeltetésének biztonsági rendszabályait.

4. Főbb előírások a lőszerkezes tárolásánál, rakodásánál és szállításánál

Lényeges követelmény – amit szeretnek a raktárosok „elfelejteni” – hogy a lőszer tárolására szolgáló helyiségekben a lőszerkezes be- és kiszállításán, valamint oszlopba rakásán kívül más munkát végezni nem lehet!

Nem szabad eltorlaszolni a raktárak be- és kijáratait, raktárakban a munkafolyosókat, tűzoltó eszközökhöz vezető utakat. A raktárak környékét állandóan tisztán kell tartani, amely szerint a raktárak külső falától 40 m-es körzetben az aljnövényzetet, gázt le kell kaszálni; 5 m-es körzetben pedig a gázt, gyomot ki kell kapálni és fel kell gereblyézni. A száraz fát, gallyat, szénát össze kell gyűjteni és azonnal ki kell szállítani a területről, ott tárolni, szárítani nem lehet.

Szigorú követelmény, hogy lőszerkezes oszloprakásokat villamos vezeték alatt nem szabad elhelyezni, de fordítva sem lehet! Nem lehet oszloprakásokra vezetőket fektetni, vagy azok felett, vagy alatt áthúzni!

Egy másik igen fontos követelmény amiről nap mint nap megfélejtkeznek a

parancsnokok az, hogy éles lőszer oktató kabinetekben, tantermekben, vagy más helyiségekben tárolni, továbbá éles elemeket (robbanóanyag, lőpor, csappantyú, gyújtó, gyutacs, pirotechnikai anyag stb.) tartalmazó lőszerket oktatás és bemutató céljára felhasználni nem szabad! Szolgáljon itt is egy példa, hogy ennek be nem tartásából milyen súlyos következmények származhatnak. Az egyik katonai oktatási intézményben a kiképzési lövészethez lőtéri gránátot³ vételeztek fel központi raktártól. A gránát kézi páncélelhárító fegyver lőszer volt. Közel egy évig több raktárhelyiségben „előfordultak” a gránátok, teljesen szabálytalan körülmények között. Majd legvégül oktató kabinetben nyert elhelyezést. Onnapi később a fegyverrel együtt bevitték előadásra a tanterembe. Az egyik gyakorlati előadás alatt az egyik hallgató betöltötte a fegyverbe, majd lövést adott le. Eredmény: egy halálos és több kisebb sérülés. Ehhez hasonló eset történt ugyanilyen lőszerrel az egyik vidéki egységnél, amikor főiskolai hallgatóknak tartottak bemutatót. Bemutatóra éles fegyvereket, lőszerket használtak, amelyek eredménye: egy halálos és több súlyos sérülés.

Ügyelni kell arra, hogy nem minden fajta lőszer lehet egymással tárolni. Veszélyességi fokuk alapján a lőszerket, robbanóanyagok, lőporok és a csomagolásra szolgáló eszközök veszélyességi osztályokba vannak sorolva. Az együtt tárolhatóságot az osztályok határozzák meg. Ugyanez vonatkozik a szállításokra is. Egy járművön, vagy vasúti kocsin csak olyan lőszerket szállíthatók együtt, amelyek együtt is tárolhatók.

A lőszerket rakodására csak az illetékes szerv által robbanásbiztosnak minősített erő- és munkagépet, készüléket, belsőégésű motort és megfelelő védettséggű villanymotort szabad elhelyezni, illetve használni.

Olyan esetekben, amikor a gépi eszköz mennyisége nem elegendő, vagy egyáltalán nincsen, a lőszerket rakodását kézi erővel, vagy kézi targoncával kell végezni. Ilyenkor a többi rendszabályokon kívül még az alábbiakat is *figyelembe kell venni*:

- nem szabad szállítani és mozgatni olyan lőszerket, amelynek csomagoló-ládája hibás, vagy nincs lezárva;
- az egy dolgozó által szállítható lőszer bruttó súlya nem haladhatja meg a 40 kg-ot, a veszélyes lőszerket esetében a 25 kg-ot, női dolgozók esetében pedig a 20 kg-ot;
- lőszer rakodási munkára nem szabad 18 éven aluliakat alkalmazni;
- a lőszerket rakodásához csak olyan dolgozókat lehet igénybe venni, akik rendelkeznek megfelelő orvosi engedéllyel.

Lőszerrel megrakott ládákat görgetni, húzni és dobálni, a csomagolt lőszerket fenékkel lefelé, vagy oldalára fordítva vagy a láda végére állítva szállítani, rakodási munkát végezni be nem fékezett szállítóeszközre nem szabad.

A szállítóeszközökre csak annyi lőszerket lehet felrakni, mint amennyi az adott szállítóeszköz terhelési normája. A rakodás során a lőszerket ládákat a szállítóeszköz teljes rakfelületén, egyenletesen kell elosztani. A szállítóeszköz teherbíró képességének teljes kihasználása érdekében megengedett a gépkocsi oldalfalának

³Lőtéri gránátoknak nevezzük az olyan lőszerket, amelyeket lőtéren, éles lövészetben kiképzési célra használunk. Csak abban különböznek az éles lőszerrektől, hogy a lövedék (gránát fej) a célban csapódva nem robban, intert anyaggal van töltve és intert gyújtóval van szerelve. A többi alkateleme éles, robbanóanyagot, lőport tartalmaz.

a magasítása, úgy elkészítve és rögzítve, hogy ki legyen zárva a lőszeres ládák lecsése. A lőszeres ládákat úgy kell a gépkocsikra, utánfutókra és magasított oldalfalú szállítóeszközökre rakni, hogy a ládák felső sora egyszintben legyen a szállítóeszközök felső szélével, vagy feljebb a felső láda csak fél magasságig nyúlhat az oldalfal széle fölé. Üres csomagoló ládákat, éles elemeket nem tartalmazó lőszerrel, lőszer elemekkel rakott csomagolóeszközöket lehet úgy rakodni és szállítani, hogy azok magassága max. 1,5 m-rel meghaladhatja a szállítóeszköz felső szélének magasságát. Ekkor azonban biztonságos rögzítésről kell gondoskodni, hogy a ládák lecsése ki legyen zárva.

Vagonba történő berakáskor a ládákat menetközbeni lecsés, vagy elmozdulás ellen rögzíteni kell. Ezért a ládákat szorosan egymás mellé kell rakni, a közöttük levő nagyobb hézagokat deszkával, gerendával, vagy üres ládával kell kitölteni.

Az elektromos vagy robbanómotoros emelő – szállítótagoncák villája, melyet a lőszer rakodási munkához használjuk, olyan hosszú legyen és úgy legyen beállítva, hogy kizárja az egységakományok, ládák lecsését a mozgatás és oszlop-rakás idején. Gyakran előfordul, hogy a villákat hosszabbítják, vagy rövidítik megfelelő statikai és szilárdsági számítások nélkül. Ebből már történt villatörés és a lőszeresládák lecsése, leborulása. A személyi sérülésen túl még jelentős kár, többletmunka is keletkezhet. Ezeket a lőszereseket be kell vizsgálni, szükség esetén javítást eszközölni, de ha 1 m-nél magasabbról esett le még a gyújtókat is ki kell cserélni, ki kell selejtezni. Itt már a kár nyilvánvaló.

Különös gonddal kell eljárni vasúti rakodásoknál. A vasúti kocsik mozgatása közben nem lehet rakodási munkákat végezni. Nem lehet a vasúti kocsik között bujkálni és egyéb szállítójárművek között közlekedni. A vasút veszélyes üzem, mindenki csak a kijelölt helyen tartózkodhat.

Üres vagonokat indokolt esetben, megfelelő irányítással és óvatossággal lehet kézi erővel mozgatni, de rakott vagonokat nem! Mert azok elszabadulhatnak, mint ahogy az egyik központi raktárnál történt. Megrakott vagonokat kitoltak a technikai területen kívül levő kitérőbe, mivel azonban egy kocsit nem volt összekapcsolva a többivel, az elszabadult és az iparvágány 1,5 km-re levő bekötő állomásán tudták csak megfogni.

A vasúti rakodókat mindig el kell látni megfelelő mennyiségű fékezősarúval.

Gépkocsin történő szállításkor *külön gondot kell fordítani a tűzbiztonsági rendszabályokra:*

- a lőszerrel megrakott gépkocsikon, vagy azoktól 25 m távolságon belül nem szabad dohányozni;
- a lőszereseket nem lehet együtt szállítani folyékony üzemanyaggal és más gyúlékony anyaggal;
- a motorokat nem lehet nyílt lánggal melegíteni;
- a lőszeres szállító gépkocsikkal nem lehet lakott területen várakozni;
- gépkocsival lőszeres tároló helyiségbe behajtani nem lehet;
- nem lehet olyan gépkocsin lőszeres szállítani, amelynek rossz a platója, üzemképessége bizonytalan, nincs ellátva tűzoltó felszereléssel és ponyvával.

Minden olyan építménynek, ahol lőszeres tárolnak, javítanak, szerelnek villám elleni védelmet kell biztosítani. Az épületek, építmények és az elektromos berendezések villámvédelmi berendezések felépítésének szabályait az MSZ 274-72. számú szabvány tartalmazza. Azonban a villámvédelmi berendezéseket nem elég csak megépíteni, azokat törvényszerűen meghatározott időszakonként ellenőrizni is kell.

5. Főbb előírások a löszerek javításánál, szerelésénél és megsemmisítésénél (szétszerelésénél)

A szerszámok és készülékek tárolására – amelyek a javításhoz, karbantartáshoz szükségesek – műhelyraktárt kell berendezni. A kenő-, hígító-, festék stb. anyagokat itt tárolni nem lehet, ezeket a műhelytől, ideiglenes munkahelytől legalább 40 m távolságra kell elhelyezni.

A különféle gépek beállításához, bejáratásához és a csomagolóeszközök alakításához csak az e célra készített maketteket szabad használni. Ilyen célra éleslőszereket, lövedékeket és aknagránátokat felhasználni szigorúan tiltott. Ennek a pontnak be nem tartásából következett be az alábbi rendkívüli esemény: Az egyik lőszerbázis szerelő-javító üzemében új ürméretű lőszer javításának megkezdése előtt a csiszológépeket át kellett állítani más ürméretre. A gép beállításához a javítóüzem vezetője és a beállító lakatos éles lőszerrel használtak. Ennek következményeképpen, amikor a csiszoló drótkéfcé korong túlfutott a lövedéken és a hüvelyt kezdte csiszolni, a hüvely erősen felmelegedett és a lőportöltet begyulladt. A lőporgázok szétvetették a hüvelyt, amely következtében egyik személy súlyos, a másik könnyebb sérülést szenvedett.

A löszerek szerelésénél, javításánál, hatástalanításánál csak olyan készülékeket, szerszámokat és gépi eszközöket lehet alkalmazni, melyeket a technológiai folyamatok előírásai megengednek.

A löszerek szétszereléskor használatos védőeszközök legyenek kipróbálva, hogy megbízható védelmet nyújtsanak abban az esetben, ha a szétszerelendő löszerek gyulladása vagy robbanása bekövetkeznék.

A műhelyekben felállított szállítóberendezéseket úgy kell beszabályozni, hogy a munkapadokkal szintben álljanak, azoknál ne fordulhasson elő leejtés. A rosszul összeszerelt, hibás szállító elemekkel összeszerelt berendezések üzemeltetése nem megengedett.

Csomagolás nélküli gyújtókat és gyúlasztó eszközöket szállítani, vagy szállítószalagon mozgatni csak fából, vagy műanyagból készült, speciális tartókban lehet. Ömlesztett állapotban ezeket mozgatni, szállítani nem szabad.

Lőporok szerelése, valamint piezó elektromos gyújtókkal és a PTURSZ⁴-al végzett munkák esetében gondoskodni kell a statikus feltöltődések megakadályozásáról. A munkálatokat és a helyiség padozatát az elektromosságot jól vezető linóleummal vagy gumiszőnyeggel stb. kell lefedni. Gondoskodni kell arról, hogy az ott munkát végzők ne hordjanak elektromosan könnyen feltöltődő gyapjűszövetből, laktán, kapron, nitrát, acetát selyemből és más műanyagból készült ruházatot. Ezekben a helyiségekben a levegő relatív nedvességtartalmát 70% felett kell tartani.

Gondoskodni kell arról, hogy a munkanap befejeztével a műhelyből az összes lőszerrel el kell távolítani, az épület melletti tárolóhelyre, kivéve azokat az elemeket, amelyek a technológiai folyamat szerint a következő napi munka elindításához szükségesek. Ez kb. egy fél órai szereléshez, javításhoz szükséges mennyiség. Télen az előmelegítés miatt, ha ezt a technológiai fegyelem megköveteli, olyan mennyiséget kell az előmelegítőrendszerben tárolni, hogy egy műszakhoz szükséges lövedék és egyéb készletező elem folyamatosan biztosítva legyen.

⁴ A PTURSZ orosz megnevezésének a kezdőbetűi. (protyivij tankovij uparlenij rakétnij sznarjad) egyébként irányítható páncéltörő rakétát jelent.

A termelési hulladékot (fémforgács, faforgács, kóc, papír, elhasznált rongy és más hulladék) a műhelyekből és a munkahelyről a munka befejezésekor feltétlen ki kell szállítani. Különös gonddal kell kezelni az olajjal, lenolajkencével átitatott rongyokat. Ezeket fémtartályokban kell tartani a megsemmisítésükig. Ennek az egyszerű szabálynak a be nem tartásából sok esetben fordult elő öngyulladás, amelyet szerencsére egy kivétellel eddig időben észtevettek és eloltottak.

Okulással annak az „egynek” a történetét mondanám el, amelyet nem vettek észre időben. Az egyik egységnél a lőszerraktárban karbantartást végeztek. Legutoljára a ládák karbantartásával, letörlésével foglalkoztak. A munka befejezése után a lenolajkencével átitatott rongyokat a ládák alá dugták, de a raktárban hagyták a rongyos zsákokat és a kencés üvegeket is. A raktár ajtóit, ablaktámláit bezárták és 16.00-kor eltávoztak. A lenolajjal átitatott rongyok öngyulladás következtében begyulladtak. A külső kerítés sarkán levő felállított ór éjfél körül vette észre a kitörő lángot, amelyet röviddel azután sorozatos robbanások követtek. A robbanások kb. 2–2,5 órán át tartottak. A kivonult tűzoltók beavatkozni nem tudtak, csak a szomszéd raktárak védelmére szorítkoztak. Hanyag, felületes betartása a szabályoknak, több milliós kárt okozott, nem is beszélve a közelben levő nagyobb polgári településen okozott pánikhangulatról.

A gyújtók kicsavarása előtt el kell végezni a veszélytelenség ellenőrzését külső szemre való megvizsgálással. Azokat a gyújtókat, amelyekkel kapcsolatban felmerül a veszélyesség gyanúja csak külön erre a célra létrehozott fülkében szabad kicsavarni. Azokat a lövedékeket, amelyekből a gyújtót kicsavarni nem lehet, robbantással kell megsemmisíteni.

A nehezen kicsavarható, valamint az elcsettent csappantyús csavarok kicsavarását nagy óvatossággal, külön fülkében a töltetek kiszedése után kell kicsavarni.

A gyújtók és csappantyús csavarok kicsavarásakor nem szabad a gyártmányra vagy a kulcsra ütések mérni, vagy azokat rángatni. Ezt az igen alapvető szabályt nem tartották be az egyik egységnél, amikor kilőtt vaklőszeres csappantyús csavarjait csavarták ki. Miatán több éve elhanyagolták a kilőtt hüvelyek karbantartását, azokban a csappantyús csavarok berozsdásodtak. Ezen úgy „segítettek”, hogy a kulcsot és a csappantyús csavart kalapáccsal ütötték. A kilőtt hüvelyek közé volt bekeverve egy darab vaklőszer is, amely éles töltetet és csappantyús csavart tartalmazott. Ezt a kicsavarás műveletét végzők nem vették észre és ezt is ugyanúgy ütlegették. A csappantyús csavarra mért ütések következtében a csappantyús csavar működött és a löportöltetet begyűjtve a hüvelyt szétvetette. A következmény itt is elszomorító volt. Egy halálos és több súlyos sérülés történt.

A lőszerek megsemmisítését végre lehet hajtani:

- ha kezelésre nem veszélyes – szétszereléssel, berendezett műhelyben;
- ha kezelésre veszélyes, vagy nem szétszedhető – felrobbantással, vagy égetéssel.

A lőszerek megsemmisítését robbantás, vagy égetés útján csak berendezett robbantótereken (robbantó telepeken) szabad elvégezni. Csapatoknál végrehajtható ideiglenesen kijelölt területen – lehetőleg lőtérben –, kilőtt, de fel nem robbant lövedékek esetében pedig a becsapódás helyén.

A lőszerek szétszerelésével és megsemmisítésével kapcsolatos munkák kiadása előtt a parancsnok ellenőrizze, hogy ezen munkára kijelölt személyek ismerik-e

szétszerelésre, vagy megsemmisítésre kiadott löszerek szerkezetét, a gépek és készülékek üzemeltetési szabályait, valamint a szerszámok kezelését, a biztonsági rendszabályokat és az óvintézkedéseket a robbantáshoz használatos eszközökkel és berendezésekkel kapcsolatban.

A löszerek megsemmisítési, szétszerelési munkáinak vezetésére olyan tapasztalt löszertechnikus, fegyverzeti tisztet, vagy tiszthelyettest kell kinevezni, aki jól ismeri a szétszerelésre, vagy megsemmisítésre kerülő löszerek szerkezetét, azok kezelési szabályait és tisztában van ezen munkák végrehajtásával, azaz személyesen el tudja végezni a löszerek robbantását, vagy szétszerelését. Még az ilyen szigorú szabályozás mellett is előfordult baleset két, szakmáját jól ismerő, idős tiszthelyettestel. Lőporok égetéssel történő megsemmisítését kapták feladatul. Meggyújtáshoz gyújtó láncként fekete lőport használtak. A gyújtást gyufával hajtották végre, amely következtében a fellobbanó fekete lőpor lángja 8 napon túli égési sérüléseket okozott mind a kettőjük kezén és arcán. A rendkívüli esemény azért következett be, mert nem tartották be azokat az előírásokat, hogy gyújtó láncként nem lehet fekete lőport használni, valamint fekete lőpor begyűjtéséhez csak elektromos izzítógyújtót lehet használni, a begyűjtést pedig fedezékből kell végezni.

Összefoglalva megállapíthatjuk, hogy a katonai kiképzés az emberi teljesítő-képesség magas fokára van méretezve. Végrehajtásuk fizikai felkészültséget, állóképességet, határozottságot és figyelmet követel mindenkitől. Különösen vonatkozik ez a löszerrel és robbanó anyagokkal való foglalkozásokra. Ezek az eszközök olyan veszélyeztetettséget teremtenek, amelyek a népgazdaság területén ismeretlenek. Ezért a károsító hatások elleni védelem fokozott figyelmet és hatékonyságot igényel. Igyekeztem a gyakoribb előforduló szabálytalanságokra rámutatni, megtörtént eseteket okulásként felcmlíteni, a legfontosabb szabályokat figyelemfelkeltés céljából összefoglalni.

Betegek felfekvés elleni védelmére használt természetes báránybőrök tisztítási technológiájának megoldása

Ivanovics Iván mk. őrnagy és Erdélyi Tibor kpa.

Pár évvel ezelőtt egy munkacsoport foglalkozott a súlyos, mozgásképtelen vagy mozgásukban nagymértékben korlátozott betegeknél gyakran előforduló felfekvés okozta szövődmények megelőzésével. A decubitus kifejlődésének megelőzésével az egész világon, így nálunk is foglalkoznak.

Ennek sikeres keresztülvitele az ápolásban gyakran életveszélyes állapotok kifejlődését akadályozhatja meg. A sikeres megelőzés csökkenti az ápolási napok számát, közvetlenül a gyógyszer és egyéb anyagi ráfordítások mennyiségét, közvetve pedig növeli a táppénz és egyéb járadékok megtakarítását. Így a kérdésnek komoly közgazdasági jelentősége is van.

A decubitus problémáról általában

A súlyos, idős, az ágyban nehezen mozgó betegek, sérültek régi ápolási gondja, hogy a lepedővel való érintkezés helyén felfekvések keletkeznek. Ez súlyos fertőzések forrása lehet. A felfekvések, különösen a baleseti sebészeti, idegsebészeti osztályokon ápolott betegek hátán, keresztcsonttáján, sarkain és a könyök területén fordulnak elő. Kétségtelen, hogy az ágyban fevő mozdulatlan betegek gyakori mozgatása, bőrápolása, a decubitus kifejlődését késlelteti, illetve a már kifejlődött fekélyek gyógyulását elősegíti, a tapasztalat azonban azt mutatja, hogy még a gondos ápolás ellenére is kialakulnak a decubitusok. Az az igyekezet, hogy bizonyos anyagok a beteg bőre alá helyezésével ezeket meggátolják, egyidős csaknem a modern ápolástannal, a decubitusok keletkezésével. Különböző konzisztenciájú anyagok (Víz – ágy, puha fanell, takarók, gumipárnák, gumitömlők) alkalmazásával igyekeznek az ápolásban a helyzetet változtatni. Az elmúlt időben megnövekedett az érdeklődés a kb. húsz esztendővel ezelőtt Angliában megkezdett decubitus profilaxis irányába, ahol a gazdasági körülmények kedvező volta, az olcsó beszerezhetőség ráirányították a figyelmet a juhok kikészítés utáni bőrének használatára az ápolásban. Hús, huszonöt évvel ezelőtti cikkek, közlemények találhatóak az irodalomban, melyek beszámolnak főleg a merinó fajtájú bárányok bőrének az ápolásban való alkalmazásával szerzett tapasztalatokról.

A decubitus kifejlődésének eredetét a kiváltó okokat vizsgálva a munkacsoport feltételezte, hogy azokat a beteget közvetlenül körülvevő közegben is keresni kell.

Ezek:

1. A fekvő beteg testfelületére eső nyomás, mellyel egyenes arányban áll a bőr keringésének romlása.
2. A fekvő beteg bőrfelülete ventilációjának hiánya.
3. A keletkező nedvesség lecsapódása.
4. A hagyományos ágyneműk gyűrődése következtében fellépő „durva” sűrűsödése.

A beteget közvetlenül körülvevő közeg milyenségét a hagyományos ágynemű anyagok tulajdonságai határozzák meg. Ezért jó megoldásnak kínálkozott, hogy a beteg alatti felület (közeg) minőségének (anyagának, szerkezetének) változtatásával szüntessék meg a panaszok okait.

A decubitus profilaxisában az utóbbi 15 évben a Központ Kórházban különböző textilanyagokat, flanell, len, vászon, porózus műanyagok, víz – ágy alkalmazták, de az eredmények nem voltak egyértelműen jók.

Az intézetnél kipróbálták az antidecubitor matrac (pneumatikus), az antidecubitor műszőrmé 100% poliészterből, és a szőrös báránybőr használatát.

A kísérletek egyértelműen a szőrös báránybőrök alkalmazásának helyességét igazolták. A báránybőr lehetővé teszi a bőr légzését, csökkenti a vászonlepedő dörzsölő hatását, javítja a keringést. A betegek kellemes „hűsítő” hatásról számoltak be. A báránybőrök alkalmazásával csökkent – megfelelő tisztántartás esetén – a keresztcsont, valamint a gluteális táji decubitus kialakulása. A módszer és az anyag használata nem tette feleslegessé a beteg bőrének tisztántartását, ápolását. A termézetes váladéktól elszennyeződött bőrt azonnal ki kellett cserélni. A bőrök felhasználása során nem alkalmaztak a beteg bőrére púdert, kenőcsöt és csak teljesen épp bőrű betegek alá kerültek a báránybőrök.

Az alkalmazhatóságnak elméletileg gátat szabott az, hogy a báránybőröket tisztítás nélkül egyszer-egyszer lehetett a betegek alá felhasználni. 1 m² báránybőr ára 481,- Ft és egy-egy beteg alá egyszerrel kb. 1/2 m² bőr felhasználása vált szükségessé. A kísérletek sikerét tehát meghatározta az alkalmazott bőrök tisztíthatósága.

A báránybőrök tisztítási technológiáját e munkacsoport keretén belül a Magyar Néphadsereg Textiltisztító és Javító Üzemében oldották meg.

A betegek alól eltávolított bőröket a darabos szennyeződéstől (bélsár) azonnal meg kellett tisztítani. Ezután 2%-os glutáraldehid oldattal kellett bepermetezni. Az így előfertőtlenített bőröket polyetilén zacskóba gyűjtötték. 24 órán belül a textiltisztító üzembe áadták.

A bőröket tisztítás előtt detage asztalon előkezelték. Az előkezelés ciklotex B és perklorétylén 2:1 arányú keverékével történt.

A tulajdonképpeni tisztítás klórozott szénhidrogén (perklorétylén) alkalmazásával történt AQUILLA típusú vegytisztító géppel. Az oldószer fürdő mennyiségéhez zsírszószer adagoltak különböző mennyiségben.

Zsírzó anyagként Catenit N 88, vagy Léder L VL 263 bizonyult megfelelőnek.

A vegytisztító gépbe berakott bőrökkel együtt 2% glutáraldehid oldatot is keverték az oldószerhez. A tisztítási ciklus 3–8 percig tartott, melyet centrifugálás követett. A centrifugálás után egy ismételt 3 perces tisztítási ciklus következett, majd centrifugálás fejezte be a tulajdonképpeni tisztítási folyamatot.

Az oldószert visszanyerését a bárányszőrökön 50 °C-on végezték, melynek időtartama 45–60 percig tartott.

A dobból kivett, tisztított szőrtörmelényeket átvizsgálás után 2%-os glutáraldehid oldattal szóróoldallal befelé összezsavarták darabonként és polietilén zacskóba helyezték el.

A tulajdonképpeni kísérletek ezután kezdődtek el. A munka során 80, többszörösen sérült, súlyos, intenzív sebészeti osztályon kezelt betegnél, alkalmazták a bárányszőrt. Ugyanezen idő alatt, ugyanilyen számú és diagnózisú betegekkel összehasonlító vizsgálatokat végeztek. Utóbbiaknál nem alkalmazták a bárányszőrt.

A betegek diagnózisai az alábbiak voltak:

- többszörösen sérült,
- medenceöv és mindkét alsó végtag törései,
- a lábszár darabos törése, extenziós kezelés mellett,
- a csipőtáj törése kezdeti extenzió, majd műtét után,
- gerinc-csigolyatörések fektetése, illetve gipsz rögzítések után.

Mindkét betegcsoportnál ugyanazt az ápolási eljárást alkalmazták, melyet a súlyos betegek ápolása megkívánt.

A bárányszőrök hatásának értékelésében három paramétert alkalmaztak:

1. A betegek kényelme.
2. A nyomás alatt levő felületek állapota.
3. Az alkalmazott szőrök állapota, különös tekintettel a tisztítási technológia utáni minőségi változásokra.

Eredmények:

- a betegek többsége kényelmesnek érezte a szőrök használatát;
- az előfordult decubitusok száma a kontroll csoporthoz képest azt mutatta, hogy a 80 beteg közül, akiknél a juhyszőrt alkalmazták, bőrszékely, vagy fekély nem alakult ki. Felületes bőrpír igen, azonban ez is visszafejlődött;
- akiknél a juhyszőr alkalmazását a bőrpír megjelenésekor kezdték el, azt találták, hogy a juhyszőr használatával a bőrpírből nem alakult ki fekély, természetesen az ápolási módszerek betartása mellett;
- a munkacsoport által alkalmazott vegytisztítási technológia sem változtatta meg az anyag előnyös tulajdonságait. Sem a szőr magassága, sem a szőrzet külön-állása, sem a cserzettbőr állapota nem változott a 80-szor végzett tisztítási művelet után sem. Sem az eredeti, sem a tisztított szőr használata mellett nem alkalmazták a bőrre púdert, kenőcsöt és a bárányszőrt zömmel csak teljesen épp, illetve a fentebb említett minimális bőrpír elváltozással betegek bőrén alkalmazták jó eredménnyel.

A jó eredmények valószínűleg a szőrös bárány-irha, illetve a gyapjú előnyös tulajdonságaiban keresendők.

A gyapjú tulajdonságai teljes ismertetésének igénye nélkül ki kell emelni azokat, melyek a várható célokat *nagymértékben elősegítik:*

- a juhok szőrzete morfológiailag egységes,
- a gyapjú nagy mennyiségű vizet tud megkötni,
- a víz kötődésével járó hőfejlődés védi a beteg testét a hirtelen lehűléstől,

- a gyapjú sav- és lúgmegekötő képessége jó, ezáltal a vizelet és a bélsár károsító hatásától is bizonyos mértékig védi a beteg bőrét a báránybőr cseréjéig,
- az egységes tömött szőrtakaró következtében a beteg bőrre jutó nyomás egyenletesen sok kis felületből képzett nagy területen oszlik meg, így a keringést kevésbé akadályozza,
- a szőrtakaró, valamint a szálak alapja, szerkezete következtében képződő légcsatornák jó légcserét biztosítanak a fekvő felület részére is.

Megállapítható tehát, hogy a báránybőr alkalmasabb súlyos betegek fekvés elleni védelmében és a hazai iparban előállított termék használata meggyőzte a munkacsoportot ennek előnyös tulajdonságairól. A tisztítási technológia kifejlesztése lehetőséget adott ezen bőrúru többszöri használatára, így kórházi milióban való alkalmazása gazdaságos.

A bőrök felmérések szerint kb. 80-szor felhasználhatók, így az egyszeri felhasználásra jutó anyagköltség – ha figyelembe vesszük hogy a bőr beszerzési ára 481,- Ft/m² és egy beteg alá egyszerre 1/2 m² bőr kerül felhasználásra – 3,- Ft.

Összefoglalva a munkabizottság megállapította, hogy:

1. A hazánkban is beszerezhető báránybőrök alkalmasak a súlyos betegek fekvéseinek megelőzésére.
2. A kidolgozott tisztítási technológia lehetővé teszi a szennyezett bőrök többszöri felhasználását, melyet bakterológiai vizsgálatok is alátámasztottak. A bőrökből kórokozót kimutatni nem lehetett, össz csíraszámok alapján a tiszta és elfogadható minősítést kapták.

A kisegítő gazdaság — különös tekintettel a fóliás termelésre — néhány tapasztalata, a fejlesztés lehetőségei

Almási Vilmos őrnagy

Napjainkban, a hadseregen belül is elsődrendű kérdéssé vált a hatékony, takarékos gazdálkodás, a személyi állomány ellátása színvonalának javítása, egyre inkább nagyobb szerepet kapnak az alakulatok által működtetett kisegítő gazdaságok, az általuk előállított (tovább feldolgozott) és étkezés-feljavításra átadott termékek választéka és értéke. A kisegítő gazdaságok egyre nagyobb szerepet tölthetnek be az egység életében azzal, hogy fokozzák a saját előállítású termékek részarányát, ezzel javítva a gazdálkodás színvonalát, csökkentik a kereskedelem-től az élelmiszerek beszerzésének mennyiségét, természetesen a beszerzésre fordított forint értékét is, így jelentős megtakarítás érhető el az alakulat részére, másrészt pedig jelentősen növelhetik az étkezés-feljavításra átadott egy főre eső Ft-értéket.

A következőkben röviden közreadom az MN 1549 Kalocsa egység által elért eredményeket, gyakorlati tapasztalatokat, a továbbfejlesztés lehetőségeit, a fóliás növénytermesztés területén.

Amiért a fóliás termesztést választottam, azt az indokolja, hogy viszonylag kis területen, kevés munka- és pénzráfordítással, hatékony gazdálkodással magas Ft-értékű termelést lehet elérni, illetve étkezés-feljavításra átadni.

A tapasztalatok közreadása, az elért eredmények bemutatása, a hibák mellett úgy érzem hasznos lehet minden egység részére, a megvalósítás szempontjából.

1. Fóliás kertgazdaság kialakítása, beruházások

Első lépés a földterület kiválasztása, megművelhetősége kell hogy legyen. Minden laktanyában úgy gondolom van meg nem művelt, parlagon heverő terület, amit senki sem mutogat szívesen és akarva-akaratlan lassan a szemet és gyomnövények borítják el. Nálunk is egy ilyen gyomnövényekkel borított, már-már szeméttelpeppé váló területre esett a választás, a laktanya kerítése mellett, mintegy 40×150 m földszávon, ahová a közelből vízvezetéket tudtunk lecsatlakoztatni. A kezdeti munkálatokra jellemző volt, hogy a területről mintegy 15 teherautónyi szemetet és építőanyag-hulladékot szállítottunk el. Természetesen ezt nem tudtuk saját erővel megoldani, alakulatunk keretesített egység, ezért a KISZ-szervezettel közösen munkaakciót hirdettünk, amit a sorállomány megértéssel fogadott és végig a munkánk során jelentősen támogatott.

A földterület megművelése, a talaj előkészítése, az alapvető szerszámok, vegyszerek beszerzése volt a következő lépés. Néhány praktikus megoldással a kialakításnál jelentős – a beruházáshoz szükséges – pénzüsszeget takarítottunk meg, *mint pl.:*

– a fegyverzeti szolgálat a lőszerraktárak kerítései közötti földterület gyomtalanítására központi hitellel rendelkezik, amelynek keretén belül – igaz nem a legszabályosabban – de megoldottuk a kert területének felszántását, tárcsázását is.

– Fontos a művelés alá vont terület (a kert) körbekerítése, kapukkal való ellátása. A laktanya területének bejárása folyamán rengeteg használaton kívüli hulladékanyagot, kerítésoszlopokat, kerítésdrótot találtunk, ezek felhasználásával körbe tudtuk a területet keríteni. A kapukat pedig a hulladék vasanyagok felhasználásával, a katonák állították össze.

Ami a kertgazdaság beindításához szükséges volt, elsősorban a

– fóliavázak	22 000,- Ft
– fólia	10 000,- Ft
– rotációs kapa	14 000,- Ft

– műtrágya, vegyszerek, locsolótömlők, szórófejek, permerezőgép, kerti szerszámok (6000,- Ft) beszerzése, az összköltség mintegy 50 000,- Ft-ot tett ki. Saját erőből alakítottuk egy félig lebontott épületből a házi palántanevelőt (melegágyat), melyben a fóliasátrak alá a palántákat elő tudtuk nevelni.

A talaj szerves trágyázását a sertésgazdaságunkról oldottuk meg, a szán-tással egy időben. Az őszi folyamán felállítottuk a kisebbik fóliasátrunkat, mely alá dughagymát raktunk. Megállapodást kötöttünk paradicsom-, illetve paprikapalántákra a termelőszövetkezetekkel, azon mennyiségre, amit a házi palántanevelőnkben már nem tudtunk – hely hiánya miatt – előállítani. A palántamennyiséget áprilisra igényeltük, így jóval olcsóbban jutottunk hozzá, mint ha a téli hónapokban vásároltuk volna meg.

2. Elért eredmények, a terület hasznosításának lehetőségei

A fóliasátrak felhúzásával, azok alól 1982. szeptember 1-ig a következő termékeket tudtuk betakarítani, illetve étkezés-feljavításra átadni:

– zöldhagyma	5 200 csomó	
– retek	17 000 csomó	
– paprika	850 kg.	
– paradicsom	3 200 kg.	
– saláta	3 500 fej	
– karalábé	5 000 db	
– fejes káposzta	2 500 kg.	szabadtéri
– kelkáposzta	900 kg.	termesztés
– uborka	500 kg.	

A fóliasátrak alól megkezdjük a zöldparadicsom és paprika savanyítását is, eddig 650 5 literes üveg savanyút tudtunk elrakni! A kertgazdaság étkezés-feljavításra 280 000,- Ft-ot tudott eddig átadni, ebből a fóliasátrak alól 200 000,- Ft-ot, ami 1 főre, 1 napra vetítve 3,20 Ft-ot eredményezett. Ezt az értéket növeli még a sertésgazdaság által átadott érték összege: 357,- Ft. Természetesen ezt a pénzüsszeget csak úgy tudtuk elérni, hogy a meglévő földterületet folyamatosan, maximálisan kihasználtuk. *Pl.: egy évben, ugyanarra a helyre bárom növény is*

került. A zöldhagyma után saláta, majd paradicsom lett kihalántálva. Ezzel elértük, hogy a katonáink asztalára a téli hónapokban is került zöldhagyma, retek, április végétől, május elejétől paradicsom is. Május közepétől pedig tudtuk biztosítani, hogy a katonák asztalára mind a három fő étkezés alkalmával friss, primőr zöldség került. A termelt növények felhasználása sokféle variációt kínál. *Csak néhányat ezek közül:*

- vegyes vágott savanyúság;
- paradicsom saláta;
- uborka-saláta;
- paprika saláta;
- vegyes saláta;
- paradicsom-ital stb.

Természetesen szoros kapcsolatban állunk az egység KISZ-szervezeteivel, és jelentős segítséget kapunk az alakulat vezetésétől is a kiegészítő gazdaság ezirányú működtetését illetően.

A kiszolgáló századból – melynek belső összetételét az egység vezetése állította össze – biztosítottunk egy fő kertészt, így nem volt gond a laktanya parkosítása, a kert gondozása, rendbentartása. Alkalmoszerűen, pl.: paradicsomszedés, amikor egyszerre nagyobb munkaerőre volt szükség, az alegységek vezetése kész volt segíteni.

3. Főbb tapasztalatok és a fejlesztés lehetőségeiről

Kertgazdaságunkban – a fóliás termelést is beleértve – 11 féle növényi kultúrával foglalkozunk, ami a terület hasznosítása szempontjából a jövőre nézve nem a legcélszerűbb. Legjobb eredményt a paradicsom és paprika hozta, mind forint-értékben, mind pedig a sokféle felhasználhatósága szempontjából. A termelt növények felhasználásából, a ráfordított munkaórákból, az egységnyi területről előállított értékből arra a következtetésre jutottunk, hogy a kertgazdaságban legcélszerűbb előállítani – természetesen szakaszos jelleggel és a földterület állandó kihasználásával – paprikát, paradicsomot, retek, zöldhagymát, káposztaféléket.

Ezen növények termesztését, a kettős termesztésbe való beilleszthetősége, a kis területen nagy érték előállítása, valamint a sokoldalú felhasználhatóságuk indokolja. Egy esetleges nagyobb arányú katonai feladat miatti munkakiesés sem okoz nagy veszteséget ezen növényeknél.

A leírtak alapján az alábbi termesztés-technológiát, illetve vetésforgót alkalmaztuk:

- őszi mélyszántás előtt elvégeztük a komplex műtrágya kiszórását (m^2 -enként 10 dkg.),
- a fejtrágyázást a vegetációs időszak megkezdésével kéthetente végeztük,
- növényvédelmet – az első megjelent tünetek, illetve a kórokozók megjelenésekor – elvégeztük a szükséges növényvédő szerrel.

4. Paradicsom-termesztés menetéről

Paradicsomot másodnövényként célszerű termesztetni, vagyis előtte zöldhagymát, illetve retek, célszerű termelni. Vetésének idejét a termesztés-technológia határozza meg. Mindenesetre, a tervezett kiültetés előtt 8–10 héttel vessük el a magot. A kiültetését fólia alá április második dekádjában, szabadföldre május

15-e után kezdhetjük meg. Öntözésére fordítsunk gondot. Javasolt fajtáka holland ROYAL-cég által kínált vetőmagok (Sanató, Sanatine, Belkantó, Soprella).

Előnyük: többet teremnek (m^2 -enként a 15kg-os átlagtermés nem elérhető), termésüket fokozatosan hozzák, így megfelelő kezelés mellett június végétől a fagyokig termők maradnak. Betegséggel szemben ellenállóbbak, valamint hússosabb állaguk miatt kisebb hányada reped fel, mint a hazai konstans fajták. Tenyészterületnek széles sortávolságot válasszunk 80–90 cm-t, hogy a szedést végző személy a magasra nőtt paradicsom (2 m) között könnyedén tudjon mozogni. Tőtávolság 40–50 cm-nél ne legyen nagyobb. Karózásához válasszunk olcsó táंबरendezést (fát), mely meghaladja a 2 m-t.

Hátrányuk: hogy drágák a magok, a kacsozással és karó melletti természetessel nagyobb munkkerő-ráfordítást igényelnek.

5. Paprika-termesztés menetéről

A paprikát is célszerű másodnövényként termesztetni, csak úgy, mint a paradicsomot. Csemege I. paprika termesztésére javasoljuk a Fehlr özön fajtát, valamint a Táltos-t. Ez utóbbit csak szabadföldi termesztésre javasoljuk. Erőspaprikának a H-2 fajtát, valamint a Hatvani erőset. Vetés idejük csak úgy, mint a paradicsom esetében 8–10 héttel a palántázás előtt.

Kipalántázásuk ideje fólia alá április végén, szabadföldbe pedig csak úgy, mint a paradicsom esetében a „fagyosz-szentek” után kerülhet sor. Paprikát nagyobb területen termesszünk, mint paradicsomot, mivel felhasználási területe szélesebb körű.

6. Zöldhagyma-termesztésről

A dughagymát október közepétől a fagyok beálltaig (november vége) kell elrakni 5–5 cm-es távolságra 5–6 cm mélységben. Erre a célra a legjobban az I. osztályú, illetve a piklesz méretű hagyma felel meg. Termeszthető szabadban is, mivel a földben megfagy, kora tavasszal pedig hajtásnak indul. Ha hajtatni akarjuk, akkor a fóliával való takarást február 10-től meg lehet kezdeni. A gazdasági érettségig esedékes lehet az egyszerű gyomlálás. A termés beérését „pedig március II. dekádjára várhatjuk”. Ugyanez szabadföldi koraiaként április II., III. dekádjára esik. Ha a kitermelést folyamatosan végezzük, március végétől április végéig a terület nagyságától függően szinte minden nap tudunk a katonáknak zöldhagymát biztosítani.

7. Retek bajtatása

A retek vetését a fólia felhúzása után úgy kb. 5 nappal (február 20.) lehet megkezdeni. A vetését szemenként kb 5×5 vagy 10×5 cm-re 2 cm mélyen vessük.

(Fajtajavaslat: sampion, certina, korrund.) Vetés után jó, ha a területet tömöríteni tudjuk hengerrel vagy más eszközzel.

A fólia alatti természetnél nem szabad megfélekednünk az öntözésről. Ennek idejét a talaj vízkészlete szabja meg. Piacképes árura március végén számíthatunk. A retek szabadföldi vetését akkor kezdjük meg, amikor a talajra taposási kár nélkül rá tudunk menni. Ez rendszerint március I. dekádjára esik. A retek vetésterületét úgy válasszuk meg, hogy az időben kerüljön a katonák asztalára, mert a pudvás retek élvezhetetlen. Míg a zöldhagyma viszonylag előregedett állapotban is élvezhető. Így javaslom, hogy a retek vetésterülete kisebb legyen a zöldhagymáénál m^2 -enként 15–200 db retket, illetve zöldhagymát takaríthatunk be.

A növénytermesztés területéről csak a legfontosabb növényfajtákat emeltem ki, úgy érzem, ezek termesztésével szinte valamennyi alakulat megpróbálkozhat, a helyi lehetőségek kihasználásával az egyéni kezdeményezőkészség kibontakoztatásával.

A fóliás növénytermesztésben is elengedhetetlen a szakirányítás, az átgondolt koncepció, a helyi lehetőségek és adottságok maximális kihasználása. 1982-es gazdasági évre a magasabbegység parancsnok hadtáphelyettes elvtárs meghatározta kötelezően minden KIG részére az elérendő hozamokat (Ft/fő/nap), m²-ben pedig a fóliás termesztés méretét, ezen kívül m²-enként elérendő 80–100 Ft-os hozamot. Először „idegenkedtünk” attól, hogy 500 m²-en kell fóliás növénytermesztést folytatnunk.

A bizottság összeült – alapos tervet készítettünk – megvalósítottuk célkitűzéseinket, az előljárási követelményeit teljesítettük. A KIG eredményes gazdálkodásával továbbra is állandóan javítani akarjuk a személyi állomány élelmezési ellátásának színvonalát.

6–8. féle növény termesztése esetén az alábbi vetésforgót javaslom 3 évre vetítve:

Sz.	1. év	2. év	3. év
1. Zöldhagyma – retek			
Paradicsom – paprika (kettős termesztés)		2	3
2. Karalábé			
Fejes káposzta		3	1
3. Korai káposzta			
Hónapos, illetve őszi retek.		1	2

Az egészséges életmód kialakítása terén szerzett tapasztalataink

Dr. László Péter orvos százados

Napjaink kiemelten fontos kérdése az egészségünkkel való fokozottabb törődés, az egészséges életmód kialakítása. Az orvoslás, az orvostudomány a maga részéről egyre újabb eredményeket ér el, azonban csodák nem várhatók. Magunknak is jelentősen hozzá kell járulni saját érdekünkben egészségünk megőrzéséhez.

Az előrelépés érdekében magasabbegységünknel már az elmúlt évben PK-i szintű intézkedés történt. A szakmai vezetés is többet tett, mint eddig. Az eredmények azonban nem állnak arányban a kitűzött céllal. Lassú az előrelépés. *Miért ez?* Erre kerestük a választ magasabbegységünk egészségügyi szolgálatánál.

Négy terület az, melyet érinteni kívánok: *a nagymértékű alkoholfogyasztás, a dohányzás, túlzott gyógyszerfogyasztás és az elbizás területei.* Ezeken túl még számtalan téma szerepelhet, melyet fel kell dolgoznunk, *a figyelem felkeltése* jelenleg a legfontosabb cél.

Egészségünk védelmében *először* a jelentőségében legnagyobb – az egyénre és a közösségre is – fontosságú *túlzott alkoholfogyasztásról* kell szólni. A nagymérvű alkoholfogyasztás ugyan csak keveseknél fordul elő, mégis a munkahelyi légkört, az egészséget, a szolgálatképességet legjobban romboló következményei vannak.

Az alkoholfogyasztás terjedésének megítélésakor is figyelembe kell venni napjaink felfokozott életritmusát, a nagyobb munkaütemet, a szervezet és az idegrendszer növekvő igénybevételét, amely a belső feszültség növekedését eredményezi. A nagyobb fáradtságot, kimerültségi állapotot néhányan alkohol fogyasztásával próbálják feloldani. Ez azonban az arra hajlamosaknál könnyen válhat rendszeressé. Innen rövid lehet az út a testi és lelki szövődmények kialakulásához, illetve az alkohol függőségéhez. Tapasztalataink szerint nehezen lehet előrelépni abban, hogy az érdekeltek mértékletesen fogyasszanak alkoholt, hiszen azt sem lehet meghatározni, milyen mennyiség elfogyasztása jelent élvezetet, jó közérzetet, vagy már részegséget. Ott is nehéz meghúzni a határt, hogy mikor válik szenvedéllyé. Az utóbbinak vannak ugyan objektív jelei, mégis ezek észleléskor a beavatkozás többnyire már késve történik.

Az alkoholizmus elleni küzdelem során tulajdonképpen nem általában a szeszes ital fogyasztása ellen, hanem csak a túlméretezett, mértéktelen alkoholfogyasztás ellen kell harcolni.

fogyasztás ellen harcolunk. Ezért minden parancsnok, illetve katona ítélje el az olyan viselkedést, amely sérti az egyéni és a közösség érdekét, hiszen ezt már nem lehet erkölcsi problémának tekinteni, ez már betegség.

Hogy mi is motiválja az alkoholfogyasztást, azt nehéz kideríteni, de feltehetően szerepe van benne a személyi állomány emelkedettebb életszínvonalának, nagyobb jövedelmének, de egyeseknél mutatkozó jellem-gyengeségnek, megfelelő önkontroll hiányának, sőt bizonyos rétegnél kulturális, műveltségbeli fogyatékoságnak is. Az alkoholfogyasztást növelő tényező lehet a szabad idő növekedése is. Lehetnek pszichológiai okai is, mint a bevezetőben szoltam róla. Általánosságban megállapíthatjuk, hogy az egészségre ártalmas és helytelen életmód kialakulásában szereplő tényezők között a legsúlyosabb a közösségi és egyéni probléma. Ezt aláhúzza az, hogy tapasztalunk továbbra is szolgálati helyen történő ital fogyasztást, amelyre alkalom a kitüntetés, előléptetési, jutalom, továbbá névnap, születésnap, karácsony, szilveszter és még számos egyéb rendezvény, amely mind ok az ivásra. Ritka ma még az olyan rendezvény, ahol gyümölcslé, paradicsomlé, vagy cola kerül az asztalra. E téren még nem sikerült elvárható eredményt elérnünk, mert a parancsnoki állomány egy része azt még elég népszerűtlen gesztusnak tekinti.

Az alkoholizmusban szenvedők számáról nincs pontos adatunk. Ilyen felmérő munka készítéséhez feltétlenül ismerni kellene a család véleményét az alkoholfogyasztás mértékéről és a már odahaza is mutatkozó és mérhető kóros állapotok kialakulásáról. Tudjuk és tapasztaljuk, hogy az alkohol-beteg nem tartja magát betegnek és esetleges gyógykezelése is csak az előljáró kényszerítő eszközei hatására történik.

Szűrőseink alapján alkoholisták szinte minden korcsoportban vannak. Sajnálatos, hogy a fiatalabbak között is. Az elmúlt évben magasabbegységünknel májzsugorodásból eredő halál is előfordult. Ismeretterjesztő előadásainkban felhívjuk a figyelmet arra, hogy a védekezés alapja az önismeret és az akarat, mivel nem lehet olyan szintet megállapítani az ivásról, amely biztonságosnak tekinthető. Rossz jel, ha titokban iszik valaki, ha keresi az alkalmat, ha mohón iszik, s ha már szervi bántalmak jelentkeznek.

Régi tapasztalat, hogy az alkohol miatti veszély elhárításának annál nagyobb az esélye, minél korábban ismerik fel azt és tesznek lépéseket a megakadályozására. Tapasztalatunk szerint nálunk a fiatal tisztek és tts.-ek viszonylag magas jövedelemmel rendelkeznek, s jó néhányan nem is házások, esetleg átvonuló szálláson laknak. A szabad idejük s a költőpénzük meg van, ugyanakkor egyesek igény szintje nem emelkedett ennek megfelelően.

Tudjuk, hogy az alkoholizmus nemcsak a mi problémánk, más seregtesteknél és magasabbegységcknél is küzdenek ellene. Ez természetesen nem mentesít minket a vele szemben folytatott harc alól. Ez azonban nemcsak az orvosok ügye. Az alkoholizmus elleni harc nálunk is szervezett formában folyik. A PK-ok, a politikai apparátus, az eu. szolgálatok és az érintett családjainak bevonásával. Magasabbegységünk parancsnoka szükség esetén nem riad vissza a szankciók alkalmazásától sem.

Itt is, mint számos más betegségnél, könnyebb a megelőzés, mint a gyógyítás. A megoldáshoz hozzá segít, ha a veszélyeztetetteket hatékonyan kiszűrjük és megakadályozzuk a visszaesést. Tény az, hogy a betegség nem az egyik napról a másikra alakul ki, ami lehetőséget nyújt a beavatkozásra az alakulatnál és az eu.

szolgáltatnak is. Ha önkritikusan vizsgáljuk az eddigi tevékenységet, tudjuk hogy nem használtunk ki minden lehetőséget eddig.

Másodszor a dohányzásról! Mindannyian tudjuk, milyen káros, nézzük mit tehetnénk a leszokás érdekében. A káros szenvedélyekről való leszokás két fontos tényezőtől függ: egyrészt a jó személyközi kapcsolattól, másrészt a stresszhatások, konfliktushelyzetek hiányától. Mindezt egyszerűbben mondva: jó társaságra és nyugodt körülményekre van szükség.

Az úgynevezett „*kímélő életmód*”, amely a stresszhatások, izgalmak teljes kiiktatását jelentené soha nem valósítható meg a gyakorlatban. A katonai élet pedig közel sem mentes az ilyen helyzetektől. A követendő út az, hogy az ember felvértezze magát a későbbi feladatokra, káros szenvedélyek stimulálószeres fogyasztása nélkül képes legyen intenzíven dolgozni és minden kritikus helyzetet átvészelni.

A dohányzásnak különleges jellegzetességei vannak. Leginkább elterjedt, elfogadott és nem ütközik a közösség rosszállásába. Az egyetlen szenvedély, amely nem szégyenletes. Létrejöttében és fennállásában lényeges a szokás. Nem okoz személyiségtorzulást. Lényeges az a közismert tény, hogy a dohányzásra minden értelmes ember úgy szokik rá, hogy értelmes és sikeres marad. Ez nem mondható el a többi káros szenvedélytől. A dohányzás következményei hosszú lappangás után következnek be: érszűkület, szívinfarktus, mellkasnyomás formájában, vagy nehezen gyógyuló hörghurut létrejöttével, a rosszindulatú daganatokról nem is beszélve. A rászokás tehát a mindennapi megszokott életmód közepette igen könnyű és ugyanebben a helyzetben az abbahagyásnak nincs elegendő és hatásos mozgató ereje. A betegség lehetősége, mely idővel törvényszerűen bekövetkezik, nem bizonyult elegendőnek.

A továbbiakban a dohányzásról való leszokást vegyük szemügyre.

Alapelvként le kell szögeznünk, hogy a dohányzás céltalan, de aktív cselekvés. Egy ilyen cselekvést pedig csak úgy szüntethetünk meg, hogy értelmesebb más cselekvéssel helyettesítjük. Adjunk valamit a dohányzás helyett!

Régi megfigyelés, hogy igen nehéz a dohányzásról egyedül leszokni, de társaságban könnyebb. Ha két munkatárs versengve bátorítja egymást, melyikük bírja tovább a dohányzás nélkül, ebből rendszerint siker lesz, s mindketten megszabadulnak a dohányzástól.

Külföldön már működnek leszoktató pszichoterápiás osztályok. Élenjáró példa Svédország.

A sikeres kórházi és szanatóriumi kezdeményezés után célszerűnek látszik felvetni a leszoktatás programját az üdülőkben, a csapatpihenőkben.

A hasznos szenvedélyek sokfélék lehetnek: a szabad levegőn történő rendszeres, fokozatosan növekvő tempójú testmozgás, kocogás, futás, a reggeli, vagy esti órákban, tornagyakorlatok. Konkrét célú kirándulás.

Jó példával kell előljárni különböző összejövetelek alkalmával. A mi parancsnokhelyettesi és hadtápértekezleteinken nincs dohányzás. Biztatóak a vezetők hozzáállása, szorgalmazzák a sikert. Nő a területe annak, hogy aki le tud mondani a dohányzásról, arra számítunk, hogy akit nem dohányzók vesznek körül ritkábban fog rágyújtani. Tapasztalataink szerint a sikeresebb magasabb beosztásban levők között kevesebb a dohányos. Bármilyen volt is az utóbbi évek dohányzásról való leszokás mozgatója, az eredmények biztatóak. Ezt támogatja a vezetés és a pártszervezet is.

Az egészségnevelési előadások tematikájához szervesen kapcsolódik azon tudományos tények ismertetése, amelyet csak a szakember, a csapatorvos mondhat el. El kell mondani, hogy a sikeres leszokásnak *négy alapvető feltétele van*:

1. Azonnal és végleg elhatározni, egyik napról a másikra, nem pedig fokozatosság tervével, mert az ember könnyen lemond eredeti szándékáról.

2. Jeles dátumhoz legyen köthető, vagy egy örömteli esemény, élmény emlékéhez. Ez az élmény is azt sugallja, hogy a dohányzás elhagyása nem csupán átmeneti időre szól.

3. Ismerni kell a veszélyeket. A dohányzás ártalmaira vonatkozó legkorábbi eredményeket hitelesen közöljük a hallgatókkal. Hozzá tesszük azt is, hogy minden veszély elkerülhetővé válik a dohányzás elhagyásával.

4. Helyes, ha elmondjuk munkatársainknak, ismerőseinknek az abbaahagyás tényét, minél többen tudjanak róla. Emiatt lassan visszavonhatatlanná válik és egyre több támogatást kap.

Elmondhatjuk azokat a lelki és élettani törvényszerűségeket is, amelyek a leszoktató kúra alapjául szolgálnak.

Ilyen az, hogy nikotinelvonási tünetek a hivatalosan elfogadott orvosi vélemény szerint nincsenek. Az elvonási jelenségek majdnem kizárólag a megszokáshoz való kötődéssel kapcsolatosak. A volt dohányos, egy nehezebb feladat után megpihen, önkéntelenül a zsebébe nyúl, oda, ahol a cigarettát tartotta azelőtt. Hiányzik számára a dohányzás szertartása, bár tudja, hogy a nikotin bizonyos idegrendszeri kisérről jelenségei is: kellemetlenül túlzott verítkezés, érzékelési zavarok, a hőszabályozás zavara, amelyek az erek kóros változásaiból adódóak. Mindezek múltó kellemetlenségek és egyszerű elfoglaltsággal elterelhető a figyelem róluk. A fentiek a dohányzásról való leszokásra ösztönöznek.

Magasabbegységünknel a dohányzás alacsonyabb, mint az országos átlag, 58⁰/₀ a ht. és tsz. állomány körében, és ennek zöme is szeretne leszokni a dohányzásról, de nem tud. Különbféle gyógyszeres orvosi támogatást kér, szívesen alávetné magát gyógyító eljárásnak is, az eredményesség érdekében. Reménytelennek tűnő helyzetben van, ugyanis minden dohányos hangoztatja, nem esik jól a dohányzás, mégsem képes lemondani róla.

Ezck a tények természetszerűen arra ösztönzik a csapatorvosainkat, hogy ne csupán hangoztassák a dohányzás ártalmasságát, hanem nyújtsanak aktív segítséget annak, aki rászorul. Segítünk mindenkinek, aki le akar szokni a dohányzásról, ha egyedül nem képes rá.

Harmadszor a túlzott gyógyszerfogyasztásról!

Az ingyenes és magas szintű egészségügyi ellátás szerves része a gyógyító-megelőző tevékenységhez nélkülözhetetlen gyógyszerellátás. A kutatások nyomán a gyógyszeripar napról-napra szélesíti a gyógyszer-választékot, egyre több gyógyszer kerül a gyógyszerárakba.

A gyógyszeres kezelés lehetőségeinek növekedésével párhuzamosan azonban emelkedik az állományunk gyógyszerfelhasználása is. A gyógyszerek viszonylag alacsony ára arra indítja az embereket, hogy a gyógyszereket otthon raktározzák, házipatikát rendezzenek be. A gyógyszerekhez való könnyű hozzájutás indokolatlan, esetenként mértéktelen gyógyszerfelhasználáshoz vezet. A gyógyszermegszokás, a gyógyszerekhez való hozzászokás függőségéhez vezet, és így életkörülménye-

ket befolyásoló tényezővé válik. Magasabbegységünknel alacsony az ilyen jelenések száma, de van példa súlyosabb esetre is.

Mai viszonyaink között nagy számban fordulnak elő olyan megbetegedések, amelyek az idegrendszert, az ember pszichés működését érintik. A szűrővizsgálataink alapján a kóros állapotok mintegy 10⁰/₀-át a pszichoneurózisok okozzák.

Ebben a számban nem szerepel mindenki azok közül, akik „idegességükre”, különféle problémák megoldására, fáradtságukra, konfliktushelyzetükben különféle nyugtató- és altatószereket, fájdalomcsillapítókat, étvágycsökkentőket és más gyógyszereket szednek.

Jelenleg segélyhely szinten is sok nyugtatót írnak fel. Bár a gyógyszerek vényköteltségek, mégis viszonylag könnyű hozzájutni, a csapatorvosok a jelentkezők kérésére gyakran rendelik. Mindebből adódóan az öngyógyyszerelés, a megengedtnél nagyobb mértékű. Az otthon tárolt „házipatika”-készlet esetleg éppen ezekből a gyógyszerekből áll össze.

A pszichikus működéseket befolyásoló gyógyszerek nagyarányú elterjedését és alkalmazását több tényező magyarázhatja, így a megváltozott munka- és életkörülmények, a gyakori, váratlan és tömeges stressz-helyzetek, egyes vezetők körében a képességen és erőn felüli feladatvállalás stb. A kóros személyiségűek ilyen feltevélek között gyorsabban kifáradnak, fokozott feszültségbe jutnak, hamarabb szenved zavart kapcsolatrendszerük, változik munkabírásuk.

Az egyén az elveszett egyensúlyának visszaállítására törekszik. Ez az a pont, amelynél több út lehetséges az egészséges életmód, a helyes lazítás, illetve a gyors megoldás felé. A leggyorsabban és legkönnyebben elérhető eszköz az egyensúly helyreállítására a gyógyszerfogyasztás. A kéznél levő gyógyszer a legkevesebb időt, energiát igényli, ugyanakkor a tüneteket időlegesen megszünteti. Ma az emberek hajlamosak arra, hogy túlértékeljék saját fizikai és szellemi terhelhetőségük határait, s nem egyszer a megrendült egyensúlyt újabb visszaélésekkel próbálják helyreállítani. Az ilyen önmagában visszatérő körbe került ember egészségtelen életmódváltoztatást hajt végre, annak „rabjává” lesz.

Ha egy ember feleslegesen gyógyszerhez folyamodik, ezzel gyakorlatilag megfosztja magát a konfliktus reális megítélésének lehetőségétől és a megoldás helyett a gyógyszer pillanatnyi hatása mögé bújik.

Negyedszer az elbizárról!

Az állomány helyes irányú fejlődése érdekében arra kell törekedni, hogy a biológiaiilag értékesebb élelmiszerek fogyasztása növekedjék és a helyes táplálkozási szokások széles körben terjedjenek el. Ennek érdekében tudatos és rendszeres felvilágosító nevelő munkát kell folytatni.

A vizsgálatok tapasztalatai arra utalnak, hogy esetenként az állomány táplálkozásában kalórikus hiány nem mutatkozik, az élelmiszerfogyasztás a táplálkozás, túltáplálkozás irányába mutat. Az elhízás az elmúlt időszakban, az országos átlagnak megfelelően növekedett. Adatanik szerint elsősorban a ht. és tsz. állomány körében 58⁰/₀ azoknak az aránya, akiknek 10⁰/₀-nál nagyobb súlytöbblete van.

A kalóriafogyasztás meghaladja a kívánatos szintet és bár újabban ebben a tekintetben növekvő tendencia nem állapítható meg, a különböző tapasztalatok alapján kétségtelen, hogy a túltáplálkozás egyértelműen kedvezőtlenül hatott az állomány egészségségügyi helyzetének alakulására.

A különböző állománykategóriák tápláltsági állapotát értékelve arra a következtetésre jutottunk, hogy a különböző korú és beosztású elvtársaknál az elhízás gyakorisága kisebb-nagyobb mértékben növekvő tendenciát mutat, és egyre fenyegetőbb mértékben jelentkezik a ht. állománynál.

Az elhízás okát mindenképpen abban kell látnunk, hogy az energialeadáshoz képest viszonylag nagyobb a kalóriafelvétel. A fizikai aktivitás jelentőségét az elhízás létrejöttében döntő fontosságúnak tartjuk és felhívjuk a figyelmet a mozgás szerepére.

A megfelelő táplálékbevitel és életmód szabályozásának tehát nagy jelentőséget kell tulajdonítani, a helyes étkezési szokások kialakításával és megfelelő táplálkozási alapelvek betartásával csökkenteni lehet az elhízás veszélyét.

Tudatában vagyunk annak, hogy a megszokott táplálékfogyasztási hagyományokat nem lehet máról holnapra megváltoztatni, szívós, kitartó tevékenységre van szükség, hogy táplálkozási kultúránkat a korszerű, egészséges táplálkozás irányába befolyásoljuk.

Szükség van tehát hatékony táplálkozási propagandára, ez a következtetés vonható le egyértelműen a szűrővizsgálatok tapasztalataiból. Mindez megnöveli az egészségügyi szolgálat felelősségét, mert az elhízás és a túltápláltság elleni küzdelemben csak a szervezeten végzett felvilágosító tevékenység lehet eredményes. A korszerű táplálkozást segíteni csak így lehet. Egészségügyi vezető szerveinknek komplex intézkedési tervet kellene kidolgozniuk, amelyben felhasználva a hatékony egészségnevelés eszköztárát, felhívják a figyelmet, hogy a túltáplálkozás káros, egészségesebb ételkészítési eljárásokat ajánlanának és terjesztenék az élelmiszeripar újabb, korszerű termékeinek fokozottabb használatát, nemcsak a szakállomány körében.

Úgy gondolom, hogy a „*Hadtápbiztosítás*”-t olvasók széles tábora részére e rövid cikk keretében közreadott tapasztalatok eredményesen szolgálják az egészséges életmódra nevelés feladatait.

Tapasztalatok az MN 4127 MAEG üzemanyagokkal történő takarékos gazdálkodás egyes kérdéseiről

Kovácsis György főhadnagy

E rövid cikk keretében módszereket, hasznosítható tapasztalatokat kívánok közreadni a hajtó-, kenő- és karbantartó anyagokkal való takarékos gazdálkodás témakörében rejlő lehetőségekről.

Az utóbbi időszakban, mint ahogy az valamennyiünk előtt ismert, nőtt az energiahordozók világpiaci ára, amely eléggé negatívan érintette népgazdaságunkat és ezen belül, mint felhasználót az MN-t is.

Szükségessé vált az eddig csak kilométer gazdálkodáson és jóváhagyott üzemanyag kereten alapuló gazdálkodási tevékenység felülvizsgálatára és a felhasználás csökkentése érdekében a népgazdaságban és ezen belül is az MN-ben szigorító intézkedések, rendszabályok foganatosítására. A szigorító rendszabályok bevezetésén túl a helyi lehetőségek feltárására, a megfelelő üzemanyag *takarékos* vezetési stílus és az egyén érdekeltté tételén keresztül olyan optimális üzemeltetés elérésére, amely a lehető legkevesebb hajtó- és kenőanyag felhasználását eredményezi az adott kilométer üzemóra megtételéhez, felhasználásához.

A takarékoság az üzemanyag tárolásánál, feltöltésénél kezdődik, amikor lehetőségünk van megakadályozni az elfolyásokat, csepegéseket, a zárófedelek gondos utánhúzásával minimálisra csökkenthetjük a párolgásból adódó veszteségeket.

Ha a tárolási, lefejtési és töltési szabályokat nem tartjuk be, óhatatlan, hogy bekövetkezik a megengedett veszteségi normák túllépése.

Meg kívánom jegyezni, hogy amíg az elfolyásból, csepegésből adódó veszteségek „csak” a mennyiséget csökkentik, addig a párolgásból adódóak rontják az üzemanyagok minőségét is.

Szállítási, töltési veszteségek csökkentésének lehetőségei:

- a lefejtésnél biztosítsuk a csatlakozások megfelelő tömítettségét;
- űza.-töltő gk.-k és űza. utánfutók, tartályfedél tömítettségét, csapjait, pilanatzárjait fokozottan ellenőrizzük, a meghibásodások kijavítására azonnal intézkedjünk;
- hordózott, kannázott űza.-szállításnál ügyeljünk a hordók, kannák hibátlanosságára, megbízható rögzítésére, dugók és zárófedelek tömítettségére, megbízható zárására. Az üzemanyaggal töltött hordók dugóit, a kannák zárófedelét óvatosan, fokozatosan nyissuk ki, az üzemanyagelfolyás és a baleset megelőzése céljából. A hordók és kannák fel- és lerakását csak az előírt módon végezzük;
- a járművek tartályainak feltöltésekor ügyeljünk a feltöltöttség mértékére, hogy időben csökkenteni tudjuk a hajtóanyag-töltés intenzitását.

Tárolási veszteségek csökkentésének lehetőségei:

- a tárolás alatti veszteségek kizárólag a tartályok, hordók, kannák és elzárószerelevények állapotától és karbantartottságától függenek. Az állapotot fokozottan ellenőrizzük, a feltárt hibát azonnal szüntessük meg;
- a tartályok és hordók nyílásait szorosan (légmentesen) zárjuk le;
- a tároló eszközöket csak a térfogat 95%-ig töltjük fel, a hőmérséklet emelkedése okozta hőtágulás miatt. A megnövekedett térfogat esetén a párolgási veszteség növekszik;
- a frissítéseket lehetőleg hűvös időben kell végrehajtani;
- tele tároló eszközökből ne adjunk ki üzemanyagot addig, amíg másik megkezdett tároló eszközben még van ugyanaz az üzemanyag-féleség.

Járművek, munkagépek tartályainak feltöltésekor a veszteségek csökkentésének lehetőségei.

A veszteségek csökkentésének legfontosabb módja, hogy az üza. szolgálat minden beosztottja és a hőerőgép-kezelők figyelmesen és lelkiismeretesen végzik munkájukat, tartsák be a feltöltésre vonatkozó szabályokat.

Úgy mint:

- az üza. feltöltést zárt sugárral végezzük;
- tábori körülmények között a feltöltést kézi, illetve motoros szivattyúval, töltő gk.-val, vagy tábori üza.-kúttal végezzük. Hordóból kéziszivattyúval, vagy akkumulátorral hajtott elektromos szivattyúval, a 20 literes üza.-kannából minden esetben kannakitöntő csővel végezzük az utántöltést;
- ügyeljünk a túltöltés elkerülésére, a töltés intenzitására;
- kerüljük a kézi feltöltő-eszközöket (vedrek, nyitott kannák, leeresztő tálcák, hordóból szabadon) használatát;
- a járművek tartályainak feltöltésekor használjunk (leeresztő tálcát) a csöpögő anyag felfogására;
- a feltöltés előtt ellenőrizzük a töltőberendezés, töltőfej üzembiztonságát, a betöltő nyílások, szűrők, zárófedelek állapotát, tömítettségét;
- ügyeljünk a statikus áram elvezetésére;
- a járművek és munkagépek üza.-tartályaiba csak az előírt mennyiségű hajtóanyagot töltjük fel. számolva a hőmérséklet okozta térfogatnövekedésre, a menet közbeni üregeyenetlenségre;
- feltöltés után ellenőrizzük az üza.-tartályok, vezetékek és adagoló berendezések állapotát, nincs-e valahol folyás, vagy csepegés. Az észlelt hibák megszüntetését (tömítetlenség, csötörés stb.) és a tartály plombázását azonnal hajtjuk végre;
- rendeltetéstől eltérő felhasználásra (kézmosásra, ruházati és egyéb felszerelések tisztítására, mosására, háztartási célokra, motortestek, felépítmény és alváz mosására, tisztítására) hajtóanyagot ne adjunk ki. A rendeltetéstől eltérő felhasználás, pazarlás, ezen kívül tűz- és balesetveszélyes is, de a szervezetbe jutva az egészségre is ártalmas.

A hőerőgépek karbantartásának, beszabályozásának jelületes végrebajtásából adódó túlfogyasztások

A gépjárművek műszaki állapota nagyban befolyásolja a hajtó- és kenőanyag-fogyasztást.

A kisebb, jelentéktelennek tűnő meghibásodás is üza.-túlfogyasztást eredményez. A pc. és gjmü. technika műszaki állapotának megfelelő fenntartását a rendszeres technikai kiszolgálás biztosítja, amely feltétele a norma szerinti üza.-fogyasztásnak.

A pc. és gjmü. technikai cszközökön *végre kell bajtani*:

- az állandó jellegű,
- a teljesített km-hez kötött (I., II. sz. műszaki szemle, olajcsere),
- az időszakonként végrehajtandó *technikai kiszolgálásokat*.

Az előírt technikai kiszolgálások elmulasztása, vagy a határidő eltolódása a járművek idő előtti elhasználódásához, meghibásodásához vezet, ugyanakkor üza.-túlfogyasztást is eredményez.

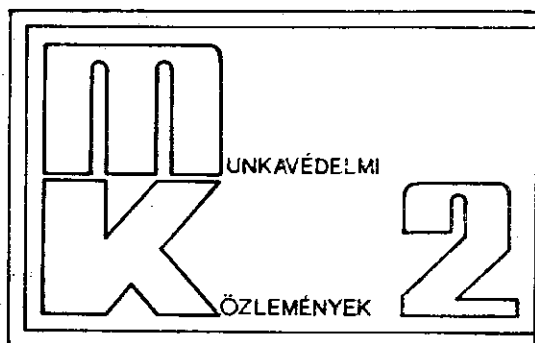
A technikai kiképzés a gazdaságosságra való törekvés érdekében a gépjárművek igénybevétele és üzemeltetése során az üzemanyag-takarékosságot egyik fő szempontnak kell tekinteni. Erre a vezetőket, kezelőket folyamatosan úgy kell oktatni, hogy a kiképzés fejlessze a gjmü.-vezetők felelősségérzetét a rájuk bízott technika állandó üzemképességéért, hadrafoghatóságáért, kíméletes és üzemanyag-takarékos igénybevételeért, erősítse bennük a technika szeretetét, a gépjármű iránti bizalmat.

A gjmü.-vezető tanulja meg a rendszeresített gépjárművek típus-sajátosságait, az igénybevételi és karbantartás szabályait, valamint az előforduló hibák meg-előzésének, felismerésének és elhárításának módjait. A gjmü.-vezető képes legyen a szakszerű kiszolgálás és futójavítások végrehajtására, a KRESZ és vezetési szabályok betartása mellett az üza. takarékos vezetésre, különböző út- és terepviszonyok között, önállóan és alegység kötelékben, víziakadályon és veszélyhelyzetekben.

A gk.-szerelők tanulják meg a járművek típus-sajátosságait, és a technikai kiszolgálás, javítás technológiai sorrendet, a beszabályozás és feltöltési adatokat, a beszabályozáskor és a javításkor szükséges hemérő-, beszahályozó- és diagnosztikai eszközök alkalmazását.

Kellő szakismeret hiányában gyakran előfordul, hogy a hatásfok javítása érdekében alkalmazott berendezéseket helytelenül állítják be, ilyenkor az eredeti célkitűzéssel szemben kifejezetten rontják a gazdaságosságot, megnő a hajtó-, kenőanyag-felhasználás.

A témában elmondottak gyakorlati tapasztalatok, a teljesség igénye nélkül. Ezek az üzemanyag-szolgálat és technikai szolgálat, valamint a gép- és harcjármű-vezetők, gépkezelők, gk. PK-i állomány szoros együttműködésével valósíthatók meg és nyújtanak lehetőséget az elért eredmények megszilárdítására és további le-
hetőségek feltárására, kiaknázására, az energiahordozókkal történő takarékos gaz-dálkodás érdekében.

*Összeállította az MN Pénzügyi Szolgálat Főnökség
Baleset-elbárártási és munkavédelmi osztálya*

Tartalom:

- 1. Közlemény**
- 2. Alkoholfogyasztás — közlekedésbiztonság
(Losonczy Sándor nyá. ezredes)**
- 3. A katonai szervezeteknek a technikai eszközök munkavédelmi minőségtanúsításával, minősítésével kapcsolatos feladatai
(Földi Ferenc kpa.)**

1. Közlemény

*MN Pénzügyi Szolgálat Főnökség
Baleset-elbárártási és Munkavédelmi Osztály*

A balesetek minősítésénél a Honvédelmi Törvényben foglaltak egységes értelmezése, a honvédségi sportegyesület csapatában az edzés, a mérkőzés során elszenvedett balesetek minősítési gyakorlatának érvényesítése céljából közreadjuk a Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bírósága Polgári Kollégiumának határozatát:

MNK Legfelsőbb Bírósága Polgári Kollégiumának 17. számú határozata

„A katonai szolgálat teljesítése közben bekövetkezett baleset akkor minősül honvédelmi kötelezettséggel összefüggőnek, ha az a szolgálati kötelezettség teljesítése vagy a szolgálati jog gyakorlása során keletkezett.” A sporttevékenységek közül ebbe a körbe sorolható a kiképzési programban előírt testnevelés, továbbá az alegységek és tömegszervezetek által szervezett sportvetélkedők és játékok, amelyekben a részvétel kötelező.

Nem tekinthető azonban ilyen jellegűnek az a sporttevékenység, amelyet a katonai szolgálatot töltő személy önkéntes alapon honvédségi sportegyesületben végez. Ezért az ilyen sportrendezvényen (edzés, mérkőzés) elszenvedett baleset nem minősül a honvédelmi kötelezettség teljesítésével összefüggőnek **16/1978. (III. 1.) MT sz. r. 1. § a) pont, 2. § (1) bek., 2/1976. (VI. 17.) HM sz. r. 115. § (2) bek.**

Az első fokú bíróság által megállapított tényállás szerint a felperes a tényleges katonai szolgálatának a megkezdése előtt igazolt labdarúgó játékos volt. Az alperes lehetővé tette számára, hogy ezt a sporttevékenységét a katonai szol-

gálata alatt is folytassa. Ilyen előzmények után került a felperes a honvédség keretében működő sportegyesület labdarúgó csapatába játékosként. A csapat tagjaként részt vett 1979. szeptember 1-én egy Budapest I. osztályú bajnoki labdarúgó mérkőzésen, ahol játék közben megsérült.

Az első fokú bíróság az ítéletében a felperes balesetéből származó károkért az alperes Honvédelmi Minisztérium felelősségét a 16/1978. (III. 1.) MT sz. rendelet 2. §-ának (1) bekezdésére hivatkozással megállapította. Ehhez képest az alperest 792 Ft kártérítés, ennek 1979. november 1-től járó kamata megfizetésére kötelezte, míg azt meghaladóan, a felperesi keresetet elutasította.

Az ítélet ellen a peres felek fellebbeztek.

A felperes kérte az első fokú ítélet részbeni megváltoztatásával az alperest további 17 057 Ft és kamata és a perköltség megfizetésére kötelezni.

Az alperes pedig az első fokú ítélet megváltoztatásával a felperesi kereset teljes elutasítását kérte, fenntartva védekezésében előterjesztett álláspontját. Költséget nem igényelt.

A felperes fellebbezése megalapozatlan, ezzel szemben az alperesé alapos.

A fegyveres erők, fegyveres testületek és rendészeti szervek kártérítési felelősségéről szóló 16/1978. (III. 1.) MT számú rendelet 1. §-ának a) pontja, illetve a 2. §(1) bekezdése értelmében az alperes a szolgálat teljesítésével okozati összefüggésben bekövetkezett balesetért vétkességre tekintet nélkül felel.

Az 1976. évi 1. tvr. végrehajtására kiadott 2/1976. (VI. 17.) HM sz. rendelet 115. § (2) bekezdése szerint a katonai szolgálat teljesítése közben bekövetkezett baleset akkor minősül a honvédelmi kötelezettséggel összefüggőnek, ha az a szolgálati kötelezettség teljesítése vagy szolgálati jog gyakorlása során keletkezett. A szolgálati kötelezettség teljesítésén a jogszabályban, parancsban vagy más rendelkezésben meghatározott vagy e szerint elvárható magatartást kell érteni. A szolgálati jog gyakorlása az említettekben meghatározott vagy megengedett, szolgálati helyen tanúsított magatartás, továbbá a szolgálati helyen kívüli rendezvényen való szervezett részvétel, valamint társadalmi munka végzése. Ebben a körbe sorolhatók a sporttevékenységek közül a kiképzési programban előírt testnevelési foglalkozások, valamint a szabad időben ugyan, de az alegységek, tömegszervezetek részéről szervezett és végrehajtott játékok, sportvetélkedők, amelyeken a részvétel kötelező. Az e körben elszemvedett balesetekért, illetve abból származó károkért terheli az alperest az említett jogszabályi rendelkezés alapján kártérítési felelősség.

A felperes perbeli balesete azonban ettől eltérő jogi elbírálás alá esik. A felperes a fentebb leírt sporttevékenységét tehát önkéntes alapon, az alperes hozzájárulásával folytatta a honvédségi sportegyesületben. Az itteni edzéseken, mérkőzéseken való megjelenési, részvételi fegyelemre ugyanaz az irányadó, mint a többi – a polgári – sportegyesületnél.

Az a körülmény pedig, hogy az edzések, mérkőzések időpontja igazodik a kiképzési programhoz, nem teszi a sportegyesületi tagságot katonai szolgálati jellegűvé. Ezért a sportegyesület által rendezett labdarúgó mérkőzésen bekövetkezett balesetből eredő károkért az alperes kártérítési felelőssége a fentebb említett jogszabályi rendelkezés alapján nem állapítható meg.

Ezen túlmenően azonban vizsgálta a másodfokú bíróság azt is, hogy az alperes felelőssége a kártérítés általános szabályai értelmében nem áll-e fenn. Az ilyen igények elbírálásánál az ítélkezési gyakorlat megegyezik a Legfelsőbb Bíró-

ságnak a Bírósági Határozatok 1977. évi 1. számában 17. sorszám alatt közzétett eseti döntésben kifejtettekkel. E szerint pedig a sporttevékenység kifejtésére való vállalkozás magában foglalja annak kifejezésre juttatását is, hogy a sportoló beleegyezik a sportolással együtt járó esetleges károk kockázatának a viselésébe is. Ezért a tevékenység közben elszenvedett sérülésből eredő kárért általában nem jár kártérítés, azt a sportoló maga köteles viselni, kivéve, ha a károsodás más személy vagy szervezet felróható magatartásával áll okozati összefüggésben.

A perbeli esetben a felperes sérülése az idegen pályán tartott mérkőzésen, a játék hevében keletkezett. A sportegyesület pedig önálló jogi személy, önálló költségvetéssel rendelkezik. Így az a tény, hogy az egyébként sem kötelező biztosítást az egyesület a felperes javára nem kötötte meg az alperes terhére nem róható. Erre figyelemmel az alperes felelőssége a kártérítés általános szabályai szerint sem állapítható meg.

„A kifejtettekre tekintettel a másodfokú bíróság a Pp. 253. /-ának (2) bekezdése alapján az első fokú ítéletet megváltoztatta és a felperes keresetét elutasította.”

2. Alkoholfogyasztás — közlekedésbiztonság

Losonczy Sándor nyá. ezredes

Mindnyájunk előtt ismert, hogy a laktanyát elhagyó katonák lakóhelyeiken – mint ez általában lenni szokott – széles ismeretségi körrel rendelkeznek. Ez így természetes, és egymagában aligha okozna különösebb gondot, ha a baráti, rokoni kapcsolatok ápolása – nem a mértéktelen italozásban jutna kifejezésre. A helyőrséget elhagyó, otthonukba távozó katonák igen gyakran a rokonok, barátok unszolására fogyasztják a közlekedésbiztonságot is nagymértékben veszélyeztető szeszest italt. Előfordultak már olyan súlyos sérüléssel járó balesetek, több családot érintő tragédiák, amikor a szenvedő alanyok éppen a járművet vezető katonát itató társaság tagjaiból kerültek ki.

A személyi sérüléssel járó balesetek alakulását vizsgálva megállapítható, hogy a személyi tulajdonban levő gépjárművekkel, járművekkel katonáink a legtöbb balesetet eltávozás, szabadság ideje alatt, családi, rokoni, ismerősi környezettel szoros kapcsolatban okozzák, illetve szenvedik el.

Az ilyen jellegű balesetek száma az utóbbi három évben viszonylag magas. A néphadseregben szolgálatot teljesítők magántulajdonukban levő gépjárművekkel 1980-ban 276, 1981-ben 307, 1982-ben 285 balesetet okoztak, illetve szenvedtek el.

A személyi tulajdonban levő gépjárművekkel, járművekkel ittasan okozott (elszenvedett) személyi sérüléssel járó balesetek évenkénti százalékos alakulását* vizsgálva csak alátámasztják a már említetteket, és egyben figyelmeztetnek is arra, hogy nincs minden rendben katonáink járműhasználatánál.

*

1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982
17,8 ⁰ / ₀	18,3 ⁰ / ₀	20,9 ⁰ / ₀	28,0 ⁰ / ₀	25,3 ⁰ / ₀	25,0 ⁰ / ₀	26,3 ⁰ / ₀

Az ittas vezetések nagymértékben hozzájárultak a súlyos sérülések és a halálos kimenetelű balesetek növekedéséhez. Ezzel magyarázható, hogy addig amíg a néphadsereg más területén minden 100 baleset közül egy halálos kimenetelű, a magántulajdonban levő járművekkel okozott (elszenvedett) balesetknél minden 8–9 baleset halálos kimenetelű.

A számok láttán akaratlanul is felmerül a kérdés, *miért?* Sokan a balesetet okozó (szenvető) katonák közül aligha gondoltak arra, hogy milyen veszéllyel jár, ha egy-egy „*átlumpolt éjszaka*” után gépjárműveikre, járműveikre ülnek és vezetnek. Az ittal mámorát ki sem pihenve, szervezetüket az alkohollal terhelve – figyelmen kívül hagyva a sokszor elhangzott tanácsokat – hozzátartozóik tudtával, vagy anélkül a laktanyába történő visszaindulást az utolsó órákra halasztják és hogy késésüket behozzák, felelőtlenül rohannak végzetükbe. Az ilyen felelőtlen kockázatvállalásra aligha van szükség. Az elfogyasztott legkisebb mennyiségű szeszes ital is feloldja a gátlásokat és nagymértékben növeli a fogyasztó személy agresszivitását. Az agresszivitás, a késéstől való félelem fokozottan növeli az amúgy is baleseti veszélyt. Sajnos a sok megtörtént tragédiából még nem tanult mindenki.

Az alkoholfogyasztás tudományos vizsgálatainak megállapításai arra intenek, hogy a fogyasztás – legyen az bármilyen kevés is – csökkenti a járművezetési képességet, a nagymértékű pedig előbb-utóbb minden embernél vezetési képtelenséget vált ki, ezért az „*ön-*” és a „*közveszélyeztetés*” miatt az alkohol hatása alatt állókat ki kell zárni a vezetésből. Törvénycink kimondják, hogy alkohol hatása alatt járművet vezetni tilos, aki ezt megszegi, bűncselekményt követ el. A törvény megfelel a társadalmi érdekeknek, de kifejeződik benne az egyén védelme is. E törvényt minden jogosítvánnyal rendelkezőnek illő ismerni, egyébként ennek nem ismerése nem mentesít a felelősség alól. Úgy tűnik, hogy akik szeszes ital hatása alatt is vállalkoznak járművezetésre, minderről *megfelelőnek*, pedig a szükséges alapismereteket a jogosítvány megszerzése során, a KRESZ oktatáson megkapták és ebből vizsgát is tettek.

Kérdésként vetődhet fel, hogy a jogosítvánnyal rendelkező katonáink ismerik-e jól azt, hogy mit jelent az alkoholos befolyásoltság, illetve a szeszes ital hatása alatti vezetés fogalma. Ilyen felmérésekkel nem rendelkezünk, de a gyakorlati tapasztalat arra enged következtetni, hogy az alkoholos befolyásoltság (ittas vezetés) fogalmát többféleképpen értelmezik. Esetenként mindenki úgy, hogy az ránézve a legkedvezőbb. Ezért a félreértések elkerülése érdekében hasznosnak tartom e fogalom ismételt tisztázását.

Az alkoholos állapot mértékére nézve, nemzetközileg elfogadott eljárás a vér alkoholtartalmának vizsgálata. Vannak országok, ahol a gépjárművezetés még megengedett egy bizonyos, általában 0,5 ezrelék véralkohol szinten alul. Hazánkban ilyen határ nincs, gépjárművezetés alatt a legkisebb mértékű alkoholfogyasztás is tiltva van. A hazai jogszabályozási gyakorlat szerint a gjmű.-vezetés közbeni alkoholélvezet teljes tiltása helyesebb, mint bizonyos határ engedélyezése. Azt a körülményt, hogy szeszes ital fogyasztásából származó alkohol van a szervezetben az ítélkezési joggyakorlat tágan értelmezi.

Az Országos Közlekedésbiztonsági Tanács titkársága által 1975-ben kiadott: *Útmutató az új KRESZ értelmezéséhez* című kiadvány így fogalmaz: „A szeszes ital kifejezést tágan kell értelmezni, természetesen a szeszes tartalmú ételek olyan

menyiségben való fogyasztása is tilos, amely a 0,3 ezrelék véralkohol koncentrációt eléri, illetve meghaladja."

Egy másik kiadványban dr. Gábor László a Fővárosi Bíróság tanácselnöke így fogalmaz: *"Nem szabad tehát rumos meggyet, szeszes itallal készült süteményeket, vagy étvágygerjesztő italt sem fogyasztani olyan időben, vagy olyan mennyiségben, amelynek az alkoholtartalma a vezetés megkezdésekor a szervezetben még kimutatható."*

Alapszabály tehát, hogy vezetés közben és vezetés előtt tilos a szeszes ital fogyasztása, és ha a vezetés megkezdéséig még nem ürült ki teljesen az alkohol a szervezetből, járművet vezetni tilos!

Esetenként vitára adhat okot – napjainkban elég gyakran – az is, hogy mit kell érteni *"a vezetés közbeni"* fogalom alatt. Vezetés közben van ebből a szempontból az a járművezető, akinek a felügyelete alatt működőképes jármű áll. A jármű motorjának azzal a céllal való beindítása, hogy azzal közlekedjék, még a megindulás nélkül is a kísérlet megállapítását teszi lehetővé. Más szóval tilos szeszes italt fogyasztani a motor beindításától egészen addig, amíg a járművel a rendeltetési helyig el nem érkezünk.

A vezetés megkezdése előtt mennyi idővel szabad még szeszes italt fogyasztani, már kissé nehezebb meghatározni. Ez az idő függ az elfogyasztott szeszes ital mennyiségétől, fajtájától és a fogyasztó személy alkoholtűrő-képességétől. Azt is fontos tudni, hogy az alkohol fogyasztása után mennyi idő elteltével ülhetünk járműre úgy, hogy a biztonságos vezetés minden feltétele meglegyen. Erre választ kapunk dr. Dallos György Alkohol és közlekedésbiztonság című kiadványából:

"A kiürülő alkohol mennyisége óránként 7 gramm, ennek következtében a véralkohol tartalma átlagosan óránként 0,15 ezrelékkal csökken." Így például: 1 liter bor alkoholtartalma 100 gr., ahhoz, hogy a szervezetből ez kiürüljön kb. 14 órára van szükség; 1 liter sör alkoholtartalma 40 gr., kiürüléséhez 6 óra szükséges; fél dl. pálinka alkoholtartalma 20 gr., kiürüléséhez 3 óra kell. Tétélezzük fel, hogy egy járművezető annyi szeszes italt fogyasztott, hogy a vérében az alkoholtartalom 1,5 ezrelékig emelkedik, úgy óránként 0,15 ezrelék csökkenést figyelembe véve szervezetéből az alkohol megközelítőleg 10 óra alatt ürül ki. Fontos megjegyezni, hogy ennyi idő alatt csak az alkohol tényleges kiválasztása megy végbe – a fogyasztó tőrőképességétől függően – utóhatásokkal, hányinger, szédülés, rosszullet, még számolni kell, amit a vezetés biztonsága szempontjából feltétlenül figyelembe kell venni.

Az eddigiek alapján nyilvánvaló, hogy a legcsekélyebb mennyiségű alkohol fogyasztása is rendkívüli veszélyekkel jár, úgy a fogyasztóra, mint a közúton közlekedőkre. Ismételten hangsúlyozni szükséges, hogy téves és helytelen az a szemlélet, mely szerint kisebb mennyiségű ital fogyasztása után még lehet járművet biztonságosan vezetni. Senki sem képes önmaga eldönteni, hogy mi a kevés, illetve mi a sok. Ezért tartjuk fontosnak törvényeink, szabályaink megfelelő ismeretét és betartását, illetve betartatását. Tegyük hozzá, hogy a járművezető vezetés közbeni józanságát nem is a törvény és szabály, hanem saját jól felfogott érdeke írja elő. Abból kell tehát kiindulni, hogy sem a járművezetés, sem az italfogyasztás nem kötelező, ha a kettő közül valamelyiket elkerülhetetlennek tartjuk, a másiktól feltétlenül tekintünk el.

A balesetek vizsgálatainak tapasztalatai lehetővé teszik az alkoholos be-

folyásolttság alatt okozott balesetek felismerését. Az *alkoholos befolyásolttságra legjellemzőbb baleseti típusok a következők:*

- az útról való kisodródás, főként kanyarban;
- túlságosan nagy sebesség, a látási, vagy útviszonyokhoz képest;
- elalvás vezetés közben;
- egyensúlyvesztés, főként kétkerekű járművekkel.

Hasznos, ha ezekkel a baleseti típusokkal azok a személyek, akik a kivizsgálással foglalkoznak, tisztában vannak. *Hogy miért?* Azért, mert az ilyen jellegzetes baleseti típusoknál már gyanítani lehet az itrasságot, ezért a kivizsgálást nagy körültekintéssel kell végezni, az ittas vezetés felderítése és a szükséges intézkedés megtétele érdekében. A megállapított véralkoholszint egészen kis mértékénél is felléphetnek olyan kihagyási jelenségek, amelyek súlyos balesetekhez vezethetnek. Tehát minden olyan balesetet, amelynél a körülmények csak utalnak az ittaságra, gondosan ki kell vizsgálni. Igaz, mindez jóval több időráfordítást igényel, de megéri, mert a visszatartó erő növeli a megelőzés hatékonyságát.

A gyakori italfogyasztók körében igen elterjedt az a hibás nézet, mely szerint a KRESZ vonatkozó pontjai a szeszes ital hatása alatt csak a gépjármű vezetését tiltják. Nos, ez nem így van! A vonatkozó pontok kimondják a tiltást, mindennemű közúti szállító, vontató eszközre is, ide értve az önjáró vagy vontatott munkagépek vezetését, a lovaskocsi és a kerékpár hajtását is. Hogy ez mennyire így van, mi sem bizonyítja jobban, mint az a sok, kerékpárral történt, személyi sérüléses baleset, amelyeket az utóbbi években okoztak enyhe, vagy közepes ittaság hatása alatt.

Szükségesnek tartom, hogy néhány gondolatban foglalkozzam *az ittaság fiziológiai hatásával is*. Nem árt, ha a továbbképzések alkalmával ezekkel a kérdésekkel olyan mértékben foglalkoznak, amennyire a helyi adottságok ezt megengedik, illetve lehetővé teszik.

A fiziológiai vizsgálatok bizonyították, hogy az alkohol az emberi szervezetben belül elsősorban az automatizmusokat támadja meg. Megváltoztatja az alkoholfogyasztás előtt automatikusan ható szabályozó erők működését, ezzel együtt az ittas járművezető cselekvőképességét. Ez főleg akkor jelentkezik, amikor az ittas járművezető kritikus helyzetbe kerül és így a szeszt fogyasztó vezető a bonyolultabb közlekedési situációkban a feladatát már teljesíteni nem tudja. Értethető mindez, ha tudjuk, hogy *ittasság következtében:*

- a látómező beszűkül;
- a gyors reagáló képesség csökken;
- a színlátás és hallás nagymértékben csökken.

A szakirodalom szerint a járművezetők többsége 0,6–0,8 ezrelékes alkoholos befolyásolttság alatt már kettős képet lát. 0,5 ezrelék véralkohol tartalomnál a vizsgált személyek 59⁰/₀-ánál a vörös, 25⁰/₀-ánál a zöld színérzékelés gyengülését figyelhették meg, és csak 16⁰/₀-nál nem tapasztaltak színlátás-változást. 1 ezrelék véralkohol szintnél nagymértékben csökken a hallás is.

Következtetések:

Az elmúlt évek során országosan is, de a néphadseregen belül is sokszor foglalkoztak az ittas vezetés káros hatásaival, úgy tűnik, mégsem eleget, mert az ittas vezető katonák száma évről-évre magas.

Sokszor elhangzott már és úgy tűnik, továbbra is beszélni kell arról, hogy egyetlen pohár bor vagy egy üveg sör súlyos tragédia közvetlen okozója lehet.

A saját járművet vezető katonáink közlekedés erkölcsi nevelése, valamint az ittas vezetés, a sérüléssel járó balesetek megelőzése területén alapvető szemlélet-változtatásra is szükség van. A személyi tulajdonban levő járművek ittasan történő vezetése, a súlyos személyi sérülés és a halálos kimenetelű balesetek ma már nem foghatók fel magánügyként. Mindez megköveteli, hogy az eddigiektől hatékonyabbá tegyük az alkoholfogyasztás és az ittas vezetés korlátozását szolgáló erőfeszítéseket. Olyan szemléletet szükséges kialakítani, amely megengedhetetlennek tartja a szeszes ital fogyasztását akár a személyi tulajdonban levő, akár szolgálati járművek vezetéséről van szó. A megelőzéssel kapcsolatos feladatok sokrétűek, nem is egyszerűek, és akik eddig ilyen kérdésekkel foglalkoztak azok gondolom át is érzik ennek jelentőségét. A megelőző munka azonban nem lehet csak egyesek feladata, ez a hadseregen belül is, mint társadalmunk egészében közügyé kell, hogy váljon. A megelőző munka sok fáradtságot jelent, de megtérül, mivel emberek életének, és testi épségének megóvását jelenti.

Aligha vállalkozhatunk arra, hogy a helyi sajátosság figyelmen kívül hagyásával, az ezzel kapcsolatos feladatokat meghatározzuk. Ezért csak nagyvonalakban érintünk olyan kérdéseket, *amelyeket szükségesnek tartunk figyelembe venni:*

– célszerű lenne a katonai szervezeteknél több évre visszamenőleg kigyűjteni, áttekinteni az ittasan okozott, elszenvedett sérüléssel járó balesetek, elvégezni a szükséges elemzést és értékelést, és ennek alapján megfogalmazni a helyi sajátosságoknak legmegfelelőbb tevékenységet, az ittaság visszaszorítására;

– indokolt minden ittas vezetést az eddigiektől jobban kivizsgálni. Amennyiben megfelelő bizonyítási okmány nem áll rendelkezésre, úgy megkeresni a helyszínelést végrehajtó hatósági szerveket a szükséges okmányok beszerzése céljából. Az ittas vezetés bizonyítása után azonnal, illetve a legrövidebb időn belül az ittas vezetést, balesetet helyes állománygyűlésen értékelni. Az értékelést még olyan esetben is célszerű elvégezni, ha a baleset következménye nem járt személyi sérüléssel. A mindenre kiterjedő kivizsgálás az ezt követő értékelés és felelősségrevonás csak akkor éri el célját – hat visszatartó erőként – ha azt az ittas vezetés, a baleset megtörténte után közvetlenül elvégezzük;

– a megelőző munkában nagy jelentőséggel bír a jogosítvánnyal rendelkező katonák – beleértve a ht. állományt is – rendszeres továbbképzése. Ott, ahol rendszeres továbbképzést tartanak, a szervezetszerű járművezetőknek, célszerű azoknak a katonáknak a bevonása is, akik valamilyen jogosítvánnyal rendelkeznek. Az előadónak pedig teljesen mindegy, hogy 20 vagy 60 hallgatója van, viszont a közlekedés biztonsága, a közlekedés erkölcsi szellemének alakítása nagy jelentőséggel bír.

Hasznosnak tartjuk vendéglelőadó meghívását, előadások és filmvetítések megtartására. Az ilyen előadások egyik célja, hogy a jogosítvánnyal rendelkező katonák megértsék az ittas vezetés veszélyeit és változtassanak eddigi szokásaikon.

Előtérbe szükséges helyezni az okos, szellemes propagandát, lehetőleg mellőzni a kampányszerű munkát. A csapatrádió különböző klubok szakköreiben rejlő lehetőségeket célszerű továbbra is felhasználni. A propaganda minden eszközét az eddigiektől hasznosabban, célravezetőbben szükséges felhasználni az ittas vezetés káros hatásainak felismerésében, annak elítélésében, összességében a baleset-megelőzési munka gyakorlati vitelében.

Igen hasznosnak tartanánk, ha a csapatok szakemberei egy-egy megtörtént ittas vezetés, baleset tanulságait megírnák. Olyan esettanulmányok folyóiratokban történő megjelenítése is szükséges, amely közreadásából mások is tanulnának, illetve ami segítséget nyújt ahhoz, hogy az ittas vezetések száma csökkenjen.

Vannak jól bevált módszerek, amelyek a gyakorlati életben továbbra is alkalmazhatók. Ilyen jó módszernek tekinthető a bevonuló katonáknál a jogosítvánnyal rendelkezők összeírása. A szülőknek, családtagoknak írt levelek, melyekben felhívják a figyelmet az ittas vezetés veszélyeire és segítséget kérnek a szülőtől, hozzátartozóktól, hogy tartsák távol katonáinkat az ittas vezetéstől.

Minden alakulatnak, szervnek vannak az említetteken kívül olyan módszerei, amelyek hatékonyan segítettek eddig is a megelőző munkát, ezeket célszerű továbbra is felhasználni.

3. A katonai szervezeteknek a technikai eszközök munkavédelmi minőségtanúsításával, minősítésével kapcsolatos feladatai

Földi Ferenc kpa.

Az Országos Munkavédelmi Bizottság kiadta a 7001/1983. (III. 31.) sz. Irányelvét, a munkavédelmi minőségtanúsításról és minősítésről. Ebben a cikkben az Irányelvek a Magyar Néphadsereg katonai szervezeteinél történő alkalmazásából fakadó teendőket részletesebben ismertetjük.

A Magyar Néphadseregben használt, a néphadsereg számára beszerzett termelőeszközök, termelő berendezések (az iparban is megtalálható eszközök), valamint a nem termelő célú eszközök pl. haditechnikai eszközök (együtt technikai eszközök) munkavédelmi minőségtanúsításának, minősítésének követelményeit a 47/1979. (XI. 30.) MT sz. rendelet (R) és a 30/1981. (HK 18.) HM sz. utasítás (Ut) tartalmazza. A témakörben felhasznált fogalmak az MSZ 63 és MSZ 18776 szabványokban, illetőleg a katonai szabályzatokban, szakutasításokban megtalálhatók.

A tapasztalatok szerint a jogszabályok szövegének egységes értelmezéséhez részletesebb magyarázat szükséges. Nehézséget okoz a munkavédelmi minőségtanúsítás és a munkavédelmi minősítés mint két különböző eljárás szétválasztása.

Nézzük tehát, hogy mit kell érteni a két fogalom alatt:

1. Munkavédelmi minőségtanúsítás

A munkavédelmi minőségtanúsítás az általános minőségtanúsítás azon része, amelyben az eszköz gyártója az eszköz munkavédelmi megfelelőségéről nyilatkozik. Az eszköz egyéb tanúsításával ellentétben, ahol különféle kategorizálásra (pl. osztályba sorolás) van lehetőség, a munkavédelmi minőségtanúsítás kizárólag olyan termékre állítható ki, amely az eszközre vonatkozó valamennyi munkavédelmi követelménynek megfelel. A kormányrendelet lehetőséget ad arra, hogy ha például a néphadsereg valamely szerve a gyártóval egy bizonyos technikai eszköz szállítására szerződést köt, a szerződő felek a minőségtanúsítás módjára és tartalmi kellékeire megállapodjanak. A tartalmi kellékeknek azonban ki kell elégíteniük a vonatkozó jogszabályokban, szabványokban (pl. MSZ 6726) rögzített követelményeket is.

A rendelet kimondja, hogy munkavédelmi minőségtanúsítás nélkül termelő-eszközt gyártani, forgalmazni, használni nem lehet. Ez az előírás vonatkozik a munkavédelmi minősítésre kötelezett, hatósági engedélyezés alá tartozó termelő-eszközökre is. Ugyanígy vonatkozik elsősorban lakossági fogyasztásra szolgáló, de munkahelyeken is felhasználható termelőeszközökre, amelyek megfelelőségét hatósági minőségvizsgáló szervezet (pl. KERMI, MEEI) végzi.

A rendelet ezen előírásait az Ut. értelemszerűen kiterjeszti a néphadsereg tevékenységére is. Tehát a néphadseregben egyidejűleg, illetve újítással bevezetett technikai eszközök, munkavédelmi minőségének tanúsítása – a jogszabályokban, szabványokban előírt módon – az előállító katonai szervezet kötelessége. A katonai szervezet szükség esetén polgári vizsgáló intézmény segítségét is kérheti.

A munkavédelmi minőségtanúsítás a következő formákban történhet:

a) *Minőségi bizonyítvány.* Alaki és tartalmi követelményeit az MSZ 7595-78 szabvány tartalmazza. E bizonyítvány 11., 12., 14. számmal jelölt rovatai lehetővé teszik, hogy a termék lényeges munkavédelmi tulajdonságairól, a minőség ellenőrzésénél alkalmazott vizsgálati módokról a gyártó nyilatkozzon. Továbbá feltüntethetők a hatósági és egyéb engedélyek számai, az esetleges vizsgáló intézmény megnevezése stb. is. Amennyiben a vizsgálatról külön jegyzőkönyv készül, a minőségi bizonyítványban elegendő a vizsgálati jegyzőkönyv azonosító adataira hivatkozni. A minőségi bizonyítványt a dokumentáció részeként át kell adni a felhasználónak, a vizsgálati jegyzőkönyvet pedig – a tanúsítás ellenőrzétségének érdekében – a gyártónak (katonai szervezetnek) meg kell őriznie.

b) *Minőségi jel.* Minőségi jellel a technikai eszközön, vagy annak csomagolásán kell a minőséget tanúsítani, ha jogszabály, nemzetközi szerződés, vagy szabvány másként nem rendelkezik, ami egyben a munkavédelmi minőségtanúsítás is. Csak olyan időtálló minőségi jellet szabad alkalmazni, amely az érdekeltek számára egyértelmű és alkalmas az eszköz lényeges tulajdonságainak tanúsítására.

c) *Technikai eszközön feltüntetett adatok.* Ha a technikai eszköz jellege lehetővé teszi, a minőség tanúsítható az eszközön, vagy annak csomagolásán feltüntetett adatokkal, pl. árucímke segítségével. Ezeknek tartalmazniuk kell a munkavédelmi minőségre, illetve a biztonságos használatra vonatkozó adatokat.

d) *Kísérőjegyzék.* Egyszerű technikai eszközök munkavédelmi minőségtanúsítása történhet a kísérőjegyzéken (szállítólevélen, számlán) feltüntetett szabványra, vagy egyéb egyértelműen azonosítható előírásra való hivatkozással.

Anak ellenére, hogy a Kormányrendeletben szerepel a műszaki leírás, mint tanúsítási forma, munkavédelmi minőség tanúsítására nem fogadható el, mert elsődleges célja a vonatkozó szabványok, előírások szerint részletesen ismertetni az eszköz működését.

Import technikai eszköz munkavédelmi minőségtanúsítását – ha az minősítésre nem kötelezett – az importáló külkereskedelmi tevékenységre jogosult gazdálkodó szervezet köteles magyar – vagy a szerződésben meghatározott más – nyelven a belföldi megrendelő rendelkezésére bocsátani. Ha a tanúsítás idegen nyelvű, a felhasználónál biztosítani kell annak magyar nyelvű szövegét. Tehát a katonai szervezet követelheti az importálótól a munkavédelmi minőségtanúsítást. Ez történhet elsősorban a külföldi gyártó tanúsítványának beszerzésével, amelynek tartalmaznia kell azt, hogy az eszköz megfelel a magyar vagy a nemzetközi (KGST, ISO, IEC, CEN stb.), illetve a gyártó ország munkavédelmi előírásai.

nak. E tanúsítvány beszerzésével az importáló és az import technikai eszközt beföldön forgalomba hozó gazdálkodó szervezet eleget tett az R-ben foglalt kötelezettségének. A tanúsítványban azonban nem elegendő a különféle szabványokra, előírásokra való általános hivatkozás, azok pontos jelzetét is meg kell adni. (Nem elég azt írni, hogy az eszköz megfelel a munkavédelmi szabvány előírásoknak, hanem megfelel az MSZ 1600 stb. szabványok előírásainak.) Amennyiben az importáló a külföldi gyártó munkavédelmi minőségtanúsítását nem szerzi be, úgy az eszköz jellegének megfelelő hazai minősítő intézmény szakvéleménye alapján köteles azt dokumentálni. A minőségtanúsítás alapja csak olyan szakvélemény lehet, amely az eszköz munkavédelmi megfelelőségét támasztja alá. Amennyiben az importált technikai eszköz munkavédelmi minősítésre is kötelezett, a minősítő bizonyítvány helyettesíti a minőségtanúsítást.

2. Munkavédelmi minősítés

A termelő eszközök (R) és a technikai eszközök (Ut) meghatározott körét amelyek az átlagot meghaladó mértékben veszélyesek, a munkavédelmi minőség tanúsításán túl, az 1/1981. OMB sz. Irányelvben lefektetett elvek szerint munkavédelmi szempontból minősíteni kell.

A termelőeszközök minősítésének követelményeit az MSZ 63 szabvány, a haditechnikai eszközök minősítésének követelményeit (a minősítést biztonságtechnikai felülvizsgálat keretében kell elvégezni) az Ut. 5. melléklete, valamint a 167/1/1982. nyt. sz. Segédlet (kivonatosan megjelent a Hadtápbiztosítás 1982. 2. számában, KI. sz.: 204/093) tartalmazza.

A jogszabályok kimondják, hogy minősítésre kötelezett technikai eszközt érvényes minősítő bizonyítvány hiányában gyártani, forgalmazni, kölcsönözni, üzembe helyezni, használni nem szabad. Esetenként azonban megengedett, hogy a minősítés megtörténteig az eszközt próba-, vagy kísérleti jelleggel üzemeltessék. (A haditechnikai eszközök biztonságtechnikai felülvizsgálatait a csapatpróba időszakában kell elvégezni.)

A minősítésre kötelezett technikai eszközök körét az 1/1982. (I. 1.) IpM. sz. rendelet 7. sz. melléklete, az R. végrehajtására kiadott más jogszabályok, valamint az anyagnem szerint illetékes főnökök intézkedései határozzák meg. A minősítési kötelezettség csak azokra az eszközökre terjed ki, amelyek a jogszabályok hatálya lépése után kerültek legyártásra, beszerzésre, vagy kerülnek rendszeresítésre.

A technikai eszközök munkavédelmi minősítését termelőeszköz esetén az arra kijelölt minősítő intézet, haditechnikai eszközök esetén az anyagnem szerint illetékes főnök által kijelölt bizottság végzi. A minősítő intézmény, az illetékes főnökség a vizsgálati jegyzőkönyv és a hozzátartozó minősítő bizonyítvány egy példányát köteles legalább 10 évig megőrizni, tehát azokat bármely katonai szervezet, indokolt esetben az említett helyekről, másolati és adminisztratív költségek térítés ellenében beszerezheti.

Termelőeszközök esetében rendszeresen, de legalább ötévenként várható a minősítésre kötelezett eszközök körének újra meghatározása, módosítása, felülvizsgálata, melynek eredményét a tárcák hivatalos lapjukban közzéteszik. A katonai szervezetek beszerzéssel foglalkozó apparátusai számára ajánlatos ezen közlemények folyamatos figyelemmel kísérése.

Az a katonai szervezet, amely minősítésre kötelezett technikai eszközt kíván beszerezni, rendszeresíteni, üzemeltetni, köteles a minősítő bizonyítvány meglétét

ellenőrizni és célszerű, ha azt már a megrendelésben igényli. Az a gyártó, illetve forgalmazó, amely munkavédelmi minősítő bizonyítvány nélkül szállítja az egyéb-ként arra kötelezett eszközt jogszabálysértést követ el, tehát, ha a katonai szervezet – különféle megfontolásokból – bizonyítvány nélkül is átvenné az eszközt, maga is a jogszabálysértés részesévé válik és így annak minden felelősségét is magára veszi. Arról nem is beszélve, hogy az esetleg később munkavédelmi szempontból szükségessé váló, a felügyeleti szervek által előírt átalakítások miatt az eszköz garanciáját is elveszítheti. Nem lehet kérdéses tehát, hogy a minősítő bizonyítvány meglétének ellenőrzéséhez a katonai szervezetnek milyen fontos érdeke fűződik.

Amennyiben a katonai szervezetenél munkavédelmi minősítésre kötelezett eszköz előállítására, újítással történő bevezetése folyik a minősítésre vonatkozó előírások szerint kell eljárni, tehát a minősítési kötelezettség a szervezetet terheli. Mód van arra, hogy a katonai szervezetenél előállított, minősítésre kötelezett, de csak a néphadseregben belül használt termelőeszköz minősítését, a haditechnikai eszközök esetében alkalmazott biztonságtechnikai eszközök esetében alkalmazott biztonságtechnikai felülvizsgálat keretében végezzék el a felülvizsgálat szabályai szerint. Ezt az utat akkor célszerű követni, ha az illetékes polgári minősítő intézetnél a vizsgálat nem, vagy csak nebezen lehetne elvégezhető, illetve a várható költségek nem állnának arányban az eszköz használatából adódó haszonnal.

Lényeges felhívni a figyelmet arra, hogy nem kell minősítő vizsgálatnak alávetni azt a technikai eszközt, amelyet arra nem jelöltek ki, továbbá a technológiai folyamatokat, de megengedett, hogy a katonai szervezet saját részére az eszközről, vagy technológiai folyamatról munkavédelmi szakvéleményt kérjen az illetékes minősítő intézettől, főnökségtől. Általános tapasztalat szerint azonban szakvéleményt csak valóban indokolt esetben (sorozatos balesetek, nyilvánvaló balesetveszély stb.) célszerű kérni. A katonai szervezet az előírt rendben teyen jelentést az anyagnem szerint illetékes főnökségre, ha az alkalmazott technikai eszköz munkavédelmi alkalmasságával szemben konkrét kifogásokat talál.

Amennyiben a katonai szervezet az általa előállított technikai eszköz munkavédelmi minősítését polgári minősítő intézettel kívánja elvégeztetni, a következő eljárási rendet célszerű betartani. Az előállító katonai szervezet már a tervezést megelőzően, vagy annak kezdeti stádiumában keresse meg a minősítő intézetet és jelentse be az igényét, egyben megadva azt a várható időpontot, amikor a vizsgálat megkezdhető. Így biztosítható, hogy a minősítő intézet tervszintről indulva végig kövesse az egész tervezési, gyártási, szerelési stb. folyamatot, az esetleges hibákat már az előállítás folyamata alatt feltárja –, így egyszerűbb és olcsóbb azok kijavítása is – és hogy az eszköz elkészültével egy időben rendelkezésre álljon a minősítő bizonyítvány. Hozzá kell tenni azonban, hogy a vázolt eljárási rend ugyanígy javasolható a biztonságtechnikai felülvizsgálat keretében minősített technikai eszközök esetében, akkor persze nem a minősítő intézettel, hanem az anyagnem szerint illetékes főnökséggel kell felvenni a kapcsolatot az előírt rend szerint.

Az Ut. 23. §. (8) bekezdés kimondja, hogy a néphadsereg részére gyártott haditechnikai eszköz munkavédelmi minősítése a gyártó feladata, ugyanakkor a gyakorlat azt mutatja, hogy – illetékes minősítő intézet hiányában – a gyártó a minősítésre a néphadseregben bevezetett rendszert kívánja alkalmazni. Ez alkalmas teremt arra is, hogy a fejlesztők már a tervezés stádiumában jelezzék az eszköz szempontjából anyagnem szerint illetékes főnökségnek, hogy a létrehozandó

technikai minősítés kötelező lesz. Így a főnökség már ebben a stádiumban fel tudja állítani a felülvizsgáló bizottságot, és már tervszinten lehet észrevételeket tenni a munkavédelmi alkalmasságról. Ezzel a módszerrel jelentős idő és költség takarítható meg.

Minősítésre kötelezett importált technikai eszközök esetén a megrendelő katonai szervezet közölje az importáló szervezettel a szerződés megkötése előtt, hogy az eszköz hazai munkavédelmi minősítésre kötelezett-e, kösse ki, hogy a minősítés megrendeléséért ki a felelős (az importáló, vagy a megrendelő, ugyanis ezt a jogszabályok lehetővé teszik), jelölje meg a minősítés módját (minősítő intézet, vagy biztonságtechnikai felülvizsgálat), valamint igényelje az általa megjelölt minősítő intézet, vagy bizottság képviselőjének jelenlétét a tárgyalások befejező szakaszában, de még a külföldi szállítóval kötendő szerződés aláírását megelőzően. Csak ezzel az eljárási renddel biztosítható egyértelműen, hogy az eszközre vonatkozó hazai munkavédelmi követelmények a szerződés szerves részét képezzék, alapul szolgálva a minősítő bizonyítvány kiadásához. A fentiek elmulasztása azt eredményezheti, hogy a megrendelő katonai szervezet vagy nem kapja meg a minősítő bizonyítványt és az eszközt nem használhatja, nem rendszeresíttetheti, vagy a hiányosságok házilagos kijavítása miatt elveszti az eszközre a garanciát, de mindenképpen hosszadalmas és költséges vitákba bonyolódik.

Az érintettek számára javasoljuk az OMB Irányelv gondos tanulmányozását.

**ТЫЛ И СНАБЖЕНИЕ
СОВЕТСКИХ ВООРУЖЕННЫХ СИЛ**

**A gépkocsioszlopok
tömegpusztító fegyverek elleni védelme,
valamint őrzése és védelme**

*Irta: N. Madera mérnök ezredes, és
I. Hanin nyá. ezredes*

(Fordítás: a „Тил и Снабжение” c. folyóirat 1983/1. számából)

Korszerű harcban a csapatok feladat végrehajtásának sikere nagymértékben függ a lőszer, az üzemanyag, az élelmiszer és egyéb haditechnikai anyagfajták időben történő kiszállításától. A gépkocsiszállító alegységeknek gyakran kell majd a rakományokat a csapatoktól elszakadva, az ellenség mélységében tevékenykedő egységek részére kiszállítani. Természetesen az ellenség minden erejével arra fog törekedni, hogy dezorganizálja és megbontsa a hadtáp működését, megsemmisítse az anyagi készletet. Erre a célra az ellenség igénybe vehet nemcsak légiert, légi deszantokat, diverzáns csoportokat, robbanóaknázarakat, hanem tömegpusztító fegyvereket is. Nincsen kizárva az sem, hogy a gépkocsioszlopokat támadás éri mind mozgás közben, mind a be- és kirakodóhelyeken.

Előrendű feladat annak biztosítása, hogy a gépkocsiszállító alegységek és egységek állandóan készenlétben álljanak a kapott feladatoknak a helyzet bármilyen viszonyai közötti végrehajtására. Ezért kell a harc- és szakkiképzés folyamán különös gondot fordítani az ellenség tömegpusztító fegyverei elleni védelem, valamint az őrzés és védelem kérdéseire.

A gépkocsioszlopok személyi állományának készen kell állnia arra, hogy ezeket a feladatokat bármilyen helyzetben, saját erővel végrehajtsa. A gépkocsioszlopok személyi állománya legyen kezdeményező, kiválóan ismerje a valószínű ellenség technikáját, fegyverzetét és harcmódjait, tudjanak egymásnak kölcsönösen segítséget nyújtani.

Mindezt már a szolgálat első napjaitól kezdve kell tanítani. A tapasztalat azt bizonyítja, hogy leghasznosabbnak bizonyulnak a szakharcászati gyakorlatok. A gépkocsiszállító alegységek parancsnokai mindent megtesznek annak érdekében, hogy a terepfoglalkozásokat bonyolult helyzetben, nehéz útviszonyok között folytassák le. Ez lehetőséget ad a harcosoknak arra, hogy megjegyezzék a terv szerinti napi kiképzés folyamán elsajátítottakat, fejlődjenek szellemileg és fizikailag. A foglalkozások tervezésekor és megszervezésekor mi minden esetben figyelembe vesszük azt, hogy a hadtápalagségek tömegpusztító fegyverek elleni védelmét,

valamint őrzését és védelmét rendszerint az egységparancsnokok szervezik meg és hajtják végre. Az anyagi eszközök szállítását azonban a gépkocsioszlopok rendszerint század, szakasz, raj kötelékben hajtják végre, amikor is előfordulhat, hogy a zászlóaljparancsnok nem lesz jelen. Ezért ezt az egész kérdés-komplexumot század, szakasz, raj kötelékben kell végrehajtani. És itt valamennyi zászlósnak, tiszthelyettesnek, vagy katonának jól kell ismernie a saját szerepét, leleményesnek kell lennie a különböző esetekben.

Az egyik harcászati gyakorlaton a gépkocsizó lövészek és a harcokocsizók áttörték az „ellenség” előretolt védelmi szakaszát és igyekeztek előre. A „barc” minden napjára több tonna lőszerre, üzemanyagra, élelmiszerre és más anyagi eszközökre volt szükség. A készletek szállítását az a zászlóalj kapta feladatul, amelynél V. Bronnyikov tiszt szolgált.

Az anyagi eszközök utranszállításával kapcsolatos tervezési okmányok összeállításának megkezdése előtt a parancsnok felhívta a törzsfőnök figyelmét arra, hogy el kell készíteni a gépkocsioszlopok tömegpusztító fegyverek elleni védelmének, valamint őrzésének és védelmének tervét. Az okmányt időben elkészítették és a többivel együtt felterjesztették jóváhagyásra. A terv előirányozta a személyi állomány kijelölését abból a célból, hogy felderítse az ellenség tevékenységét az oszlopok menetvonalain, a be- és kirakás körleteiben; a sugár-, biológiai- és bakteriológiai felderítés végrehajtásának és a szennyezett szakaszok leküzdésének rendjét az után- és hátraszállítási utakon; a gépkocsi technika és a terep védő sajátosságainak felhasználását; a harcosok egyéni védőeszközökkel való ellátását; a KGU-on levő közúti komendáns alegységekkel a raktárparancsnokokkal stb. való együttműködést. A terv tartalmát ismertették a személyi állománnyal, minden egység pont végrehajtását szigorúan ellenőrizték.

A harcosok feladatainak megszabásakor felhívták azok figyelmét arra, hogy a szállítás végrehajtása folyamán a gépkocsioszlopok menetalakzatának a legveszélyesebb helyeken széttagoltnak kell lennie, nem szabad megengedni a gépkocsik összetorlódását, megállni lakott területeken. A menetvonalakat a nagyobb lakott területek és objektumok megkerülésének figyelembevételével jelölték ki, mivel azokra az ellenség nukleáris csapást mérhet. Az utak nyílt szakaszain fokozott sebességgel kell haladni, sőtétben be kell tartani a fényálcázás szabályait. Ezek a követelmények alkották a hadtáp szakemberek tevékenységének az alapját.

A megállapított menetrendet és sebességet szigorúan betartó vezetők nemcsak az utat és az előjáró jelzéseit figyelték figyelmesen, hanem a levegőt és a környezetet is. Ha „szennyezett” szakaszokkal találkoztak, akkor az oszlopparancsnok haladéktalanul megszervezte a felderítést. Ha az ilyen helyeket nem lehetett megkerülni, akkor azokat a technika védő sajátosságainak és az egyszerű védőeszközök felhasználásával küzdötték le. Kényszer megálló idején a vezetők nem vették le a védőeszközöket és nem szálltak ki a gépkocsikból. A veszélyes szakasz leküzdése után azonnal megkezdődött a személyi állomány mentesítése, a technikát, a fegyverzetet és az anyagi eszközöket sugármentesítették. A teljes mentesítést a rakományok átadása avagy – ha visszafelé újból „szennyezett” szakaszon kellett áthaladni – visszatérés után szervezték meg.

A megszabott feladatok végrehajtásakor a harcosok pontosan és összeszokottan tevékenykedtek. Ezen a gyakorlaton a tömegpusztító fegyverek elleni védelemmel kapcsolatos normatívákat igen precízen hajtották végre. A sikerhez még hozzájárult az; hogy a terepfoglalkozás előtt a parancsnokok harcászati alak

foglalkozásokon gondoskodtak arról, hogy minden harcos tanulmányozza a terep és a gépkocsik védő sajátosságai felhasználásának szabályait, a lököhullám, a fénysugárzás, az áthatoló sugárzás stb. pusztító tényezőit.

Különös jelentőséget tulajdonítottak az ellenség által alkalmazott tömegpusztító fegyverek következményei felszámolásának. A parancsnokok megtanították az állományt a megbontott vezetés helyreállítására, mentési munkák elvégzésére, a technikának a sérült gépkocsikról leszerelt részegységek és szerkezetek felhasználásával való megjavítására, a tűzoltásra és az oszlop menetvonalon előforduló torlaszok eltávolítására, a mentésítés elvégzésére stb. Ezzel egyidejűleg a gépkocsioszlopok személyi állománya gyakorolta az őrzés- és védelem végrehajtását.

A gyakorlat elgondolása szerint az anyagi eszközök szállítása katonai gépkocsiutakon, majd tovább az erdős-mocsaras és hegyes-tundrás terepen húzódó csapat után- és hátraszállítási utakon történt. Elindulás előtt a harcosokat figyelmeztették arra, hogy a menetvonalakon találkozhatnak „*diverzánssokkal*”, számolni lehet az „*ellenséges légi erő*” támadásaival is.

Ezzel kapcsolatban példákat hoztak fel a Nagy Honvédő Háborúból, amikor csapataink mögöttes területére különleges csapatokat dobtak le azzal, hogy megrombalták a közlekedési utakat, megsemmisítsék az utakon közlekedő kisebb alegységeket. Ott, ahol a hadtápiintézetek őrzése nem volt megfelelő, avagy annak megszervezése nem felelt meg az adott helyzet követelményeinek, az ellenség betört az elhelyezési körletbe, vagy csapdákat állított fel, jelentős veszteséget okozva személyi állományban és anyagi eszközökben.

Ahogy azt a háború utáni gyakorlatok tapasztalatai is bizonyítják, napjainkban megnőtt a diverzánssok KGU-kon és csapat után- és hátraszállítási utakon való megjelenésének a lehetősége. Azok ledobására az ellenség igénybevehet helikoptereket és a nehezen járható terepszakaszokat leküzdeni képes terepjárókat. Azok fegyverzete lehet automata lövészfegyver, aknavető és az eszközöknek egy különleges készlete a gépkocsik és hidak megsemmisítésére, az utak rombolására, a vezetés megbontására, a terep szennyezésére stb.

Nem véletlen, hogy a szóbanforgó gyakorlaton a gépkocsioszlopok közvetlen őrzésével az előőrsoket a mozgásbiztosító csoportokat (MBCS) bízták meg, amelyekhez (általában századonként) egy-egy gépkocsit, golyószórókkal v. gránátvetőkkel felszerelt személyi állományt osztottak be. A technikai zárórészleg után az előörshöz hasonló utóörshaladt. A szállítások idején, ha az MBCS-t „*ellenséges*” támadás érte, annak parancsnoka rádión értesítette az oszlopparancsnokot és megszervezte a támadás elhárítását, biztosítva az akadálytalan előrevonulást. Ha a menervonalon nagyobb erőkkel találtakoztak, akkor a gépkocsioszlop a mozgásbiztosító csoport oltalma alatt manővert hajtott végre, azzal, hogy kijusson másik menetvonalra. Természetes, ilyen esetben kiegészítő felderítést és szemrevételezést kellett végrehajtani.

Néha azonban utak hiányában a manőverre nem volt lehetőség. „*Harcba*” kellett lépni és védekezni kellett. A V. Szamarcev tiszti parancsnoksága alatti gépkocsioszlopra például aknavető tüzet zúdítottak. A menetvonalat nem lehetett megváltoztatni. A parancsnok az összes rendelkezésre álló erőkkel és eszközökkel felsorakoztatta a támadás visszaverésére. A gépkocsikat a rakományokkal viszhagyta az oszlopban, a minden rajnál kijelölt őrsök őrzése alatt. A nagy „*ellenséges*” erőkkel való találkozás tényét, annak valószínű létszámát azonnal

jelentették az egységparancsnokoknak és a KGU-n berendezett legközelebbi diszpécserpontnak. Hamarosan megérkezett a segítség és az „*ellenséget*” visszazorították. A gépkocsioszlop folytatta a kapott feladat végrehajtását.

A gépkocsivezetők tevékenységét a pontosság, összeszokottság és a közlésekre való gyors reagálás jellemezte. Ehhez hozzájárult az, hogy elindulás előtt a gépkocsioszlopok számvetést végeztek, pontosították a feladatokat az „*ellenséggel*” való találkozás esetére. A harcokocsik és a páncélozott szállító harcjárművek elleni harc fogásait minden harcos ismerte. A „*támadás*” sikeres visszaveréséhez hozzájárult az, hogy az „*ellenséget*” időben felderítették. Ezt a mozgásbiztosító csoport végezte el.

Az anyagi eszközök utánszállításával kapcsolatos gyakorlatok és gyakorlati tevékenység tapasztalatai azt bizonyították, hogy olyan esetben, amikor csak egy menervonal áll rendelkezésre és a sebezhető helyek száma sok, harcfedező biztosítást nemcsak az oszlop elején, végén, hanem közepén (ha az század gépkocsioszlop) kell szervezni.

Nagyon fontos, hogy a gépkocsiszállító alegységek teljes személyi állománya tudjon tüzelni a vezetőfülkéből „*kézből*”. Ezért azokat el kell látni behajtható váltámaszokkal, felszerelt géppisztolyokkal és felemelt lőszer tartalékkal.

Ha az anyagi eszközöket összefüggő arcvonal nélküli viszonyok között kell a csapatokhoz, vagy az ellenség védelmének mélységében harcoló egységekhez kiszállítani, akkor a gépkocsioszlopok őrzése és védelme céljából *harcokocsikat*, vagy *gyalogsági harcjárműveket* kell menetbiztosításba kijelölni, hogy menetből semmisíthessék meg az ellenséget, v. akadályozhassák annak tevékenységét, biztosítva ezáltal a gépkocsik előrenyomulását. Ilyen esetekben célszerű az összefegyvernemi egységek, alegységek erőiből és eszközeiből járőrözést szervezni, a legveszélyesebb szakaszokat pedig helikopterekről ellenőrizni.

A gépkocsioszlopok életképessége biztosításában fontos helyet foglal el a *légvédelem*. A légvédelmi, légvédelmi rakéta és légi oltalmazás alapján véve a légvédelmi csapatok általános rendszerében kerül végrehajtásra. Mivel a légierő kis magasságból igyekszik bomba és bomba-rakéta támadásokat mérni, ezért a lövészfegyverrel, légvédelmi géppuskával, légvédelmi rakéta komplexummal való tüzelés igen hatásos lehet. Ezeket az eszközöket eredményesen fel lehet használni a gépkocsioszlopok oltalmazására, nemcsak a be- és k irakókörtetekben, hanem mozgás közben is.

A gépkocsioszlop személyi állományának az ellenséges légierő támadásai visszaverésével kapcsolatos tevékenysége, a helyzettől függően különböző jellegű lehet. Egyes repülőgépek támadásakor például a tüzelés történhet menetből. Tömeges légitámadás esetén a gépkocsioszlopot ajánlatos megállítani és a gépkocsikat szétszórtnan rejtetni. Ehhez hatékonyabban kell felhasználni a terep védő sajátosságait, a ködöket és a rendszeresített álcázó eszközöket. A gépkocsivezetőket a légvédelmi eszközök (ha ilyenekkel a gépkocsioszlopokat megerősítették) kezelő személyzetével együtt kell a légitámadás elhárítására igénybevenni.

Vitathatatlan, hogy a légierő repülősebessége és tüzeje növekedésének következtében napjainkban a gépkocsioszlopok tömegpusztító fegyverek elleni védelme lényegesen nehezebb lesz, mint volt a Nagy Honvédő Háború időszakában. Az akkor foganatosított rendszabályok azonban elfogadhatók napjainkban is. Mert a lövészfegyver pontos tüze, még a repülőgép nagy sebessége esetén is, jelentékeny eredményt vonhat maga után. Fontos megszervezni a légiveszélyről

időben való értesítést, az utasítások oszlopon belüli gyors továbbítását, azoknak minden vezetőhöz való eljuttatását.

A gépkocsiszállító egységek és alegységek részére a gépkocsioszlopok tömegpusztító fegyverek elleni védelme, valamint őrzése és védelme kérdései végrehajtása gyakorlásával kapcsolatosan megtartott gyakorlatok tapasztalatainak általánosításakor meg kell jegyezni azt, hogy a személyi állomány tevékenységét nem szabad mérceként és sablonosan alkalmazni. A siker minden esetben függ a konkrét hadművelleti hadtáphelyzettől, azoktól a körülményektől, amelyek között meg kell szervezni az anyagi eszközök szállítását. A tőpfe. elleni védelem, valamint az őrzés és védelem kérdései azonban állandóan álljanak a parancsnokok és a szolgálati ág főnökök látóterében.

Ha a szállítások végrehajtása közötti alegységek által kiszolgált utakon történik, akkor a mozgásbiztosító csoportokat nem kell feltétlenül kijelölni, mivel ilyen esetben a biztonságért a közúti komendáns szolgálat felel. Anyagi eszközök szállításakor a gépkocsioszlopok tömegpusztító fegyverek elleni védelmének, valamint őrzésének és védelmének sikere nagymértékben függ a híradórendszer irányításának pontosságától és megbízható működésétől.

Mivel fennáll annak a lehetősége, hogy az ellenség tömegesen alkalmazzon tőpfe.-t, légiert, diverzánsfelderítő csoportokat, ezért precízebben ki kell dolgozni a gépkocsioszlopok anyagi eszközök szállítása alatti tömegpusztító fegyverek elleni védelmének, valamint őrzésének és védelmének a kérdéseit.

Military Review

Figyelmeztetési idő

Írta: Mercer, L. Donald örgy.

(Fordítás: a Military Review, 1982. 1. számából)

A II. vh. befejező hónapjaiban világossá vált, hogy a német hadsereg vereséget szenvedett. Nyugati hírforrásokban azt közölték, hogy Sztálin „kijelentette”, Oroszország elsődleges ellensége már nem a fasiszta Németország, hanem az Egyesült Államok. A két nagyhatalom közötti első összeütközés Berlinből néhány mérföldre a pozdami értekezleten történt. Brezsnyev több alkalommal értékelésében megállapította, hogy az erőviszonyok megdönthetetlenül a Szovjetunió javára alakultak, így megerősítve sok szakértő azon értékelését, hogy az USA és a SZU a jövőben ellenségeskedésbe kerülhet. Hogy hogyan, mikor és hol, vita tárgya maradt, a tény azonban nem.

Figyelmeztetési idő fogalma

Kroesen tbk., az európai USA szárazföldi csapatok parancsnoka írja:

„A figyelmeztetési időt sajnos nem lehet könnyen meghatározni és mérni. Ez különböző tényt jelent különböző emberek részére, függően attól, hogy a riasztandók sorában hol helyezkednek el. Legfelső szinten a figyelmeztetési idő a felderítési adatok értékelésének terméke, csapatoknál viszont – a spektrum másik végén – a csapatok aktivizálására hozott döntés után maradt időt jelenti”. Az 1. sz. vázlat egy kísérlet a figyelmeztetési idő ábrázolására minden szinten.

A hírszerző szervek állandóan figyelik a szovjetek és a VSZ tevékenységét, hogy jelezhessék a háborús felkészülést. Naponta készítenek jelentést a szovjetek és a VSZ lehetőségéről és szándékáról.

„A” pontnál kezdődik a háború megkezdésére való felkészülést jelző tevékenységek figyelése. A számos adat közül legfeljebb egy tucat jelzi konkrétan az ellenségeskedés megkezdésének szándékát.

Ezekre az adatokra ügyelni kell, mivel elveszhetnek a VSZ számos megtevesztő rendszabálya között.

1973. októberében Izraelt meglepetésszerű támadás érte az arabok részéről annak ellenére, hogy a közeljövőben egy másik háborúra vártak. Arab gyakorlatokra válaszul Izrael számos kiterjedt, de szükségtelen mozgósítást rendelt el, most azonban az arab csapatmozgást felfedve úgy döntött, hogy nem mozgósít. Az arab tevékenységet szokásos gyakorlatnak értékelték. A rendkívülit rutinnak értékelték. A rendszernek (felderítés) érzékenynek kell lenni mind a hosszú (évek), mind a rövid (órák, napok) jelzési időre.

Bizonyos ponton a jelzések elérik azt a szintet, amikor a kontingens tervezési folyamat (esetleg alkalmazás) megkezdődik. E döntési pontnak több pozíciója lehet. A teljes folyamat alatt a döntés terjedhet annak megkísérlésétől, hogy politikai nyomással leállítsák a szovjet és VSZ riasztást okozó tevékenységet egészen a csapatok kijelölt állásainak elfoglalásáig.

A „H” ponton például csak magasabb harcckészültségbe emelés szükséges, mint ahogy az történt az 1973-as arab–izraeli háborúban. Az „A” pontnál már sokkal következetesebb döntés szükséges, ezek lehetnek: hozzátartozók hazaszállítása Európából; intenzívebb politikai tevékenység a kelet–nyugati feszültség növekedésének megállítására vagy nyílt mozgósítás elrendelésére. Az „X” pontnál nyilvánvaló, hogy hamarosan támadás várható.

Az „X” riasztási pont az a pont, amelynél a VSZ támadásának valószínűsége eléri azt a szintet, amikor politikai döntést a nyílt katonai felkészülés megkezdésére hoznak. Az „A” és „X” pontok közötti távolság mértékének csökkenése arányában nő a NATO problémája, mivel a politikai nyomás alkalmazásának vagy a NATO csapatok teljes harcckészültségbe emelésének lehetősége csökken.

A parancsnokok részére a figyelmeztetési idő az „X” riasztási pontnál kezdődik. Ez magában foglalja azt az időt, amely a NATO főparancsnokság és a tagállamok államfői között információ cserére, az USA elnökétől az atomfegyver bevezetésére adott engedély (szükség esetén) és a csapatok felvonulására kiadott parancsok eljuttatására szükséges.

A teljes folyamat egyik legkritikusabb eleme annak pontos meghatározása, hogy a riasztási pontot elérték.

A NATO mozgósítás és a csapatok felvonulása a riasztási időpont előtt a VSZ-t megelőző támadásra provokálhatja, bár azt senki sem szándékozta. Sőt az, hogy elérték a riasztási pontot a NATO kudarca lenne.

A kontingens tervezés folyamatának (feszültségi időszak: fordító) egyes pontjainál sok katonai tevékenységet kell foganatosítani; mozgósítás, felvonulás, állások előkészítése. Ahogy a riasztási ponttól az első tűzcsapásig a távolság nő – hosszú feszültségi időszakban – mind a két fél lassú felkészülési időszakában nőhet azok szükséges tevékenységének változata és fokozata. A szétbontakozás időszaka kritikus. A túl korai – szovjet doktrína szerint – tömeges tűzcsapást, vagy megkerülést eredményezhet, míg a késői, a főállások VSZ csapatok által történő első megközelítést eredményeznek.

Bizonyos időben az első lövés megtörténik. Itt befejeződik a figyelmeztetési idő. Tehát a figyelmeztetési idő az az időszak, amely annál a pontnál kezdődik, amikor a potenciális ellenség ellenségeskedésére vonatkozó több adat olyan szintet ér el, amely tervezett vagy nem tervezett ellenakciót igényel. Ez politikai és katonai döntéseket, tevékenységet foglal magába és befejeződik a VSZ és NATO csapatok első összeütközésével. A fogalmazás egyszerű, de a folyamat igen bonyolult és potenciális kudarccal járhat.

Az ábra ideális, mivel azt mutatja, hogy az első lövésig a NATO elegendő idővel rendelkezett csapatainak felvonultatására. Több hónapos figyelmeztetési idő esetén a NATO képes Nyugat–Európa összes buldózerét mozgósítani és egy sor pct. tüzelőállást kiépíteni az Északi-tengertől Csehszlovákiáig. A legrosszabb

eset, amikor az első lövés a riasztási pont elérése előtt történik. Amennyiben döntés van a háborúra, akkor a VSZ az első eset elérésére törekszik.

A figyelmeztetési idő mostani értékelése

A NATO figyelmeztetési idejének értékelése titkos tanulmányokon alapszik. Nyílt irodalomban ezzel ritkán találkozunk. Ezek az értékelések erősen függenek attól a feltételezett gyorsaságtól, hogy a VSZ és a szükséges szovjet megerősítést mennyi idő alatt képesek előrevonni és attól, hogy a NATO felderítés milyen hamar képes azt felderíteni.

A mozgósítási idő sok tényezőtől függ, többek között az úthálózat lehetőségétől, a csapatok aktuális feltöltöttségétől, készleteitől, a háborús vezetési pontok és híradás kiépítésére szükséges időtől stb. A mozgósítás gyorsasága igen fontos, mivel előnyösen befolyásolja valamelyik fél erőviszonyait. Ez azt jelenti, hogy a VSZ személyi állományában levő erőfölénye a NATO megerősítésére a hadszíntérre beérkező erők mértékében csökken.

1977-ben rögzítették azt a jelenleg is ellentmondásos alapot, hogy a NATO mennyi figyelmeztetési idővel rendelkezhet.

Haig tábornok, a NATO előző főparancsnoka kijelentette, hogy a NATO a VSZ támadás előtt 8–14 napos figyelmeztetési idővel rendelkezhet. Sam Nunn szenátor viszont a kongresszusnak a következőket jelentette: „*A szovjet hadgyerményes erők Európában képesek Európa invázióját megkezdeni kevés figyelmeztetési nap után*”. Az ellentmondást ezen két kijelentés között még a mai napig sem küszöbölték ki.

Azzal érveltek, hogy a szovjet nyílt irodalom szerint a szárazföldi csapatok olyan meglepetésre törekednek, hogy a NATO-nak legfeljebb 48 óra figyelmeztetési időt hagynak. Ez az idő igaznak tűnik a szovjet légierő és haditengerészet szempontjából. A VSZ légiereje például 48 óra alatt képes állományának 85%-át üzemképes állapotba helyezni.

Ez a készenléti állapot keveset áldoz, ha a meglepetés biztosított és jóval magasabb bizonyos amerikai egységek készenléti állapotánál. Amennyiben a felkészülési időt ünnepnap, vagy alacsony kiképzési intenzitás előzi meg, akkor a fenti technikai készenlét még magasabb lehet. Ami a haditengerészetet illeti, a flotta nagyobbik része, többek között rakétahordozó atomtengeralattjárók is, bármely időben a kikötőben tartózkodnak. Több szakértő ezt potenciális gyalogságnak értékeli, mivel a flottának támadás előtt szét kell tagolódni. Bármilyen nagyobb erők váratlan kimozdulása a kikötőkből, biztos jele a közeli támadásnak.

Számos mód van azonban arra, hogy az ilyen tevékenység felderítési értékét jelentősen csökkentse. Az aktivitás jelentős növelése egy éven vagy több hónapon keresztül, vagy számos gyakorlat egy bizonyos időszakában túl csökkenti a váratlan tömeges mozgás felderítési értékét. Ráadásul a kikötőben levő flotta magas készségi állapotban van, mivel a tengerezsek zömének nem engedélyezik a kikötő elhagyását. A flotta zöme 48 órán belül a nyílt tengerre vezényelhető, sőt az északi flotta tengeralattjárói képesek USA célpontokat támadni csaknem a kikötőből csak egy kicsit kihajózva széttagolás céljából.

A hadászati meglepés érdekében a szovjetek valószínűleg készek bizonyos áldozatokra. Nyilvánvalóan nem fognak törekedni a haditengerészet egészének széttagolására. Mindenesetre a 48 óra alatti széttagolás biztosítja a hadászati meglepetést.

A figyelmeztetési idő fogalmának és időtartamának meghatározása nehéz feladat. Ennek figyelembevétele nélkül azonban sem a VSZ lehetőségének értékelése, sem az európai hadszíntér megerősítésének tervei nem lehetnek teljesek. Jelenlegi becslések és tervek azon az értékelésen alapulnak, hogy a háborút hosszú felkészültségi idő előzi meg. Garancia erre azonban nincs. Ha egyszer döntést hoztak a háború megkezdésére, a Szovjetunió maximális előnyökre törekszik minimális figyelmeztetési idő hagyásával. A 48 órás figyelmeztetési idő olyan cél, amelyre a Szovjetunió törekszik és ez a cél elérhetőnek látszik.

(Az 1. sz. vázlat a folyóirat végén található).

A vezetés tájékoztatásának rendszere

Írta: Fritz, Friedrich

(Fordítás: az ÖMZ, 1982. 2. számból)

A vezetési információs rendszer olyan elektromos számítógépes rendszer, amely biztosítja a felső vezetés és a magasabbegységek parancsnokai elhatárázáshoz szükséges adatokat. Ezek az adatok nemcsak az alárendelték erőire, eszközeire és hadműveleti terveire vonatkoznak, hanem az ellenségre is. Tágabban értelmezve, az információs rendszer nemcsak a vezetéshez szükséges adatokat tartalmazza, hanem a számítógépeket, a programokat és híreszközöket is. Az információs rendszernek a megfelelő helyen és időben pontos adatokat kell biztosítani a csapatok alkalmazására, a tervezésre, az összehangolásra és harc vezetésére vonatkozóan.

Szakirodalomban a vezetési rendszert a német FIS (Führungsinformationssysteme) vagy az angol CIS (Command-Controll-Communication and Intelligence System) rövidítéssel jelzik. A vezetés céltudatos és hatékony tevékenység a feladat megvalósítása érdekében. Magában foglalja az anyagi eszközök felhasználását is. A fogalom az utasítást és az ellenőrzést teljes egészében, míg a híradást és a felderítést csak részben fedi.

A vezetési információs rendszeren kívül megkülönböztetünk adminisztrációs információs rendszert is, ide tartozik a személyügy, anyagi eszközök stb. Az információk lehetnek technikai és hadtáp jellegűek, vonatkozhatnak a saját csapatokra és az ellenségre, szabályzatokra és törvényekre.

Az információs szakirodalom a következő területekre osztható:

- tudományos-technikai (számítógép, híradás, hardware);
- végrehajtási (software, struktúra, szervezés stb.);
- katonai (hadászati, harcászati).

A fentieket nem elszigetelten, hanem teljes egészében kell értelmezni.

Az amerikai ECS (Executiv Control and Subordinate System) rendszer tipikusan hierarchikus rendszer. A rendszer élén a vezetési rendszer, az alatt a tűztámogatás, majd a légvédelem, a harcvezetés, a felderítés, a csapatok ellátása áll. A rendszer alapját az alárendelt csapatok képezik.

A CIS rendszer csak 3 alrendszerből, irányítási, felderítő és hadtáprendszerből áll. Az irányítási alrendszerhez a következők tartoznak:

- fegyverek;
- légvédelem;
- harcvezetés és ezek optimalizálása.

A felderítő alrendszerben a felderítő műholdaktól, lokátoroktól, rádiófelderítéstől stb. kapott, ellenségre vonatkozó adatokat dolgoznak fel. A feldolgozás történhet globálisan és szektoronként. Itt abszolút elsőbbsége van az aktualitásnak.

A hadtáp alrendszerénél a harccal-hadművelettel összefüggő ellátási tagozatokat, utakat, az anyagokat, az elosztás rendjét és ezek optimizmusát dolgozzák fel.

Az adatok nagysága, jelentősége és típusa, valamint ezek továbbítása és feldolgozása az ügy (alrendszerre való felosztása) szempontjából nem érdekes. Ennél a felosztásnál arról van szó, hogy a rendszert alaptípusokra bontják fel, ahol a műszaki megvalósítás módja és foka nem játszik szerepet. Itt a hierarchiát nem vesszük figyelembe. A 3 alrendszer (irányítási, felderítő, hadtáp) egymás mellett áll.

Az alrendszerek kapcsolatát egy adatbankon belül, egy főiskola klasszikus példáján lehet bemutatni. Minden hallgató rendelkezik egy számmal (SNO), egy névvel (SNAME) és látogatja az előadásokat meghatározott kódszámmal (CNO) és értékeli ezeket az előadásokat.

A 3 szám függőlegesen ún. doméneket (szakterület) vízszintesen pedig viszonylatot (reláció) jelent. A viszonylatokból képezhetjük a sorokat (tupel).

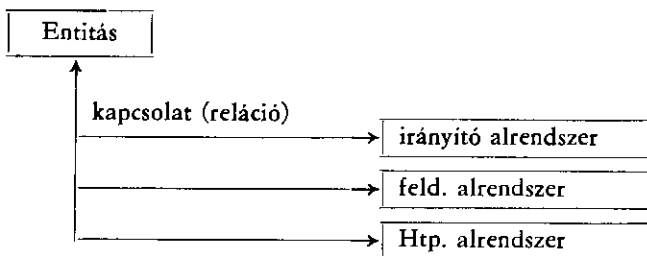
1. sz. vázlat

Adatbank reláció koncepciója

CNO	SNAME	SNO	Értékelés
S1	SA	C1	sor (tupel)
S2	SB	C2	
S3	SC	C3	sor (tupel)
S4	SD	C4	

Ezen struktúra továbbfejlesztésénél különbséget kell tenni az entitás (tulajdonságok összessége) és a reláció között. A reláció entitásokat tartalmaz és megmutatja, hogy azok egymással milyen kapcsolatban vannak. Az entitások képezik a doméneket és minőséggel (tulajdonság, sajátosság), valamint minőségértékekkel rendelkeznek.

A CIS rendszer alrendszerének a kapcsolatát az entitáshoz a 2. sz. vázlat ábrázolja.

A kapcsolat tehát kétirányú. Az alrendszerek domenei (szakterületei) minőséggel és minőségértékkel rendelkeznek. Így például a hadtáp alrendszer sorában (tupel) típus; szám/mennyiség, elosztás található.

A felderítő alrendszer domeneinek felépítése is hasonló, eltérés annyi, hogy az irányító alrendszerrel logikailag összekapcsolható és az információ csoportok szinkronban a kívánt szinten – például felderítés szektora (sávja) + fegyver és csapat – megjeleníthető.

3. sz. vázlat

Alrendszerek			
Htp.	Típus	Szám/mennyiség	Elosztás
Felderítő	Szektor (sáv)		
Irányító	Fegyver		Csapat

Ez az ábrázolási mód megmutatja, hogy különböző alrendszerek információ-csoportja egymással hogyan kapcsolhatók össze. Egy helyileg, időbelileg objektumkapcsolatos rendszer megléte természetesen szükséges, mivel nincs értelme egy elavult fegyver biztosításával foglalkozni, különösen ha a felderítési adatok is lényegtelenek. Ez a módszer még nem terjedt el, mi csak a hierarchikus rendszertől való eltérés érdekében említjük. Elvileg ez a módszer is rendszerkapcsolatos mivel a minőségérték a minőségnek, a minőség a donémeknek van alárendelve, ezek viszont az entitáshoz, a felső fogalomhoz vezetnek. Az adat továbbításának útja a bázisnál kezdődik és más szintekhez vezető utakon csoportosulnak, tömörülnek. Ez a kapcsolatkiépítési módszer lehetővé teszi olyan jelenségek felfedését is, mint például lényeges különbségek egymás mellett levő egységek hadtápjánál vagy lényeges eltérés a felderítés eredményeiben különböző sávokban.

Adatok feldolgozásának rendje

ALRENDSZER

AKCIÓBLOCK	Gyűjtés	Adattípus	Magyarító (funkció) block
	Csoportosítás (összesítés)	Adatátvitel	
	Elosztás		
	Helyzetábrázolás	Grafikus ábrázolás	
	Elhatározás	Van-kell összehasonlítás, elsőbbség	
	Elosztás végrehajtásra	Adatelosztás algoritmus	
	Ellenőrzés	Elsőbbség, kritikus pontok, rutin	

A tevékenység az ábra baloldali akcióblockjában található, míg a jobboldali, magyarító blockba a funkcióelemek ismerhetők meg. Ezek: adattípus, adatátvitel és részei, grafikus ábrázolás, van-kell összehasonlítás, elsőbbségi sorrend és ezek változatai a döntés segítésére, adatelosztás algoritmus, majd az ellenőrzés, amely elsőbbségi sorrend, kritikus pontok szerint vagy rutin formájában történhet.

Az adatátvitel az ábrázolás, a van-kell összehasonlítás az adatelosztás és az ellenőrzés egymástól függenek és egymáshoz többszörösen kapcsolódnak. Ábrázolásnál itt is lehet használni a relációs struktúrát.

Az összes lehetséges adattípus felsorolása értelmetlen lenne. A múltban megelégedtek az adatok statikus és dinamikus felosztásával, ahol a statikus adatok az állományjelentésekre, például raktári készletekre, míg a dinamikusok a különböző szenzor és lokátoradatok digitális formában megjelenített eredményeire vonatkoznak. Ugyancsak célszerűtlen a felosztás is, amikor az adatokat a beszerzés módjától függően csoportosítják, míg a feldolgozásnál pedig törzs- és mozgó adatokra osztják fel őket. Használhatónak látszik az adatok felosztása a törzsmunka (igazgatási, szü.) felderítő, hadműveleti, hadtáp, polgári ügyek szerint is. Itt lehetnek például:

- felderítésnél: áttekinthető táblázatok az ellenségről, összefoglalók csoportosításáról és fegyverzetéről;
- hadműveletnél: katonaföldrajzi értékelések, alkalmazási normák, menet-táblázatok, levezetési tervek;
- hadtápnál: megszervezési tervek, számvetések az ellátáshoz, technikai és készletlisták.

Véleményünk szerint célszerűbb az adatokat funkcióelemek szerint kapcsolódó és nem kapcsolódó – itt nincs különbség és adatok (meglevő) és hírek (beérkező) között – adatokra felosztani és elosztás (út továbbítás módja) szerint csoportosítani. Ennél adódik mindjárt az átmenet is az adatokhoz és az adattovábbításhoz. Itt a következő alapelvekből indultunk ki. Az adatok lehetnek rögzíthetők

és működők. A rögzíthetőkhöz tartoznak: nevek és értékek, csapatok megkülönböztető jelzesei, állomány és fegyverzet. A működőknek csoportosítási, továbbítási és elosztási funkciójuk van. Az elemek (adatcsoportok) keletkezése, származása és összefoglalása szerint – továbbiakban ezeket vezetési elemeknek hívjuk – lesznek meghatározott mennyiségben és úton (módon) továbbítva, amelynél történik, az áteresztőképességet és a fogadó (címzett) által történő vétel és megértés ellenőrzése.

Milyenek az ilyen vezetési elemek? A vezetési elem a származási jelzésből, a csapat megnevezéséből, a helyőrség megnevezéséből, az időből, az állományból, a harcértékből, a fegyverzetből, a felderítés eredményeiből, a mozgási tényezőkből és az ellenség várható tevékenységéből áll. Ezt csak példaként említjük a teljesség igénye nélkül.

A probléma tárgyalásánál felmerül az információ csoportosításának (összesítésének) kérdése, amelyről az irodalomban oly sok szó esik. Viszonylag korán ismertté válik, hogy egy bizonyos szint kivitele (output) automatikusan nem lesz közvetlen előjáró bevétele (input). Az információk csoportosításánál (összesítésénél) elsősorban olyan matematikai-statisztikai eljárások dominálnak, mint az összehasonlítási értékek (nagyobb-kisebb, hasonló-különböző, paraméteren belüli-kívüli), az összegek, összegcsoportok növekvő, vagy csökkenő osztályozása, az átlagértékek, a gyakoriság és a kritikus területek meghatározása. Bonyolultabb a kombinálás a korrelációs eljárással (két vagy több valószínűség, változó között fennálló összefüggés vizsgálata), jelentés (hír) rendszerek értékelése – meghatározott területek szerint, elsőbbségi meghatározások (például területek vagy küldők szerint), vagy domináns eljárások (lásd 5. sz. vázlatot).

5. sz. vázlat

„A” tényező

„B” tényező

„C” tényező

„D” tényező

„A” tényező dominál a „B”, „C”, „D” tényezők felett

„C” tényező dominál a „D” tényező felett.

Az összesített (csoportosított) adatok clostása az összekapcsolás, szétválasztás és lényegtelen megállapítása szerint történik. Ez a híradástól származó fogalom a CIS rendszernél is alkalmazható. A vezetési elemeket szabályok szerint továbbítják. A szétválasztási és a lényegtelen megállapítási folyamatok adatait viszont továbbra is készenlétben tárolják, mivel ezek más feladatokhoz, vagy más címzetteknek értékesek lehetnek.

A következő akcióblock a helyzetábrázolás. Itt az adatok grafikus formában számokkal és jelekkel kombinálva egy végkészüléken jelennek meg, amelyről az adatokat a nyilvántartó térképre viszik. Az ábrázolás a döntően szükséges adatok részletezésével történik. Ez a hely a visszakerdezés, az adatrögzítés, a kevésbé lényeges adatok kiválasztásának, parancsok továbbításának és az ellenőrzésnek primér állomásai is. Itt van a határ az automatikus és intellektualis-analitikus eljárás között, mivel a helyzetábrázolás megfelelő elektronikus jelekkel történik, amelyet összehangolnak a statikus térképinformációval. Az ábrázolásnak elvileg biztosítania kell a fejlődés bemutatását is, vagyis visszahívható a kiindulási helyzet és az adott szakasz, amely a jelenlegi helyzethez vezet.

Műszaki szempontból a grafikus ábrázolásához fénykép transzformátorok (Platterok), katódugárcsővek, lézerdiszplék, plazmadiszplék (gázkibocsátó) és LED-diszplék (fényimitáló diódák) állnak rendelkezésre, azonban jelenleg ezek egyike sem felel meg az optimális követelményeknek. Jelenleg fejlesztés alatt állnak folyékony kristályok, vékony filmtranzistorok és elektrolumineszkálók.

A döntési segítség (döntés az akcióblockban) fogalmat tudatosan azért választották ki, hogy világos legyen, hogy a CIS rendszerben az emberi döntésnek nagy teret adnak. Ez persze az egész CIS rendszerre vonatkozik. Azonban vannak olyan területek, ahol technikai-számítási bonyolultság, az adatzuhogat, a nagy távolság és ezzel kapcsolatos fegyverrendszer miatt az emberek részére már áttekinthetőség nem adódik, s így csak a döntési csomagok közül tud választani. Ennél a blocknál lényegében a van-kell összehasonlításról és a végrehajtás változatainak kiválasztásáról, valamint annak lehetséges kutatásáról van szó.

A „Van” helyzet ábrázolása azonban már összesített információ. Magában foglalja az eszközt, a térséget, az eddig történekekkel kapcsolatos időt, valamint a célt. A „kell-van” összehasonlításnál a realizálás úgy történik, hogy a feladatokat részletekre bontják és azokat összehasonlítják a hasonlóan részletekre bontott „van-kell”-el, s így mutatkoznak meg a célérés differenciái. Ezzel megjelennek a végrehajtás alternatívái, vagy az optimálishoz vezető mód. Itt sematikusan ábrázolható a feladatra, állományra, a hatásra és az időre vonatkozó lehetséges elsőbbség. A vezetési módszer lehet sematikusan normalizált, vagy teljesen szabad.

A fent leírtaknál abból indultunk ki, hogy az adatok értékesek, számításilag helyesek, logikusak és időben a megfelelő címzettnek lettek továbbítva. Az ún. „szabad információs tér” léte, amely az ábrázolt szisztémának nem felel meg, tagadhatatlan. Értékelése és figyelembevétele a döntésnél épp olyan fontos, mint az egész CIS rendszer leghatékonyabb összehangolása a valósággal. Ugyanilyen fontos az idővel, térrel és a feladatokkal pontosan összehangolt összesített vezetési adatok értékelése. Egy globális feladatnál kevés adat összesítése elégtelen lehet, míg egy kevésbé bonyolult döntésnél túlzottan sok adat összesítése a kívántnál szélesebb döntési bázist teremt.

Az információk clostása a végrehajtáshoz átcsoportosítás formájában, az elosztási algoritmus segítségével történik úgy, hogy a számos címzett a feladathoz optimálisan kapjon adatot (parancsot) és túlzottan sok adattal ne legyenek megterhelve. Ez úgy történik, hogy a vezetési adatokat akcióadatokká alakítják át, azokat meghatározott mennyiségben, meghatározott úton továbbítják feltételezve a szükséges áteresztőképeség meglétét.

A CIS rendszer műszaki és szervezési okok miatt még nem teljesen terjedt el. Jelenleg az amerikai vezérkar rendelkezik ilyen rendszerrel. Tervezik rendszerezíteni a NATO-nál, az amerikai szárazföldi csapatoknál hadtesttől fölfelé. Külön rendszert terveznek a felderítésre és az elektronikai harcra. A Bundeswehnnél a CIS rendszert kidolgozták és parancsot adtak a rendszeresítés megkezdésére. A rendszer hadművelleti, tűzérési, légvédelmi, felderítő, személyügyi és hadtáp alrendszerből fog állni. A rendszeresítés hét lépcsőben történik: dandár, hadosztály, hadtest, szárazföldi csapatok parancsnoksága, honvédelmi (hátországi) dandárok, kiegészítő törzsek, területiális parancsnokságok. Végül a rendszert alkalmasá teszik a feszültségi időszak, a mozgósítási időszak és a békés időszak más területi adatainak a feldolgozására. A légi erőnél vezetési, támadási, légiszállítási és felderítési alrendszereket dolgoztak ki.

A szovjet gépesített adatfeldolgozási rendszerről keveset tudunk. Nyugaton úgy vélik, hogy alkalmazásáról már döntést hoztak. 1977-ben e célból egy 2000 fős fejlesztési központot állítottak fel. Ugyancsak ismert, hogy 1985-ben e célra egy 1200 központból álló hírszisztémát létesítenek. Ezt a hadászati rakétacsapatoknál a haditengerészetnél, a légierőnél, a honi légvédelemnél és a hadtápnál tervezik alkalmazni. Bevezetése a szárazföldi csapatoknál a felmerült sok probléma miatt még nincs tervezve.

Svájcban a hadtáp, a személyügy, a kutatás és pénzügy adatait dolgozzák fel gépi adatfeldolgozással. Ezek jelenleg különálló alrendszerek. Összevont rendszer kialakítását tervezik, amely felderítő területvédelmi, ösvédelmi, személyügyi és hadtáp alrendszerekből állna.

Itt egy olyan adatbankról van szó, amely lehetővé teszi az adatok cseréjét a szomszédos csapatok, valamint az ellátók és a fogyasztók között. Ez a vertikális igény kielégítését azonban nem teszi lehetővé. Elismerik annak a veszélyét, hogy elsősorban költségvetési és műszaki témákat, vagy olyan koncepciókat dolgoznak fel, amelyek a megvalósításkor elavultak. Svájc minden valószínűség szerint nem fog várni arra, hogy a CIS rendszert más országokban kidolgozzák és azt megvásárolja. Feltehetően 3 éven belül több alrendszert hoznak létre. Jelenleg számítógépeket rendszeresítenek, kiépítik az ehhez szükséges hálózatot és több programnyelvet dolgoznak ki. Ezeket az alrendszereket könnyen és gyorsan lehet csapat-használatra alkalmassá tenni.

Az osztrák hadseregnek jelenleg a legfontosabb igazgatási adatokat ún. csomagteremben dolgozták fel. Ennek alapján készül el az osztrák viszonyoknak megfelelő katonai CIS rendszer. Ebben fő figyelmet a szükségletekre és a védelmi hadműveletre fordítják. A területvédelmet, a szervezeti kérdéseket később tervezik feldolgozni. Az összehangolás, az adatszükséglet és a hálózat túl bonyolult ahhoz, hogy ebben a cikkben ezt ismertessük. Itt problémát jelent, hogy háborúban a CIS rendszert milyen mértékben használják, különösen akkor, ha kevés a számítógépes kapacitás.

A második rendszer a „Goldhaube” fedőnevű légvédelmi rendszer lesz. Ebben a rendszerben a felderítési, vezetési (irányítási), a fegyverre és a repülésbiztonságra vonatkozó adatokat dolgozzák fel.

FOLYÓIRATOKBÓL

I. Általános doktrinális kérdések

1. *Tudományos értekezlet a CSN-ben a katonai szállításról.*

A CSN HF vezetésével tudományos értekezletet tartottak. Az értekezleten meghatározták a különböző szervek feladatait a front támadó hadművelete alatt a csapatok előrevonása érdekében a CSSZK területén.

Tyl a Zasobovani, 1982. 9. sz. 30–33. oldal.

2. *A gazdálkodás stabilizálásának néhány kérdése a jugoszláv hadtápszolgáltatásban.*

A JNH hadtápfőnöke interjúban az egészségügyi ellátás, a pénzgazdálkodás, a tartalékok feltárásának, kapacitásának és beruházások gazdaságos megszervezésének, a hatékonyság értékelésének kérdéseivel foglalkozik.

Pozadina (Jugoszláv Hadtápbiztosítás), 1982. 1. sz. 3–19. oldal.

3. *A pénzügyi szolgálat értékelő-ellenőrző funkciója és feladatai.*

A szerző értékeli a pénzügyi szolgálat jelenlegi szervezetét, az értékelés-ellenőrzés eredményeit és megszabja a vezetés feladatait.

Pozadina, 1982. 1. sz. 25–36. oldal.

II. Vezetés és gépesítés

1. *Szervezési kérdések információs rendszere.*

A cikk a szervezés általános kérdéseivel és az információ módszerével, ezen belül a szükséges adatokkal, alárendeltségi viszonyokkal foglalkozik az adatok pontosságának biztosítását, felhasználását stb. ismerteti.

Truppenpraxis, 1983. 3. sz. 172–174. oldal.

2. *A CSN hadtáp kiképzésének tapasztalatai az 1981–1982. kiképzési évben.*

A szerző ismerteti az előző kiképzési év hadtáp tapasztalatait, kiemelt figyelmet fordítva a pozitív tapasztalatokra és a lőszerellátásra.

Tyl a Zasobovani, 1982. 9. sz. 7–11. oldal.

3. *Az 1982. évi gazdasági és pénzügyi feladatterv alapvető jellemzői a JNH-ben.*

A tervteljesítés társadalmi-gazdasági feltételei, A szövetségi költségvetés és a JNH finanszírozása. A gazdasági-pénzügyi feladatok teljesítésének nehézségei 1982-ben. A hadsereg pénzeszközeinek elosztása. A racionális gazdálkodás módszerei, pénzügyi fegyelem követelményei és azok betartása.

Pozadina, 1982. 1. sz. 84–96. oldal.

4. *Egészségügyi raktárak munkájának értékelése.*

A szerző foglalkozik az értékelés kritériumaival, mérőszámokkal és a költségkihatás kérdéseivel.

Przeglad Kwaternistrzowski, 1982. 6. sz. 54–63. oldal.

5. *A JNH anyagi eszközeivel való gazdálkodás ellenőrzésének megszervezése, feladatai és módszerei.*

Az anyagi ellenőrzésről általában. Az anyagi ellenőrzés funkcionálása a JNH-ben. Felügyeleti szemlék céljai és azok levezetése. Az ellenőrző munkával kapcsolatos következtetések és javaslatok.

Pozadina, 1982. 2. szám 30–45. oldal.

6. *A fegyveres erők anyagi biztosításának háborús tervezése.*

Az anyagi biztosítás fogalma és tartalma. A háborús tervezés sajátosságai, befolyásoló tényezői. Az anyagi biztosítás terveinek tartalma a tervezési szinteknek megfelelően. Az egyes tervezési szintek munkájának kölcsönhatása. A háborús tervezés hatékonyságát növelő tényezők.

Pozadina, 1982. 2. sz. 5–19. oldal.

III. Gazdálkodás, szállítás, egészségügyi biztosítás békében

1. *Ételkiosztás szervezése a konyhablokkban.*

A szerző megszabja az önkiszolgáló rendszerrel szemben támasztott követelményeket és vázlatosan ismerteti a hatékony módszer egy változatát.

Tyl a Zasobovani, 1982. 7. sz. 41–45. oldal.

2. *Készletek az ételek tábori körülmények közötti előkészítéséhez.*

A szerző ismerteti a kisebb kapacitású (1, 15 és 50 fős) ételkészítő eszközök adatait és alkalmazását.

Tyl a Zasobovani, 1982. 12. sz. 24–27. oldal.

3. *Gazdasági reform és a háborús veszélyeztetés idejének gazdálkodása.*

A katonai gazdálkodással szemben támasztott követelmények. Békében történő gazdálkodás összevetése a feszültségi időszakban folytatott gazdálkodással. Gazdálkodás módja felkészültségi

időszakban, végül a szerző következtetést von le a békegazdálkodás javítására vonatkozólag.

Przeglad Kwatermistrzowski, 1982. 3. sz. 24–32. oldal.

4. *Katonai szállítás a NATO hadseregeiben.*

A szerző ismerteti a katonai szállítás fejlődését, működtetését és lehetőségeit a NATO-ban.

Przeglad Kwatermistrzowski, 1982. 6. sz. 40–45. oldal.

5. *Az egészségügyi szállító-kiürítő eszközök fejlesztésének lehetőségei.*

A kiürítés sajátosságai harcászati és hadművelleti szinten. A rendszeresített egészségügyi-mentő eszközök lehetőségei. Terepjáró képességű járművek kifejlesztése. A szállító-kiürítő feladatokra igénybe vehető más járművek. Az időtényező, mint a mentő-kiürítő feladatok sikeres teljesítésének alapja. Helikopterek igénybe vétele a mentő-kiürítő munkákra.

Pozadina, 1982. 2. sz. 76–80. oldal.

6. *A csökkentett kalória-értékű fejadagok hatása a személyi állomány pszicho-fizikai kondíciójára.*

Felmérés egy gyalogos egységnél a nyári kiképzési időszakban. A felmérés módszerének leírása. Energia-mérleg a kísérletbe bevont személyek egyes csoportjainál. Táblázat a testsúly-csökkenésről és az esetenként fellépő káros hatásokról. Az általános pszicho-fizikai állapot jellemzői a kísérlet után.

Pozadina, 1982. 2. sz. 140–148. oldal.

IV. Harc-hadművelet hadtápbiztosítása, kiképzés oktatás

1. *Ellátó raj kiképzésének módszere.*

Az ellátó rajok helye és szerepe az

élm. ellátásban, sajátosságok sugár-
szennyezett terepen. Foglalkozási jegy
egy változatának ismertetése.

*Tyl a Zasobovani, 1982. 9. sz. 16–23.
oldal.*

2. *Ellátó század szakbarcászati gyako-
rlata.*

A szerző ismerteti a gyakorlat végre-
hajtásának lehetőségeit, a levezetéssel
szemben támasztott követelményeket és
gyakorlat oktatási kérdéseit.

*Tyl a Zasobovani, 1982. 10. sz. 12–
15. oldal.*

3. *Magasabbegység anyagkiadó-átve-
vőbelye telepítésének, működtetésének,
felderítésének és őrzése-védelmének is-
mertetése.*

*Tyl a Zasobovani, 1982. 5. sz. 5–8.
oldal.*

4. *Harcászati légideszantok hadtáp-
biztosítása.*

Harcászati légideszantok hadtápbiz-
tosításának sajátosságai és azokkal
szemben támasztott követelmények.

*Tyl a Zasobovani, 1982. 6. sz. 16–18.
oldal.*

5. *Ezred anyagi és egészségügyi biz-
tosítása támadásban.*

A cikk ismerteti a menetből végre-
hajtott támadás hadtápbiztosításának
sajátosságait.

*Tyl a Zasobovani, 1982. 1. sz. 6–9.
oldal.*

6. *Csapatok hadtápbiztosítása erősza-
kos folyóátkelésnél.*

*Przegląd Kwatermistrzowski, 1982.
3. sz. 7–12. oldal.*

7. *A hadizsákmány gyűjtésének és to-
vábbi felhasználásának megszervezése.*

A hadizsákmány fogalma. A gyűjté-
sével és felhasználásával kapcsolatos
háborús tapasztalatok. A hadizsák-
mányra vonatkozó nyugari elvek. A ha-

dizsákmány, mint a jugoszláv fegyveres
erők ellátásának forrása. A jövő hábo-
rújával kapcsolatos szervezési és fel-
használási elvek.

Pozadina, 1982. 2. sz. 46–55. oldal.

8. *Az atomcsapások következményei-
nek felszámolása a magasabbegységek
hadtápjánál.*

Az atomcsapások várható hatása a
magasabbegység hadtápszerveinél. Az
előre várható veszteségek tervezése.
A következmények felszámolásának
előkészítése, a működőképesség helyre-
állításának biztosítása. Sajátosságok
kombinált tömegpusztító eszközök al-
kalmazása esetén.

Pozadina, 1982. 2. sz. 65–75. oldal.

9. *Málhásállatok és fogatolt jármű-
vek igénybevétele anyagszállításra er-
dős-begyés terepen.*

Az ország területnének jellege és a
málhás-fogatolt szállítás jelentősége. A
szállítás megszervezése, átrakó állomá-
sok biztosítása. A málhás és fogatolt
szállítás lehetőségei, a korszerű köve-
telmények kielégítésének nehézségei.

Pozadina, 1982. 2. sz. 56–64. oldal.

V. Katonai rendszer

1. *USA támogató (ellátó) parancs-
nokságok vezetése és híradása.*

A cikkben a szerzők az amerikai had-
osztályok, hadtestek támogató parancs-
nokságai vezetésének és híradásának
jelenlegi és jövőbeni rendjével foglal-
koznak.

*Military Review, 1982. 11. sz. 2–11.
oldal.*

2. *Az olasz hadsereg egészségügyi
területe.*

A katonai egészségügyi szolgálat tör-
ténelmi fejlődése a római kortól nap-
jainkig. Az egészségügyi szolgálat szer-
vezése, feladatai, közelebbi és távolab-
bi perspektívái.

Rivista Militare, 1982. 3. sz. 25–39. oldal.

3. *A svájci katonai egészségügyi szolgálat újjászervezése.*

A tervezett újjászervezés lényeges elemei, elgondolásai, a koordinált egészségügyi szolgálat felépítése és működése. Csapatok egészségügyi feladatai. Egészségügyi bázisok felépítése és feladatai.

ASMZ, 1982. 7. sz. 405–414. oldal.

VI. Technika

1. *Rubázati szolgálat új technikai eszközei és a mosatás automatizálása tábori körülmények között.*

A tábori körülmények közötti mosatás feltételei javítása érdekében új tábori mechanikus mosodát (PM8) rendszeresítettek. A szerző ismerteti a mosodák harcászati-technikai adatait.

Tyl a Zasobovani, 1982. 7. sz. 48–50. oldal.

2. *Közúti forgalom irányításának eszközei.*

A CSN-ben 1982-től rendszeresítettek a közúti forgalomirányító pont készletét. A cikk ismerteti a készlet főbb tartozékait és felhasználásuk követelményeit.

Tyl a Zasobovani, 1982. 5. sz. 22–24. oldal.

3. *Tábori mozgókonyhák.*

A PK-26-H típusú gázolaj üzemeltetésű és a 60 típusú mozgókonyhák főbb technikai adatainak és alkalmazhatóságának ismertetése.

Tyl a Zasobovani, 1982. 5. sz. 32–34. oldal.

4. *Gépjárműre épített konyha.*

A szerző ismerteti a korszerűsített POKA-3/1. típusú törzskonyha technikai adatait, berendezését és lehetőségét.

Tyl a Zasobovani, 1982. 6. sz. 43–44. oldal.

KÖNYVSZEMLE — ÚJ KÖNYVEK

Dr. Dombrády Lóránt: „A magyar gazdaság és a hadfelszerelés 1938—1944”

A szerző először röviden, de rendkívül plasztikusan vázolja a kül- és belpolitikai eseményeket, amelyek lehetővé tették az egymilliárd pengős erőltetett fegyverkezési elképzelés, az ún. „győri program” meghirdetését, illetve elfogadását.

A szerző bemutatja miként vált a honvédelmi törvény a gazdaság militarizálásának eszközévé, illetve a második világháború kitörésének napján a kivételes batalommal felruházott kormány miként vitte keresztül a hadigazdálkodásra való áttérést.

Akadémiai Kiadó, 1983.

Berkesi András: Vallomás

A regény főszereplője egy katonatiszt, akit az 50-es években koholt vádak alapján elítélnek és bebörtönöznek. Miért ítélték el, mi történt a párttal, miért hallgatnak a régi barátok és elvtársak? Ezek a kérdések foglalkoztatják a cella sötétjében a fizikailag és lelkileg meggyötört kommunisztát. Hogyan tudja megőrizni hűségét, elkötelezettségét a nehéz helyzetbe sodródott ember? Ezekre a kérdésekre válaszol izgalmas, érdekesítő, új regényében Berkési András.

Zrinyi Kiadó, 1983.

TARTALOMJEGYZÉK

A hadtápbiztosítás elmélete

Dr. Lapos Mihály vörgy.	A vezetés korszerűsítésének néhány aktuális kérdése — — — — —	3
Palkó Antal mk. őrgy.	A közlekedési hálózat életképesség elméletének néhány vonatkozása — — — — —	11
Dr. Thürmer Gyula alez.	Az első szárazföldi hadműveletek hadtáptechnikai harci veszteségeinek pótlásáról — — — — —	19

Harckészültség és hadtápkiképzés

Eöri Tibor alez.	A „DUNA-83” együttműködési, hadművelési, harcászati gyakorlat magasabbegység szintű hadtáptapasztalatai — — — — —	29
Hautzinger Gyula őrgy.	Honi légvédelmi magasabbegység által 1982. évben végrehajtott gyakorlatok, gyakorlások hadtápbiztosításának tapasztalatai — — — — —	36
Csábrági László szds.	A műszaki utászszázalój alkalmazásának hadtápbiztosítási sajátosságai a magasabbegység támadó harcában — — — — —	43
Ledényi Béla szds.	A helyőrségen kívül végrehajtásra kerülő mozgósítás üzemanyag-biztosításának megszervezése és sajátosságai — — — — —	50
Dr. Bagi János ao. ezds.	A katonai állategészségügyi szolgálat szervező és megelőző tevékenysége a tömegpusztulási gócban	64
Tóth Jenő hőr. fhdgy.	A gl. ho., ello. z.-ra mért hagyományos légcsapások hatásadatainak értékelése, következtetések a légvédelem megszervezésére és a működőképesség helyreállítására — — — — —	70

A csapatgazdálkodás elmélete, ellátás, gazdálkodás, katonai közlekedés

Kárpáti János fhdgy.	A pénz-, pénzkeret-gazdálkodási rendszer és a számviteli információs rendszer kapcsolata — —	80
Sántha Imre ezds. és a HÁVP kollektívája	Az ésszerű, hatékony és takarékos gazdálkodás eredményei és feladatai — — — — —	88
Vasas Mihály őrgy. és Villant Lajos őrgy.	A hűtőfolyadék gazdálkodásról — — — — —	99
Littomericzky János mk. őrgy.	A hadtáptechnikai eszközök javítási rendszerének korszerűsítési lehetőségei az ÁHKSZ időszakában	107

Skrabán László alez.	Az MN-ben a közelmúltban rendszeresített új harci és hadtáptechnikai eszközök főbb paramétereiről — — — — —	114
Magyar János mk. fhdgy.	Rakodásgépesítés, konténerizáció és a korszerű csomagolás kiterjesztésének néhány elvi és gyakorlati kérdése — — — — —	122
Ács Gábor őrgy.	Biztonsági rendszabályok betartásának tapasztalatai lőszerekkel végzett munkáknál — — —	130
Ivanovics Iván mk. őrgy. és Erdélyi Tibor kpa.	Betegek felfekvés elleni védelmére használt természetes báránybőrök tisztítási technológiájának megoldása — — — — —	140

Hasznos tapasztalatok

Almási Vilmos őrgy.	A kisegítő gazdaság — különös tekintettel a fóliás termésre — néhány tapasztalata, a fejlesztés lehetőségei — — — — —	144
Dr. László Péter o. szds.	Az egészséges életmód kialakítása terén szerzett tapasztalataink — — — — —	149
Kovacsics György fhdgy.	Tapasztalatok az MN 4127 maeg. üzemyanyagokkal történő takarékos gazdálkodása egyes kérdéseiről — — — — —	155

Munkavédelmi közlemények

MN PÜSZF-ség Balesetelhárítási és Munkavédelmi Osztály	1. Közlemény — — — — —	158
Losonczi Sándor nyá. ezds.	2. Alkoholfogyasztás—közlekedésbiztonság — —	160
Földi Ferenc kpa.	3. A katonai szervezeteknek a technikai eszközök munkavédelmi minőségtanúsításával, minősítésével kapcsolatos feladatai — — — — —	165

Folyóiratszemele

N. Madera mk. ezds. és I. Hanin nyá. ezds.	A gépkocsioszlopok tömegpusztító fegyverek elleni védelme, valamint őrzés-védelme — — —	170
Mercer L. Donald őrgy.	Figyelmeztetési idő — — — — —	175
Fritz, Friedrich	A vezetés tájékoztatásának rendszere — — —	179

Tájékoztató közlemények

* * *	Folyóiratokból — — — — —	186
* * *	Könyvszemele — új könyvek — — — — —	189

СОДЕРЖАНИЕ

Теория тылового обеспечения

Генерал-майор ЛАПОШ Михай	Некоторые актуальные вопросы управлениз — —	3
Майор-инженер ПАЛКО Антал	Некоторые вопросы повышения живучести транспортной коммуникации — — — — —	11
Подполковник ТЮРМЕР Дьюла	О восполнении боевых потерь в военной технике первых операций — — — — —	19

Боевая готовность и подготовка тыла

Подполковник ЭРИ Тибор	Опыт работы тыла соединений на совместном оперативном тактическом учении „ДУНАЙ-83” — —	29
Майор ХАУТЗИНГЕР Дьюла	Опыт тылового обеспечения учений и тренировок, проведенных в 1982 году соединением ПВОС — —	36
Капитан ЧАБРАГИ Ласло	Особенности тылового обеспечения применения инженерно-саперного батальона в наступательном бою соединения — — — — —	43
Капитан ЛЕДЕНИ Бела	Организация и особенности снабжения горючим мобилизационного развертывания, проводимого за пределами гарнизона — — — — —	50
Полковник в/с БАГИ Янош	Организационная и профилактическая деятельность военной ветеринарной службы в очаге массового поражения — — — — —	64
Старший лейтенант п/в ТОТ Ене	Оценка воздействия ударов авиации обычными средствами, нанесенными по бытальону снабжения медимршеством — — — — —	70

Теория войскового хозяйства, снабжение, хозяйствование, военное сообщение

Старший лейтенант КАРПАТИ Янош	Взаимосвязь между финансами, системами денежного содержания, денежного хозяйствования и счетовой информационной системой — — — — —	80
Полковник ШАНТА Имре и коллектив Управления территориальной обороны	Результаты и задачи рационального, эффективного хозяйствования — — — — —	88
Майор ВАШАШ Михай	Об использовании охлаждающей жидкости — —	99
Майор-инженер ЛИТТОМЕРИЦКИ Янош	Возможности совершенствования системы ремонта технических средств тыла в период постоянной боевой готовности — — — — —	107

Подполковник
ШКРАБАН Ласло Основные параметры новых боевых и технических средств тыла, взятых на вооружение в ВНА в недавнем прошлом — — — — — — — — — — 114

Майор
АЧ Габор Опыт соблюдения безопасности при обращении с боеприпасами — — — — — — — — — — 130

Майор
ИВАНОВИЧ Иван Решение технологии чистки естественной бараньей кожи предохраняющей пролежни у больных — — 140
Служащий
ЭРЛЕЛИ Тибор

Полезный опыт

Майор
АЛМАШИ Вильмош Опыт работы и возможности развития подсобных хозяйств в особенности производства под пленкой 144

Капитан м/с
ЛАСЛО Петер Опыт формирования здорового образа жизни — 149

Старший лейтенант
КОВАЧИЧ Дьердь Опыт экономного расхода госхоза горючего в в/ч п/п 4127 — — — — — — — — — — 155

Сообщения по охране труда

Отдел техники безопасности и охраны труда финансового Управе-ВНА 1. Сообщение — — — — — — — — — — 158

Полковник в отставке
ЛОШОНЦИ Шандор 2. Потребление спиртных напитков — безопасность движения — — — — — — — — — — 160

Служащий
ФЕЛЬДИ Ференц 3. Задачи военных организаций по квалификации технических средств охраны труда — — — — — 165

Обзор зарубежных журналов

Полковник-инженер
МАДЕРА Н. Защита, охрана и оборона автомобильных колонн 170

Полковник в отставке
ХАНИН И.

Майор
МЕРКЕР—Л. ДОНАЛД Время предупреждения — — — — — — — — — — 175

ФРИТЦ Ф. Система информации руководства — — — — — 179

Сообщения информационного характера

* * * Обзор журналов — — — — — — — — — — 186

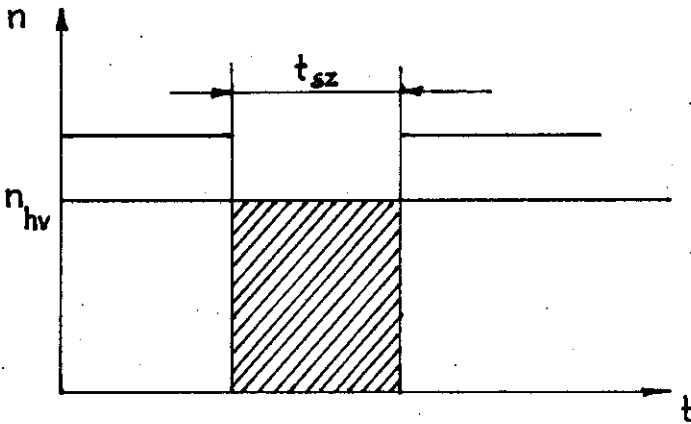
* * * Обзор книг — новые книги — — — — — — — — — — 189

MELLÉKLETEK

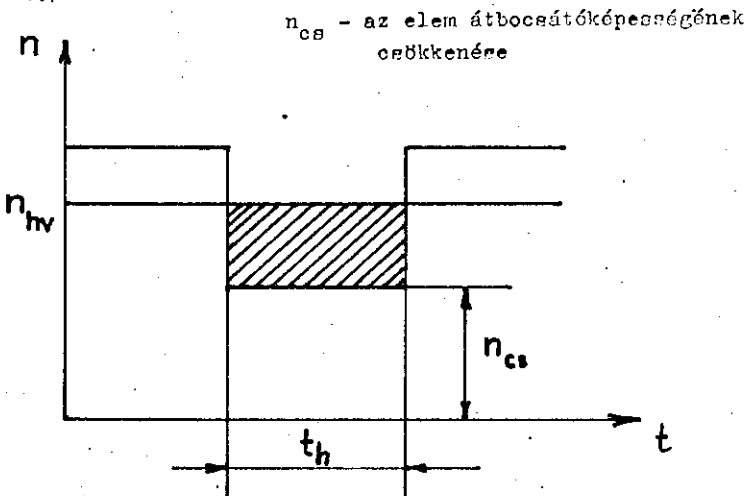
Melléklet: "A közlekedési hálózat életképesség elméletének néhány vonatkozása" című cikkhez.

Az átbocsátóképesség csökkenésének változatai
/ a., b., c., d. ábrák/

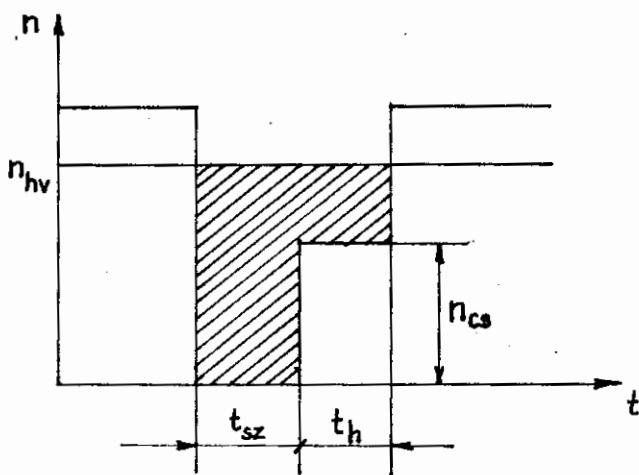
a./ ábra

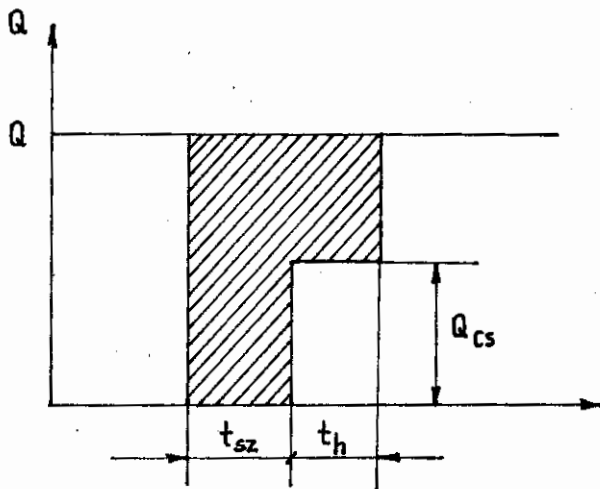
b./ ábra

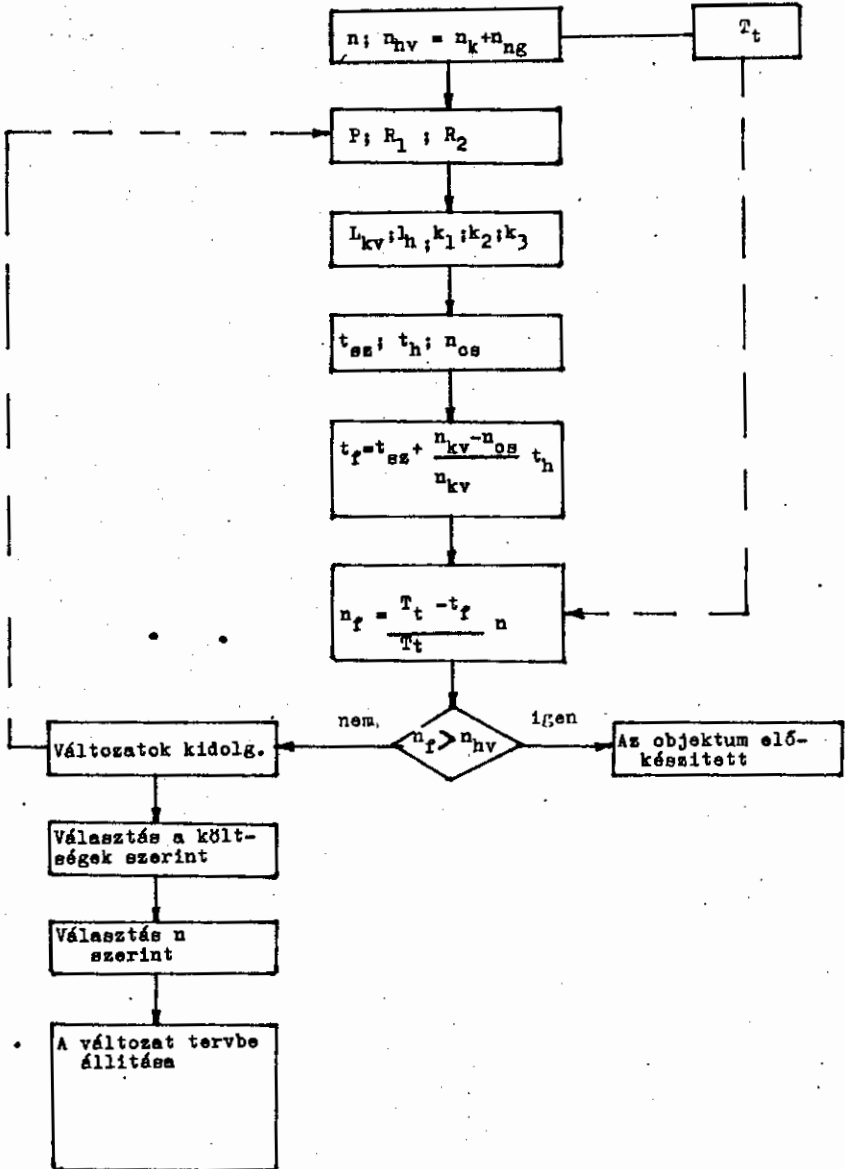
c./ ábra

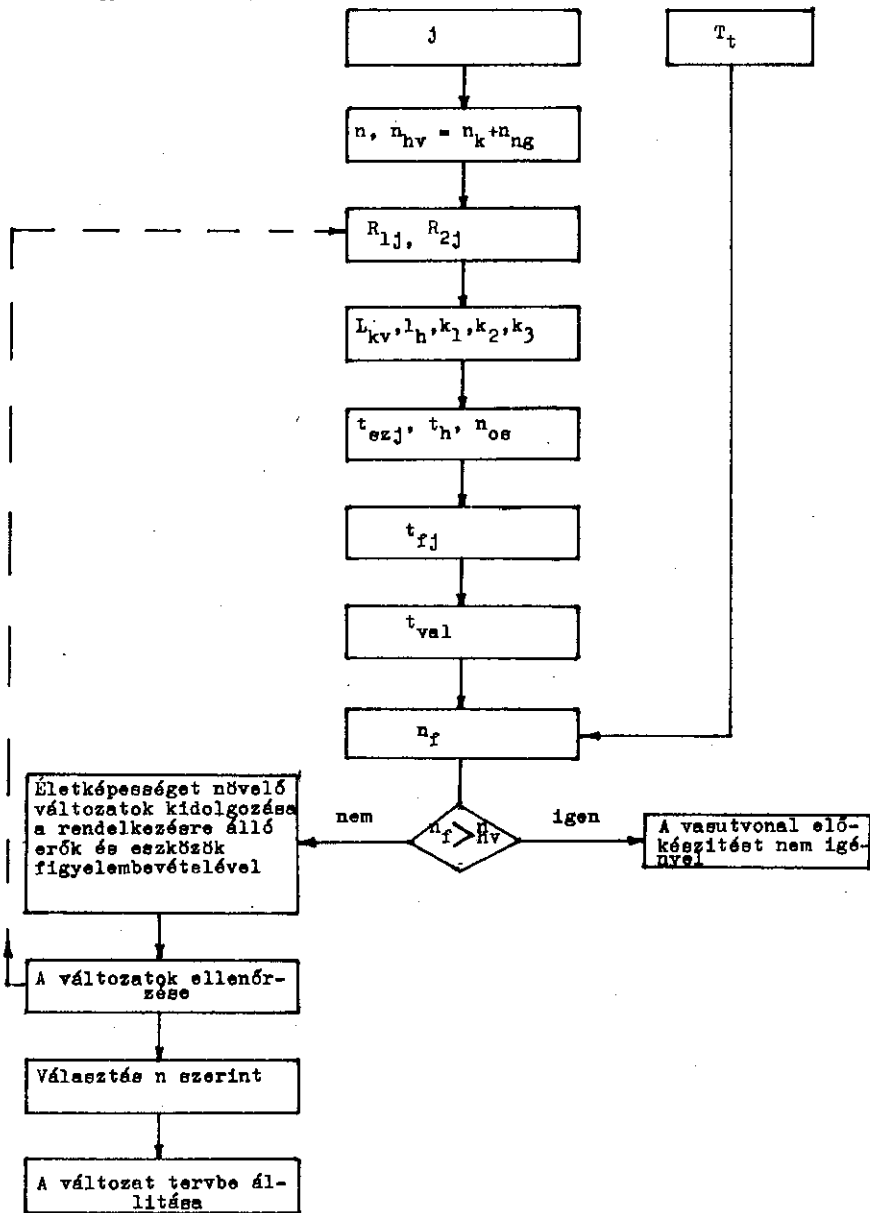

d./ ábra

egy objektum életképesség vizsgálatának sémája

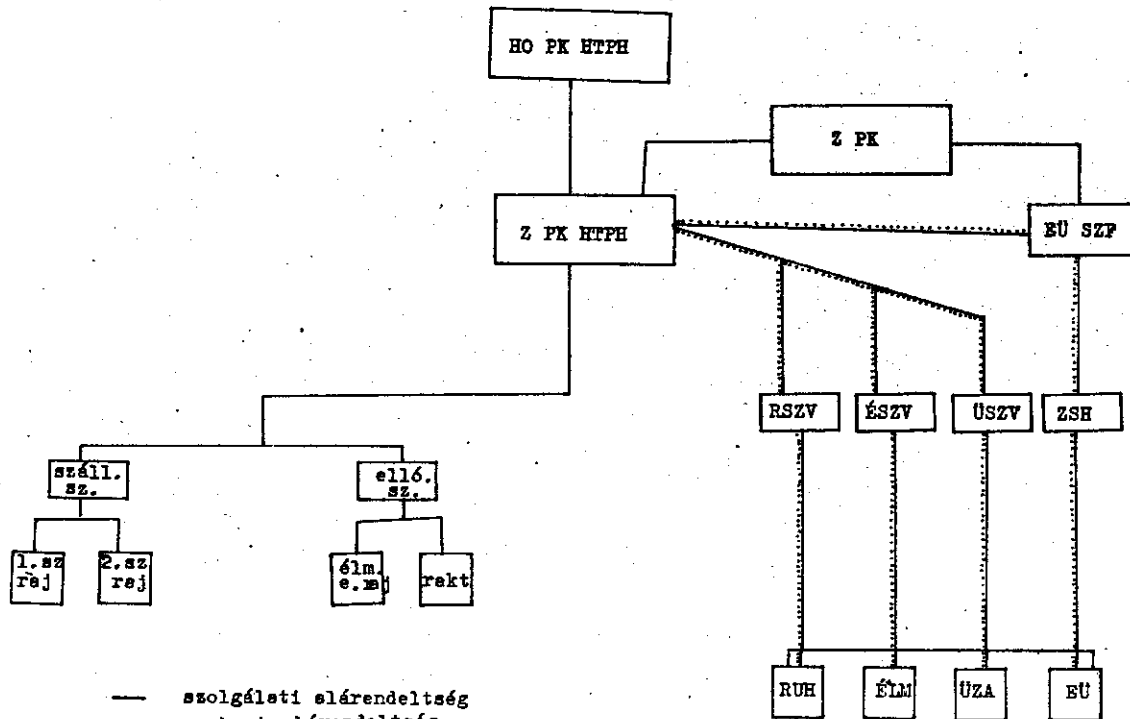

Mellékletek: "A műszaki utászászlóalj alkalmazásának
hadtápbiztosítási sajátosságai a megs-
sebességű támadó harcokban" című cikkhez.

HADOSZTÁLY KÖZVETLEN MŰSZAKI UTÁSSZÁSZLÓALJ

HADTÁP SZERVEZETI FELEPÍTÉSE

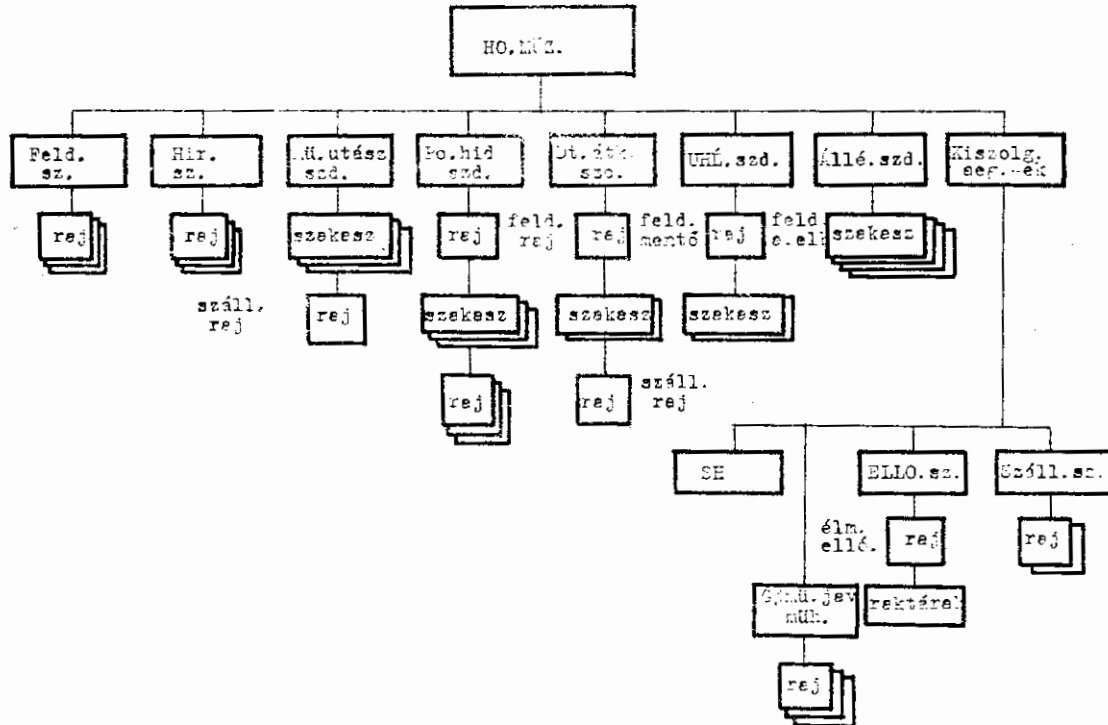
1.sz.melléklet

— szolgálati alárendeltség
... szakmai alárendeltség

HATÓSÁGI KÖZVELEMELÉSI RENDI ÜZEMZÁSZÁSZÁGI
SZERVEZETI FELÉPÍTÉS

2.sz.melléklet

Mellékletek/táblázatok:

"A gl.ho., ello.s.-ra mért hagyományos légi csapások hatásadatainak értékelése, következtetések a légvédelem megszervezésére és a működőképesség helyreállítására" című cikkhez.

Repülőgépek repülő-harcászati adatai.

1.sz.táblázat

repülőgép típus		Λ - 10 /Λ	ALPHA-JET	G - 91Y
Matatók				
Szenélyzet /fő/		1	2	1
Sebesség km/ó.	utazó	550	740	780
	max.	830	1020	1140
Szolgálati csúcsmagasság /m/		7800	12000	12500
Hatósugara /km/		480	390	600
Hatótávolsága /Km/		4200	2400	3500
Terhelése /kg/		7250	2200	2000
Fegyverzets Nem irányítható rakéta /NIR/	gá. /db./-mm	1-20	2-27	2-30
	gpu./db./-mm	-	2-12,7	-
	blokk /dh/	4 - 6/19		
	átméret /mm/	70	68	
	sebesség/m/s/	750	825	
	robbanótöltet /kg/	2,62	1,4	
	hatótáv /m/	8000	2000	
	α szórás közepes értéke E ₀ /m/	9 - 36		
Repülési /óra/	2,3	1,4		
Felüggesztési csomópontok száma	11	7	5	
Vérhatóan támadó repülőgépek	2-4-6	4-6	4-6	

Megjegyzés: az üresen hagyott rublikára vonatkozóan nincs adat

Alkalmazható bombák műszaki adatai.

2.sz.táblázat

Bomba típus Mutatók	DLU-23/D Napalm bomba tar- tály	DLU-32/D Napalm bomba tartály	M-36 gyűjtőbom- ba	SUU-13 repsz bomba /40 kilövő/
Teljes súly /kg/	227	267	340	340
Töltet sulya /kg/	200	240	-	-
Pusztító sugár R ₀₁ /m/	18	33	23	100
Szórás közepes értéke E _m /m/	9-36	9-36	9-36	9-36
Megsemmisíthető terület m ²	30 x 35	60 x 60	40 x 40	10 x 250
Égési hőmérsék- let /C°/	3000	3000	6000	-
Égési idő /perc/	8-15	8-15	5-8	-

Megjegyzés: a 3 repülőgéptípus a bombák kombinációt szállíthatja.

Harc helikopterek harcászati-technikai jellemzői.

3. sz. táblázat

Típus		AH-1 G	AH-64	A-129
		Mutatók		
Gyártó ország		USA	USA	OLASZ
Személyzet /Fő/		2	2	2
Hadaműveletek száma ^{telj.} /L.E./		<u>1</u> 1100	<u>2</u> 1500	<u>2</u> 650
Súly /kg./	üres	2754	4310	
	fel szálló	4300	7890	
Max. sebesség km/ó.		352	308	
Utazási sebesség km/ó.		-	290	
Emelkedő képesség m/sec.		6,3	16,9	
Szolgálati csúcsmagasság /m./		3475	6250	
Hatósugár /km/		574	578	
Fegyverzet	gpu.			
	gá.			
	NIR.	átméret /mm/	68 - 70	
		blokk /db./	4/19	
		Szórás közepes értéke E_m /m/	9 - 36	

Lőszer, illetve egyéb anyagraktárt ért légi csapás hatásadatai.

4. sz. táblázat

Repülőgép típus	Változat	1 rg.-el lx-re szállítható bombák		1 rg. megsemmisítési képessége a terület nagyságában		Repülőgépek száma	Összefoglaló megsemmisítési képesség %-ban
		típusa	sz.	bombafajtánként	össz.		
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
ALPHA-JET	1	DLU-23/B DLU-32/D	2 3	0,05 0,3	0,35	4 - 6	1,4-2,1
	2	DLU-23/B M-36	2 3	0,05 0,15	0,2		0,8-1,2
	3	DLU-32/B DLU-23/D	2 3	0,2 0,05	0,25		1-1,5
	4	DLU-32/B M-36	2 3	0,2 0,15	0,35		1,4-2,1
	5	M-36	4	-	0,2		0,8-1,2
	6	SUU-13	2	-	2		8-12
G-91Y	7	DLU-23/B DLU-32/D	2 2	0,05 0,2	0,25	4 - 6	1-1,5
	8	DLU-23/B M-36	2 2	0,05 0,1	0,15		0,6-0,9
	9	DLU-32/D M-36	2 2	0,2 0,1	0,3		1,2-1,8
	10	M-36	4	-	0,2		0,8-1,2
	11	SUU-13	2	-	2		8-12
A-10/A	12	DLU-23/B	12	-	0,3	4-6	1,2-1,8
	13	DLU-32/D	12	-	1		4-6
	14	M-36	18	-	0,9		3,6-5,4
	15	SUU-13	18	-	17		68 -

Özemenyagraktárt ért légitápas hatásadatai.

5. sz. táblázat

repülőgép típus	változat	1 rg.-en lx-re szállítható bombák		1 rg. megsemmítési képessége a terület nagysága %-ban		repülőgépek száma	összmegsemmítési képesség %-ban
		típusa	száma	bombafajtánként	össz.		
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
ALPHA-JET	1	DLU-23/B	2	0,1	0,5	4 - 6	2-3
		DLU-32/B	3	0,4			
	2	DLU-23/B	2	0,1	0,3		1,2 - 1,8
		M-36	3	0,2			
	3	DLU-32/B	2	0,3	0,45		1,8 - 2,7
		DLU-23/B	3	0,15			
4	DLU-32/B	2	0,3	0,5	2-3		
5	M-36	4	-	0,3	1,2 - 1,8		
6	SUU-13	2	-	2,6	10,4 - 15,6		
G-91Y	7	DLU-23/B	2	0,1	0,4	4 - 6	1,6 - 2,4
		DLU-32/B	2	0,3			
	8	DLU-23/B	2	0,1	0,25		1 - 1,5
		M-36	2	0,15			
	9	DLU-32/B	2	0,3	0,45		1,8 - 2,7
M-36		2	0,15				
10	M-36	4	-	0,3	1,2 - 1,8		
11	SUU-13	2	-	2,6	10,4-15,6		
A-10/A	12	DLU-23/B	12	-	0,5	4 - 6	2-3
		DLU-32/B	12	-			
	14	M-36	18	-	1,25		5-7,5
		SUU-13	18	-			

Megjegyzés: Az adatok vonatkoznak a szintén 1,5 km² területen települt /zpk.-ság + kiszolgálók+ biztosítók/ részlegre is.

Tábori sőtölét ért hagyományos légicsapás hatásadatal.

G.sz. táblázat

Repülőgép típusa	Változat	1 rg.-en 1x-re szállítható bombák		1 rg. megsemmisítési képessége %-ban		7.	Össz megsemmisítési képesség %-ban
		típusa	száma	bombafajtáként	össz.		
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
ALPHA-JET	1	DLU-23/D DLU-32/D	2 3	0,15 0,7	0,85	4-6	3,4 - 5,1
	2	DLU-23/D M-36	2 3	0,15 0,3	0,45		1,8 - 2,7
	3	DLU-32/D DLU-23/D	2 3	0,5 0,2	0,7		2,8 - 4,2
	4	DLU-32/D M-36	2 2	0,5 0,3	0,8		3,2 - 4,8
	5	M-36	4	-	0,4		1,6 - 2,4
	6	SUU-13	2	-	4		16 - 24
G-91Y	7	DLU-23/D DLU-32/D	2 2	0,15 0,5	0,65	4-6	2,6 - 3,9
	8	DLU-23/D M-36	2 2	0,15 0,2	0,35		1,4 - 2,1
	9	DLU-32/D M-36	2 2	0,5 0,2	0,7		2,8 - 4,2
	10	M-36	4	-	0,4		1,6 - 2,4
	11	SUU-13	2	-	4		16 - 24
A-10/A	12	DLU-23/D	12	-	0,8	4-6	3,2 - 4,8
	13	DLU-32/D	12	-	3		12 - 18
	14	M-36	18	-	1,0		6,4 - 9,6
	15	SUU-13	18	-	3,1		100

Ismételt légitámadás hatásvadai.

7.sz.táblázat

Repülőgép megnevezés	Változat	Első alkalommal támadó rg.-ek		Ism. légitámadáskor támadó rg.-ek		1-2 légitámadás összesztetése	rg.-ek által támadott lép. objektumok megnevezése
		száma	okozott veszteség %-ban	száma	okozott veszteség %-ban		
ALPHA-JET G-91Y	1	4	8	4	8	16	Lőszer /egyéb anyag/ raktár
				6	12	20	
	2	6	12	4	8	20	
				6	12	24	
ALPHA-JET G-91Y	1	4	10	4	10	20	üzemanyagraktár
				6	15	26	
	2	6	16	4	10	26	
				6	16	32	
ALPHA-JET G-91Y	1	4	16	4	16	32	tábori sütőde
				6	24	40	
	2	6	24	4	16	40	
				6	24	48	

Megjegyzés: Az első légitámadás adatai a 4, 5, 6.sz. táblázatból van átvéve.

Légicsapás egyidejűleg az ellő.z. több részlege ellen.

6 db. A-10/A rg. támadásakor keletkező veszteség 500-13 bomba alkalmazásával.

8.sz. táblázat

Változat	Lőszerraktár v. egyéb raktár ellen támadó repülőgépek		Üzemanyagrak-tár ellen támadó repülőgépek		zpk.ság +kiszolgáló,biztosító részleg ellen támadó repülőgépek	
	rg. száma	okozott veszteség %	rg. száma	okozott veszteség %	rg. száma	okozott veszteség %-ban
1	4	68	2	44	-	-
2	2	34	4	88	-	-
3	2	34	2	44	2	44

A felhasznált adatokat a 4, 5. sz. táblázat alapján állítottam be.
A veszteségek élődőben, anyagban, technikában jelentkeznek.

3000 m hosszú 8 m széles menetoszlop romboltsági foka
 23-ban.

9.sz. táblázat

1.	2.	3.		5.	6.	7.
		tipusa	db.			
ALPHA-JET	a	BLU-23/B BLU-32/B	2 3	4	4-6	16-24
	b	BLU-23/B M-36	2 3	3,5		14-21
	c	BLU-32/B BLU-23/D	2 3	3,5		14-21
	d	BLU-32/B M-36	2 3	4,5		18-27
	e	SUU-13	2	7		28-42
	f	M-36	4	3,5		14-21
G-91Y	a	DLU-32/B BLU-23/B	2 2	3	4-6	12-18
	b	DLU-32/B M-36	2 2	3,8		15-23
	c	DLU-23/B M-36	2	2,8		11-17
	d	M-36	4	3,5		14-21
	e	SUU-13	2	7		28-42
A-10/A	a	SUU-13	18	50	2-4	100
	b	BLU-23/B	12	6		12-24
	c	BLU-32/D	12	13		26-50
	d	M-36	18	15		30-60

Megjegyzés: a menetoszlop szélessége= utazélesség /8 m/

Az 100x100 m-es területen települt ellő.sz.d.
löszerszállító raj rombolteági foka %-ban.

10.sz.táblázat

Rg.ti- pus	Változat	1 db.rg.-el 1x-re szállítható bom- bák		1 db.rg.megse- misítési /rombo- lási/ képessége a terület nagysá- gának %-ában	1x-re alkal- mazható rg.-ek db.sz.	Összmegsemmi- tési képesség %-ban
		típusa	db.			
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
ALPHA-JET	a	BLU-23/B BLU-32/B	2 3	8	4-6	32-48
	b	BLU-23/B M-36	2 3	5		20-30
	c	BLU-32/B BLU-23/B	2 3	7		28-42
	d	BLU-32/B M-36	2 3	7		28-42
	e	M-36	4	4		16-24
	f	SUU-13	2	20		80-100
G-91Y	a	BLU-23/B BLU-32/B	2 2	6	4-6	24-36
	b	BLU-23/B M-36	2 2	4		16-24
	c	BLU-32/B M-36	2 2	6		24-36
	d	M-36	4	4		16-24
	e	SUU-13	2	20		80-100
A-10/A	a	BLU-23/B	12	17	2-4	34-68
	b	BLU-32/B	12	23		46-92
	c	M-36	18	16,5		33-66
	d	SUU-13	18	90		100

A 200x200 m-es területen települt űza, szállított raj romboltsága %-ban.

11.sz.táblázat

1.	Rg. típus	Nyaltozat	1 db. rg.-el 1x-re szállítható bombák		5.	6.	7.
			típusa	db			
			3.	4.	5.	6.	7.
ALPHA-JET	a	BLU-23/D	2	17,5	4-6	70-100	
		BLU-32/D	3				
	b	BLU-23/D	2	10			
		M-36	3				
	c	BLU-32/D	2	14			
		BLU-23/D	3				
d	BLU-32/D	2	17,5				
	M-36	4					
e	M-36	4	10				
f	SUU-13	2	80	100			
G-91Y	a	BLU-23/D	2	8	4-6	32-48	
		M-36	2				
	b	BLU-32/D	2	13			
		BLU-23/D	2				
	c	BLU-32/D	2	15			
		M-36	2				
d	M-36	4	10	40-60			
e	SUU-13	2	80	100			
A-10/-	a	BLU-23/D	12	16	2-4	32-64	
		BLU-32/D	12				
	b	M-36	18	38			
		SUU-13	18				
c	SUU-13	18	100	100			

4 rg. csapásánál: ronbolási mutatói 1x-re 2 területcél ellen.

12. sz. táblázat

R.gép típus	Változat	1 rg.-el 1x-re szállítható bombák		4 rg. száma db.	A löszerszállító raj területének ronboltsági fokusa %-ban.	r.gép száma /db./	Az üza.szállító raj területének ronboltsági fokusa %-ban.		
		típusa	száma						
1	2	3	4	5	6	7	8		
ALPHA-JET	a	DLU-23/D	2	2	2	2	2		
		DLU-32/D	3					32	36
	b	DLU-23/D	2					20	20
		M-36	3					28	28
	c	DLU-32/D	2						
		DLU-23/D	3					20	100
	d	DLU-32/D	2						
M-36	4	80	100						
f	SUU-13	2	24	26					
G-91V	a	DLU-23/D	2	2	2	2	2		
		DLU-32/D	2					16	16
	b	DLU-23/D	2					24	30
		M-36	2						
	c	DLU-32/D	2					16	20
M-36	4	80	100						
e	SUU-13	2	34	32					
A-10/A	a	DLU-23/D	12	2	2	2	2		
		DLU-32/D	12					46	100
	b	DLU-32/D	12					33	75
	c	M-36	18					100	100
d	SUU-13	18							

Váslat: A "Figyelmeztetési idő" című fordításhoz.

FIGYELMEZTETÉSI IDŐ

